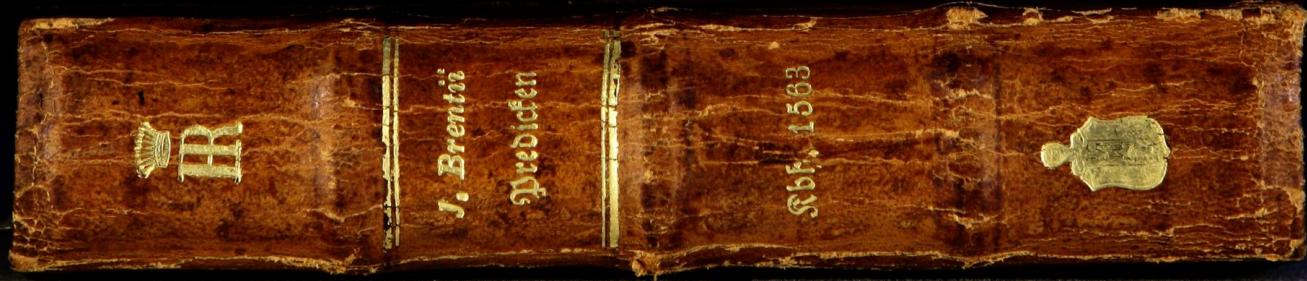
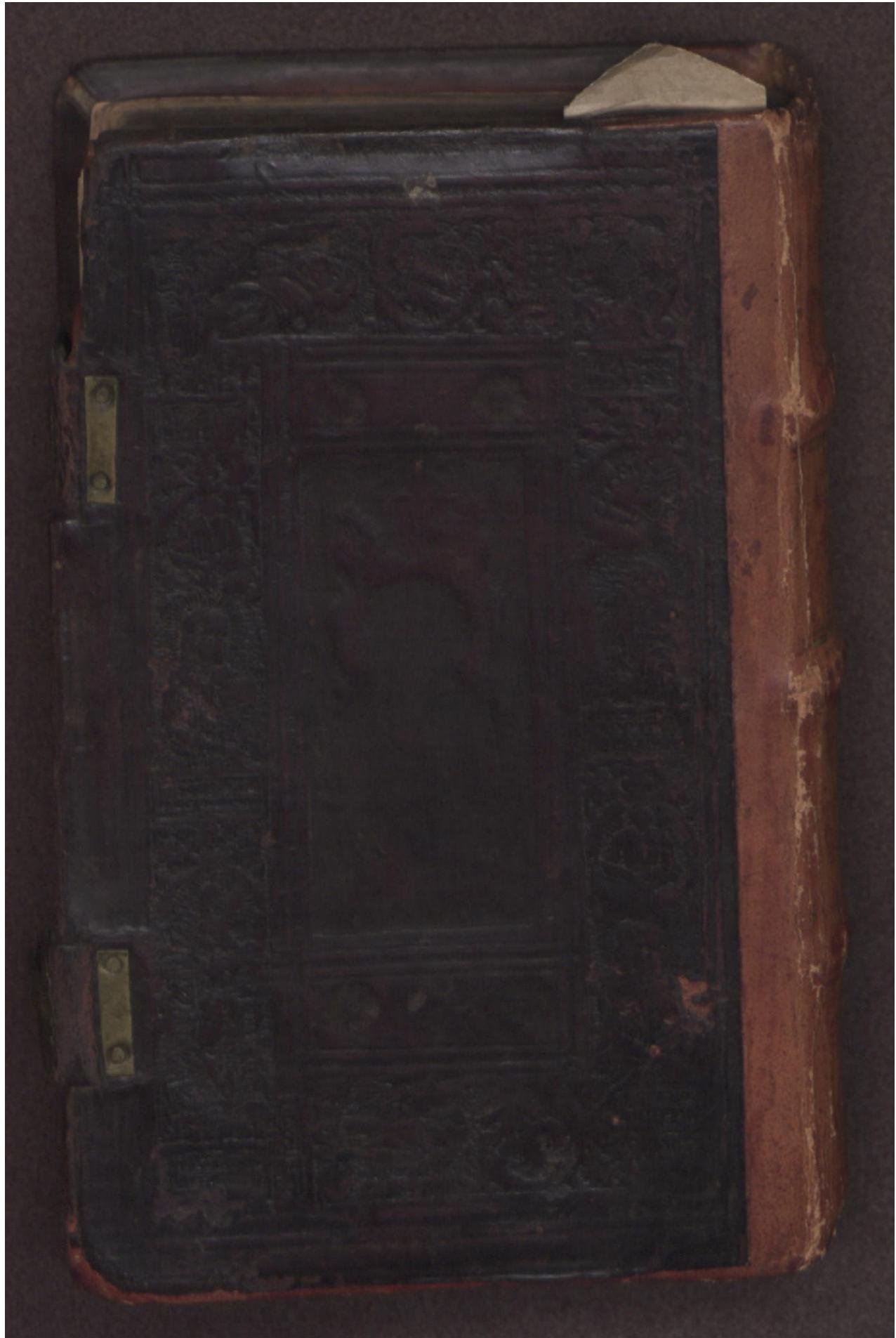

331.

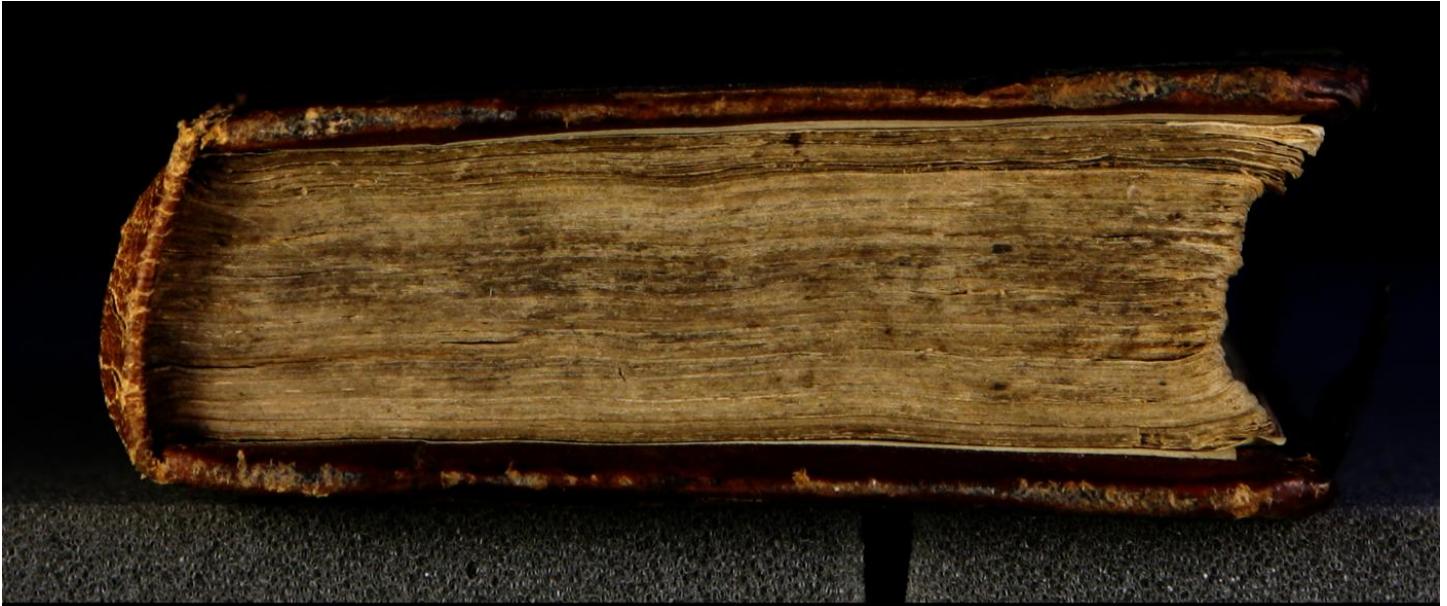
Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 331 8° (LN 436)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielnst. 331 8° (LN 436)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 331 8° (LN 436)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 331 8° (LN 436)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielnst. 331 8° (LN 436)

DA BOX

N° 331.

M. Fischer fecit

= S. C. X 36

M

331.

4
9 10

2.00
ne oc sa
cken on
ten

Huorlunde
niske stal a
fra sin Mgudeli
delige vende si
komme i Den
sum Lh
han

ff ff
Johar

ff ff

Prentet i
Laur

331.
Ogse vDfaar=

ne oc saare nyttelige Predi-
cken om en Christelig Veni-
tentz oc Leffnit/

Det er:

Huorlunde ic Gyndigt Men-
niste skal alffuorlige omuende sig
fra sin Mguadelighed oc wretferdighed / oc sta-
delige vende sig indtil Gud / at hand kand
komme i Venskab met hannem ved Jhes
sum Christum / oc siden vere
hannem lydig ppv.

W W Predicken / W W
Johannis Brentij.

Prentet i Kjøbenhavn aff
Lauritz Benedict.

1563.

4
9 10

331.
Erlig oc velbyrdig Mand Eff-
uert Bild til Raffnholt Kongelig
Maiestatis Døffuitzmand offuer
Stenuigholms Læn i Norge / De
hans kiere Hustru Erlig Velbyr-
dig oc Gudfryctig frue / fru
Winicke Podbuſt / Mynster
ieg Niels Nemmings-
ſon Doctor /

Maade / Fred / oc Barmhertig-
hed aff Gud fader / ved vor Her-
re Ihesum Christum vor
eniste Frelſere oc Sa-
liggiørere.

Stere Effuert Bild ot
fru Winicke / Som eder
vel vitterligt er / at i for-
ſtickedet mig met en aff
eders tiener'en Bog fordansket aff
Latinē ved eders tro Tienere Haag-
gen Laurentſſon eders Børns tuc-
temestere / oc vaare begierindis ath
A y ieg

4
9 10

ieg skulde samme Bog offuersee / oc
eder der hoss tilkiende giffue / huad
mig tycktes om samme Bog / huad
heller hun siuntis mig nyttelig at
lade vdgaa paa Prenten / eller och
ey. Nuor met ieg forstoed eder
at soge Guds øre / oc mange for-
bedring / vdi Guds Salige kund-
stab / foruden huilcken ingen kand
vide at vndgaa den straff / som oss
retferdelige paa henger for vor
Synd skyld. Saa haffuer ieg eff-
ter eders begiering samme Bog fli-
telige offuerseet / oc finder hende at
vere it ypperligt klenodi / huilcket
som er vel voert / at skulle komme
vdi Guds Børns hender / mange
til lærdom / oc salig vnderuisning.
Oc effterdi at Kongelig Maiestat
vor allerkieriste oc Naadige Herre /
haffuer det viislige saa berammit /
oc ladet vdgaa scriftelige besal-
ning / at huad som her skal vdgaa
paa Prenten / det skal tilforn offuer-
sees / aff dennem / som Kong: Ma-
iestat

festat
besyn
huert
varit
ligen v
Døyle
bretssø
Stift
siuntis
ihaffue
hand fo
ligt / at
Guds
tycke til
Der fa
Dagen
sat off
ladet sa
icke den
tacke
dre fler
stor be
Guds
oc fort
genil E

331.
festat der til betroet haffuer / som er
besynderlige Superintendenter vdi
huert Stifft / Da haffuer ieg och
værit Kon: Mai : befalning tilbør=

ligen vndergiffuen / Oc haffuer ieg
Høylerd Mand Her Hans Al=

bretssøn Bisp offuer Sielands;
Stifft giffuit tilkiende / huad mig
siuntis om samme eders Bog / som
i haffue ladit Fordanske / och der
hand forstoed / at være saare gaffn=

ligt / at hun skulde komme vd iblant
Guds Børn / gaff hand sit sam=

tycke til / ath hun motte Prentes .
Der faare haffuer eders tienere.
Dagen som Bogen haffuer vd=

sæt aff Latine paa Daniske oc ieg /
ladet samme Bog Prente. Oc kand
icke den Christne Kircke nock fuld=

tacke Gud / som opuecker eder oc an=

dre flere iblant Adelen / som giøre
stor bekastning / paa det / ath
Guds Ord kand videlige vdsprees
oc forkynedes / Gud til øre / oc man=

ge til Salighed.

A ij Man=

4
9 10

Mange ere i den mening / at
det er icke gaffnligt / at saadanne
Høger skulle vdsattis paa Dan-
ste / thi somme mene / at der kom-
mer wenighed oc tuedract der aff/
Andre acte at h Prestmend (som
mand kaller) bliffue der offuer
foractede / naar huer mand kand
det samme som de. Til det før-
ste suarer ieg saa : Jeg giffuer vel
mact / At naar som alle Partieste
Høger vdsattis paa almindeligt
tungemaal/ da kand der intet aff
komme/ andet end woenighed/ tue-
dract och Guds fortørnelse / som
(diss værre) vdi Tydstland oc man-
ge andre Riger skeer / huor som
Vedderdøbere/ Libertiner/ Sacra-
mentskøndere / oc andre Secter oc
skoendere / lade vdprente alt det
som dennem kommer vdi finde /
søgendis mere deris egen øre och
roess/ end Guds loff oc Menniskens
Salighed. Disse skulde fromme
førster spæge / oc icke lade raade
effter

effter
forac
Dief
mang
fald.
Guds
hed /
ges me
paa all
det tilb
uer sin
huer i
kand m
embede
deris be
get me
haffue
ben /
paa den
ger at
de læsi
al Gu
met ly
vers /

331.
effter deris eget hoffuit / Gud til
foractelse / Paffuens Rige til lyft /
Dieffuelsens rige til bistand / och
mange strøbelige til forargelse oc
fald.

Men gode Høger / som søges
Gudz ære met / Menniskens salig-
hed / oc ingen wdømpt offuerstri-
ges met / ere saare nytteligt / at de
paa alle tungemaal vdsattis. Er
det tilbørligt at huert Land / haff-
uer sin Landz ret paa det maal / at
huer i Landet forstaa kand. Ey
kand mand heller laste / ath huert
embede haffuer sin Skraa / som
deris bestilling befattis vdi. Me-
get mere er det tilbørligt / at de som
haffue sorit Christo vdi Daab-
ben / oc bære Christi Næffn / at de
paa deris maal / haffue gode Hø-
ger atskillige / vdi huilcke de Kun-
de læse oc daglige forbedre sig / vdi
al Gudfryctighed. Læss mand
met lyft / store Kongers och Her-
rers / som Alexandri / Cæsaris oc

A iiiij ans

4
9 10

andres Historier/ meget større lyft
skal det være Christne Menniske /
at de kunde vdi atskillige Bøger
læse om denne høymectige Første
Ihesu Christo. Denne mening
haffde den hellige Konge oc Pro-
phete David / der hand sagde :
Hellig er den Mand som Nat och
Dag betencker Guds Loff. Item/
Loffuer HERren alle Medninger.
Saa mange som misunde ligfolck
(som mand saa foractelige kaller
vdi Passuedommē) at haffue Bø-
ger paa deris maal / vdi huilcke
Guds ord klarlige læris/foruden al
vildfarelsse / de synde meget. Først
forhindre de Guds ære / saa meget
som i deris mact er / der nest bære
de affuind ved Menniskens Salig-
hed. Fremdelis bygge de Dieff-
uelsens Rige aff deris formue / och
styrcke hannem imod vor HERRE
Ihesum Christum/ mange til for-
dommelse / Oc er det intet at de
giffue saare/ om forførelse ved
vrang

vrane
Dann
Høgb
Naadie
den and
paa Pre
ligionen
seet aff
nem som
Hellige
Universi
stal ste/ i
der (diff
lader den
hierret ga
alle Bon:
gen/ at h
for den
Land oc S
At n
bliffue der
Hellige E
Bøger vo
Derre Gi
du/ Lad se

lyst
te /
ger
rste
ning
Dro
zde:
och
tem/
iger.
folck
taller
Hø
uilcke
ben al
først
neget
bare
Salig-
Dieff-
le / och
Derre
til for-
at de
se ved
prang

331.

vrang lærdom / Fordi her er vdi
Danmarck viiselige berammet aff
Høgborne Første vor aller kieriste
Maadige Herre Konning Fredrick
den anden / at der skal intet vdgaa
paa Prenten / besynderlige om Xe-
ligionen / vden det er tilforn offuer-
seet aff Superintendéterne oc den-
nem som ere tiltrod / ath lære den
Hellige Scrifft vdi Røbenhaffns
Universitet / paa det at det icke her
skal ske / som i mange andre Ste-
der (diss værre) huor Offrigheden
lader denne sag icke nocksamt sig til
hiertet gaa / Der saare haffue wi
alle Ron : Mai : at betacke storli-
gen / at hand denne omhu haffuer
for den Christne Kircke vdi sine
Land oc Xiger.

At mand siger at Prestimend
bliffue der offuer foractede / at den
Hellige Scrifft och gode nyttelige
Bøger vdsættis paa Daniske / D
Herre Bud huilcken aarsage er
det / Lad saa rere / at en eller flere

Av van-

4
9 10

vankundige Prester bestemdis her
offuer / at deris tilhørere riste
stundem bedre den hellige Scrifft
end de / Skulde mand der faare
giøre saa mange skade : Bort det/
oc end langt bort. Nuad haffuer en
Gudfryctig Prest større lyst oc glæ-
de / end at hans tilhørere forbedre
sig : O huilcken en slæm Hyrde
maa det vere / som vnder icke sine
fare mere græss end hand stopper
dennem selff vdi munden . Sanctus
Paulus ynster sine Philipper at
voxe daglige i mere oc meer vdi
Kundskaff oc forfaring / at de kunde
forstaa det som ræt er / oc bliffue ret-
sindige vdi Christo. Lige saadant
sind bør alle Guds Ordz tienere at
haffue mod deris hiord / som Gud
haffuer dennem befalet. Wi læse
vdi den iiiij: Mosi Bog det elleffte
Capittel / Nuorlunde at Josua be-
klagede for Mose / at der vaare fle-
re som Propheterede iblant Guds
folck end Moses selff / De neffnis
der

der
Neda
pheter
ene stu
folkit
pheter
ses til
ue / sig
folck p
gaffue
vilde aff
ses stul
stulde
Men M
folcken
sin pris
ue / at t
phete,
alle Gu
at alle
kunde
Scrifft
limmer
J
de huer

331.
der
riste
rifft
aare
det/
er en
: glæ-
bedre
Dyrde
te sine
opper
Sanc
oper at
er vdi
kunde
sue ret-
gadant
mere at
m Gud
Wilse
ellefste
osua be-
aare fle-
it Guds
neffnis
der

der tuende besynderlige Neldad oc
Medad / at de oc vaare bleffne Pro-
pheter. Josua vilde ath Moses
ene skulde haffue den priss blant
folket / at hand kunde ene Pro-
phetere. Men huad suaredes Mo-
ses til dette flagemaal : Gud giff-
ue / siger Moses / ath det gantske
folck Propheterede / och Herren
gaffue dennem sin Aand. Josua
vilde aff en vrang forstand / at Mo-
ses skulde forbiude / ath der ingen
skulde Prophetere vden Moses /
Men Moses haffde Guds ære och
folckenes Salighed kærere / end
sin priss hand kunde der aff haff-
ue / at hand kalledis ene en Pro-
phete. Lige saa ynster ieg / met
alle Guds Ordz retsindige Tienere /
at alle kunde Prophetere / at alle
kunde læse och forsta den hellige
Scrifft / Dieffuelen oc alle hans
limmer til traadz .

Ja (maatte mand sige) Kun-
de huer mand saa meget som Pre-
sten /

sten/ da haffde mand icke Presten
behoff / da vilde det skurte paa
Presternis vnderholdning . Jeg
meen tuert emod / Den fromme oc
hellige Ronning David/ hand vi-
ste meget bedre den hellige Scrifft
•end hans Prest oc Prophete Na-
tan/ Dog alligeuel hørde hand
hannem / God sig vnderuise
aff hannem / och settes til røtte /
naar hand forsaa sig / som wi lese
• i den anden Kongelig Bog och rij.
Capittel. Desligest salige Ronnig
Christian den tredie / hand viste
vel / saa vel sin Saligheds lerdom
oc hellige Scrifft kand ske som no-
gen aff alle hans Prester vdi sine
Kongelige Riger / men derfaare
foractede hand dennem icke/ men
diss mere ærede dennem. Oc saa fin-
dis det meenlige / at disbedre en er
oplerd selff vdi Guds Ord / diss
mere holder hand aff Guds ords
tienere/ oc diss heller hører hand
dennem/ oc acter det at vere en stor
Glæs

glæs
fund
dom a
kand la
holder i
rat aar/
styd vill
ste bog
maa icke
ore forbi
en stal he
hører al
heller en
ler faa he
re vilbe ie
vnde alle d
stand som
re / sia at
oc busual
den ene da
fristelße tr
Sanctus
oc de Nom
til de Nom

glæde/ som oc vdi sandhed er / at
 kunde høre den samme sande ler-
 dom aff Predickestolen/ som hand
 kand læse vdi sin Bog. Der faare
 holder ieg dennem at haffue ingen
 røet aarsage / som for Presternis
 skyld ville icke / at der nogle Dan-
 ske Bøger skulde vdpreatis / mand
 maa icke saa søger ens øre/ at Guds
 øre forbinder / Det er icke ret / at
 en skal haffue for sig selff det som
 hører alle til / Mand kand icke
 heller en ting bortkaste / om en el-
 ler saa hende misbruger. Der faa-
 re vilde ieg at alle Prester skulde
 vnde alle deris tilhørere den for-
 stand som de haffue / oc meget me-
 re / saa at de kunde haffue trøst
 oc husualelse aff huer andre / at
 den ene den anden kunde vdi sin
 fristelsse trøste och husuale / som
 Sanctus Paulus scriffuer om sig
 oc de Romere i det første Capittel
 til de Romere .

Nu

Nu staar tilbage / at tale no-
get om denne Bog's brug / nytte oc
gaffn / som er meget / som ieg met
to eller tre ord vil giffue tilkiende.
Denne Bog indeholder en ræt pur-
lerdom om en Christelig Penitentz
oc leffnit / Det er hun viiss Christ-
endommens begyndelse / frem-
gang ocfuldkommelse / saa at den
som holder sig effter de raad som
her faare giffuis aff Guds ord /
hand blifuer paa den rette Salig-
heds vey / huilcken som er Ihesus
Christus aleniste. Desligest haff-
uer denne Bog det gaffn / at hun
er parteret i Predicken / saa at en
kand læse eller lade læse for sig en
om dagen / Fremdelis huor som
er icke Pre dicant for haanden /
kand en god Dusssader oc Guds-
fryctig Dannequinde en tid om
vgen læse for sit folck oc Børn en
aff disse Predicken / oc der effter lade
dennem giøre deris bøn til Bud / Oc
skal en Dusssader oc Dussmoder
visse-

visselige dette vide / at Gud vdkreff-
uer denne tieniste aff dennem / Oc
huo den forsommer / hand maa
vente sig straff der faare . Kiere
Effuert Hild oc Kiere.fru Wivicke
Beder ieg eder gerne / at i denne
min forte scriffuelse tage til tacke /
Giør ieg altid gerne huess eder lefft
er / Her met eder den Almectige
Gud besfalendis / Aff Kiøben
haffn Ny Aars dag Aar
effter Guds byrd

QI

1563.

• Huo Gud fryster / er rig oc viss/
• I Dødzens krig hand fanger priss.

Register

Register paa alle disse
Predicken.

ꝝ Förste Predicken.

Om Penitentz I. Bladt,

ꝝ Anden.

Om Penitentz oc hendiſ parther.
IO.

ꝝ Tredie.

Om Guds Ords Predicken. 19

ꝝ Fierde.

Om Lousens Predicken. 28.

ꝝ Femte.

Om Euangeliſ Predicken. 41.

ꝝ Siette.

Om Daaben. 52.

ꝝ Siuende.

Om Herrens Traduere. 67.

Otten-

disse

331.

Ditende.

Duorlunde mand skal sig berede til
at annamme Herrens Laduere.

79.

Tiende.

Om Affloessning.

82.

Tiende.

Om Døn.

97.

Elleffte.

Om Borsset.

110.

Tolffte.

Om gode gierninger.

125.

Trettende.

Om Faste.

133.

Fiorende.

Om Sang i Kirkerne oc om Dr-
gene.

150.

Fem-

Ditende

Femtende.

Om Hellige dage.

158.

Sextende.

Om Penitentz / Nuor storlige hun
giøris behoff.

171.

Syttende.

Nuorlunde mand skal giøre sand
Penitentz.

174.

Attende.

Om Guds grumme vrede imod
Synden / oc mistundhed imod Ret-
ferdighed.

180.

Nittende.

Nuorlunde wi kunde faa fat paa
Christum / oc beholde hannem hoff
off.

186.

Tjuende.

Nuorlunde wi kunde beholde
Christum.

193.

Første

Første oc Tiuende,
Om Penitentz,

158.

197.

16

Anden oc Tiuende,
Om ret sand anger oc ruelse for
Synden.

171.

204.

Tredie oc Tiuende,
Om Troen.

174.

211.

Fierde oc Tiuende,
Om ret sand Penitentz.

180.

216.

Semte oc Tiuende,
Om Sacramenterne / Daaben /
Afløsning oc Herrens Nadue-
re.

223.

* ♀ Første

faa fat par
hannem hoff

186.

de beholde
193.
første

S

Christe
Ceremo
rit / da
ville vde
le om de
om Pen
ne / oc ar
er / paa d
den rette
huud he
gaffn w
cramente
De
ormne tis
for den /

• 211. • 212.

• 213. • 214.

• 215. • 216.

• 217. • 218.

• 219. • 220.

• 221. • 222.

• 223. • 224.

• 225. • 226.

• 227. • 228.

• 229. • 230.

• 231. • 232.

• 233. • 234.

• 235. • 236.

• 237. • 238.

• 239. • 240.

• 241. • 242.

• 243. • 244.

• 245. • 246.

• 247. • 248.

• 249. • 250.

• 251. • 252.

• 253. • 254.

• 255. • 256.

331.
Første Predicken om
Penitentz.

Så Efterdi wi ere nu kom-
men til den tid paa Aarit/
huilcken vore Forfædre
haffuer fallit xl.dags fa-
ste/ vdi huilcken tid den
Christen forsamling brugte flere
Ceremonier end anden tid om Aa-
rit / da haffuer ieg set mig faare at
ville vdi nogle dage tractere oc hād-
le om den rette Christendoms stikk/
om Penitenz / om Sacramenter=ne/
oc andre Kirckens Ceremoni-
er/ paa det wi kunde lære huor vdi
den rette Christendom staar / och
huad hand er / oc huad nytte och
gaffn wi haffue aff Kirckens Sa-
cramenter/oc andre Ceremonier.

Och ville wi besynderlige paa
denne tid lære om disse ting / icke
for den sag at denne tid er i sig selff

B **Del=**

Den i. Predicken

Helligere end nogen anden tiſheller
at huo som salig ſkal vorde / hand
ſkulde for nøden haffue behoff at
holde dene xl. dagis faste. Fordi til
ſalighed; hielp ere alle tider ens for

Alle tiſheller ere en Christen/den ene tid gjør oss icke
mere Retferdig / end den anden tid/
men dette gjørs storligen behoff / at
ſten.

- wi vdi alle tider begiere troligē vor
Retferdighed aff Jesu Christo vor
Herre / at wi kunde met lydighed
vādre vdi Guds Bud: Paulus for-

Gala. 4. binder at vduelle dage / saa sigēdis:

I vduelle dagene / oc Maanederne /
oc Tiderne / oc Aarene / ieg frycter
om eder / at ieg haffuer alt forgeff-

Coloff. 2. uis arbeidet hoffeder. Oc en anden
sted siger hand saa: Ingē ſkal døme

eder i Mad / eller i dricke / eller i be-
ſtickedē hellige dage / eller ny Maan-
ne / eller Sabbather / Vilket er en

Skugge om det ſom tilkommendis
vaar / Mē legomet ſelff er i Christo /

Eſai: 66 oc Eſias ſiger om Christendommen:

Ale

Alt kdd skal komme Maanet effter
Maanet / oc fra en Sabbath til en
andē / at tilbede faar mig. Alle disse
ord giffue tilkiende at det er icke for
nōdē behoff til salighed / at acte paa
nogē besynderlig tid / mere end paa
nogen anden tid. Derfaare ville wi
icke lære paa denne tid om Christē=dommens stick / oc om Penitentz for
den skyld at wi skulle haffue dē me=ning / at mand skal saa strengelige
acte paa tiderne / men heller paa det
at de ting som wi haffue storlige be
hoff at vide / at de kunde rettelige
forklaris / den ene effter den anden.
Fordi alle ting kūde icke handlis oc
tracteris alt paa en tid tilhobe / Oc /
paa det ieg skal oc noget tale om de
andre Aarsens tider oc vger / da
motte mand vel holde Søndagen
paa Tisdagen / eller om Torsdagen.
Oc mand motte vel quøde den vi=se om den arme Juda paa Paaste

Dn jh dag /

4
9 10

Den 1. Predicken

dag / oc den sang om Christi opstandelse paa Paaske aften / eller langfredag / eller at forklare den Artickel om opstandelsen paa Jule dag / oc den Artickel om hellig Tres foldighed paa Paaske dag . Men effterdi dette haffuer verit en gammel seduane / at saadant skal obens barlige for den Christen forsamling tracteris effter den orden oc stick / som her til dags haffuer verit i seduane oc brug hoss den største part i Christendommen / da er det gallenkaff oc icke Christen frihed / at gaa fra saadan gammel seduanlig stick oc brug / foruden nød oc triang . Mand maa icke synde oc leffue ~~W~~gudelige met den store hob oc seduane / Fordi at endog den største part aff Mennisten forsmaa Christum / oc leffue effter deris egen begiering / da maa ligeuel wi icke gøre saa . Oc endog det er

er seduanligt at løbe gallen om fastelaffn / dog maa wi ligeuel icke
 saa gøre. Men vdi de fri ting som
 ere huercken bøden eller forbødne /
 der maa mand fylge den største
 hob oc seduanen. Derfor effterdi
 det er saadā en fri tingest i sig selff /
 at enten nu eller oc en anden tid o= benbarlige at tale om Penitenz oc
 Kirckens handel oc væsen / da ville
 wi fylge den almindelige seduane /
 oc lære oc vnderuise / saa meget som
 Gud giffuer Maade til paa denne
 tid / Nuor vdi dē sande Christendō staar. Derfor bør eder fliteligen
 aff gantske herte oc met øren at
 annamme det her sigis. Fordi det
 wi her ville lære oc vnderuise / det
 er Guds ord / som i skulle saa at
 høre / som wi haffue behoff til saa lighed / at vide oc bevare . Chri= stus siger : Salige ere de som høre
 Guds ord oc bevare det. Oc Gud ^{Luce no}
^{Guds} Drd. ^{Bij} befol

Den 1. Predicken

Deut. II. befol formedelst Mosen / saa sigen= dis om sit ord: Legger nu disse Ord paa herte / oc i eders siele / oc binder dem paa eders haand til it tegn / at de kunde vere en ihukommelse for eders øien / oc lærer eders Børn dem at du taler der om / naar du sidder i dit huss eller gaar paa reien / naar du legger dig ned / oc naar du staar op / oc scriff dem paa dine dørslag i dit huss / oc paa dine porte.

Dersor / Eftterdi ieg haffuer nu taget mig for i denne tid at lære oc vnderuise om Penitentz / oc huorlude en Wgudelig skal rettelig vorde Retferdig / da finder ieg icke no gen bedre nyttig oc bequemmere begyndelse her til / end den Predicke / som Johannes Baptista først Predicke om Euangeliij obenba relse. Fordi der hād begynte at Pre dicke den Christen lærdom / da sagde han Matth: ij. Capit. Bedrer eder

Johans
nis oc
Christi
første
Predic
cken.

eder / thi Nimmerigis rige er nær.
Oc denne Predicken er saa kraftig
til at forklare den Christen lerdø /
at Jesus Christus selff haffde den-
ne samme Predicken først der hand
obenbarlige begynite Christendom-
men / saa sigendis: Matth. iiiij. Cap.
Bedrer eder / Nimmerigis rige er
nær. Oc Christus haffuer befalet
sine Apostle denne samme Predicke
baade først oc sist i blant alle / sigen-
dis Matth: x. Gaar / oc lærer / saa
sigendis: Guds rige er nær. Oc Lu-
cæ i det siste Capitel : Det er saa
screffuit / oc saa skulde Christus li-
de / oc opstaar fra de døde tredie dag
oc lade Predicke i sit Næssn Penit-
tentze oc syndernis forladelse i blåt
alle folck. Oc Sanctus Petrus si-
ger Act. iiij. Cap. Giører Penitentze /
oc huer lade sig døbe i Jesu Chris-
ti næssn / til syndernis forladelse.
Derfor giørs det storlige behoff til

B iiij at

Den i. Predicken

at rettelige forstaa den Christne
lærdom / oc at en Wgudelig Krop
kand gøris Retferdig / at wi vel for-
staa denne Christi første Predicke /
i huilcken hand raader oss til Pe-
nitenz / thi / siger hand / Himmerigis
rige er nær.

Derfor ville wi nu først see /
huilcket det Himmerigis rige er /
om huilcket Christus Predicker .
Der nest huor storlige Penitentz
gørs behoff / oc huorlunde wi skul-
le gøre Penitentz / paa det wi kun-
de faa Himmerigis rige. Derfor
haffue Propheterne / oc besynder-
lig Daniel i det andet oc det siuen-
de Capittel spaat om fem Konge-
rige / iblant huilcke de fire ere
Konge / men det femte er Himmerigis rige.
De fire ypperste Rø-
geriger her paa Jorden ere disse /
Det Babyloniske / Det Persiske /
Alexandri Magni / oc Alexandri
effter-

effter Kommeris / Dette fierde rige
 Kalde somme det Romerste rige /
 oc vdi disse riger ere alle ting strøbe-
 lige / vsel och snart forgengelige.
 Vdi disse riger haffuer for dē stør-
 ste part hafft Herredømme oc off-
 uerhaand Wretferdighed / fattige
 folkis fortrengsel / fattigdom /
 Franckhed / vanære oc døden. Men
 i det femte rige / som er Dimmeri-
 gis rige / haffue Propheterne spaat
 at alle ting skulle vorde Retferdige /
 lyksalige oc euige / vdi dette rige
 skal ingen ondstab vere / ingen fat-
 tigdom / ingen Franckhed / ingen
 vanære / ingen død / men det euige
 liff oc lyksalighed. Fordi saa haff-
 ue Propheterne bescreffuit dette ri-
 gis stick / vilkor / oc kiende tegn.
 Først siger Esaias ij. Cap: Paa
 den siste tid / det er / naar Dim-
 merigis rige begyndis / skal bier-
 get som Herrens husser / vere vis-
 selige

B v

selige

Den 1. Predicken

felige høgre end alle Hierg / oc
ophøies offuer alle Nøie / oc alle
Hedningene skulle løbe der til /
oc mange folck gaa dit hen. Oc
strax der effter : Da skulle de giør-
re deris Suerd til Plogiern / oc
deris spiud til Sigle / Thi at in-
tet folck / skal opløffe it Suerd
mod det andet / oc de skulle icke
mere lære at stride. Oc i det xi.
Capittel : Vlffuene skulle bo hoss
Lammene / oc Varder skulle ligge
hoss Buckene / En lidet Dreng skal
driffue Kalffue / oc vnge Løffuer
oc fet fæ tilhobe / Koen oc Biør-
nen skulle gaa i gress / at deris vnge
skulle huile hoss huer andre / Oc
Løffuerne skulle øde hø lige som
Dren / oc it diende Barn skal forly-
ste sig hoss Oglenes hul / oc it aff-
uant Barn skal stinge sin haand i
Basiliskis hule / Mand skal ingen
sted giøre skade eller forderffuelle

paa

Johan : Brent.

paa mine hellige Bierge / Thi lan-
det er fult aff Herrens kundskaff /
lige som det vaare skjult met Daff-
sens vand . De i det xxxv. Cap-
ittel : Gud som da betaler / kom-
mer oc skal hielpe eder . Da skulle
de blindis øien opladis / oc de døff-
uis øren skulle obnis / Da skulle
de halte springe som hiorte /
oc de dummes tunger skulle sige
loff.

De i det ix. Capittel: Jeg vil
føre Guld for kaaber / oc Solff
for jern / oc kaaber for træ / oc
jern for steen / De ieg vil giøre /
at dine forstandere skulle lære fred /
oc dine besørgere skulle lære ret-
visched / Der skal icke mere hø-
ris vold i dit Land / ey heller kas-
de / eller forderffuelse i dine Lan-
demærker / men dine mure skulle
kaldis Salighed / oc dine por-
te loff . De strax der effter:
Din

4
9 10

Den 1. Predicent

Din Soel skal icke mere gaa ned /
oc din Maane skal icke miste sit skin.
Thi Herrē skal vere dit euige liuss/
oc dine sorrigfulde dage skulle haff-
ue ende / oc dine folck skulle alle ve-
re retferdige / oc de skulle besidde
Jorderig euindelige / som de der ere
min plantelsis grene / oc mine hen-
ders gerning / til priss. Aff den
minste skal bliffue tusinde / och aff
den ringste it mectigt folck. Oc
siden i det lxx. Capittel : See / ieg
vil stabe en ny Dimel oc ny Jord /
at mand skal icke komme de første
ihu / eller legge paa hiente. Men de
skulle glæde dem euindelige / oc ve-
re glade offuer det / som ieg staber.
Thi see / Jeg vil stabe Jerusalem
til fryd / oc hendis folck til glæde.
Oc ieg vil fryde mig offuer Jeru-
salem / oc glæde mig offuer mit
folck / oc der skal icke mere høris
grædendis røst eller klagendis røst i
hen-

Johan: Brent.

7

Hende / der skulle icke mere vere
børn / som icke kunde naa deris da-
ge / eller gamle / som icke skulle
fuldkomme deris Aar. Oc Ezechiel
scriffuer saaledis om Dimmerigis
stick oc viltor / som skulde begyn-
dis her paa Jordē formedelst Mes-
siam / Cap: xxxvij. De skulle icke
mere bliffue Wedningene til roff /
oc ingen Diur paa iorden skal meer
opæde dem. Men de skulle trygge-
lige bo / vden al fryct / Oc ieg vil op-
uecke dem en naffnkundig plante /
at de skulle icke mere lide hunger i
landit / oc de skulle icke mere bære
deris forsmædelse iblant Wednin-
gene. Oc siden siger hand i det
xxxvj. Capittel: Jeg vil stencke
reent Vand offuer eder / at i skulle
bliffue rene aff all eders wrenhed /
oc ieg vil rense eder fra alle eders
Affguder / oc giffue eder ith nyt
bierte / oc en ny Aland i eder. Oc
strax

4
9 10

Den 1. Predicken

strax der effter siger hand saa :
Jeg vil kalde kornit / oc ieg vil
formere det / oc ieg vil ingen dyr
tid lade komme til eder / ieg vil
formere fructen paa træene / oc
fructen paa marken. Det samme
siger ocsaa Amos Capit. ix. Der
hand saa taler om Himmerigis
rige : See / den tid skal komme /
siger Herren / At mand skal pløie
oc høste til lige / oc til lige bruge
Din persen ocsaa / De Biergene
skulle drypppe spød Vin / oc alle hø-
ie skulle vere fructsommelige / De
Daniel i sit Viende Capittel siger
saar om dette rige : Offuertrødel-
sen skal bliffue formeent / oc syn-
den beseglet til / oc misgiernin-
gen forligt / oc den euige Ret-
ferdighed tilført. Men huad gjørs
behoff at her opregnis alle Pro-
pheternis spaadomme / som be-
scrifue Himmerigis riges stat /
Stickelse

stick
de r
alle
her o
merig
oc vn
hafft
skulle
der o
de stu
alle g
icke f
franc
dighed
ue enig
salighe
alle stu
ge / E
melige
skulle
ge.

komme

Johan: Brent.

Stickelse oc viktor som Messias skulde raade offuer & Det er vist / at alle Propheterne komme offuer ens her om/ at det er saa sat met Dimmerigis rige / Først at alle limmer oc vndersotte i dette Rige / skulle haffue euig fred oc roliged / oc skulle vere fri oc frelse fra alle fender oc modstandere . Dernest at de skulle faa offuerflødige nock aff alle gode ting / rigdom oc øre / oc icke fornemme nogen wro / sorg / Franckhed / modgang eller genuordighed/men de skulle met lyst haffue euig sundhed / helbrede oc lykkesalighed. Oc paa det siste at de alle skulle vorde Retferdige / hellige / Bud behagelige oc tacknemmelige / Met faa ord sagt / de skulle altid oc euindelige vere salige.

Derfor der Christus vaar
Kommen hid til Verden/ da Pre-
dickede

faa:
ieg vil
en dyr
eg vil
/ oc
samme
Der
nerigis
omme/
al pløie
e bruge
hiergene
alle hos-
ge/ De
el siger
rtædel-
oc syn-
sgiernin-
ge Ret-
ad gjørs
alle Pro-
som be-
ges stat /
stickelse

Den 1. Predicken

dickede hand / at dette Nimmerigis rige vaar nær / om huilcket rige Propheterne haffde spaat. Thi Christus er en Herre och förste i dette rige / oc hand förde det fra Nimmelen ned til Jorden. Oc si gis samme rige at vere kommit til jorden paa den tid / icke met Verdzlig eller vduortis Maiestat / men al leniste met vduortis Predicken / oc met Guds ords obenbarelse / indtil den siste dag kommer / da skal det klarlige i sandhed obenbaris met vduortis Maiestat / huilcket vi nu effter Guds ord Predicke om Nimmerigis rige / oc annamme det met troen. Derfore før end det klarlige / oc siunlige obenbaris met gierning / gørs behoff at mand disse emellem Predicker oc taler der om met Ord / paa det at mennistene kunde haffue tid oc rom til / at rede sig til at annamme oc met lyst
bruge

bruge den lyksalighed som er i det
Rige. Thi huad skal Mennisten
søge effter andet / end at det kand
faa de gode ting som ere i det Ri-
ge. Der er ingen andre gode ting/
som ere stadige eller ret lyksalige/
Denne Verdzens Rigdom/Sund-
hed / Mact oc Vælde / de baade
haffue sin omhyggelighed/ naar
mand end best haffuer dem / saa
ere de icke heller stadige/ eller e-
uige. Derfor skulle wi legge
vind oppaa / at wi kunde haff-
ue de gode ting som ere wforgen-
gelige / icke haffue heller nogen
omhyggelighed / wi ere stakkie
til dem / icke til at søge effter le-
gomens vellyst som andre bester /
eller til at bruge allene disse Verdz-
lige tingest / men wi ere stakkie
til at beholde de euige oc wfor-
gengelige gode ting.

Thi skulle wi allene legge vind
paa denne ene ting besynderlige/ at

C wi

4
9 10

Den 1. Predicken

vi kude faa disse gode ting. Nuor
Huor lunde land det stee : Om wi leffue
de wi vor liiffs tid effter vor egen vellyst
faa de som wguadelige kroppe eller Suin :
gode ting i Ah nei / ingelunde / Men wi skulle
Himme hore Christum / hore Johannem
rige ere. Baptisam oc alle Apostlene. Fordi
de loere en saare bequemmelig oc
kort gienuey til at faa de Nimmelske
gode ting . Thi de sige
alle samdrectelige met it mundhoss:
Gjører Penitentz oc bedrer eder thi
Nimmerigis Rige er nær. Derfor
faa wi icke disse Nimmelske gode
ting met fulhed / ladhed / icke met
wguadelighed / icke met Synd oc
Skalckhed / men ved Penitentz oc
vort leffnitz forbedring fra Synd
oc ondstab. Christus siger : Jeg
kom icke at kalle de Retferdige /
men Synderne til Penitentz. Oc
ved Hieremiam xvij . Capittel
siger Herren faa om Penitentz :
Der

Der
ond
da st
som i
Eiect
som d
fra al
haffi
ne B
hand
ville
skaar
nu ve
det lo
som h
ne Pre
paam
effter
den z
behoj
flitelie
oc Iz
siden

Der som de omuende sig fra deris
ondskab / mod huilcken ieg taler /
da skal mig oc angre den wlycke /
som ieg tenckte at giøre dem. Oc
Ezechielis i det xviiij. Capit: Der
som den wguadelige omuender sig
fra alle sine Synder / som hand
haffuer giort / oc holder alle mi-
ne Bud / oc giør ræt oc vel da skal
hand leffue oc icke dø. Derfor
ville wi nu see huor vdi Penitentz
staar. Men paa det ieg skal icke
nu vere for langsom / da vil ieg
det lade staar til andre Predicken
som her effterfölge / oc her ende des-
ne Predicken / Naar ieg allene faar
paamint eder denne ene ting / at
effterdi wi haffue nu for haan-
den de ting som gjørs allermest
behoff til eders salighed / at i da
fliteligen komme til Predicken /
oc lærer oc betencker dette / at
siden Christi Fødzel da omgaast

C u wi

4
9 10

Den 2. Predicken

wi vdi Dimmerigis rige / saa me-
get som der høre til dene vduortis
Euangelij Predicken om Christo /
oc troen til Christum. Derfore
huo som vil haffue rettelige det
Dimmelste rigis gode ting/ hand
stal vist gøre Penitentz ved Ihes
sum Christum vor Herre / som er
met Faderen oc den HelligAland
en sand Gud / huilcken ske øre
oc priss til evig tid / A-

M E N.

Den Aanden Predicken / er /
om Penitentz oc hen-
dis parter.

G Di den neste forgangen
Predicken loffuede ieg at vil-
le i disse xl. dages fastes tid
tale oc vnderuise om Penitentz/ om
Sacramenterne / oc nogle andre
Kirckens Ceremonier/ Oc paa det
at

331.
Johan: Brent.

at saadant kunde diff bequemme=
liger ste/ da haffuer wi taget oss
fore at tractere den første Predicken
Christus haffde / som er denne:
Bedrer eder/ thi Nimmerigis ri=
ge er nær. Men paa det at wi diff=
bedre kunde forstaa det her om
stal talis / da ville wi end nu igen
for oss tage noget aff det som wi i
neste Predicken met faa ord forkla=
rede. Derfaare skal mand først
acte / saa meget der hør til denne
vduortis Liffs omgengelse/da om=
gaass wi endnu i Jorderige / det
er i det fierde Kongerige iblant
de fire ypperlige Kongeriger om
huilcke Daniel haffuer spaat/ som
ere det Babylonste / Persiske / Al=
lexandri Magni / oc hans effter=
kommeris som kalles det Romste
Rige . Dersor maa wi lide oc
omdrage megen modgang / gen=
uordighed / oc leffue i stor vsel=
hed / effter dette rigis viktor oc
C ij leylig=

ge / saa me=
ine vduortis
om Christo /
1. Derfore
rettelige det
de ting/hand
itz ved Jhe
Derre / som er
DelligAland
cken ste ore
tid/ A
J.

icken / er /
oc hen,
er.

ze forgangen
uede ieg at vil=
ges fastes tid
Penitentz/ om
c nogle andre
er/ De paa det
at

Den 2. Predicken

leylighed. Men i det at Euange-
lion om Jesu Christo Predickis nu
obenbarlige / da lessue eller om-
gaass wi icke i Jorderige / men i
Himmerigis rige / huilcket Daniel
ocsaa spaat haffde / at skulle kom-
me i Jorderigis tid. Fordi Chri-
stus hand er den ypperste Kon-
ning i Himmerigis Rige / oc hand
siger Lucæ i det xi. Capittel : Der
som ieg vddrifuer Dieffle ved
Guds finger / da kommer io Guds
Rige til eder. Oc Lucæ xvij. Guds
Rige kommer icke met vduortis sti-
ckelse / Mand skal oc icke sige / See
her / eller der er det / Thi seer / Guds
Rige er induortis i eder / Det er /
Guds Rige er nu neruærendis til-
stede iblant eder. Derfor begyn-
Naar te Himmerigis rige at vere paa
riges ris Jorden / fra den tid Christus kom
ge bes hid til Verden oc Predickede Eu-
gnytes. angelion / oc det skal bliffue varac-
tigt paa Jorden indtil den yderste
dag.

Der

Dernest skal mād acte huad v̄lkor
 oc leyliged der er i Himmerigis ri-
 ge / Thi v̄di dette Rige er icke noget
 Mēniste Barn / men alle ere gamle
 kor. Himme
rigis ri-
gis vil-
kor.
 oc kommē til fuld alder. Der er icke
 Franckhed / men euig sundhed / der
 er icke fattigdom / men euig Rīgdō /
 Der er icke vancere / men euig ære.
 Der er icke offueruold / fortryckelse
 oc trældō / men en euig frihed: Der
 er ingen vnderdan eller træl / men
 alle ere Konger oc Førster / Der er
 ingen synd / mē euig Ketserdighed/
 der er aldelis ingē bedrøffuelse / men
 euig lyksalighed / oc der er icke dø-
 den eller helffuede / men euig liff oc
 euig himmel. Disse ere himmerigis
 rigis vilkor / huilket rige Christus
 førde til denne Verdē / oc disse vilkor
 haffuer Propheterne lige saa be-
 screffuit. For det siste / skal mand
 acte / at disse vilkor de fornemmis
 icke nu ret legomlige / oc effter den-
 ne Verdzens vduortis stick / men de

C ih allenis

4
9 10

Den 2. Predicken

Aleniste Predickis oc Læris i Guds
ord / oc fornemmis vel met troen /
indtil den siste dag kommer. Fordi
Christus der hand bleff Menni-
ste / haffde hand vel kundit oben-
barit / oc regerit Dimmerigis Ki-
ge met vduortis oc Verdilige Ma-
iestat / Men det haffde verit Men-
nistene skadeligt oc vbetideligt / icke
alleniste dem som leffde den tid / men
dem ocsaa som siden leffde / oc
dem som komme skulle til den siste
dag. Fordi der som Christus
haffde strax i sin første tilkommel-
se begynt sit rige met vduortis Ma-
iestat / da haffde hand fundit Men-
nistene vberedde / Men dette rige
annammer icke vden de som ere
gantske redebon / Huilcket de lig-
nelser giffue tilkiende Matth: xxv.
Capit. om de x. Tomfruer / oc om
de Suenne som kiøbsløge met de-
ris Nosbondis gods. Oc Lucæ
xij. Capit. Lader eders Lænder
vere

vere omgiordede / oc eders liuss
 brende / Oc verer lige som de Men-
 niske der toffue effter deris Herre /
 naar hand skal komme fra bryllup
 &c. Derfor giordis det storligen
 behoff at Dimmerigis rige skulde
 nogen stund forkyndis / før end det
 klarligen obenbaredis / at Menni-
 skene kunde disse emellem haffue tid
 oc stund til at berede sig til at an-
 namme saadanne ypperlige gode
 ting i Dimmerigis rige. Thi ville
 wi nu faa at høre / huorledis wi
 skulle berede oss til at faa Dimme-
 rigis rige / Sandelige / ingen kand
 bedre lære oss det / end Jesus Chris-
 tus vor Herre / som er en Monar-
 cha oc eniste ypperlig Förste vdi
 dette Rige / Derfor siger hand
 saa : Bedrer eder / thi Dimmeri-
 gis rige er nær / Det er / om i ville
 berede eder til at annamme de
 Himmeliske gode ting oc faa Dim-
 merigis Rige / da er det fornoden

C v behoff

4
9 10

Den 2. Predicken

behoff / at i giøre Penitentz. De
baade Christus saa vel som alle
Propheter oc Apostle aff Christi
Aland haffue raad off til at giøre
Penitentz / som er en røt beredel-
se til at annamme Dimmerigis ri-
ge / som wi tilforn beuist haff-
ue.

Der skulle wi nu see huad Pe-
nitentz er / huor vdi en sand Peni-
tentz staar / eller huad wi skulle
giøre der til / at wi kunde giøre en
røt oc sand Penitentz. De vdi den-
ne ting staar al vor salighed. Far
du her vild / da far du vild fra
Dimmerige / Saar du her den
rætte vey frem / da kommer du til
Dimmerigis rige. Thi ligger
dig her allerstørst mact paa / at du
forstaar dig vel paa / huad en sand
Penitentz er. Derfaare er den Pe-
nitentz / om huilcken wi nu tale /
en omuendelse eller fornyelse fra
ith

Huad
Penit-
tentz er.

Ich ont leffuit / til bedre / at wi
 Kunde vorde Retferdige for Gud
 oc salige. Jeg ved vel at Peni-
 tentz hun stundem bescriffuis oc
 forklaris anderledis huad hun er/
 men ieg vilde heller forklare det
 met simpel oc klare ord. Thi da
 omuende wi vort leffnit til bedre/
 naer wi vorde rene fra Synderne
 i huilcke wi ere vndfangne oc fæd-
 de / oc wi frelssis fra vore missgier-
 ninger / som wi met gierningen
 bedreffuit haffue / oc vandre si-
 den vdi gode gierninger / huilcke
 Gud haffuer befalit oss. Men ved
 Penitentz rensis wi aff vore Syn-
 der / oc frelssis aff vore missgiernin-
 ger / Derfor er Penitentz at for-
 bedre sit onde leffnit / oc blifue
 Retferdig oc faa den enige salig-
 hed. Men der er tuenne slags
 menning om Penitentz : Den
 første er bedregelig / oc høre
 Muncke oc Klosterfolck til / sem
 sige

t. De
 om alle
 Christi
 t giore
 veredel-
 rigis ri-
 st haffs

quad Pe-
 ind Peni-
 wi skulle
 giore en
 vdi den-
 d. Far
 vild fra
 her den
 ner du til
 Thi ligger
 aa / at du
 ad en sand
 er den Pe-
 i nu tale/
 rnyelse fra
 ith

Den 2. Predicken

sige at Penitenc haffuer tre parter/
Penite Den Første / Anger oc Xuelse.
tzis par Den Anden / Bekiendelse eller
ter som Schola Scrifftemaal. Den Tredie / Er
stici de Fyllestegiorelse oc betalning. Om
falskelis disse parter haffue de saa lært / ath
ge lare, mand met disse gierninger fortienet
Syndernis forladelse / oc giøre en
mild oc barmhiertig Gud / oc for=
tien det euige liff / I saa maade /
Om nogen sørger i sit hierte for si=
ne synder / oc siden scriffter oc be=
kiender dem for Presten / oc der eff=
ter holder den scrifft / betaling eller
pligt oc bod / som Presten setter
hannem faare / som kand vere no=
gen Piligrims ferd / eller nogen
faste dage / eller nogle Messer eller
Bøner / oc andet saadant / da skul=
de hand kunde met disse gierninger
fortiene Syndernis forladelse / oc
det euige liff. Denne er en megit
vogudelig mening / oc fører Sielen
heller til helffuede end til Dimme=
rige

rige / met saadanne mening bere= der it Menniske sig icke til Nimmer= rige / men heller til Nelffuede. Fordi om saa vaare / at Anger oc ruelse kunde met sin fortieniste vdslette Synderne / da haffde ocsaa Esau oc Judas vdslet deris synder met anger oc ruelse / huilcke der vaar saa stor / at Esau hand græd / oc Judas hengde sig selff. Oc der som Bekiendelsen / eller Scrifftes maaleet i huilcket mand opregner synderne for Presten kunde fortiene syndernis forladelse / huorfor bleff da Judas icke Retferdig oc salig / som klarlige bekjende sin synd for Prestehøffdingene : Oc huorfor kunde icke de vdslette sine synder / som bekjende deris synder naar de pines : Fremdelis om saa vaare at de samme gierninger (som de calle fylleste oc betaling for Synderne som er Piligrims ferd / Messer oc andet saadant) kunde met sin for= tieniste

Den 2. Predicken

tieniste betale for Synderne / huas
haffde wi da Christo behoff :
Nuad haffde hand hafft behoff
at nedfare fra Dinnmelen : eller
huorfor leed hand da død oc pine
for vore Synder : Derfor skulle
wi vdi alle maade fly denne me-
ning .

II.

Den anden / er en sand Christen Penitentz / som oc haffuer
trende parter. Den første part
er Syndernis bekendelse. Den an-
den part er Troen til Jesum Christum / at wi for hans skyld haffue
Syndernis forladelse. Den tredie
part sô dog icke aldelis er en part /
men Penitentzis fruct / det er en ly-
dighed mod Guds Budord. Det-
te er en sand lærdom om Penitentz /
oc disse ere de sande parter som hø-
re til Penitentz / huilcke mand fun-
de vel lade beholde de samme naffn
som de falske Lærere neffne disse
parter

Johan: Brent.

10

parter met / Saa som den første
part / som er Syndernis bekendel-
se / om mand den kallede anger oc
ruelse som kommer aff Syndzens
bekendelse : Oc den anden part
som er Troen / om wi den kallede
bekendelse oc scrifftemaal / thi vdi
Scrifftemaal høre wi affløsnin-
gen / oc troen stadfestis oc styrekis /
Oc den tredie part som er en lydig-
hed mod Guds Bud / om mand dē
kallede betalning / dog icke for syn-
derne / men som en tacksigelse. Men
effterdi de Sophister oc falske lære-
re de haffde falske meninger hoffde
naffn som de gaffue de parter der
hørde til Penitentz / som raar at
de meente at de samme giernin-
ger fortiente syndernis forladelse /
Oc aldrig talde om den rette Tro
til Christum / da ville wi lade
dem fare met deris naffn / oc wi
ville bruge de naffn om Penitentz
met

4

10

Den 2. Predicken

met sine parter / som den hellige
Scrifft fremsetter. Saa sette oc
samtycke wi Penitentz at haffue
disse parter / som er Syndernis be-
kiendelse / Troen til Christum / Øt-
lydighed mod Guds bud / som er
Troens fruct oc en tacksigelse / Thi
den hellige Scrifft bær vitnesbyrd
her om / at Penitentz er sammen-
set oc fuldkommis i disse tre parter.

Tuēne
ere dé
besvns
derlige
oc pp-
perste
predi-
canter.
Fordi at der ere tuenne besynderlig-
ste oc ypperligste Predicanter som
oss forsettis i den hellige Scrifft /
huilcke som haffue lært oss huor-
lunde wi oss berede skulle til Dym-
merigis rige. Thi Mose siger saa
Deuteronomij i det xvij. Capittel /
Herren din Gud skal opuecke dig
en Prophete / aff dig oc dine Brø-
dre / lige som mig / han nem skulle
i høre &c. Her seer du / at oss
forsettis alleniste tuenne ypperste
Predicanter / huess Predicken ere
vdsende aff Himmelen / oc bevisde
met

met Dimmelste iertegen oc vnder-
lige gierninger. Det er vel ocsaa
sant at Propheterne oc Apostler-
ne ere ocsaa Predicanter / men de
vaare Mosi oc Christi Disciple / oc
alt det de Predickede det staar vdi
Mosi oc Christi Predicken. Derfor
er der icke vden tuenne ypperste læ-
refædre / som lære oss om Penitentz /
Den ene er Mose / Den anden er
Jesus Christus. Men Mose hand
Predickede Louen. Nu siger Paulus
Roma : iii. Formedelst Louen
Kommer Syndens bekendelse. De
Roma : viii. Jeg kende icke Syn-
den vden ved Louen. Derfor er
Syndzens bekendelse den første
part i Penitentz . Den anden
ypperlige Lærefader er Christus :
Dand læerde oss Euangelion / at
wi ved det faa Syndernis forla-
delse. Nu vdkressuer Euangeli-
on aff oss at wi skulle haffue Tro-
en / Derfor er Troen den anden
part

Den 2. Predicken

part i Penitentz / Men de baade
sammens Mose oc Christus raade
os til gode gierninger / oc begere at
wi aff en sand tro skulle atlyde
Guds bud. Derfore vdkreffuis
her for det tredie ting som høre til
Penitentz / at wi vdaff Troen skulle
vere Guds bud oc besalning lydi-
ge. Ydermere / Christus siger
Johan: ij. Cap. Lige som Mose
ophøiede en hugorm i Drcken / saa
skal Menniskens Søn ophøies /
paa det / at alle de som tro paa
hannem / icke skulle fortabis / men
haffue det evige liff. Men ingen
tror sine Synder at vere sig forlad-
ne / vden hand bekliender Synder-
ne / Oc troen kand icke vere vden sin
fruct / Derfore vdkreffnis der til
at giøre Penitentz disse trenne par-
ter / som er Syndzens bekliendelse /
Troen / oc Troens fruct. Fremde-
lis / siger Christus til Martham :
Martha du haffuer megen sorg oc
vma-

wmage/ men it er nøttørftigt /
 Wulcket er det ene; at Tro Ihesu
 Christi Euangilio. Men denne
 Tro haffuer for sig Syndzens be-
 kændelse / oc effter sig Troens
 fruct. Derfor staar Penitentz vdi
 Syndzens bekændelse / Troen/ oc
 Troens fructer. Oc effterdi at
 Penitentz er en beredelse til at an-
 namme Dimmerigis Rige gode
 gaffuer / da er det klart / vist oc
 sand / at huo som bekender sine
 Synder / oc tror paa Christum /
 at hand haffuer Syndernis forla-
 delse for hans skyld / oc aff den
 samme Tro er hand Guds Bud-
 ord lydig / den samme er rettelis-
 ge bereed oc bequem til at faa
 Dimmerigis Rige .

Om du nu saa siger/ Effter-
 di disse trende ere nock til at faa
 Dimmerige / huad haffuer ieg da
 behoff at høre Predicken/ at døbis/

D y g t

Den 2. Predicken

at ieg annammer Herrens Nads
uere / at ieg beder / at ieg læss den
Hellige Scrifft / at ieg siunger
hellige Psalmer / oc gjør andre saa=
danne Kirckens Ceremonier. Om
disse ting ville wi faa at høre her
efter / Thi wi ville / met Guds
Nlaadis hielp lære oc vnderuise
baade om den vanbrug oc den ret=te
brug som de haffue / paa det
wi kunde faa at vide huor til disse
ting ere oss baade gaffnlige oc
nøttørfftige. Paa denne tid skul=le
wi vel mercke oc legge paa sin=de / at
Penitentz gjoris behoff til
at faa Dimmerigis rige. Oc at
Penitentz haffuer icke saalunde dis=se
parter som er anger eller ruelse
for Synden / bekendelse eller scrifft=temaal / oc betalning / saa som at
disse gierninger kunde fortiene
Syndernis forladelse / Men at
Penitentz hun staar vdi Syndzens
bekiendelse / i Troen oc lydighed /

Om

Johan: Brent.

19

Om wi fylge dem / da skulle wi
 faa Dimmerigis rige / icke for vor
 fortieniste / Men for Jesu Christi
 vor Herris skyld / som er met
 Faderen oc den Hellige And / en
 sand Gud / huilcken ske loff
 oc priss til euig tid / A-

M E N.

Den Tredie Predicken / paa
 Marice bebudelsis dag / er /
 Om Penitentzis parter / oc
 Suds Ordz Pre-
 diccken .

Paa denne Høytidelig deg
 holde wi Marice bebudelsis
 ihukommelse / som Engelen
 haffde til hende / huilcken Historie ^{Wetus}
 Lucas bescriffuer i sit ^{delsens} ^{Histor} Förste
 Capittel / sigendis : Paa den siet=rie,
 te Maanet bleff Gabriel Engel vd=
 sent aff Gud til den Stad Nazar
 D i h reth

Den 3. Predicken

reth ec. Odi denne Historia bestiis
tis mange ting/ som ere vel verde
at lærer oc actis. Først obenbarer
Engelen sig for den Jomfrue Ma-
ria met it stort oc meget vnderligt
Mirakel / oc visselige tilsliger at
Maria skal vorde Messiae Moder /
oc at Marice Søn er den sande
Messias. Fordi endog Messias
bleff met stor begiering oc attræt
foruentet at komme aff Davids
sæd / dog viste mand icke huilcken
Quinde der vaar vduaalt til at fø-
de Messiam / Derfore siger En-
gelen her klarlige huilcken det skal
vere Messiae Moder. Men i det
hand siger huem Moderen skal ve-
re / da betegner hand ocsaa Mes-
siam eller Christum met mange
ord / Thi hand siger saa: Du
skalt føde en Søn / oc kalle hans
Naaffn Ihesum / hand skal vere
mectig / oc kallis den allerhøiestis
Søn/ De Herren skal giffue han-
nem

Johan: Brent.

20

nem Davids sin faders sæde &c.
 Disse ord som ere tagne aff Propheterne/huad mercke de andet /
 end at Ihesus er Messias: Merck
 derfor først i dette Mirakel at Ma-
 ria er Jesu Moder/oc at Ihesus er
 den sande Messias. Dernest bevises
 her denne vor Trois Artickel om II.
 Christo: Nander vndfangen aff dē
 HelligAland/ thi Maria hun spur-
 de at / huorlunde hun kunde vorde
 Moder/effterdi hun viste aff ingen
 mand/ oc Engelen suarer / Den
 HelligAland skal kōme offuer dig/
 oc den høiestis krafft skal offuer-
 stugge dig &c. For det siste bevises
 her aff Mariæ exempel / huad en
 Krafftig Tro kand giøre / Fordi det
 som vaar uomueligt aff naturæ/ det
 giørs baade mueligt oc løt at giøre
 aff Gud i Maria formedelst hendis
 Tro. Fordi den tid Maria haffde
 met troen annāmit det Guddome-
 lige løffte oc tilsegn/sigendis:vorde
D iij mig

III.

4

10

1

Den 3. Predicken

Mig effter dit ord / strax bleff hun
Christi Moder. Derfor siger Elisabeth siden: Salig est du som tro-
de / Thi det skal fuldkommis som
dig er sagt aff Herren. Dette oc
mange andre ting kunde vel for-
klaris i denne Historie met flere
ord. Men effterdi wi haffue nu
at tale om Penitentz oc Sacramen-
terne / da vil ieg nu lade bestaa
den Historie om Bebudelsen / oc
vil fremdelis forklare det som ieg
begynt haffuer i disse forgangne
Predicken.

Saa haffue wi sagt at Nimmerigis
Rige er nu paa Jorden
ved Christum / huilcket Engelen
oc beuiser i sin Bebudelse / Oc at
ingen kand indgaa i Nimmerigis
Rige / oc nyde det gode der er /
uden hand tilforn er bereed met
Penitentz. Derfor haffue wi saa
lærd / at Penitentz haffuer tren-
de parter/ som ere Syndernis be-
fien-

Johan: Brent.

ii

Kiendelse / Troen til Christum / oc
 Troens fruct som er en lydighed
 mod Guds Budord. Om nogen
 forstaar dette ret / da forstaar
 hand oc den rette Christendem.
 De disse ting allene gjoris off not-
 torffelige behoff til at faa Dime-
 merigis Rige.

Men om nogen tuiffler / cm
 allene disse ting gjoris behoff til
 salighed / huad gaffner det da
 at høre Guds Ord Predickis /
 huad gaffner Daaben / Herrens
 Gladuere / oc nogle andre stück som
 brugis i Kircken : Dette spors
 maal fremsetter ieg derfor / at der
 ere mange Guds Ords ^{Guds} oc Sa-
 cramenternis bespottere / huilcke /
 naar de faa hørt en Predicken el-
 ler to / eller end ingen / da rose de
 sig / sigendis at de kunde faa
 Dimmerigis rige foruden Guds
 Ords Predicken / oc foruden Sa-
 cramenterne / Chi de sige / wi Tro

D v fæ

Den 3. Predicken

paa Himmelens oc Jordens sta=
bere / oc paa den Bud/ som sende
os sin Son/ vi vide ocsaa at wi
icke skulle gjøre en anden / det som
wi icke ville at en anden skulde gjø=
re mod oss. Endog disse ord inde=
holde Christendommens parter oc
Artickle / alligeuel effterdi Buds
Ords oc Sacramenternis foractere
sige saadant de Budommelige ting
som handlis i Kircken/ til forsmæ=
delse/ da tilkiende giffue de mere
wgudelighed end Troen. Derfore
ville wi met Buds milde hielp/læ=
re oc vnderuise / huor til Buds
ords Predicken/ oc Sacramenter=
nes brug gjoris behoff/ paa det at
de Budfryctige kunde fremdelis
blissue varactige/ oc de wgudelige
bespottere kunde paamindis oc be=
dre sig. Men før end wi beuise
dette / da tyckis mig nytteligt vere
at ieg end noget mere forklarer Pe=
nitentzis parter/ paa det at nogen
vanuit-

Johan : Brent.

22

Danvittig Menniske skal icke ten-
cke / at disse parter ere saa verdige i
sig selff / at de fortiene Syndernis
forladelse oc det evige Liff. Fordi
uden saa er at dette om Penitentz
forstaass ræt / da far mand vild
fra det rette maal som den rette
Christendom setter sig faare.

Derfore er Syndernis bekien-
delse den første part i Penitentz.
Denne part kand icke fortiene syn-
dernis forladelse oc det evige liff. Fordi lige som Franckheds bekien-
delse / hun er icke Franckhedzens
legedom / saa er icke heller Syndernis bekiedelse / Legedom for
Synderne / eller forlader synderne.
Alle fordømde bekiede deris syn-
derligeuel saa de icke syndernis for-
ladelse / men blifue euindelige for-
dømde. Judas bekiede oc sin synd
håd fick dog icke himmerigis rige/
derfor duer syndzens bekiedelse icke
der

Den 3. Predicken

der til / at hun kand fortiene Syndernis forladelse / Men der til duer hun / at hun skal vere en beredelse til at opspørge Christum / oc faa kundskab paa hannem formedelst Troen / ved huilcken Christum allene / wi haffue Syndernis forladelse oc det ewige liff . Fordi lige som naar en kiender sin krancke hed / den betiendelse tuinger den Krancke til at søger legedom som kand fri hannem fra kranckheden / saa gjør oc Syndzens betiendelse / hun tuinger en Syndig Menniske til at opsøge Christum / i huilcken allene wi faa Syndernis forladelse.

II. Den anden part i Penitentz er Troen til Christum / at wi for hans skyld haffue Syndernis forladelse . Om denne Tro skulle wi atter acte / at hun ass sin egen verdighed kand icke fortiene Syndernis forladelse oc Dimmerigis rigel

ge / Thi ingen tror saa megit som
hannem burde. Fordi en sand oc
fuldkommen Tro bør intet at tuiff-
le / Men den oprindelige synd hun
henger saa hart hoss off / at wi
altid føre met off i vort legome en
tuifflactighed. Derfor effterdi
at troen er aldrig i alle maade fuld-
kommen i oss / da kand Troen icke
haffue saa stor fortieniste i sig /
at hun aff sin egen verdighed kand
fortiene Syndernis forladelse. Men
troen hun duer her til / oc her til
giøris hun behoff oc dette er hen-
dis emibede / at hun skal vere it red-
stab / met huilcket Christus an-
nammis / huilcken allene er vor
fortieniste / hand allene vdsletter
vore Synder / hand allene er vor
Retferdighed / vort liff/ velfart oc
salighed. Fordi lige som det skeer
naar almisse vddelis / da kaldis
det icke almisse / icke fortienis hel-
ler Almissen der met / at en fattig
Menni-

Den 3. Predicken

Menniske vdrecker sin haand til
at annamme Almissen / Fordi vden
hand vaare mild som vddeler Al-
missen / oc vden hand vdrecte Al-
missen tilforn / da finge den fatti-
ge intet met sine henders vdreckel-
se / Saa er det oc met Syndernis
forladelsis oc det euige liffs vdde-
lse / Der er troen lige som hen-
dernis vdreckelse / met huilcken
Christus annammis / oc Syndernis
forladelse / Derfor fortienes
icke Syndernis forladelse met hen-
de.

III.

Den tredie part i Venitentz er
lydighed mod Bud aff en sand tro.
Denne duer icke heller der til at
mand der met sand vdslette Syn-
derne / Thi ingen Menniske haff-
uer nogen tid fuldkommelige re-
rit Guds Budord lydig / Oc altid
er der Rødzens leffninger vdi men-
nistken / end i dem som Gudfrycti-
ge

Johan: Brent.

24

ge ere / huilcke leffninger der for-
hindre at wi icke kunde fuldkomme
Guds Budord met vore giernin-
ger.

Men der som wi icke haffue
fuldkommit Guds Bud aldelis i
alle maade / huorlunde kunde wi
da vdslette Synderne met vore
gierninger som ere wfuldkomne :
Men vor lydighed hun duer der ^{Gode}
til / at hun skal være troens fruct / ^{giernind}
en tacksigelse / oc i nogen maade ^{tacksb}
beuare Troen i oss. Fordi vden wi ^{aelse era}
atlyde Troen / da vdslyckis hun. ^{Troens}
fremdelis / at samme vor lydig-
hed skal vere en fortieniste / icke
Syndernis forladelsis eller det eui-
ge liffs / men nogle andre legomli-
ge oc Aandelige gaffuers/ Oc at
wi met samme lydactighed kunde
obenbarlige bekende oc ære Guds
Næffen iblant Menniskene. Dette
vilde ieg nu tillegge / at wi kunde
aldelis forstaa Penitentzis parter.

Derfor

Den 3. Predicken

Dersor ville wi nu see huor
til de andre ting som wi tilforn op=
regnede de ere oss nytige oc nød=
tøfftige. Oc de samme som saa
bespotte oc forsmaa de Guddom=
melige ting / de sagde vel sant / at
de ha fue intet andet behoff til saa
lighed / end at beklaende Synderne /
Tro paa Christum oc vere Bud
lydige / om saa vaare at disse ting
føddis met oss i vort kæd oc blod /
oc om de hengde saa i vor nature
som andre naturlige styrcke / krafft
oc gaffuer / Men nu er vor nature
saa forkrenkt oc forderffuit aff den
oprindelige synd / at wi kunde icke
aff vor egen mact saa fat paa / ey=
ge / eller beholde dennem. Fordi
først ere wi bleffuen saa blinde ved
den oprindelige Synd / at wi kun=
de aff oss selff icke beklaende vor strø=
belighed. Oc lige som ingen kand
see sit eget ansigt / vde i en Spegel /
saa kand oc ingen fuldkommelige
kiende

Kiende sine Synder aff sig selff /
 Der staar screffuit Jeremias i det
 xvij. Capit. Hiertet er en traad
 zelig oc mistrøstig ting / huo kand
 det begrunde : Jeg Herren kand
 begrunde hiertet / oc prøffue Ny-
 rene. Oc i den xviii. Psalme /
 Hwo kand mercke huor tit hand
 Synder : forlad mig min lønlige
 bryst O Herre. Derfor haffue
 wi noget andet behoff / formedelst
 huilcket wi kunde komme til Syn-
 dernis bekjendelse. Dernest / icke
 fødis heller Troen i vort kød / thi
 wi fødis alle foruden Tro i tuiff-
 uel oc misshaab. I den l. psal-
 me : See / Jeg er fød aff Syna-
 dig sed / Oc min Moder haff-
 uer vndfanget mig i Synd. Oc
 Johan : i. Unilcke som icke ere
 fødde aff blod / oc ey heller aff
 Fød; villie / oc ey heller aff mand;
 ville / men aff Gud. Oc Johan :
 ij. Cap. Det som er fød aff kød /

E

det

Den 3. Predicken

det er kiod. Item/ Oden saa er at
nogen bliffuer fod paa ny/ da kand
hand icke see Guds Rige. Thi haff-
ue wi andre ting behoff/ met huil-
cke Troen kand fodis i oss.

For det siste / icke kunde wi
heller aff vor Nature vere Gud ly-
dige. Det er vel naturligt / at
føre noget saa hen it høffuist leff-
nit/ men at vere Gud lydige i den
samme høffuisthed / det er icke i
vort kiod. Men wi haffue den
HelligAland behoff der til / hand
fodis icke heller i oss / men hand
kommer fra en anden sted til oss.
Derfore at wi kunde kende Syn-
derne / at wi kunde Tro / at wi
kunde vere Gud lydige / oc bliffue
varactiger vdi / der haffue wi
mange andre ting behoff til. Ders-
fore er først aff Himmelens indsti-
ckit at Guds Ord skal Predickis /
oc paa det wi kunde haffue en ræt
mening

Johan : Brent.

26

mening der om / da skulle wi icke
 tencke / at Gud haffuer besalet ^{Guds}
 at obenbarlige Predicke sit Ord / ^{Ords} Predicke
 til nogen vrang Gudstieniste / til ^{cken.}

at haffue denne falske tancke der falsk
 om / at mand kunde blissue salig ^{Gude}
 for den gierning skyld / at mand ^{lighed}
 hørde Guds ord / eller til at for ^{oc vrans}
 drissue syndens ^{ge mes} Kæd sommelighed ninger
 der met. Thi i vide vel huilcke ^{om}
 falske Guds dyrckelser / oc vranc ^{Guds}
 ge meninger der haffuer verit
 her til dags om Predicken i Paff= 4
 uedommit. Fordi Syndzens aff= 10
 lad (thi ieg vil nu sige Exempel
 om oss selffue) vaar dem loffuit
 som ginge op at trapperne for
 vor Kircke / oc hørde Predicken /
 oc huert trappetren oc huer Pre= 1
 dicken haffde it vist tal afflads da=
 ge / Dette er en wguidelig mening.
 Thi hū bortfører Christi øre til vor
 egen gierning / oc til vor egen gier=
 nings fortieniste / Det kand vel ske /

E ij at

Den 3. Predicket

at den som opgaar at disse trap-
per / som ere for vor Kircke / til
at høre Euangeliij Predicken /
hand faar Syndernis forladelse /
icke alleniste xl. eller l. dages aff-
lad / men alle sine Synders aff-
lad / huilcke hand giort haffuer
al sin liffs tid / oc icke alleniste at
de forladis hannem her i Verden /
men oc i den tilkommende Ver-
den. Men det steer icke for den
gierning skyld at hand gaar op at
trapperne / oc for hørelsen skyld /
men for Christi skyld / huilcken
Christus der annammis met troen
i Euangeliij Predicken. Derfore
skal mand icke meene / at Guds
Ords Predicken er indskicket / at
wi skulle meene oss at haffue fuld-
kommit Guds ordinering oc ind-
skickelse / aleniste met hørelsen .
Der ere oc andre som meene at
det er indskicket alleniste til tid at
fordrifue / men de fare vild oc
besui-

besuige sig selffue. Thi Guds
 Ordz tieniste er indsticket met store
 oc forfaerdelige mirakeler. Først
 paa det Bierg Sinai / siden paa
 Pindsdag i Hierusalem: Oc paa
 Sinai bierg bleff sagt: Oden no=
 gen hører Ordet oc er det lydac=
 tig / hand skal vere forbandet. I
 Hierusalem bleff sagt: Nuo som
 tror oc bliffuer Døbt / hand skal
 vorde salig. Dersor er Guds
 Ords tieniste icke indsticket at for=
 driffue tidsens ked sommelighed
 met / men for vor Siels salighed;
 nød oc trang styld / for denne en=
 delige aarsage / at wi ved denne
 tieniste kunde ledis til Syndernis
 bekjendelse / oc faa Troen til Chri=
 stum / oc begaffuis met den Hel=
 ligAland / oc baade beuaris i Tro=
 en / oc opueckis til at vere Gud
 lydige / Om huilcken ting eff=
 terdi wi kunde icke nu / for tid=
 zens korthed / mere sige / da ville
 E ij wi

Den 3. Predicken

vi tale mere her om i disse effter-
fylgends Predicken. Men nu vil-
le wi legge dette paa herte / oc
Komme det vel ihu / at Penitentzis
parter de fly oc tilsticke oss den eui-
ge salighed / dog icke met sin egen
fortieniste / men met Christi for-
tieniste / huilcken vi annamme
ved Troen. Oc at Penitentzis par-
ter de ere icke aff naturen i vort
kiød / men vi haffue Guddomme-
lige redskaff behoff der til / at wi
kunde komme til disse Penitentzis
parter. Det allersørste Guddom-
melige redskab her til / er Guds
ords tieniste / ved huilcket baade
Synderne obenbaris oc straffis /
Troen giffuis / oc den Hellig-
Aland annammis / at wi kunde
blissue bestandige i Jesu Christo
vor Herre / som er met Faderen
oc den HelligAland / en sand Gud /
huilcken vere benedidet til euig
tid / A M E N.

Den

Johan: Brent.

23

Den Fierde Predicken / er / om Lousens Predicken.

MI lærde nu i den neste forgangne Predicken/ Pe-
nitentzis parter / Først at
de føre oss salighed til/ icke aff sin
egen fortieniste / men aff Christi
fortieniste / Dernest at de henge
icke i oss aff vor naturlige fornufft/
men wi haffue behoff Guddom-
melige oc Himmelste redskab/met
huilcke der skabis i oss aff Gud
disse Penitentzis parter som ere
Syndernis bekendelse/ troen til
Christum / oc en lydighed mod
Guds Bud. Fremdelis iblant de
redskab som der til ere indstickede
aff Gud / da er Guds Ords Pre-
dicken det første redskab. Derfor
ville wi nu forklare huad Guds
Ords Predicken er / oc huad be-
synderligt gaffn der sylger met.

E iiiij Dc

Den

Den 4. Predicken

Oc for det første at sige / Guds
ords Predicken er icke indsticket aff
Gud / at det skal for den giorde
Giernings styld / alene at det Pres-
dickis / fortiene enten hannem som
Predicker eller dem som høre Pre-
dicken / deris Synders forladelse /
oc det euige liff / saa som øgen-
skalcke mene. Thi den mening hun
er tuert emod Christi Maiestat /
huilcken alene met sin verdighed
fortiener off Syndernis forladelse
oc det euige liff. Nuorledis ment
du da / at Gud fader kunde no-
get indsticke at bruges mod sin
Søns Maiestat oc øre.

Der nest / Ikke er heller Guds
ords Predicken indsticket til at for-
driffue tiden met / Thi det er
indsticket met allerstørste oc for-
streckeligste Mirakeler / som vi
oc tilforn haftue giffuit tilkien-
de. Nuad haftde det da gior-
dis

Johan: Brent.

29

dis behoff at indsticke oc stadfeste
 Guds ords Predicken / met saa
 mange oc saa store iertegen / om det
 vaare allene indsticket til at for-
 driffue oc forleske tiden der met
 Derfor skulle wi ret besinde at det
 er indsticket / icke besynderlig til vel-
 lyst / men allermest for vor salig-
 hedz skyld. Oc at det er besynder-
 lige it Guddommeligt redskab /
 met huilcket Gud gissuer Menni-
 stene den DelligAland / oc met
 huilcket redskab den DelligAland
 forarbeider / skaber oc benarer i
 Mennisten Penitentzis parter /
 som ere Syndernis bekiendelse /
 Troen til Christum / oc at vere
 Guds Bud lydig.

Nu er Guds ords Predicken
 tuende slags / det ene er Louens /
 Det andet er Euangeliij Predicken
 om Jesu Christo. Louens Pre-
 dicken er der til besynderlige ind-
 sticket / at den DelligAland ved
 E v Guds

Den 4. Predicken

Guds Louis forklaring skal lede os til vore Synders betiendelse. Thi siger Paulus Rom: ij. Ved Louen kommer Syndzens betiendelse / Oc i det siuende Capittel siger hand: Jeg kunde icke Synden uden ved Louen / Fordi jeg viste icke heller at begieringen vaar Synd / før end Louen sagde: Du skalt icke begiere. Thi wi kunde icke kunde Synderne aff vor naturlige oc Menniske=lig styrcke oc forstand / Fordi wi ere saa meget forblindede aff den oprindelige Synd / at wi kunde icke betiende aff oss selffue vor skøbelighed / eller see vor Synds suarhed. Thi Jeremias siger i det xvij. Cap. Hiertet er en traadzelig oc en mistroestig ting / Nuo kand det begrunde: Jeg Herren kand begrunde hiertet / oc prøffue Nyrene. Oc David si=ger i den xvij. Psalme: Nuo kand mercke huor tit hand Synder; for lad

Johan: Brent.

30

Iab mig min lønlige bryst. Derfor
 bør det at vere noget andet / ved
 huilcket wi kunde kende synderne /
 oc forstaa huor suare oc tunge de-
 ere. Nuad er det da : En Dym-
 melske obenbaring. Fordi Gud
 hand obenbarer synderne for men-
 niskene met en obenbarelse som kō-
 mer aff Dymmelen / Thi det skeer
 aff Guddommelig krafft / at en
 Syndere omuendis / saa som der
 staar Jeremias i det xxxij. Ca. Om-
 uent du mig / saa bliffuer ieg om-
 uent / thi du Herre est min Gud /
 Der ieg bleff omuent / da bedrede
 ieg mig / thi effter at ieg er bleffuē
 vittig / slaar ieg mig paa lænderne.
 Men mād kand icke omuendis / vde
 synderne bliffue tilforn obenbarede
 for den som skal omuendis. Der-
 for giøris en Guddommelig opliu-
 felse behoff til at bekende synder-
 ne. Men det som Gud obenbarer /
 det obēbarer hand ved sine redstab
 som

Den 4. Predicken

som hand bruger der til / Saa som
den tid Gud vilde obenbare Pha-
raoni i Aegipten de siu fructsom-
melige Aar / oc siden strax de siu
meget wfructsommelige Aar / da
obenbarede hand det hannem ved
drømme / men drømene forklarer
hand ved Joseph / Gene. xlj.
Saa den tid hand vilde obenbare
David sin Synd; suarhed / da o-
benbarede hand det ved Nathan
Prophet / ij. Regum: xij. Saa
den tid David haffde tald folket/
ij. Reg: xxiiij. Da obenbarede
Gud hannem sin Synd / Thi
Scrifften siger: Da bleff Das-
uids hierte bedrøffuit der folket
vaar tald / Oc David sagde til
Herren: Jeg haffuer suarlige
syndet / at ieg det haffuer gjort /
oc nu Herre / Tag bort din Tie-
neris misgierning / thi ieg gjorde
gantste daarlige. Men denne o-
benbarelse forklarede Gud siden
ved

ved den Prophet Gad / der hand
sende hannem til David / at hand
skulde vduelle it aff trende / huor
met den Synd kunde straffis. Men
det redstæff som Gud hand oben= 4
10 1
barer Syndzens suarhed met / det
er Louen. Oc paa det wi skulle
icke fare vild paa dette Ord Lo= 4
10 1
uen / da ville wi forstaar ved det= 4
10 1
te ord Louen / de Ti Guds Bud/
som ere en sum paa den gantske
Lou / sag som Christus sagde :
Dette er Louen oc Propheterne .
Saa obenbarede Gud de Niniui= 4
10 1
ers Synder ved Louen / som vaar
ved Jonæ Predicken / Om xl. da= 4
10 1
ge her effter da skal Niniue for= 4
10 1
gaa / for huilcken Predickenskyld
de Niniuiterne trode oc bedrede
sig. Saa Preddicker Petrus Act:
ij. Louen for Jøderne / der hand
giffuer dem tilkiende / at de haffue
suarlichen Syndet i det de haffue
hielstaget den sande Messiam. Der
de

Den 4. Predicken

de det haffde hørt/da gick det den-
nem igennem deris herte / oc de
bekiende deris synder. Dersor naar
Louen eller de x. Guds Bud Pre-
dickis oc forklaris/eller nogen part
aff dem/da skulle vi komme ihu at
Herrē vor Bud setter oss it redskab
for/met huilkit den HelligAand
vil i ossforarbeide den første part i
Penitentz / som er Syndernis be-
kiendelse/ oc lade oss see vor wren-
lighed/ oc suare Synder / huilke
vi icke kunde begribe met vort na-
turlige stæl oc fornufft.

Bud kunde vel vdi andre maas
de oplade it Ugudeligt Menniskis
samuittighed oc obenbare synden /
end ved denne vduortis Louens
Predicken/ men dette er it besticket
oc almindeligt redskab / met huil-
kit hand obenbarer oc forarbei-
der Syndernis bekiendelse . Men
at bekiende sine Synder aff Lo-
uens Predicken / det skal icke alegni-
ste

Johan: Brent.

32

ste saa forstaais at det steer naar
 en obenbare Køffuere eller Nors
 Karl bækiender oc bestaar sig at vere
 en Køffuere eller Norkarl/ Men
 det er at bækiende/ at wi kunde icke
 fuldkommelige giøre de gierninger
 som Guds Lou vdæffuer/ oc ens
 dog wi skulde atlyde Guds Lou/ oc
 giøre gode gierninger / alligenel
 effterdi denne lydighed er wfuld=
 kommen / oc disse gierninger ere i
 sig selffue wrene for Guds ansict/
 da kunde de icke giøre oss Retsfer=
 dige/ icke kunde de heller vere bes=
 städige for Guds Dom/oc det er at
 bækiende lige det samme/ som Da=
 uid bækiender iden l.Psal: Jeg haff/
 uer alene Syndet mod dig/oc giort
 ilde for dig/det er/ Ehuort ieg seer
 hen/da finder ieg intet andet end
 synd.Om ieg setter for mine øyen de
 misgierninger som ieg haffuer be=
 dressuit mod Guds lou/da er det io
 obenbare at de ere synd/men om ieg
 vil

4

10

1

Den 4. Predicken

vil opregne de gode gierninger / da
finder ieg ocsaa Synd i dennem / ja
wfuldkommenhed/ oc end Wgude-
lighed / saa at ieg derfor icke kand
rose mig aff samme gierninger / der
aff kommer det / at ehuadsomhelst
ieg gjør / da synder ieg mod Gud.
Fordi enten offuertreder ieg oben-
barlige Guds Bud / eller ieg fuld-
kommer dem icke / oc der som den-
ne Syndzens betkiendelse er / der
bekiender mand ocsaa sig at vere
skyldig vnder Guds vrede oc Dom
oc fordommelser for Syndernis
skyld. Derfor at betkiende Syn-
derne / det er at betkiende sig icke at
fuldkomme Guds Lou / oc sig at
fortiene Guds vrede oc euige for-
dommelse. Om du nu saa siger:
Nuad gjørs behoff den Himmel-
ske obenbarelse / til at betkiende si-
ne Synder / effterdi at Louen el-
ler de x. Bud ere indscreffne i vort
naturlige stæl oc fornusst : Det er
vel

Johan: Brént.

33

vel sant / at de ere indscreffne aff
 naturen i vor egen Menniskelige
 fornufft / men effterdi at denne
 indscriffuelse er saa suarlige for=
 mørckit ved den oprindelige arff=
 uesynd / at Menniskene kunde icke
 se Syndzens groffhed / oc de føle
 for sig saa som en blind gjør om
 Middagen / oc ved icke huort hand
 sig vende skal / eller huad vey hand
 skal fare . Dersor haffuer Bud
 igien obenbarlige forklarit Louen /
 det er de x. Bud / met store Mirakel
 paa Sinai Bierg / met for=
 førdelig Torden lyd / skinnendis
 Liunild / oc sterck Basune lyd .
 Men huad haffde det giords be=
 hoff / at obenbare oc indsticke de
 x. Budord / met saa mange store
 underlige Mirakel / om mand kunde
 kende Syndzens suarhed aff
 naturlig fornufft : Dersor skul=
 le wi besinde at Louen eller de x.
 Bud ere derfaare obenbaret met

S

saa

Den 4. Predicken

saa mange vnderlige iertegn / at
hun skal opliuse oc forklare vor na-
ture / skæl oc fornufft / som ere
formørckede met den oprindelige
arffuesynd / at de kunde betien-
de Syndzens suarhed / oc fornem-
me deris egen Blindhed. Der-
for siger David saa i den xviij.
Psalme : Verrens Bud ere kla-
re / oc opliuse øyene. Thi de x.
Bud ere lige som it liuss for dem
som gaa i mørcke / at rive dem
den sande oc rette vey til liffuit
oc salighed. Saa siger Mose
Deuterono : xxx. Jeg tager i dag
Himmelen oc Jorden til vidne off-
uer eder / Jeg haffuer lagt eder
liffuit oc døden faare / Velsignel-
sen oc forbannelsen. Oc Christus
siger Matth : xix. Om du vilt ind-
gaa til liffuit / da beuare Budene.
Men at ingen kommer til
det sande Liff ad denne vey / det
volder icke Budene som rive den
rette

Inhan: Brent.

34

rette vey / Men Menniskene volde
 det selffue / som icke kunde for
 deris Synders skyld gaa ad den=ne
 Vey til liffuit / men de haff=ue
 behoff at gaa en anden vey /
 som er ved Troen til Christum.
 Louen begierer aff oss / at wi
 skulde rettelige oc fuldkommelige
 giøre de gierninger som biudis i
 de x. Budord / Fordi det som
 biudis oc besalis i dem / det skal
 giørnis oc fuldkommis met gier=ning.
 Thi de ere giffne oc oben=barede / icke at de skulle alleniste hø=ris / men at de skulle fuldkommis.
 Mose siger : Disse ere de Bud som
 Herren eders Gud haffuer besalit
 at ieg skulde lære eder / at i skulle
 giøre der effter i det Land som i fa=re
 heden at annåme / at du frycter
 Herren din Gud / oc beuarer alle
 hans stikk oc Bud / som ieg befaler
 dig. De : Lærer dem oc beuarer
 dem saa at i giøre det effter.

S y Men

Den 4. Predicken

Men huo som rettelige holder oc
beuarer dem / oc fuldkommer dem
met al sin gierning esfter Louens
rette mening oc forstand / hand
skal haffue liffuit oc salighed. Le-
uitici i det xvij. Capittel siger
hand: I skulle holde min stick
oc min ræt / thi huilcket Menni-
ste som dem gjør / hand skal leff-
ue ved dem. Deuter: xxx. Jeg
haffuer lagt dig velsignelsen oc for-
bandelsen faare / at du maat vd-
uelle liffuit / oc du oc din sæd maa
leffue. Oc at du skalt haffue en
ræt tancke oc mening om de X.
Budord / da vdreffue de icke ale-
niste vduortis gierninger / men de
ocsaa biude at Mennisten skal vere
fuldkommelige Retferdig. Thi
Louen er Aandelig / oc vdreffuer
icke aleniste vduortis hellige gier-
ninger / men hun vil ocsaa at Per-
sonen som gierningen gjør / skal
vere hellig / Retferdig / ren oc klar /
for

Johan: Brent.

35

For al Syndzens besmittelse. Men
 nu ere wi alle Kiødelige / vndfang=
 ne oc fødde i Synden / oc solde hen
 under Synden. Fordisaas / endog
 de som Tro paa Christum de faa
 den HelligAland ved Troen / alli=
 genel blissuer der igen i den som
 tror / Kiødsens lefftninger / huilcke
 der giøret saa / at end deris gier=
 ninger som Tro paa Christum /
 kunde huercken vere hellige i sig
 selffue / icke heller fuldkommelige
 opfylde Guds Lou: Dersfor haff=
 uer Louen denne Vold oc Mact
 offuer alle Menniske / at hun for=
 dømmer dem / oc antuorder dem
 hen til euig forbundelse oc pine /
 huad kand sigis eller neffnis at
 vere tungere / wlideligere eller
 suarere end den Byrde oc det Aage
 Men her er endnu gode raad for
 haanden / Ihesus Christus kom
 til denne Verden / oc gaff sig under
 Louen / oc opfylte hende fuldkom=
 melige

elii

Den 4. Predicken

melige / at alle soin tro paa han-
nem / de skulle igen frelsis fra den-
ne Louens tunge byrde / saa at Lou-
uen skal icke ydermere haffue
mact eller Rettighed at forban-
de oc fordømme dennem. Thi Lou-
uen vdkreffuer fuldkommen Ret-
ferdighed oc Hellighed. Men de
som tro paa Christum / dem reg-
nis ingen synder til / men de regnis
at vere hellige oc Retferdige for-
medelst Christum ved troen som
de sette til hannem. Oc de som
nu regnis Retferdige oc Hellige
at vere ved Troen / de haffue det
som Louen begierer oc vdkreffuer/
som er / Retferdighed oc hellighed.
Dog haffue de icke fortient det
met deris gierninger / men haffue
det bekomit ved troen til Christū/
Roma.8 huilcken Christus der fordømde
Synden i kødet formedelst Syn-
den / paa det at den Retferdighed
som Louen estede / skulde fuldkom-
mis

mis vdi oss. Oc huilcken Christus Rom.10.
 der er Louens ende / at huo som
 tror paa hannem/ hand er Retfer=
 dig. Dersor haffuer nu Louen in=

gen rettighed eller mact til at for=
 domme dennem/ som regnis Ret=

ferdige for Christi skyld ved troen/
 oc huilcke der haffue syndernis for=
 ladelse i Jesu Christo vor Herre.

Wi haffue sagt at de x. Bud,
 ord eller Louen begiere aff oss icke
 aleniste vduortis gierninger / men
 ocsaa fuldkommelig Retferdighed
 oc Hellighed. Dog sigis det icke
 for denne Aarsage / at mand der
 met vil tilkiende giffue / at wi
 kunde fuldkommelige opfylde Lo=

uen/ oc formedelst den Retferdig=

hed vorde salige (thi saadan me=

ning haffue de om Louen / som
 icke forstaa sig paa Guddom=

melige ting) men at oss skal
 vises huad wi skulle giøre / oc eff=

terdi wi icke kunde det fuldkom=

5 iij melige

Den 4. Predicken

Melige gjøre / da bruges Louen
der til / at hun skal tilkiende giff-
ue oc vise oss vor Synd / oc Synd-
zens suarhed / oc klarlige sige oss
Guds vrede mod oss / oc lade oss
for vore øyen see vor forbundelse
oc fordømmelse / dog icke for den
sag skyld at wi skulle evindelige
blissue i forbundelse oc fordømmel-
sen / men at wi skulle aff denne
Aarsage tuinges til at opøsøge oc
randsage / effter en anden vey til
Salighed / end ved Louen oc Lou-
sens Retferdighed. Fordisaa En-
dog at Louen er set for de Wretfer-
dige / at hun kand met sin haarde
straff holde dem i ith høffuist
leffnit / Oc for de Retferdige / at
de skulle haafue it Register oc riss
Sum / paa de gierninger / som
dem bør at gjøre aff Troen / dog
effterdi wi aldrig fuldkomme Co-
uen / da strecker hun sig her til/
besynderlige i vor samvittighed /

at

Johan: Wrent.

37

at hun lader oss see Synden / oc
viser oss huor slem hun er. For=di /
lige som ingen kand se den
smitte oc skarn som er smurd paa
sit ansigt / vden hand bestuer sig
til en Spegel / lige saa ere wi alle
aff nature mere forblindede / end
at wi kunde selff se den smitte oc
breck / som wi ere beklickede met
vdi vore hierter. Derfor er Lou=uen
oss faare set som en Spegel / at
naar wi bestue vor naturis stab=ning
vdi denne Spegel / da fun=de wi klarlige se huor stor byrde
met Synder der henger hoff / oc
i oss / oc huor stor forbandelse wi
ere vndergiffne oc skyldige / Oc
dette er det samme som Paulus si=ger : Ved Louen kommer Syndens
bekiendelse / oc ieg kiende icke
Synden / vden ved Louen. Oc
strax der effter siger hand saa :
Oc det befant sig / at det Bud be=
kom mig til Døden / som mig dog

f v vaar

Den 4. Dredicken

Vaar giffuit til liffuit. Thi at Synden tog Alarsage aff budet / oc be-
drog mig / oc dræbte mig forme-
delst det samme Bud. Men effter-
di Louen dræber oss / huorlunde
kunde wi da komme til Salighed
ved Louen oc Lousens Retferdig-
hed. Dersor skulle wi vist opso-
ge en anden vey til salighed / end
ved Louen oc Lousens Retferdig-
hed / som er Christus Ihesus vor
Herre / som giffuer alle som paa
hannem tro en fuldkommelig Lo-
uens opfyldelse / hellighed oc Ret-
ferdighed.

Nu haffue wi hørt det besyn-
derligste gaffn wi haffue aff Louen /
som er / at Louen eller de x. Bud ere
vædgiffne besynderlige for dene sag
skyld / at wi skulle der aff lære at be-
kiende Syndzens suarhed oc stor-
hed. Men Louen haffuer end oc
saa anden brug / nytte oc gaffn /
først / at det som er aff naturen
ind-

I.

Johan: Brent.

,8

indscreffuit oc indgraffuit i menniskens forst d det skal haffue Guds eget vidnesbyrd / at det er Guds Lou. Thi Gud hand haffuer indf stet oc indgraffuit naturlige sind oc forstand i Menniskens / at mennist  skulde k nde Gud / oc vere Gud lydige. Thi mennisket er der til skafft / at det skal randsage effter Gud / k nde Gud / oc vere Guds willie lydig. Dette siger ieg / haffuer Gud naturlige indtryct i M niskens sind oc fornufft. Thi Paulus siger saa til de Romere : Thi at mand ved at Rom. 1. Gud er til / det er dem obenbarit / thi Gud obenbarede dem det. Oc der effter : Thi at Nedninge som Rom. 2. icke haffue Louen / oc giore dog aff naturen louens gierninger / de samme effterdi de haffue icke louen / da ere de dem selff en Lou / i det / at de beuise at Louens gierning er screvne i deris herte / effterdi deris samvittighed giffuer dem vitnesbyrd / oc

4

10 1

Den 4. Predicken

Oc der til met de tancker / som skul-
le forklare eller Marsage sig iblant
huer andre. Derfor er Guds Lou-
den kundstaff om Gud / som er ind-
screffuen i Menniskens herte /
huilcken kundstaff der er formør-
cket formedelst den oprindelige
Synd / som vi tilforn haffue
sagt.

II. Louen haffuer oc en anden
nytte / gaffn oc brugelse / som er /
at de wforstandige skulle haffue
en øffuelse vdi vduortis tuctig-
hed. Her om taler Paulus til
Timotheum / sigendis : Louen er
set for de Wretferdige / det er /
Gud vil ocsaa at de wforstandige
oc Wgudelige skulle spægis met
nogen affue oc straff / at de skul-
le icke saa frilige oc dristelige fal-
de i Synd. Oc der til haffuer Gud
ocsaa stickit Øffrighed / Louen /
Lærdom / Straff / Verdzlig sorg
oc modgang zc. Det hører oc her
til

Johan: Brent.

39

til / det som Paulus scriffuer til de
 Galater / sigendis: Louen er en
 Tuctemestere til Christum. Det er
 en stor loff oc Priss / at hand kal-
 ler Louens straff en optuctelse til
 Christum/ fordi optuctelse/ en god
 tiluennelse oc straff de Kome Men-
 nisten til at høre oc lære Euangeli-
 um. Dersor skal denne store loff
 oc priss opuecke oss der til / at wi
 skulle icke forsmaa denne vduortis
 groffue lerdøm / vnderuisning oc
 straff / icke met saadan mening/ at
 wi kunde der met fortiene Synder-
 nis forladelse / men at wi der met
 kunde ledis oc dragis hen til Chris-
 tum/ som i sandhed affsletter vo-
 re Synder.

Den Tredie nytte/gaffn / oc III.
 brug som Louen det er de x. Bud
 haffue/ er / at wi kunde vide huil-
 cke de sande gode gierninger ere
 som Gud selff beffalit haffuer. Thi
 vdi de x. Budord biudis oc besalis
 de

Den 4. Predicken

de gode gierninger som skulle giōris: Fordi strax effter at wi ere forligte met Gud ved troen til Christum Jesum/da følge visselige gode gierninger som Gud haffuer off befalit. Fordi/ lige som Solen kād ey vere vden skin / oc ilden kād ikke vere vden verme / Saa er det oc met troen til Christum/effter mand er kommen til Syndernis betiendelse/thi hun kād ikke heller vere vden hun skal giore gode gierninger/ huilcke gierninger endog de ikke kunde fuldkommelige opfylde Louen/ alligeuel ere de Gud behagelige/ fordi den persone som gjør samme gierninger / hand er Gud behagelig formedelst Christum.
Dc derfor blissue wi ocsaa Retferdige giorde / at wi skulle leffne i it nyt oc Aandeligt leffnit/ som er at vere Gud lydig/ som der staar Jere. 31. screffuit: Jeg vil giffue min Lou i deris hierter . Dc Paulus siger til

Johan: Brent.

40

til de Epheser / Wi ere hans gierning / Skapte til gode gierninger.

Lnu haffue wi hørt atskillige gaffn / nytte oc brug som Louen haffuer / som er gifuen besynderlige der til / at wi ved hende kunde kende huor suar oc tung synden er, thi ved Louen bekender mand synden / Louen viser oss Synderne / Louen klager / Forsærder oc fordømmer vore samuittigheder / som der staar screffuit: Ved Louen er vredens bekendelse. Item Dødens Rom. 42 braad er Synden / oc Louen er Cor. 15. Syndens krafft.

Derfor skulle de X. Bud altid tracteris oc høris / at wi kunde bekende vore Synder / oc sige med Davide / Min Synd er altid formig i min hu / at wi kunde oc met hannem faa disse ord at høre: Herren haffuer borttaget din synd. Fordi lige som maden verqueger legom / saa verqueger Guds ord sielē / Men

Den 4. Predicken

Men Sielen er meget skrøbeligere
end legomit / thi hun er befengd
met den oprindelige Synd / saa at
hun kand ingelunde opreise sig selff
til at giøre de gode gierninger som
Gud behager. Men effterdi at
legomit behøffuer mad saa gantske
offste / huormeget mere oc offtere
behøffuer da Sielen sin mad
Derfor om wi begiere at Synden
skal blifue obenbaret for oss / paa
det at wi kunde saa den første part
i Penitentz / som er Syndzens be-
kiendelse / da haffue wi storlige
behoff / at wi skulle stedze tracte-
re oc høre de X. Budz Bud / paa
det at naar wi kiende Synderne da
skulle wi optændis oc paamindis
til at søger den som sandelige for-
lader oc vdsletter Synderne / det
er vor Herre Ihesum Christum /
som er met Faderen oc den Hel-
ligAland / en sand Bud / huilcken
ste øre oc priss til euig tid / Amen.

Den

Johan: Brent

4r

Den Kemte Predicken / er /
om Euangelij Pre-
dicken.

Denne neste forgan-
gen Predicken sagde wi
at Louēs eller de x. Bud-
ords Predicken ere it
Himmelste ridstab huilcket den
HelligAand bruger i oss / at wi
kunde komme til Syndernis be-
fiendelse som er den første part i
Penitentz. Men effterdi wi haff-
ue beuist at Penitentz haffuer tren-
de parter / vdi huilcke al vor Sa-
ligheds sag er vdi befattet oc inde-
holdis / som ere Syndernis be-
fiendelse/ Troen til Christum / oc
at vere Guds Budord lydig / Da
giørs det oc behoff / at wi oc lære
hueden den anden part i Penitentz
stallæreris . Det er vist at Peniten-
tis første part som er Syndernis
Gbekien-

Den 5. Predicken

bekjendelse / den læreris rettelige al= lenste aff Lousens Predicken / thi Louen obenbarer Synderne / oc la= der oss see vor vreenlighed. Derfor paa det at vi kunde ocsaa lære oc naa Penitenties anden part / da bør oss at komme ihu det vi til= forn sagt haffue / da wi stiffte Guds ords Predicken i tuende par= ter / som ere til Lousens Predicken oc Euangelijs Predicken. I blant huilcke Lousens Predicken er der til indsticket / at den HelligAland kand formedelst Guds Louens forkla= relse / lede oc drage oss hen til vore Synders bekjendelse / som der staar screffuit! Ved Louen kommer syn= dens bekjendelse / men den anden part / som er Euangelijs Predicken er der til indsticket / at den Hellig= Aland skal ved Euangelion stabe troen i oss / som er den anden parti Penitētz / thi troen kommer aff hørel= sen / oc hørelsen aff Guds ord Ro:x.

Dc

Johan: Brent.

42

De Rom: I. Euangelion er Guds
 Krafft alle dem til salighed som tro.
 Derfor naar Euangelion om Jesu
 Christo Predickis / oc det forklaris
 at hand er Pint for vore synder / oc
 er opstande oss til Retferdighed / da
 skulle vi besinde / at Bud setter oss
 da it Guddommeligt ridstab faare /
 met huilcket de hellig Aland vil for=
 arbeide troen i oss til Jesum Christum /
 ved huilcket tro wi regnis ret=
 ferdige for Bud / Denne tro er den
 anden part som hører til Penitentz.

Thi ville wi nu først høre
 huor det gaar til met dette ridstab
 som er Euangeliij Predicken / huad
 Euangelion er / oc huad besynder=
 ligt gaffn mand haffuer aff Euā=
 gelio. De først / da mercker Euan=
 gelion en god lyksalig oc glad
 Budstab / oc dette ord kand i den=
 ne merckelse ocsaa brugis om
 Verdslige ting / saa som / om en
 fattig Menniske bleffue bebudet at

G ï hænnem

Den 5. Predicken

Hannem komme en stor arff til / det
er hannem it Euangelion / det
er en glad tiende / men dog esster
Verdslig stick / Thi aff saadan
tiende bliffuer den fattige Menni-
ske glad i sinde / at hand seersig at
vorde fri aff sin armod oc fattig-
dom. Om nogen fange sidder i
fengsel / oc bør at miste hoffue-
dit / oc hand faar at høre / at
hannem vndes at leffue / oc strax
at vorde fri / hand hører Euang-
elion / det er it gledeligt Bud-
stab i sin hu oc sind. Met faa
ord sagt / huadsomhelst tacknem-
melig / behagelig oc glad ting der
bebudis it sorgfult hierte / det
kand kaldis Euangelion. Men wi
ville icke her tale oc forhandle om
den Verdslige brug oc merckelse
som dette ord haffuer / men wi
ville randsage om det allerhelligste
Jesu Christi Euangilio / Thi wi
søge icke nu esster saadan en glad
tiende

Johan: Brent.

4

tiende oc Budstab / som giffuer
 alene nogen tidlang en legomlig /
 timelig oc forgengelig glæde / men
 det som glæder off til euig tid / oc
 det som er en Guddømelig kraft /
 alle dem til euig salighed som Tro /
 saa som Paulus siger: Thi huad
 gaffn haffuer en fattig Menniske
 her aff til sin siels euige sande salig-
 hed / om hæd finge end den aller yper-
 perste oc største arff: Huad gaff-
 ner det hannem som skal halss-
 huggis / at hand beholder dette
 liff / som dog snart skal forgaa aff
 sig selff: Ja / den aller armeste
 oc forsmæiligste Niurde / huad
 gaffner det hannem / om hand
 bleffue ophøjet fra sin arme bolig
 oc komme i en Herris Sal at bo /
 at hand miste sin Niurde Kæp oc
 staff oc i den sted finge en Konge-
 lig spir i haanden / oc bleffue ta-
 gen fra faarenis Regiment / oc i
 den sted finge Land oc Rige i denne

S ij Ver=

Den 5. Predicken

Verden at styre / regere oc raade
offuer: Fordisaa/ alle disse oc man-
ge andre saadanne ting/ endog de-
ere kiødet meget behagelige oc ly-
stige/dog beder ieg dig/ sig mig da-
huad lystighed eller gaffn haffue
dog saadanne tingest met sig / om
nogen som er vndfangen oc fød i
Synden / hand blissuer saa frem-
delis i Synderne / faar icke Syn-
dernis forladelse / men er skyldig
vnder Guds vrede/hadet aff Gud/
fordømt aff Gud / oc kand icke
andet end dø saa hen / at hand
igiennem døden indgaar i den eui-
ge mørckhed/ der som er en euin-
delig gyselse / forstreckelse / oc en
wosigelig pine: Fordi / der som
du rettelige besinder oc randsager
Menniskens **vilkor** / da er det icke
saar saare vel fat met Menniskens
eere me: Kion / som mange meene / huilcke
get vsel. der intet forstand haffue paa Alan-
delige ting / Oc Welffuedis ild er
fast

fast hedere end nogen Menni-
stens tunge kand vdsige / oc Sa-
tan er meget grummere end hand
kand malis. Fordisaa / den tid
vor første Forfader Adam haff-
de syndet / da bort vilte hand for-
medelst synden / fra Gud / icke alle
niste sig selff / men ocsaa alle som
födis aff hannem / oc antuordede
dennem Dieffuelen i vold / oc hand
flyde det saa / at for hans skyld
skulde Synden oc Døden forfrem-
mis til euig fordømmelse offuer
alle Menniske / Thi saa scriffuer A-
postelen til de Romere / sigendis : Rom. 5.0
Synden kom i Verden formedelst
at Menniske / oc døden formedelst
Synden / oc døden trengde saa
igennem til alle Menniske / effterdi
de syndede alle. Men der som syn-
den er / der er ocsaa Guds vre-
de / oc der som Døden er vdaff
Guds vrede / der er ocsaa den
euig skade oc fordømmelsen.

G **iiij** **Dugd**

Den 5. Predicken

Nuad kand fordi vere vslere
eller sorrigfuldere til/ end it Men-
niske : Fordi / Endog wi icke altid
klarlige oc obenbarlige fornemme
saadan stor vselhed oc bedrøffuel-
se / alligeuel om wi ville sette oss
for siene de Mennisker/paa huilcke
Gud haffuer i denne Verden oben-
baret sin store vrede / oc ladit see
dødzens grusommelighed oc bang-
hed/fordømmelsen oc Dølfuedis
ild / da er vist ingen ting grum-
mere oc forfærdeligere . See til
Guds vor første forfader Adam / huor
vrede er stelffuer oc bissrer hand / huore
en tung hand viger oc forfærdis for Guds
tingest. røst oc Alasun i Paradis / siden
hand haffde syndet. See oc til
Job som vaar forfærdet i det
hand fornam oc besindede Guds
vrede / Dom oc Døden . Thi aff
hans ord da kant du klarlige for-
staa/ huor stor sorig hand haff-
uer/ huilcken der fornemmer oc
besinder

Johan: Brent.

45

besinder Guds vrede / oc dødzens
 dom / Hånd siger: Fortapt vere Job 3.
 den Dag / paa huilcken ieg er fød /
 oc den Nat / der mand sagde / en
 Dreng er vndfangen. Oc strax
 der effter: Nuor faare er ieg icke
 død aff Moders liff: Nuorfor
 er ieg icke omkommen / der ieg kom
 aff liffuit: Oc i det siuende Ca-
 pittel: Min Siel ynster at vere
 hengd / oc mine Been døden. Ør
 ocsaa Davids suck for den samme
 ting i den xxxvij. Psalme: Dine
 Vile sidde i mig / oc din Haand
 trycker mig / Der er intet sunt paa
 mit legome for din truen / oc der
 er ingen fred i mine Been for mine
 Synder. Øer om taler ocsaa den
 Kong Ezechias sigendis: Saa
 som en Løue haffuer hand sør-
 derknuset alle mine Been. Odaff
 disse oc andre som oss foresettis i
 den Hellige Scrifft / da kunde
 vi noget nær kiende / at ingen

G v ting

Den 5. Predicken

ting er suarere / tungere oc vlide-
ligere end Guds vrede mod Syn-
den / oc at ansee døden. Men kun-
de vel stee / at denne sorig vaar icke
saa stor / at hun kunde io end lidis
oc dragis i nogen maade / om der
vaare noget haab paa færde / at
der skulde strax komme ith Menn-
iske / som kunde fri oc frelse oss
enten met sin store mact eller met
sin Visdom oc snildhed / eller no-
gen gierning vaare saa hellig / for
huilcken gierning skyld Guds vre-
de kunde formildis. Thi da kun-
de wi legge vind oppaa met vel-
gierninger at komme i venstak oc
Eundstak met det Menniske / at
hand vilde frelse oss / eller wi gior-
de en hellig gierning / at wi der
met kunde formilde Sud. Men
see / foruden den vselhed wi til-
forn haffue / da kommer end oc
saa denne der til / at alle Menn-
iske

ingere oc voldede mod Guden. Men torsig vaar ide io end libbaade / om daa farde / imme iih Ma i oc frelse mact eller mhed / eller n a hellig / fo Guds vri hi da kum a met ve venstabo nniste / oler wi gior at wi de id. Men ed wi til rend oc le Men nisti

Johan: Brenk.

46

niske ere ilde beladne oc skyldige vnder dette onde / saa at de kunde huercken frelse sig selffue eller oss. Icke kand der heller noget menniskis gierning findis saa retferdig oc saa hellig / for huess verdighed oc fortieniste Guds vrede kand formildis. Derfor / Ehuort wi see henda er ingen hielp paa færde / huercken i noget Menniske / icke heller i nogen vor gierning . Nuad kunde da it Menniske som saa er forstreckit / mere behage / eller glædeligere vere / end at hannem bleffue bebudet i sandhed / oc sagt met faste oc vise ord huilcke hand kunde vist oc fast forlade sig paa / at Gud vaare bleffuen hannem mild igen / haaffue forlat hannem hans Syn- der / icke ville fordømme han- nem / men at ville hielpe hannem end mit vdi døden / oc frelse han- nem til det evige liff.

Disselis

4

10

1

Den 5. Predicken

Visselige kunde saadan tiende oc
Budstab glæde oc forlyste hannem
saa / at hand skal tencke sig icke
alleniste at vere kommen fra mørke-
hed til liuset / men ocsaa fra Dø-
den til liffuit / oc fra Helffuede
til Himmelten. Men Euangelij
Predicken om Ihesu Christo be-
buder oc tilfiger oss / at Gud for
sin Søns Christi skyld er visselige
formildet / oc vil icke regne oss vo-
re Synder til fordømmelse / men at
hand vil wforstyklt rundelige giffue
det euige liff alle dennem som Tro-
paa Christum: Derfore det sande
oc hellige Euangelium / om huil-
cket wi nu tale / det er intet andet /
end en Predicken om Ihesu Chri-
sto / at hand haffuer betalit for
vore Synder / oc formildet Gud /
oc forhuerffuit / at Gud vil alde-
lis ingen Synder regne dem til
som Tropaa hannem / men hand
vil regne dem som tror / alleniste
for

for Christi skyld / foruden alle el-
ler nogen gode gierningis fortieni-
ste / for sit ansict / Retferdige / oc
vil aff sin Naadige oc wforstykke
mildhed giffue dennem den Himm-
melste arff. Oc dette er Euange-
lion / den Hellige Bebudelse / met
huilcken oss tilsigis oc loffnis alle
Himmelste gode ting / wforstykkt
oc aff Guds mistundhed / om saa
er wi ekon Tro paa Christum. Det Skilts
er vel ocsaa en anden Predicken / misse es
som kallis Lousens Predicken / om ^{mellemt} Euans
huilcken wi haffue omtalit tilforn / gelij
som lærer oss / Nuordanne wi ⁴
skulle vere / oc huad wi skulle gio-
cken oc
re oc huad wi skulle lade / oc for= Lousens
dømmer dennem som icke ere saa= predik
danne som hun vdkreffuer. Men
denne slags Predicken hun gjør icke
samuittigheden fredsommelig oc
rolig / men hun forstører oc plaff=
uer samuittigheden / hun glæder
icke samuittigheden / men hun saa=
re

Den 5. Predicken

re bitterlige bedrøffuer hende / oc
som Paulus siger: hū ihielslaar hen-
de. Thi Louēs Predicken hun begie-
rer oc biuder icke aleniste at mēniste-
ne skulle vere oc siunis høffuiste oc
frōme for Verden/ men at de skulle
vere Aandelige Retferdige / ocsaa
hellige/ at de skulle plat oc aldelis
met ingen synd vere besmitte. Mē

Rom. 7. wi ere kiodelige / faalde hen vnder
synden. Derfor naar wi høre Lou-
sens Predicke/ da høre wi mere vor
fordømmelse oc forbādelse/ end vel-
signelse oc fred. Om huilcket wi
haffue talit i denne neste forgangne
Predicken. Men den Predicke som si-
ger oc bebuder oss at Jesus Christ
haffuer betalit for vore Synder / at
Gud er formildet / oc at wi regnis
Retferdige ved Troen for Christi
skyld/oc at wi vorde Retferdige vde
forskyld / det er den rette Predicke/
met huilcken wi faa fredsommelig-
hed/rolighed oc salighed. Derfor er
aleg

Johan: Brent

48

alene denne Predicke / det hellige oc
 sande Euangelion / om huilcket wi
 nu tale paa dene tid / oc ved huilcket
 vi faa den anden part i Penitentz /
 som er troen til Jesum Christu / oc
 den sande oc euige salighed. Men
 effterdi wi tale her aleniste om Jesu
 Christi Euangilio / da meen ieg at
 det er vitterligt nock / at Euangeli
 er aleniste it / Fordi lige som det er
 alene en Gud / som vdsende sin eni
 ste Son her til Verden / at igenløse
 menniskens kion / oc en alene er den
 Jesus Christus Guds Son / som
 bleff vdsend aff Faderen / oc forraad
 for vore synder styld / oc er opstande
 for vor retferdig giorelsis styld. Oc
 saa som den hellig Aand er aleniste
 en / huilcken Christus vdsender til at
 helliggiore / stadfeste oc husuale de
 rige vde ris hierter som tror / lige saa er oc it
 Euangelion oc aleniste en Predicke
 om Jesu Christo / at hand vdsletter
 vore synder / oc formilder Herren
 vor Gud.

Dette

Den 5. Predicket

Dette forhindrer eller stader intet /
at de ere flere som scriffue Euange= sae
vil
st
ieg
fes
deli
alle
lort
stu
vd
Ve
Pre
baat
Scri
for
som
gern
gle
eller
det i d
endde
delse,
emellen
lia / thi at alle saa mange som dem
scriffuit haffue / de haffue sam=
directelige bescreffuit dette samme
ene Euangelion / en part haffue
scriffuit det met andre / flere eller
færre ord / end de andre Euangeli= st
ig
fes
deli
alle
lort
stu
vd
Ve
Pre
baat
Scri
for
som
gern
gle
eller
det i d
endde
delse,
emellen
stester det bescreffuit haffue. Icke
skaltu heller meene at dette Euangeli= st
ig
fes
deli
alle
lort
stu
vd
Ve
Pre
baat
Scri
for
som
gern
gle
eller
det i d
endde
delse,
emellen
on bleff først opkommit / den
tid Christus Predickede i Jøde=
land / thi det vaar Predicket aff
Verdzens første begyndelse til A= st
ig
fes
deli
alle
lort
stu
vd
Ve
Pre
baat
Scri
for
som
gern
gle
eller
det i d
endde
delse,
emellen
dam vor første forfader / den tid
det bleff sagt til Ormen Genesis
iij. Cap: Quinden is sæd skal són=
derknuse dit hoffuit. Der nest er
det Predicket for Abraham / den
tid hannem bleff tilsagt / Genesis
xxii. Cap: I din sæd skulle alle folck
paa Jordens velsignis. Dette Euā= st
ig
fes
deli
alle
lort
stu
vd
Ve
Pre
baat
Scri
for
som
gern
gle
eller
det i d
endde
delse,
emellen
gelion bleff ocsaa Propheterit oc=
tilsagd David / den tid det bleff
sagt

Johan: Brent.

49

sagt til hannem ij. Reg. vij. Jeg vil opuecke din Sæd effter dig / som skal komme aff dit liff / hannem vil ieg stadsfeste sit rige / oc ieg vil stadsfeste hans Kongerigis Stoel euindelige. Dette Euangelion haffue alle Propheter tracterit / handlit oc lært. Men effter at Jesus Christus vaar bleffuen Menniske / oc vdsende sine Apostle i den gantske Verden / da bleff denne Euangelij Predicken vdspreed ved Apostlene / baade met leffuendis røst oc met Scrifft iblant alle Menniske. Derfor Apostlernis deris Predicken / som Lucas bescreff i Apostlernis Gerningers Bog / oc Pauli oc nogle andre Apostlers deris Epistler eller Sendingebreff de ere icke andet i deris ypperste Artickel oc resen end dette samme Euangelij bebuldelse.

Men saadan stilmisse er der emellem Propheternis oc Apostlernis

D

nis

Den 5. Predicken

nis Predicken / at Propheterne
haffue i sin tid noget mørckelige
bebudet oc forkyndet Jesum Chri-
stum / Men Apostlerne haffue klar-
lige vde all mørckhed Predicket om
hannem / Dog er der aldelis ingen
skilfsmisse emellem Propheterne oc
Apostlerne vdi den rette oc grunde-
lige Euangelij lerdom om Ihesu
Christo. Fordi at den som Prophe-
terne haffue loffuit at komme skul-
de / hannem bære Apostlerne vit-
nesbyrd om / at hand er kommen.

Fremdelis / Ikke skulle wi
denne mening haffue / at wi
bliffue vel Retferdige oc Salige
ved dette Euangelij Predicken /
oc Patriarcherne / Propheterne
met andre som vaare førend Christus bleff fød / de ere bleffuen Ret-
ferdige oc Salige ved Lousens
Predicken / eller ved nogle andre
veje oc maade. Thi der er ale-
niste en Dey oc maade til at bliffue
Retfer-

Johan : Brent.

56

Retferdig oc Salig / der er ale-
 niste en dør til Nimmerige / som
 er Ihesus Christus vor DØRRE.
 Dersor er det nøttørfstigt at alle
 som enten i fordom tid ere sali-
 ge vordne / eller nu bliffue sali-
 ge / eller her effter salige skulle
 vorde / at de haffue Retferdighe-
 den oc Saligheden effter Syn-
 dernis bekendelse formedelst Je-
 sum Christum alene / wforstkyt ved
 Troen. Oc effterdi Troen kommer
 aff hörelsen / som Paulus siger til
 de Romere / men hörelsen kommer
 aff Guds ord / eller aff Euangelio
 om Jesu Christo / da kand mand
 lettelige forstaa / at icke aleniste
 de som nu paa denne tid sette deris
 Tro til Euangelijs ord faa Synder-
 nis forladelse for Christi skyld / men
 ocsaa at Adam / Abraham / Isa-
 ac / Joseph / David / oc met faa ord
 sagt / alle Patriarcher oc Prophe-
 ter skulle regnis for Euangeliske.

D ñ Fordi

Dens. Predicken

Fordi disse haffue icke aleniste hørt
Euangelij Predicken om Ihesu
Christo / som wi tilforn beuist
haffue / men de haffue ocsaa
sæt troen der til oc faat Xetfer-
dighed ved samme Tro / for Chri-
sti skyld. Hvilcket ieg nu vil ale-
nieste beuise met it Sancti Pouils
vidnesbyrd / oc lade andre vitnes-
byrd bliffue paa denne tid. Vand
scriffuer til de Galater / saa sigen-
dis : Scrifften saa det tilforn / at
Gud gjør Wedningene Xetferdige
formedelst troen / Derfor forkyn-
der hun Abraham / I dig skulle
alle Wedninge velsignis / Saal
bliffue nu de / som Tro / velsig-
nede met den Tro Abraham. Dis-
se ord beuise at Abraham haffuer
icke aleniste hørt Euangelion om
Christo / oc annammit det met
Troen / men ocsaa de womstaar-
ne Wedninger effter Abrahams
Exempel ved Euangelij Predi-
cken /

Gala. 3.

Johan: Brent.

51

cken / Det er / ved troen for Christi
Styld at vorde Retferdige.

Dersor haffuer du nu lært at
det er icke vden it Euangelion som
Predickis til Syndernis forladelse
eller Retferdiggiørelse / oc at der er
aleniste en vey til samme Salig-
hed / huilcken vey de vist skulle
for nøden indgaa / saa mange som
begiere den sande Salighed.

Nu ville wi høre huad gaffn
oc fruct Euangelij Predicken om
Ihesu Christo fører met sig. Men
huo er den som kand fuldkommeli-
ge vdsige den fruct / nytte oc gaffn
saa stort ocsaa ypperligt som det er.
Wi giøre det wi kunde / oc endog
wi haffue tilforn noget her om
talet / ville wi ligenel end nu tale
noget der om. Først da forkynder
oss dette Euangelion vore Syn-
ders forladelse vden vor fortieni-
ste / for Christi styld. Oc det som

D ij ingen

Den 5. Predicken

ingen kunde bekomme oc faa formedelst gierningerne / ehuor helle-
ge de vaare / det kand mand faa
ved Euangely Predicken. Oc der
som Syndernis forladelse er / der
er Retferdighed som gielder for
Gud / oc der er Salighed. David
siger i den xxxi. Psalme: Salige ere
de / huess offuertredelse ere forlad-
ne / huess Synder ere skulte / Sa-
ligt er det Menniske som Herren
icke tilregner misgierningen. Der-
fore / fører dette Euangelion til oss
en sand Retferdighed oc Hellig-
hed for Gud. Dernest / effterdi
det viser oss at Gud Fader er oss
mild for Christi skyld / da biunder
det oss ocsaa en viss / fast oc rede-
bon legedom vdi all nød. Fordi
naar wi beklaende det met vor tro/
at Gud haffuer it Faderligt hier-
te oc affect emod oss / da paakal-
de wi Gud saa som vor Fader vdi
modgang. Oc der som Gud paa-
Kaldis

Johan: Brent

52

Baldis som en Fader / der kand
 hand icke holde sig igen / for sit
 eget løffe styld / at hand io skal
 hielpe sit Barn i al nød oc trang.
 Dersaare dette Euangelion som
 viser oss Gud at vere formildet /
 det viser oss ocsaa Salighed i all
 modgang / sorig oc nød.

Dette Euangelion er ocsaa
 st ridstab / ved huilcket oss giss=
 uis den HelligAland / at wi met
 hans krafftighed / kunde døde
 Kiødsens leffninger / oc leffue it
 nyt oc forbedret leffnit. Met
 faa Ord at sige / Dette Euan=
 gelion er Guds krafft / som Pau=
 lus siger Roma : j. Capit. Alle
 dem til Salighed som tro. Huad
 ting er oss da nytteligere til Salig=
 hed / huad ting er mere nødtørff=
 tigt end dette Euangelion. Derfor
 om wi ville haafue oc beholde hoss
 oss til vor Salighed / den anden

D iiiij part

Den 5. Predicken

part i Penitentz / som er Troen til
Christum / effter den første part
som er Syndzens betiendelse / huil-
cken wi faa aff Lousens Predi-
cken / da er det oss nottørftigt at
wi stedze tractere oc høre Euange-
lij Predicken om Ihesu Christo /
at wi kunde faa troen oc Salig-
hed i vor Herre Christo Jesu /
som er met faderen oc den Hel-
ligAland / en Bud benedidet
til euig tid / A= M E N.

Den Siette Predicken / ex /
om Daaben.

WI haffue sagt / at Guds
Ords Predicken / det er Lo-
uens oc Euangelijs Predi-
cken / er it Dimmelste redstab /
met huilcket den HelligAland for-
arbeider oc beuarer i oss Penitentzis
parter / som ere Syndernis betien-
delse /

Johan: Wrenk.

5

delse / oc Troen til Jhesum Christum / Thi wi ville en anden tid tale om den tredie part i Penitentz / som er en lydighed som kommer aff Troen emod Guds Bud . Men effterdi wi haffue beuist at al vor Saligheds handel staar i disse parter / som høre til Penitentz / oc at den DelligAland er krafftig i oss formedelst Guds ord / da kunde vel nogen tuiffle / om det er nock at mand bekliender Synderne / oc haffuer troen til Christum / eller der monne end noget andet mere behoff giørs : Ja det er vist at her giøris behoff / at troen stadfestis oc blifuer bestandig. Om du saa siger : Nuor met stadfestis Troen : Nun stadfestis ved Sacramenterne som er ved Daaben / Herrens Gladuere / Affløsning oc Bøner / Thi ville wi nu først høre om Daaben / Nuad Daaben er / Oc huad gaffn wi faa off
 L v Daab

4
10 11

Den 6. Predicken

Daab. Fordi Daaben er Penitentzis Sacrament / Marcus siger Capit: I. Johannes vaar i Dræcken/ Døbte oc Predickede om Penitentzis Daab / til Synderniss forladelse. Oc Petrus siger Act: 9. Cap: Giører Penitentze / oc huer lade sig Døbe i Jhesu Christi Næffn / til Synderniss forladelse. Oc først skulle wi her acte / at vi tale her icke om noget geckeri / icke om iordelige ting / icke om rigdom at forsamle / icke heller huorlunde mand kand faa sin legomlige helbrede igen / Oc effterdi vi tale her icke om saadanne ting / da haffuer Epicuræi oc denne Verdzens Børn ked sommelighed til denne Predicken om Daaben / oc andre Aandelige ting / Thi de haffue ingen behagelighed / vden til det som de kunde bekomme rigdom oc denne Verdzæs lyst met / De haffue en kande Din kærere / end

end den gantske Daab. Oc er der
ingen skilmisse emellem dennem oc
wfornumstige beest / vden dette / at
de wfornumstige beester de dø naar
deris legome dør / men disse de dø
icke alene paa legomens regne /
men skulle oc lide paa legome oc
Siel Euige fordømmelse / saa at
beestene ere i denne maade lyksali= 4
gere. Ville wi derfore her omtale
oc handle om Aandelige oc Himm= 10
melste ting / som ere / huorlunde
wi kunde annammis oc vdkaaris til
Guds Børn oc arffuinge at vor= 11
de / oc wi kunde euindeligen behol= 12
de disse Himmelste gode ting. Saas= 13
danne ting haffue de Menniske stor
behagelighed til / som ere Gudfryc= 14
tige / oc see til den tilkommende
Verden. Derfore skal ingen ten= 15
cke eller meene / at effterdi wi see
at Børn Døbis / at Daaben skul= 16
de derfore vere it Barnespil / oc
icke verd at hand skulde handlis i 17
den

Den 6. Predicken

den Christne Kirckis forsamling
iblant astadige oc høffuiste Men-
niske / Thi Daaben er en Dym-
melste oc Guddommelig ting / som
tilforn er ocsaa sagt / saa wi kunde
see oc befinde hans myndighed oc
verdighed / først aff hannem som
første tid indstickedede Daaben oc
stadfestede hannem / oc dem som
først brugede oc indsætte hannem.
Thi den som først indstickedede Daab-
^{Bud}
^{Gassuer}
^{førstind}
^{gicket}
^{Daab.}
ben / hand er icke noget Menniske /
men Gud vor Fader som er i Dym-
melen. Lucæ i det tredie Capittel er
saa screffuit : I det femtende Rey-
sers Tyberij Keyserdoms Aar / da
skede Guds besalning til Johan-
nem Zacharie Son / i Drcken /
at hand skulde Predicke Peniten-
tis Daab til Syndernis forladelse.
Johan. 3 Derfor siger Johannes en anden
sted : Den som sende mig at Døbe
met Vand / hand sagde til mig /
Paa huilcken du seer Aanden fare
ned /

ned / oc blifue paa hannem / den
samme er den / som Døber met den
HelligAland / Oc ieg saa det / oc
vidnede / at denne er Guds Søn /
Derfor er Gud vor Himmelste
Fader selff den som først indsti-
ckede Daaben .

Der seer mand ocsaa huo den ^{Johans}
vaar som først brugte Daaben / ^{nes er}
^{Daab-} som er Johannes Zacharie Søn / ^{sens før}
som bleff derfore kallet Baptista / ^{fie ties}
det er en Døbere / thi hand vaar ^{nere.}
Daabens første tienere . Men at
Johannes haffuer vitnesbyrd aff
Christo / at ingen er yppermere el-
ler større Prophete end den Dø-
bere Johannes / iblant dem som
ere fødde aff Quinder / det er al-
le vitterligere / end det kand giørs
behoff at tale her mere der om .

Men den som først stædfeste = ^{Christ}
Døb ^{haffuer} de Daaben / det er Christus Guds stædfe-
Søn vor Herre . Thi hand besætter
fol sine Disciple at Døbe / oc eff = ^{Daaben}
^{først.}

Den 6. Predicken

ter sin Opstandelse befol hand
dennem / sigendis : Saar / Lærer
alle folck / Døbendis dennem i
Naffn Faders / oc Sons / oc
HelligAlands. Her aff forstaar
mand ocsaa huilcke de vaare som
først vdstiffte Daaben / det vaar
re Apostlerne / huilcke Christus
vdsende i all Verden. Dersor eff
terdi Gud Almectigste / vor Stabe
re / oc Johannes Baptista den als
lerhelligste Menniske / oc Christus
Jesus vor Igenlösere / oc Apost
lerne/huilcke Christus kaller Verda
sens liuss / de ere sammensat ind
sticke / stadfeste oc bruge Daab
en / huemer da den / som vil hol
de Daaben at vere it Barnespil oc
wuerdig til / at der om skulde hand
lis i den Christen Kircke :

Daaben
kom i
omskæ
relsenz
stæd.

Det hører oc her til / at
Daaben er kommen i omstærel
sens stæd / oc haffuer vdslet omstæ
ril

rilsen/ huilcken omstærilse der vaar
en hellig Ceremonia oc stick / oc
gantiske alffuorlige oc strengelige
befalit. Gud siger : Huilckit Gene.17
dreengbarn som icke bliffuer om-
staarit / paa sit kiøds forhud /
hans Siel skal vdslettis fra hans
folck / fordi / at hand forlod min
pact. Thi maa io Daaben vere
en meget helligere oc Himmelste
ting / effterdi hand haffuer vd-
sloet omstærilsen . Icke er heller
Daaben aleniste Børn nyttelig oc
nottørftig i Barndommen/ Men
oc dem som gamle ere / huilcke
der ere Døbte i vngdommen/ thi
de haffue stort gaffn aff det/ at
de betencke at de haffue en tid an-
nammit Daaben / oc det er dem
nottørftigt til Salighed / at de
haffue god forstand paa Daaben/
som wi ville her effter gissue til-
Fiende. Lader oss fordi met ly-
dige Øren oc Dierete høre talis
om

Den 6. Predicken

om Daaben / saa vel som wi haff-
ue tilforn hørt Predickene om Pe-
nitentz / oc om Lousens oc Euang-
elij Predicken . Daaben er it
Huad Guddommeligt Sacrament oc
Daaben tegn / met huilcket Gud Fader ved
er . Christum sin Søn / oc met den
HelligAland loffuer hannem som
Døbis / sine Synders forladelse /
oc at bliffue Guds vdkorne Barn
til at faa det gode i Dimmeien
er / til arff . Thi saa oplæris
Børn vdi deris Catechismo : Thi
effter at Christus Jesus vaar ned
send til Jorden / da obenbarede
Gud for Verden / sin mistund-
heds liggendefee ved Euangelion /
at hand vil for Christi skyld / icke
aleniste de vduortis Abrahams
sæd oc de omstaarne / men ocsaa
alle folck oc Hedninge huad hel-
ler de ere omstaarne eller wom-
staarne Maadig vere / forlade de-
ris synder / oc giøre dem til sine
Børn

Johan: Brent.

Børn oc arffuinge til alt gaat i
 Himmelten er. Thi for Christi
 Fødsel vdueldis de besynderlige til
 Guds Børn / som vaare aff Abra-
 hæ seed / Gud haffde ocsaa nogle
 sine vdualde iblant de womstaarne
 Hedninger / lige som vdi Egypten
 i Josephs tid / i Niniue i Jonæ
 Prophetis tid / i det Babyloniske
 Reyserdømme den tid Hierusalem
 vaar ødelagt / i det Persiske oc de
 Grækere Reyserdømme / den tid
 Jøderne vaare atspredde iblant
 alle Hedninge oc Landskab. Dog
 Predickedis icke obenbarlige paas
 den tid iblant Hedningerne Euangeli-
 on om Guds barmhiertighed /
 men de som finge Salighed aff
 dem / de nøddis til at saa gaat som
 snige eller stiele sig det til fra Jø-
 derne / om ieg maa det saa kalde i
 nogen maade. Men siden Chris-
 tus vaar fød / oc opfaren til Himmel-
 s / da bleff Euangelion oben-

J barit

Den 6. Predicken

barit for alle Hedninge / at Gud
for Christi skyld er vorden alle
Hedninge saa Naadig oc Barme-
hiertig / at hand forlader dem de-
ris Synder / oc vdkorer dem til
fine Børn oc arffuinge til alle
Himmelste oc Guddommelige
gode ting. Dersor siger Chri-
stus saa Luccæ i det siste Capit-
tel : Saa er det scressuit / oc saa
skulde Christus lide / oc Opstaar
fra de døde / Tredie Dag / Oc
lade Predicke i sit Naffn / Peniten-
tze oc Syndernis forladelse iblant
alle Folck / oc begynde i Nieru-
salem. Vaare nu vor natur saa
^{Dor na-}
^{tur er}
^{forkren-}
^{ekit.}
fuldkommelig / oc icke besmittet
oc forkrencket met den oprindelig
Synd / at wi kunde begribe / oc
fast beholde Euangeli bare ord /
da haffde wi icke behoff Daab-
ben eller andre Tegn / Men den
Euangeli bare Predicken vaare
off nock til Penitentz oc Salig-
hed /

Johan: Brent.

50

hed / Men nu er vor Naturis
 vilkor saadan/ at de ting som oss
 faare sigis met bare ord aleniste/
 de gaa oss icke meget til herte /
 oc wi begribe dem icke rettelige.
 Derfaare haffuer Christus ram-
 mit det beste met vor Natura-
 rs Krøbelighed / oc vilde icke at Eu-
 angelion skulde saa bart Predi-
 cktis for Mennistene / men hand
 lagde nogle Tegn der hoss / at
 wi kunde begribe Euangelion /
 icke alleniste met Drenen / men
 ocsaa met gantste legome oc Siel.
 Blant saadanne tegen er Daab-
 ben det første / huiss Vand er saa
 som it Guds stil / met huilcken
 Gud hand i vort gantste legome
 lige som i en Bog / indscrifuer
 sit Euangelion / at hand vil vere
 Maadig for Christi skyld / oc vd-
 kaare oss til sine Børn / Fordi som
 ørene høre Euangeli liud oc Kling/
 I ñ saa

4
10 11

Den 6. Predicken

saa fornemmer oc legomit Daabsens Vand. Met huilcke alle ting
Gud vil alene dette giøre / at det
skal vere vist/ at hand er Naadig oc
Barmhiertig for Christi skyld / oc
forlader oss vore Synder/ oc vd=
korer oss til at vere Guds Børn.

Exempel maa mand tage aff
Verdylige ting / til huilcke der oc
tilleggis nogle tegn / til de bare
ord / paa det / at det som orden
liude oc indeholde / det kand disf
sterckere oc vissere indtryckis oc be=
holdis. Naar nogen ager eller
huss sællis/ da vaare det nock/ om
den som sælger hand sagde til den
som køber / Jeg sæller dig denne
ager eller dette huss / Men met dis
se simpel ord siunis den handel
icke at vere fast nock / vden den
som sælger hand antuorder han=
nem som køber noget tegen / som
er it straa eller en spaan aff it
træ

Johan: Brent.

59

træ (effter som huert Lands sed-
uaane kand vere) oc siger / See
ieg antuorder dig denne ager eller
dette huss etc. Det straa er i sig
selff saa god som intet vert / men
naar det blissuer saa ombescreff-
uit met hans ord som følger : Jeg
antuorder dig ageren / saa er det
icke it simpelt straa / men det er
saadant en ting / met huilcken den
gantske ager antuordis i hans
vold som kiøber.

Saa vaare det oc nock / om
Gud loffuede oc tilsegde offsin
Naade met bare ord / men effter-
di det som saa vdsigis met bare
ord / det siunis icke endda alff-
uorligt / da leggis Daaben der til/
saa som it tegn / met huilcket den
forligelse emellem Gud oc Menni-
sten giørs viiss oc fast. Oc Daab-
bens Vand er vel en ringe ting for
sig selff / men naar det er indeluct i
Guds ord / da henter det off Guds

I ij ven

4

10 11

Den 6. Predicken

venstlab / Syndernis forladelse /
vdkorelsen / oc alle Himmelste go-
de ting til arffuedel.

Naar en Eed skulde suergis /
da vaare det nock / om een sagde
saa: Ved Gud da er dette sant.
Men effterdi en kunde tencke den-
ne tale at icke vere alffuore / da
vdkreffnis der oc it tegen / som
er at lyfste fingrene op mod Him-
melen / met huilcken opløftelse
hans Eed oc vidnesbyrd stadfe-
stis. Saa er oc Daaben lige
som Gud oplyfste sine fingre / oc
stadfestede der met / det hand
loffuit haffuer i sit Euangelio.
Odi Verdziglileg slect och handel vaar
det oc seduaane at vdkore en frem-
mit til at vorde sin Son / saa som
der staar i Louen om vdkorelse el-
ler øtleidinge. Men effterdi den-
ne øtleiding skulde vaare euinde-
lige her i Verden / da bleff hun
icke

Johan: Brent.

60

icke begynt / viuet oc samtyct met
bare Ord alleniste / men ocsaa
met sine vduortis Ceremonier eff-
ter som Louen siger: at vdkorels-
se skal ske met Derrers oc Førsters
deris scriffelige oc beseglede sam-
tycke / eller Offrighedz besaling.
Saadant er icke skeet foruden be-
synderlig pral. Nu vdkorer Gud
alle dem til sine Sønner oc Børn/
for huilcke hans Søn Christus
er død / Vden saa er at de selff-
ue icke forkiude oc forkaste den
vdkorelse. Derfaare indstickede
hand Daaben for en Ceremonie/
eller it Nimmelste ridstab / met
huilcket hand vdkorer hannem
som Døbis / til sin Søn oc Chri-
sti metarffuing. Oc her aff kun-
de wi lettelige see / at vore børn
skulle Døbis. Fordi lige som en
Rig mand maa vduelge oc vdkore
en fattig Mands barn / som er end-
nu spæt / vngt oc wforstandigt /

I iij saa

4
0 11

Den 6. Predicken]

saa vdorer oc Gud smaa Børn / thi Christus er ocsaa død for smaa Børn / oc hand siger / saadanne høre Himmerigis Rige til. Men effterdi hand kand vdore dem til sine Børn at vere / huorfor skulde de da icke Døbis;

Rongernis vduelgelse iblant Menniskene bør at vere euig / Thi huo som engang er vdualt til Ronge / hand blissuer Ronge altid / saa lenge hand lessuer. Derfor bleffue Rongerne i Mosi Lou vduolde / icke met ord alene / men de bleffue oc stadfestede oc samtyckte met Ceremonier / som vaar / at de smurdis / oc Lousens Dog bleff dem antuordet i henderne. Saal bleff Saul / saa bleff oc David hyldede / samtyckte oc stadfestede. Men Gud hand haffuer dem som tro paa Christum / vduolt til Ronger i Himmerigis Rige. Derfor vilde hand icke giøre denne vduelgelse

Johan: Brent.

6

gelse alene met bare ord som staar
vdi Euangelio / men hand lagde
oc en Ceremonie der til / som er
Daaben / paa det vduelgelsen skul-
de der met stadfestis / bliffue fast
oc vist. Paulus screff til de Ephe-
ser i det Femte Capittel / oc befoel
Mendene at elste deris Nustruer /
oc siger saa der til met / Lige som
Christus elste menigheden / oc
gaff sig selff for hende / paa det
hand skulde hellige h ende / oc hand
rensedehende forme delst Vandba-
dit i ordit: Met huilcke ord hand
giffuer tilkiende at Menigheden er
Christi Brud / oc at Daaben er
en Ceremonie / met huilcken Me-
nigheden giffuis oc viies til at ve-
re Christi Brud oc Nustru. Fordi
vdi Menniskenis Ectestab / effters-
di at Mands oc Quindis Loulige
samkomme / bør at vere stadig
oc euig / da dømmis icke Ectestas
bit at vere ret / vden der ocsaa til-

I v kommer

Den 6. Predicken

Vi ere begraffne met hannem formedelst Daaben i Døden/ paa det at lige som Christus er opuest fra de døde / formedelst Faderens hellighed / saa skulle vi oc vandre i it nyt leffnit / &c. Men Christus hand begraffuede met sig Synden oc Døden / oc førde met sig aff graffuen Retferdighed oc liffuit. Derfor naar nogen Døbis / da skulle vi haefue i sinde / at der handlis baade Længfredagis oc Paaskedags høytid / thi at met denne Ceremonie da indplantis oc indliffuis en aff Christi limmer vdi Christi begraffuelse oc opstandelse / saa at Synden er begraffuit / oc liffuit oc Retferdighed de regnere i hannem. Derfore til Titum i det Tredie Capittel / der Kallis Daaben igenfødelsens oc fornyelsens bad. Om der vaare nogen læge som vilde loffue dig/ dog aff sin falsthed / at du som er gammel

Johan: Brent.

6

gammel stalt vorde vng igen / huor
storligen skulde du da begiere at so= ge den lege op / oc fylge hannem /
besynderligen om hand haffde be uist sin Konst met it eller to Ex= empel : Mand vandrede vist den gantske Verden igennem til den læge . Eller om der kunde findis noget bad / i huilcket de gamle kunde vorde vnge igen / huor gantske mange skulde der komme til det bad : Nu er Daaben saadant it Wi ere
bad / Thi wi ere alle gamle ehuor alle gale
unge wi siunis / ja wi ere gamle i i Spns
ondstab / huer er saa mange Aar den.
gammel som ere forgangne siden Adam / som ere mere end femtu= sind / thi wi alle føre met oss hid til Verden Adams gamle natur /
oc den gamle Synd . Dersore saa meget vore Synder ere oss anrø= rendis / da ere wi gamle oc nær Døden / den stund wi end ere smaa Børn / ja før wi kunde tale . Men Daaben

Den 6. Predicken

Daaben hand borttager denne al-
lerdom/oc fører oss til en ewig var-
actig vngdom. Thi endog døden
kommer/da leffue wi ligeuel endnu i
Christo. Derfor skal mād icke døm-
me om dette. Dad effter som oss siu-
nis vduortis/men effter Guds ord/
i huilcket ord oss loffuis oc tilsigis
Syndernis forladelse ved Daabē.
De Israelste folck ginge igennem
det røde Haff oc vnduigte Pha-
raonis Tyranni/saa vnduige wi oc
saa formedelst Daaben Satans
Tyranni. Vdi krig oc orlog giffuis
Krigsfolcket Krigs tegn oc løsen/
at de kunde vere trygge oc foruden
fare/ oc indbyrdis kiende huer an-
dre/ oc forfærde deris fiender som
ere offueruundne. Vort Krigs tes-
gen oc løsen er Daaben / met huil-
cken wi ere trygge fra Dieffuelen/
saa hand rædz for oss. Lige som den
Engel i Egypten sparde de huss
som lammēs blod bleff paa smurd/
saa

faa hand hand ingen skade giøre /
der som hand seer dette tegē som er
Daabē. Petrus ligner Daaben ved
^{l. Pet. 3.} Noe Arck / sigendis : I Noe Arck
bleffue faa det er otte siele beuarede
formedelst Vand / huilkit oc nu
giør oss salige / vdi Daaben / som
betydes der met. Dette lader oss io
legge vind oppaa / at wi bliffue vdi
Daabens Arck / oc icke springe vd i
Vandet formedelst vanstro oc hen-
dis fruct. Om Sem Noe sön haff-
de icke bleffuit i Arcken / men haff-
de kastet sig i Vandfloden / da haff-
de hand icke bleffuit bereddit / vden
hand haffde kommit igen til Ar-
cken . Saa skulle wi ocsaa bliffue i
Daaben / som wi haffue en tid an-
nammit. Men der som wi vdfalde
formedelst syndē / da skulle wi strax
komme til Arcken igen . Oc ved
Penitentz komme wi igen / som er /
at naar wi haffue betiend vore syn-
der / da skulle wi tro at wi ere for
Christi

Den 6. Predicken

Christi skyld vorden Guds Børn /
oc stadfeste saa denne Tro met
Daaben. Thi Troen er en kleen
oc skøbelig ting / oc snart bortkæ-
stis / saa at wi tuiffle om Guds vil-
lie emod oss. Her aff kand mand
nu lettelige dømme / huad gaffn
Daaben fører met sig til oss / naar
wi hannem en tid annamme / oc
siden tit oc offste betencke Daaben.
Fordi / Eftterdi at hand er it tegn
til Euangelijs ord / da er det oc
klart / at hand haffuer det sam-
me nytte oc gaffn met sig / som
Euangelion / Ved Euangelion saa
wi nu en Barmhiertig Bud / Syn-
dernis forladelse / vorde Guds
Børn / oc arffuinge til alt det
gode i Himmelten er / Derfore
stadfestis oc visse oc faste gjørs i
oss ved Daaben alle disse samme
gode ting. Oc det er gaffnligt
at mand tencker paa sin Daab i
alle de parter som høre til peni-
tentz.

tentz. Thi først da leder Daaben
off heden til at bekjende vore Synder / for naar wi vdi Daaben ned=dyppis / nedsynckis eller offuer=stenckis met Vandet / da betegsner det vore Synders nedsynckelse / huilcke Synder der icke kunde ned=siunckis / vden de hengde i off stiulde vdi vor nature. Dernest gaffner ocsaa Daaben til at viſſ oc fast giſre Troen / som er Penitentzis anden part / Oc her giſr Daab=ben sit største gaffn / thi at Daab=ben er it Euangeliſ tegen oc be=ſegling : Derfor om wi fristis om vor Fordømmelse / forkastelse eller fortabelſe / da skulle wi giffue off til Daaben / oc betiencke Daaben / at wi kunde stadig giſre vor sam=uittighed met den pact / forligelse oc forbund / som Gud haffuer giort met off i Daaben.

For det ſiſte / Daaben gaffner ocsaa til den tredie part i Pe=

B

nitentz/

Den 6. Predicken

nitentz / thi hand paaminder oss at
wi ere afftouffne oc reen giorde aff
Synderne / Nuorlunde skulde wi
da leffue i Synderne : Hand paa-
minder oss at wi ere Guds Børn /
Nuorlunde skulle wi da sticke oss
som Dieffuelens Børn : Hand
paaminder oss at wi ere arffuinge
til alt Himmelste gode / Nuorlun-
de skulle wi da saa leffue / som wi
vaare arffuinge til Helffuedet Nu
er nock sagt om det gaffn som
Daaben fører met sig. Saa ville
wi nu for det siste tillegge dette /
om smaa Børn / Nuorsaare
de Døbis / Efterdi de dog icke
endnu vide huad gaffn Daaben
haffuer met sig / oc de kunde icke
bruge Daaben i deris vngdom
til de parter som høre til Peni-
tentz / Det er vel løet at suare
her til / naar wi forstaa huad
Daaben er / Saa haffue wi sagt
at Daaben er et Sacrament eller
tegn

tegn som er lagt til Euangelion/
met huilcket tegn Gud hand loff=
uer sig at ville forlade hannem
hans Synder som Døbis ec. Nu
haffue io Børnene Synder aff
forældrene / oc haffue Synder=
nis forladelse behoff / oc det Eui=
ge liff / Dersor haffue de ocsaa
Daaben behoff / Endog at Børn
de forstaa sig icke end da selffue paa
Daaben/ forstaar ligeuel Gud som
saadant vdloffuer / oc de som bære
Børnene til Daaben / huilcket
er Børnene nock . Eller meent
du at mand skal intet giffue Bør=
nene/ vden det som de forstaa sig
oppaa: da maat du icke heller giff=
ue dennem maad eller dricke/ thi de
forstaa sig icke heller deroppaa. Vdi
Verdzlige ting/ om noget barn fal=
der nogen arff til/ om noget Barn
faar til kiøbs en ager / oc det kiøb
bliffuer stadfestet met klare Breff
oc Segil/møne da huercken arffuen
A **Y** **eller**

Den 6. Predicken

eller ageren høre barnit til / for det
forstaar sig icke der oppaa ? Inge-
lunde saa . Saar er oc Christus
børnenis Christus oc saliggjørere/
som ocsaa loffuede dennem Hym-
merigis Xige. Derfore maa Born
icke negtis / at de io maa faa oc an-
namme Daaben / som er Breff oc
segil paa Guds foriettelse. Fordi
endog de icke nu forstaar det / da
haffue de alligeuel behoff til deris
salighed at de Døbis / oc kunde
forstaar det met tiden. Dette vilde
seg nu sige om Børnis Daab saa
kortelige / at wi kunde der aff kom-
me ihu det som wi andre tider her
om talit haffue met mange ord.

Derfor skulle wi vel dragis
til minde oc haffue stedze i vor hu-
kommelse at wi ere Døbte (oc der-
fore Døbes i menighedens nærvæ-
rilse / at huer skal der aff ibukom-
me sin egen Daab) oc Stadfeste
vor Tro / at Gud annammer oss
som

som kommer igen til hannem / oc
 tiender oss for sine Børn . Fordi
 endog wi ere bortgangne oc bort-
 giorene / liguel stadtig oc trofast / oc som der
 staar i den Parabel om den forlaa-
 ne Søn / det samme skal hand vel
 ocsaa benise oss / om wi bedre oss /
 at wi skulle altid regnere met han-
 nem i Christo Ihesu vor Herre /
 huilcken er met Faderen oc den
 HelligAland / en sand Bud /
 huilcken ske loff oc priss
 til euig tid / A= M E N .

Den Giuende Predicken/er/ om Herrens Naduere.

MI haffue tilforn nock ta-
 uit om Daaben / oc huad
 nytte oc gaffn hun haffuer
 met sig / som er / at Daaben er
 D ij it

Den 7. Predicken

ith Guddommeligt tegn oc Segil/
met huilcket wi vdkoris oc vduelies
til at vere Guds Børn / oc arffuin-
ge til alt det gode vdi Nimmelen-
er / Oc at Daaben er nyttelig til
alle parter i Penitentz / thi at den
HelligAland forarbeider forme-
delst Daaben i off Syndernis be-
kiendelse / Troen til Christum / oc
en lydighed som kommer aff Tro-
en. Saa talde wi oc noget om
Børns deris Daab / at Børn haff-
ue oc Daaben behoff til at få
Syndernis forladelse ved hannem.

Nu staar dette igen / at wi
skulle oc tale om HERRENS
Laduere / oc om affløsningen som
mand det kaller. Oc diss flitelige-
re skal mand lære oc forstaar Her-
rens Ladueris vilkor / oc huad
hand er / thi at der ere mange i
denne tid / som grummelige for-
smaa oc foracte Herrens Ladue-
re. En part sige sig at icke ville an-
namme

namme Herrens Naduere / thi
hand giørs off intet fornøden be-
hoff / En part de ocsaa forskude
fra sig Herrens Naduere / thi de
sige sig at icke kunde see huem sig
aff hannem forbedrer / det er / de
mene at hand er vduelig. Nogle de
bekiende oc met obenbare ord / at
de icke røris endnu aff nogen at-
traa oc begiering til at forlade den
gamle seduaane at synde / oc at de
derfaare icke ville annamme Her-
rens Naduere. Paa det at disse
kunde bequemmelige straffis oc
igen driffuis / da ville wi see om
HERRENS Naduere / først
aff huem hand er indsticket. Her-
nest huad HERRENS Nad-
uere er / for det siste / huad gaffn
hand haffuer met sig / oc huor
storligent hand giørs behoff. Her-
rens Naduere er indsticket / icke
ved nogen Patriarch saa som Om-
størlsen / icke ved nogen Engel saa

B iiiij som

Den 7. Predicken

Som Louen / icke ved nogen sim-
pel Prophet / icke ved nogen A-
postel / men aff Guds egen Søn
vor Herre Jhesu Christo / Oc-
end paa den besynderligste tid er
hand indsticket / da Christus vaar
nu nær til at lide sin hellige pine / oc-
vel viste at hannem forestod den
allergrummeste Død. Nuem vil-
de da mene at Christus haffde
indsticket en wduelig oc wnyttelig
ting / som icke for nøden behoff
giordis : Monne Christus vere
nedkommen aff Nimmelen / at
hand vilde lære oss nogle forfen-
gelige oc wnyttige ting : Besyn-
derlige paa den tid som hand
gjorde oc fuldkommede de ting som
oss allermest ligger mact oppaa :
Fordi at de som fornemme at dø-
den dennem tilstunder / om de ere
fulduittige oc haffue stæl oc for-
nuft / da pleie de at sticke oc for-
handle om de ypperste ting som
dem

Johan: Brend.

69

dem ligger mact oppaa / oc giøre
sit Testament. Derfaare essterdi
at Christus haffuer indskicket
NEXXENS Naduere met sine
Disciple / oc befalet at holde han=
nem Høytidelige sig til amindelse/
paa den tid som hand viste at
Korsens død stod hannem faare/
da er det io klart at forstaa / at
Herrens Naduere er en ting som
den Christen menighed er nøt=
tørftig oc gaffnlig. See fordi
nu til / huor storlige de synde som
foracte Herrens Naduere / i det
de meene hannem at vere wdue=
lig oc icke giørs for nøden behoff/
sandelige saa meget som i deris
mact er / da dømme de Christum
enten at haffue verit offuermaade
fuld aff Vin / eller gallen / saa at
hand huercken viste huad hand tal=
de eller giorde paa den tid som hād
begynte at igenløse oss met sin Pi=
ne, Oc saadant spot oc forhaanel=

D v se)

Den 7. Predicken

se/lider Christus aff sine Christne.
Huad skulle wi da sige : Wi for=
bande den forrædere Judam oc Jø=brerne som ere Christi manddrabe=
re / Men huad meen du : Monne
Christus skulle vere met fred for
disse spotske Menniske / om hand
endnu omgingis legomlige met
dem her paa Jorden / esfterdi
hand kand icke endnu nyde fred
for dem / den stund hand sidder i
Himmelten oc regnerer met stor
Maiestat : Men paa det at ingen
skal meene at Christus haffuer ind=
sticket Herrens Naduere allene til
sine tolff Apostle / oc icke haffuer
antuordet den sin gantske menig=br/>
hed / da skulle wi høre huad Pau=br/>lus siger til de Corinth : Jeg an=
nammede det aff Herren / som ieg
haffuer giffuit eder / thi at vor
Herre Jesus i den nat som hand
bleff forraad / tog hand brødet &c.
Oc gjører det i min hukommelse :

Oc

De Paulus siger fremdelis: Saæ
offie som i æde aff dette Brød / oc
dricke aff dene kalck / da skulle i for=
kynde Herrens død / indtil hand kō=
mer. Hand siger / Jeg haffuer giff=
uit eder Herrens Naduere. Huedē
annammit: monne ieg selff haffue
opdictit hannem: Nei / ingelunde /
men annammede hannem aff Her=
ren / som saa bestickede det / at sam=
me Naduere skal holdis oc beuaris
met sin dødz forkyndelse / indtil hād
Kommer igen anden gang / huilcket
skal ske met stor Maiestat. Derfor er
hand indsticket / icke alleniste til de
tolff Apostle / men ocsaa at den gāt=
ske menighed skal bruge hannem /
dette maa nu vere sagt om indstic=
kelsen / huor aff de Christi bespot=
tere kude lettelige dømis huor stor=
lige de synde mod Christi Maiestat.
Nu ville wi see huad Herrens
Naduere er: Herrens Naduere
er it Guddommeligt tegn / met
huil-

Den 7. Predicken

huslekit Christus sandelige oc nærs
uerindis skencker oss sit legome oc
sit Blod / at hand der met vil giø-
re oss visse paa Syndernis forladel-
se oc det euige Liff / Thi siden wi
ere Døbte / oc ved Daaben vdual-
de til Guds Børn oc arffuinge /
da fornemme wi endnu Synden
oc Døden / wi falde oc vndertiden
i vduortis oc groffue Synder. Der-
for begynde wi at tuiffle / om vos-
re Synder monne oc vere oss for-
ladne / oc om wi monne haffue
det euige liff for Christi skyld /
Dersfor paa det Christus kunde
tage dene tuiffuelactighed fra oss /
oc acte vor Salighed / da indskis-
ckede hand Herrens Naduere /
Skil ved huilcken wi skulde haffue en
nusse e daglig legedom emod vor tuiffuel-
mellein actige oc strøbelige samuittighed.
^{Daaben} De Herrens Nadueris Sacra-
ment er fast andet end Daabens
Naduer Sacrament / Thi Daaben er ind-
re. Stickit /

sticket/ at hun skal aleniste en gang
annammis/ til it tegn at wi ere vds-
ualde aff Sud / Men Herrens
Maduere er indsticket/ at hand skal
stedze annammis til it tegn at vore
Synder ere offforladne / oc at wi
skulle faa det euige liff. Fordi
lige som det gaar met Verdslige
ting / at it Barn fødis alene en
gang til Verden/ eller det vdkoris
aff en anden Fader til at vorde hás
Barn/ men der som det der effter
for sin offuertredelse oc skalckhed
vdstundis aff sit Faders huss/ eller
aff hans huss som det vdkorit haff-
uer / da behöffuer det icke at fødis
paa ny/men aleniste at forligis paa
det ny/ De vden samme Barn faar
renskab/ da frycter det altid at det
vorder giort arffueløst. Saa er
det oc met disse ting / som handlis
i den Christen menighed/ det men-
niske som der fødis/ det behöffuer
icke til det euige liff/ vden en igen-
fødelse

Den 7. Predicken

fødelse oc vdkorelse / Men er det
saa/ at hiertit pines aff Synden oc
frycter at hād skal vorde arffueløss/
oc forskiudis hen i det euige mørck/
da haffuer hand icke behoff at fø=
dis igen ved Daaben/men hannem
giors behoff at forligis igē oc stad=
feste oc styrcke troen. Derfore haff=
uer Christus indsticket HÆrens
Naduere/ paa det at naar wi fri=stis for Syndē skyld til fortuiffuel=
se/ da skulle wi annamme Herrens
Naduere/ oc stadfeste vor samuit=
tighed i troen / at naar vor tro er
vorden fast igen/ wi kunde da leff=
ue oc vere varactige i Guds lydig=
hed. Christus giffuer selff alsom=
klarligst tilkiende met it ord huad
Herrens Naduere er/ Thi hand si=ger:
Herrnes Nadue re kallis te kallis
it Testamente i mit Blod/Sit Blods kalck
kaller hand it Ny Testament. Thi
for Christus skulde dø/ indsticke de
hand ocsaa sit Testament/ i huil=
cket

cket hand vilde stencke oc giffue sine
venner det gode hand haffde / oc
det iblant dennem skifte. Nuad
gode ting er det da som Christus
haffuer. Er det Verdzing rigdom :
Ney / thi hand vaar saa fattig / at
hand haffde ingen eyendom selff /
huor aff hand kunde leffue. Vaar
det icke land oc rige hand aatte her
i Verden. Ney / thi hād haffde icke
det hand kunde bøie sit hoffuit til.
Vaar det icke nogen dyrebar bo-
skaff : Den kiortel hand haffde/ dē
toge kriges folckene / som hannem
Korsfestede. Icke haffde det heller
verit nogen ypperlig ting / om hand
end haffde giffuit oss Verdzing eye-
dom til Testament. Der er ingen
Verdzlig ting som wi lade oss fuld-
kommelige nøyes met / som du
Fant see i alle mennisker &c. Derfor
gaff Christ oss det hand haffde/oc
det som wi allermest haffde behoff
aff huilcket wi haffue allerstørste
nytte oc gaffn.

Hand

Den 7. Predicker

Hand haffde Legome oc Blod /
dem gaff hand oss i Brød oc Vin /
Fremdelis Christi legome oc hans
Blod / de skulle icke saa actis oc
forstaas som vore legome oc blod.
Thi wi bære intet andet i dem vde
Synd / Døden oc Helffuede. Men
Christus bær i sit legome liffuit / oc
i sit Blod Syndernis forladelse /
oc arffuedeeel til alt det gode i him=
melen er. Derfor / Efterdi Chri=stus
gaff oss i sin Naduere sit le=gom oc Blod / da skulle wi tencke
at hand haffuer giffuit oss oc vde=
dælet iblant oss Syndernis forla=delse
oc det euige liff / Thi disse
ting alene / ere de som oss kunde
fornøie oc stille oss til frids : Oc
dette mercker ocsaa de samme ord
som staa i Herrens Naduere: Dets=te
er mit Legom som giffuis for
eder / det er / at i skulle saa liffuit /
Oc dette er mit Blod som vdgiv=dis
for eder / for huad sag styld /
det

det følger strax effter: til Synder-
nis forladelse &c. Saa er Her-
rens Naduere it Sacrament / met
huilcket Christus haffuer giffuit
off it Testamente / oc vdstifft i blant
off sit Legome oc Blod / oc vdi
dennem Syndernis forladelse oc
det euige liff.

Men naar oss vorder saa lært
oc vnderuist at Christus giffuer
oss sit Legome met Brødet / oc
sit Blod met Vinen / da siunis det
rostickeligt oc wbequemmeligt / oc
icke aleniste vnderligt / men ocsaa
wmueligt / at it menniskis Legom
kand i saa lidit it redstakf eller tin-
gest indeluckis oc vdstifftis / oc
kand ligeuel sidde i en sted hoss
bordit / oc dog stiftis til huer
aff Disciplene. Desligest at det
er nu i Nimmelen / oc alligeuel vd-
stiftis til huer / som annammer
Herrens Naduere effter Christi

L

ind-

Den 7. Preächten

At Læs indskickelse / Men wi skulle acte /
gome oc först / at wi skulle icke dømme om
Blod ere visse dette Sacrament effter Menni-
selige i skens egen fornufft / men effter
Herrnes Christi ord. Thi hand som stabs-
te Himmel oc Jord / oc i huess

Mund aldrig er nogen suig fun-
den / hand sagde ocsaa disse ord:
Dette er mit Legome / dette er
mit Blod. Dernest / om wi rettelige
besinde den besynderligste Ar-
tikel i vor Religion om Guds
Søn / at hand er vorden Menni-
ste / da er det icke vanskeligt at
ocsaa forstaas sig ret om dette Sa-
crament. Thi Johannes siger i
det første Capittel: Ordet er vor-
den Kiød / det er / Guds Søn
bleff Menniste vdi en Personen.
Effterdi at Gud oc Menniste er en
Personen / da følger io dette visselige
der aff / at det samme Menniste som
er annammit til at vere en Per-
sonen med Gud / hand er icke atskild
fra

fra Gud / Men ingen siger ney
der til at Christus er io vdi sin
Naduere met sin Guddom / met
huilcken hand opfylder alle ting /
Derfor er det oc vist oc fast / at
hand er oc vdi Nadueren met sin
Mandom / det er / met sit Leg=
gom oc Blod. Men nu siger
nogen her emod / saalunde : Chri=
stus Guds Søn annam mede men=
niskeligt Legome / som haffde
Menniskelige vilkor / Eblant huil=
cke dette er ocsaa it / at it Leg=
ome kand icke paa en tid vere i
to steder / i den sted som hand sid=
der / oc i Brødet. Item vdi Nad=
ueren oc i Himmelen &c. Der
suarer ieg saa til : Det er vel sant /
at Christus haffuer annam mit
it naturligt Legome / som haff=
de naturlige vilkor (dog foruden
Synden) Men der hoss suarer ieg
saa / Sted oc rom emellem en sted
L n oc

Den 7. Predicken

oc en anden sted / ere icke saa atskil-
lige for Gud som iblant oss Menn-
iske. Dernest endog Christi Leg-
ome den tid hand omgicks her
paa Jorden haffde Menniskelige
oc naturlige vilkor / dog efterdi
det vaar Guds Sons legome / kun-
de vel Gud bepryde / det legome
ocsaa met offuernaturlige frihed
oc vilkor / huilcket er skeed i man-
ge maade vdi Christi Legome. Chi-
at it Menniskis legome haffuer na-
turlige dette vilkor / at det kand
icke leffue i det allerlengste elleff-
ne dage vden mad oc dricke / men
ligeuel bleff Christi Legome leff-
uendis vdi xl. Dage oc Netter /
foruden mad. Dernest / it Mennis-
skes legome det er aff sin Nature
tungt / oc kand icke met sine foder
staar paa vandet / dog vandrede
Christus met sit legome paa van-
dit oc icke sanct neder. Verforu-
den / it Menniskes naturlige lego-
me /

Johan: Brent.

57

me / det kand mand see / Ligeuel
 siger Johannes i det Ottende Ca-
 pittel: Jesus skulte sig / at Jo-
 derne kunde icke see hannem. Oc
 It Menniskis Legome kand icke
 aff sin egen Nature opstaar aff
 Døde / icke heller opfare til Hims-
 melen / Dog ligeuel opstod Chri-
 sti Legome aff Døde / oc opfoer
 saa at Disciplene saae det. Oc
 mange saadanne andre offuerna-
 turlige ting ere stiede i Christi Le-
 gome. Derfor er det icke vn-
 derligt / at Christi Legome haff-
 uer i **DEXXELVIS** Naduere en
 offuernaturalig vesen oc stickelse /
 saa / at det baade er sandelige
 neruerendis tilstede / oc det ocsaa
 sandelige vddelis oc stiftis effter
 Christi ord. Denne tancke / oc
 mening skal mand haffue om Her-
 rens Naduere som nu er sagt.
 Om saa er at nogen lærer ander-
 ledis /

L ijg

Den 7. Predicken

Iedis / da lærer hand vrangt oc
ilde / oc emod Scrifften oc Christi
mening. Der til haffue wi hørt
huad Herrens Gladuere er / oc at
Christi Legome oc Blod det san=
delige oc neruerindis tilstede vd=
delis i hannem. Nu ville wi hø=
re huor storligen hand gjørs be=br/>hoff / oc huad nytte oc gaffn hand
haffuer met sig. Intet haffde
wi hannem behoff / om wi ent=ten
vaare Engle som ingen pine
kunde lide / eller om wi / effter wi
ere Døbte / icke fulde i nogen synd /
eller om wi haffde i offingen tuiff=uel
om Guds forittelser. Men
effterdi at det er saa fat met oss:
at wi ere aff naturen vndfangne
oc fødde i Synden / oc endog at
wi vdi Daaben vdkaarlis oc an=nammis
til Guds Børn / dog
fornemme oc føle wi endnu syn=den
oc Døden. Desligeste / Sa=tan vor fiende hand gaar omkring
som

som en brøllendis Løue / oc søger
den hand kand opsluge / oc hand
errer oc preger oss altid til miss-
haab / fortuiffuelse oc til at for-
acie oc bespotte Gud. Dersor
effterdi Christus haffuer indstic-
ket sin Naduere til at læge vor
strebelighed oc fortuiffuelse / da
haffue wi io Herrens Naduere
behoff / Lige som de icke haffue
Legedom behoff som ere i alle
maade helbrede / som Christus
figer. De som helbrede ere / de
haffue ingen læge behoff. Saa
effterdi Menniskens Franckhed
oc strebelighed ere mange / da
giøris ocsaa mange slags lege-
domme behoff. Saa er det
oc her met / om wi vaare fri
fra alle Synder vdi vor samuit-
tighed oc Tro / da haffde wi
N E X X E N S Naduere icke
behoff. Men fordi Synden
hun henger endnu i vort Kjød /
L iij **D**

Den 7. Predicken

De wi haffue en strobelig Tro/
besynderlig vdi modgang. Ders-
for gjors oss D E X X E N S
Naduere storligen behoff. De be-
synderlige gjoris hand behoff til
at wi kunde beholde troen vnder
Korssit. Thi ville wi opregne
Sorg/ nogle slags fristelser oc sorrig/at
modgåg wi kunde see huorlunde wi fristis
oc fristel i Troen / paa det wi kunde ocsaa
le de for/ søge her met giffue tilkiende huor stor-
Troen. lige wi haffue D E X X E N S
Naduere behoff / oc huad gaffn
wi haffue aff hannem . Fattig-
dom, dom er oss icke en liden modgang
oc plaffue / hun pleier saalunde
at friste Mennisten: Du est fat-
tig / dersfor anseer Gud dig icke /
Huorfaare : Thi du haffuer mes-
get syndet. Om du da setter Daab-
ben emod Synderne/ at du est vd-
ualt til it Guds Barn i Daaben/
da kommer der strax andre fri-
stelser/

Johan: Brent.

77

stelser / oc sige: Ja / du haffuer
 syndet tit oc offte effter Daaben/
 Derfore haffuer Gud bortskut
 dig / oc vil giøre dig arffueløss
 fra Himmerigis Rige / der er
 din fattigdom it tegen til oc be=
 uisning / Thi om Gud vaare dig
 Naadig da tilstede hand icke at
 du lidde saadan stor nød oc trang
 aff fattigdom / Der tuiffler nu
 samuittigheden om Guds Naadig
 oc venstab / Derfor paa det
 at tuiffuelactighed kand bortdriff
 uis / oc Troen kand styrckis / da
 giørs behoff at bruge D'Errens
 Naduere / vdi huilcken oss biu=
 dis oc vist antuordis Syndernis
 forladelse / icke met Ord alene /
 men ocsaa met visse tegn oc Sa=
 cramenter. It andet slags mod=
 gang er frankindhed oc den sorg
 mand haffuer vnder frankindhed /
 der frister Satan saalunde: See/
 Lv Du

Siugs
dom.

Den 8. Predicken

du er gantske suarligent frant /
derfaare er Gud vred paa dig / oc
hand er vred paa dig for dine
Synder / derfor haffuer hand oc
saa forskut dig / ellers tilstedde
hand icke / at frankheden skul-
de saa offte bliffue io storre oc stor-
re. Her begynder huen oc hier-
tet at stelfue oc biffre / oc tuiff-
le om Guds Naade. Derfaar
giøris HERRENS Naduere
off behoff / til at beholde oc styr-
cke Troen met.

Døden.

Døden hand er ocsaa den
allertungeste modgang / Samuit-
tigheden fristis allermest vdi dø-
den om troen / Synderne settis oss
der for vore øyen / oc Guds stren-
ge dom. Derfor giøris oss Her-
rens Naduere storligen behoff / at
wi vdi hannem kunde obenbar-
lige see oc smage Guds Naade.
See fordi nu til huad Synd det
er / at mange de hoffmodelige for-
acte

acte DEXXENS Naduere / thi
dem tyckis at hand giøris dem
intet behoff / oc at de haffue in=
tet gaffn aff hannem / oc obenbar=
lige bekiede / at naar de haffue
annammit DEXXENS Nad=
uere / da fornemine de ingen for=
bedring huercken i sig eller an=
dre. Der foruden bluiss dem icke
ved at obenbarlige bekiede sig
at icke haffue i Ti Aar annam=
mit Herrens Naduere. Dette be=
staa de wbluelige siden Euangeli=
on er oss obenbarit / huilcket om
det haffde skeet vdi Paffuedom=
mit / da haffde de verit holdne
for Nedninger oc Tørcker / oc al=
delis wuerdige til at haffue nogen
hoffuist oc ørlig verdzlig befalning
iblant almuen . Thi at forsmaa
Sacramentit / oc vdi saa mange
Aar aff ret foractelse icke annam=
me DEXXens Naduere / huad
er

schod

Den 7. Predicken

er det andet / end at vere nedsun-
cken oc drucknet vdi Mgudelighed
oc Synder : Lige som den er al-
delis forsuffet aff sorg i sin sing-
dom / huilcken som aldelis intet
passer oppaa legedom / Men at
vere forsuffet vdi sin Mgudeligh-
hed / huad kand vere skadeligere :
Ah kiere / Tenck dog der oppaa/
oc ihu kom at du haffuer en siel/
oc at du skalt dø / oc / at der er it
liff effter dette liff / Vilt du oc
saa friuillige dø / oc forderffue
dig selff i denne din Mgudelighed :
Men huad skal ieg sige om dem/
som sige sig at see ingen forbe-
dring aff andre siden de haffue
annammit DEKrens Naduere :
Huad siger du nu : Riender du
alle Menniske : Monne du kien-
de alle Menniskis hierter : See
her huor meget du her synder / du
tiltager dig hoffmodelige Gud-
dom :

dommelig Maiestat oc berøber
dig selff huordan du est. Fordi
effterdi at du icke forbedrer dig/
da dømmer du ingen at forbedre
sig / Derfor met det du vilt aar=
sage dig / met det samme klager
du paa dig selff / oc berøber oc
obenbarer din egen wgdelighed.
Derfor effterdi dig giffuis nu tid
oc stund til at giøre Penitentz oc
bedre dig / da bedre dig io / oc
ker vel huad D E X X E N S
Madnere er / oc huad gaffn hand
haffuer met sig / saa / at du baa=
de annammer hannem oc styrcker
din Tro der met / oc faar saa sa=
lighed / vdi Christo Ihesu vor
D E X X E / som er met fader=
ren oc den DelligAland en Gud/
huilcken vere loffuit oc

prisit til euig

A M E N.

Den

Den 8. Predicken

Den Ottende Predicken / er /
Nuorlunde Mand skal sig berede
til at annamine Herrens
Naduere.

Di nest forgangne Pre-
dicken / da talde vi om Her-
rens Naduere / oc om huad
gaffn vi haffue aff hannem / som
er / at Christus Guds eniste Søn/
den tid hans helligste Pine tilstun-
dede / da haffuer hand indsticket
sin Naduere / som er en ting huil-
cken vi haffue allermost behoff.
Dernest sagde vi at NEXXens/
Naduere er it Guddomeligt tegn/
met huilkit Christus som visselige
er selff neruærindis hand biuder oss
sit Legome oc Blod / at hand vil
giøre oss visse paa vore Synders
forladelse oc det euige liff. Oc
at vi som ere Døbte / wi fornem-
me endnu i oss Synderne oc dø-
den

den. Oc at wi falde vnderstundem i obenbare synder / saa at wi til oc offte begynde at tuiffle om Syndernis forladelse. Derfaare paa det at Christus kunde diff- bedre ramme vor saligheds gaffn / oc tage denne tuiffuelactighed fra oss / da indskickede hand sin Vlad- uere / i huilcken wi skulde haffue en daglig legedom / mod den tuiffuel oc strobelighed wi haff- ne i vor samuittighed. Nu staar dette igen / at wi ocsaa skulle sige huorlunde wi skulle berede oss til at annamme D E X X E N S Vladuere. Thi her ligger oss den storste mact oppaa / at wi voete oss vel der faare / at wi icke an- namme en forgifft oc æddir til oss / i det at det skulle vere oss en legedom mod forgifft oc at wi icke annamme døden i det wi skul- le annamme en litfactig legedom som oss skulle hielpe til lissuit.

Thi

Den 8. Predicken

i. Cor. ii. Thi Paulus siger: Huert Menni-
ste skal prøffue sig selff/ oc æde saa
aff dette Brød/ oc dricke aff denne
Kalck. Oc hand siger strax der
høff: Hvo som æder oc dricker
wuerdelige / hand æder oc dricker
sig selff Dommen/ der met at hād
icke gjør forskøl om Herrens Le-
gome. Oc fremdelis siger hand/
Der ere oc derfor saa mange skrø-
belige oc siuge iblant eder/oc man-
ge soffue. Dersore skulle wi vere
saare flitelige her til/ at wi bere-
de oss rettelige til at annamme
HERRENS Naduere/ Thi at
huo som icke veed at berede sig ret-
telige / til at annamme HERRens
Naduere/hand kand icke heller be-
rede sig røt til at annamme Himm-
merige/ thi vdi Herrens Naduere
vddelis de Himmelsté gode ting.
Før end Euangelion bleff obenba-
rit som det nu er / oc Menigheden
stulde oplæris til at berede sig til
Her-

Johan: Brent.

81

Verrens Naduere / da bleff dem
 faaresæt besynderlige trende parter
 som vaar først Anger oc ruelse for
 Synden / Den anden Scrifftes-
 maal / Den tredie part / Betal-
 ning oc fyllestgiørelse for Synder-
 ne. Dette er icke saa ilde sagt i sig
 selff / Men effterdi de forstode det
 ilde / oc det vaar vrangelige oc ilde
 forklaret eller vnderuist / da gior-
 de det stor stade i den Christen Me-
 nighed. Thi ville wi bruge de
 samme ord / men wi ville vdtide oc
 forklare dem effter den Hellige
 Scrifftis mening oc forstand /
 at wi der aff kunde lære / huor-
 lunde wi skulle rættelige berede
 oss til Verrens Naduere. Thi
NÆRÆNS Naduere er icke
 indsticket til dem som icke giøre
 Penitentz eller bedre sig / fordi de
 høre icke til Christi Legome / oc de
 ere lige som døde / men de som dø-
 de ere / de behøffue ingen mad. Naduere
 M Fordi re.

Den 8. Predicken

Fordisaa at Herrens Naduere
hand er Sielsens mad / Dersor
haffue ocsaa vore Forsædre oben-
barlige forklyndet oc bortskut fra
Herrens Naduere / de som icke
giøre Penitentz / oc obenbarlige
misdedere / Men hand er indsticket
for dem som giøre Penitentz / det
er / dem som begiere at frelhis fra
deris Synder / oc leffue Retferde-
lige / oc faa den enige Salighed.
Dersor huo som sig bereder til at
giøre Penitentz / hand bereder sig
oc til at annamme Herrens Nad-
uere.

Anger oc ruelse nitentz/ de skulle først for alting
for Syn haffue anger oc ruelse for Syn-
derne. derne / dog ligeuel icke met denne
mening / at samme anger oc ruel-
se haffuer saa stor fortieniste i sig /
at hun vdsletter Synderne. Esau /
som der staar screffuit Genesis i det
xxvij. Cap: Hand haffde anger
or

oc ruelse/dog fick hand icke synder-
nis forladelse. Desligeste Judas /
hand angrede storlige sine synder /
men hand fick ingen Synders for-
ladelse. Dersor stal mand icke haff-
ue denne mening / at den sorg som
mand haffuer i sin anger oc ruelse
hun betaler for Synderne / Men
saadan anger oc hiertens banghed
hun vdkreffuis aff oss/ at wi i den
maade kunde lære huor store oc
suare vore synder ere / oc forstaas
vor store vselhed / oc kunde skion
oppaa / huor storlige wi haffue
Christo behoff / Thi wi meene at
vor natur er saa heel oc fuldkom-
men/ at wi kunde met vor egen fri-
vilie faa Niñerige/oc at wi haffue
Christo icke storlige behoff. Dersor
til at giore Penitentz da vdkreffuis
at wi skulle angre synderne/bekien-
de synderne / bekiede vor vselhed
oc vor fordømelse/ at wi kunde for-
staa at wi haffue behoff at rådsage
M ij oc

Den 8. Predicken

oc opfinde en gantske anden vey oc
maade til Salighed / end entten
vor egen nature / eller vor egen
styrcke / krafft oc Retferdighed /

Hueden Men anger oc ruelse hun skal icke
anger begyndis aff Menniskens egit dom
for Syn oc forstand / Thi saalunde faar du
derne oprind aldrig en sand anger / men hun
oprind der oc skal begyndis aff Guds ord / aff
begyns dis. **D E X X E N S L O U** oc **Guds**
ord. Thi der vdi forklaris det
herlige / huad Gud vdkreffuer aff
oss / oc der sigis klarlige saa for en
sententz oc dom / om wi icke fuld-
komme Herrens Lou / da ere wi
plat aldelis fordømde. Derfaare
aff Guds ord som er hans Lou / da
faa wi en sand anger for Synder-
ne. For it exempel at sige : Jeg
boer affuind paa min neste / Om
ieg dommer om denne Synd eff-
ter Menniskens forstand / da si-
nis det en lidet synd. Men her skal
Herrens Lou fremtagis / som si-
ger :

ger : Nu som hader sin neste /
hand er en manddrabere / Men
manddrabere de høre icke til Dym-
merigis Rige . Her seer ieg nu
Syndzens storhed / oc min for-
dømmelse &c. Dernest giørs be-
hoff til at giøre Penitentz / at mand
bekiender oc scriffter Synderne /
huilcket der burde at forklaris met
en heel Predicken for sig selff / Men
nu ville wi tale om hende / saa me-
get som paa denne tid giøris be-
hoff til det wi haffue nu set oss
faare at tale om . Thi mand kand
icke sige ney der til / at der ere io
mange store misbrug indkommen
met det lønlige Scrifftemaal / som
her til dags haffuer verit seduaan-
lige bruget i den Christen menig-
hed . Fordi / først / da meente
de at det giordis fornøden behoff /
at opregne alle sine Synder / huil-
cket er wmueligt / effter som der
staar screffuit : Nuem forstaar
M ij Syn

Den 8. Predicken

Synderne : Dernest meente de /
at de met den gierning / kunde for=
tiene Syndernis forladelse / Skulde
ieg icke end sige dette der til / at
måge ere forraadde for deris scriff=
temaal skyld / oc mist deris liff der
faare. I disse forneffnde maader
er Scrifftemalit storlige misbrugt.
Dog ligeuel er Scrifftemaal i sig
selff icke Wgudeligt / icke vaar det
heller i begyndelsen indsticket i den
Christen menighed til saadan miss=
brug / men det brugedis paa den
maade / at formedelst denne aar=
sage / kunde Menniskene høre aff
Guds Ords tienere Euangelion
om Christo / huer i besynderlig=
hed for sig / paa det de kunde
faa troen / Fordi Endog Euangeli=
on Predickis obenbarlige / oc
huer Predicken om Christo er en
afflossning aff Synderne / allige=
uel den samuittighed som bange
er for sine Synder / hun er me=
get

get skrøbelig / oc tencker at den
almindelige affløsning kommer
icke til sig / men til nogle andre
Welgen ieg ved ey huem / Oc be-
gierer en lønlig besynderlig aff-
løsning / besynderlig den / som
Christus selff personlige neruæ-
rindis vilde sige til hende alene i
besynderlighed/ saa som hand sag-
de til den Synderinde Lucæ i det
siuende Capittel: Dine Synder
forladis dig / din Tro giorde dig
salig / gack i fred / Oc som hand
sagde til den Verckbrodne Menni-
ste: Søn/ ver ved it frid mod/ di-
ne Synder forladis dig. Dersor
Efsterdi Christus vandrer icke nu
met vduortis siun iblant Men-
nistene / da optenckte hand en
maade / met huilcken hand vil-
de selff neruærendis indsette sig
i en arm oc skrøbelig samuittig-
hed. Oc dette er den maade /
at hand befoel sine Apostle oc

M iij Bir=

Den 8. Predicken.

Kirckens tienere/ at de skulle Pre-
dicke Euangelion om Syndernis
forladelse / Oc hand helliggiorde
deris ord til at vere sit egit ord / si-
gendis/ Johannis i det xx. Ca-
pittel. Annammer den Hellig-
Aland/ huess Synder i forlade / de
forladis dem / huess synder i igen-
holde / de ere igenholdne. Oc hand
siger til Peder paa de andre Apost-
lers vegne Matth: xvi. Jeg skal
giffue dig Dimmerigis nøgle / oc
huad somhelst du løser paa Jord-
en / det skal vere løst i Dimmeri-
gen. Ydermere siger hand ocsaa
Lucæ i det x. Cap: Duo eder hø-
rer / hand hører mig. Om du nu
saa siger: Den som hører Kirckes
tienere at tale alt ont / skendzord
oc banden / saa som skalcke/ da hø-
rer hand ocsaa Christum/ Ah ney/
ingelunde. Men Christus forstaar
disse ord om det Embede hand be-
folsine tienere/ Oc hand gaff dem
icke

Johan: Brent.

35

icke en fri egen mact / men som
vaar omscreffuen met viktor / som
er/ at de stulle Predicke Euangeli-
on / Derfor naar wi høre Euan-
gelion aff Kirckens tienere/ da hø-
re wi Christi egen røst. Derfor
vaar Scrifftemaal indsticket / til at
høre Euangelij røst/ oc til at styr-
cke troen. Saa staar der Matthei
i det tredie Cap. De som komme
til Johannem bekjende deris Synder /
Icke giorde de det derfaare /
at de vilde met den gierning betale
for Synderne / men at de vilde
giffue sin begiering tilkiende / oc
høre affløsning aff Johanne ved
Daaben oc Lærdom oc vnderuis-
ning om Christo. Saa staar der
Act: xix. Cap: De Epheser be-
kjende deris Synder. Derfor i
de Kircker som ere ret oplerde/ der
skal denne orden oc stick holdis/ at
ingen skal nødis oc tuingis til
Scrifftemaal at giøre / ellers om
M v hand

Den 8. Predicken

hand ey gör Scrifftemaal / at vere fordømt. Men først bør det at vere dem som stercke ere i Troen oc forstandige / frit faare / at giøre Scrifftemaal eller ey. Dernest de strøbelige samuittigheder skulle giffuis dette raad / at de io giøre it almindeligt Scrifftemaal / paa det at de kunde høre den Euangeliske affløssning. For det siste / at Ungefolck skulde tuingis til / at i det mindste beklaende nogle oc store Synder / paa det de der met kunde forstreckis fra Synd / oc oplæreris i Guds fryct / Thi det er io vist oc fast behoff / at wi tro vore Synder at vere oss forladne for Christi skyld. Troen til Christum hun vndfangis oc styrckis aff Euangilio / Thi skal mand høre Euangelion baade obenbarlige i blant Menigheden / oc i besynderliged huer for sig / denne besynder=

der=

CHR

CH

derlige Guds ords hørelse / hun
steer vdi Scrifftemaal. Paa det si=
ste giørs det behoff til Penitentz
en betaling oc fyllestgiørelse. Der
vdi haffuer atter verit en stor vild=
farelse i mange maade / Thi de
meente/ om nogen for sine Synder
entten faster en tidlang/ eller vdø=
ser nogle Bøner/ eller lader holde
nogle Messer / eller giffuer Almis=
ser / eller farer Piligrims ferd
til nogen helgen/hand haffde vd=
slet sine Synder der met. Oc det er
vel vist at mand bør at faste oc at
Bede/ Men der er ingen Menniskis
gierning som kand betale for Syn=
derne / Wi haffue ingen betalning
for oss vden aleniste een/som er Jesu
Christi pine / vdi huilckē pines for=
tieniste wi blifue delactige om wi
tro paa Christū. Oc alligeuel giørs
behoff til Penitentz/ ocsaa vor egen
betalning som wi kunde aff sted
komme / icke saadan som er Synda=
sens

Den 8. Predicken

sens vdslettelse / men som er alleniste en tacksigelse for vore Synder ere oss forladne / det er at wi skal le aff samme tro giøre gode gierninger / oc atlyde Guds Bud / at forklare det met vor tro oc vor tacknemmelighed. Disse ere de tre parter som høre oss til at giøre / naar wi berede oss til at annamme HERRENS Gladuere / som ere Anger oc ruelse for Synderne / det er / At bekjende sine Synder / Scrifftemaal det er troen som styrckis i scrifftemaalit / oc betalningen det er en tacksigelse / Der vdaff er det klart / at de som icke giøre Penitentz de berede sig icke til at anname Christi Gladuere / men aleniste de som giøre Penitentz.

Derfor paa det wi kunde komme vel beredde til at annamme Herrens Gladuere / da lader oss giøre Penitentz / paa det wi kunde

de faa Syndernis forladelse / oc
styrcke vor samuittighed i H E R-
rens Naduere / ved Christum Je-
sum vor H E R R E / som er
met faderen oc den HelligAland
en Gud / huilcken ske loff
oc priss til euig tid /

A M E N.

Den Niende Predicken/ex/ om Aflossning.

Ser til haffue wi talit
om Penitentz oc hendis
parter / om Lousens oc
Euangelij Predicken /
vdaff huilcke Penitentzis parter
komme / som ere Syndzens bekien-
delse / Troen til Christum / oc
lydighed som kommer aff Troen.
Dernest effterdi det er icke nock
at aleniste haffue Troen / men det
giørs oc behoff at styrcke hende
at

Den 9. Predicken

at hun kand vere stadig oc bestan-
dig / da haffue wi oc talit om
Sacramenterne som ere **Daaben**
oc **Herrens Naduere** / oc forklæ-
ret huad de ere.

Nu gjørs behoff at wi ocsaa
tale om **Affløssning** aff **Synderne** / thi hun styrcker ocsaa tro-
en / oc maa vel regnis ocsaa i blant
Sacramenterne : Oc endog wi
haffue vdi denne neste forgangne
Predicken (der wi trakterede huor-
lunde mand skal sig berede til **Her-
rens Naduere**) ocsaa noget talit
om **Affløssningen** / oc opregnit de-
ting som bør at gaa for **Affløss-
ningen** / dog synis det icke at vere
wynnelygt / om wi ocsaa opregne
andre ting / som ere **Affløssningen**
aff **Synderne** anrørendis . Thi
ville wi nu noget tale her om i
denne neruærindis Predicken . For
det første da ere der somme / som
alde-

aldeles forsmaa Afflossning aff
Synderne thi de sige saa: Huad
Huorlunde kand ic Menniske af
lose mig aff synderne / huilcket/
kand ste / er meget verre end an-
dre / huilcket som ocsaa suige oc
bedrage kand/ esster som der staar
scressuit: Huert Menniske er logn-
actige: De sige ocsaa/ Gud aleniste
forlader synderne/ icke Presten. Der
nest/ ere oc somme der foracte oc
sige at Afflossninge er føie nyttig/
De sige saa: Jeg Tror paa Chri-
stum/ at hand er pint for mine syn-
der/ huad haffuer ieg da Affloss-
ning behoff: Dersor stal her giff-
vis tilkiende den rette grund/huor-
ledis det er sat met Afflossning.
Oc for det første / da er det gant-
ske vist / at intet Menniske er saa
helligt / at det kand met sin egen
myndighed oc mact forlade Syn-
derne. Thi den mact staar aleniste
i Ands haand. Dog stal mand
acte/

Den 9. Predicken

acte / at de ting som høre til Guds
myndighed oc mact alene / de kunde
ocsaa effter Guds egen stikk oc
befalning bequemme Menniskene.
Fordi lige som det hører alene Øff-
righeden til / Loulige at bruge
suerdet / da kand ligeuel Øffrig-
heden ocsaa befale en vndersaatte
suerdit i haand / som det skeer vdi
Erig / Saa kand Bud det oc sticke/
at Menniskene kunde affløse Men-
niskene aff Synderne paa Guds
vegne oc effter Guds befaling.
Det hører oc Bud alene til at op-
uecke de døde / oc helbrede de siu-
ge / alligeuel haffde ocsaa Apost-
lene denne gaffue aff Guds be-
falning. Thi saa sagde Christus
der hand vdsende sine Disciple i den
gantste Verden til at Predicke L=
uangelion / Marci xvij. Cap. Disse
tegn skulle følge dem som tro / i
mit Naffen skulle de vddrifue
Dieffle / Tale met ny tunger/ for-
driff=

driffue Hugorme / Oc der som de
dricke noget forgifft / da skal det
icke skade dem / Paa de Siuge
skulle de legge deris hender / saa
skal det bliffue bedre met dem. Saar
er det oc met Affloessningen / En-
dog hun hører Gud alene til /
dog kand hun befallis ocsaa Men-
nistene aff Gud. Saar brugede
Christus først denne mact at aff-
løse aff Synderne (thi hand er
Guds enborne Son / oc er pint
for vore Synder) sigendis Matth:
ix: Son / dine Synder forladis
dig / Oc til den Synderinde: Di-
ne Synder forladis dig: Siden
haffuer Christus paa sine vegne
befalit oc antuordet den gantske
Christen menighed Affloessningen/
Matth. xviii. Sandelige siger ieg
eder / huad somhelst i binde pa:
Jorden / det skal vere bundit i
Dimmelen/oc huad somhelst i løse

N

paas

Den 9. Predicken

paa Jorden / det skal vere løsd i
Himmelten. Nu effterdi det bør
sig / at alting skal gaa sticketige til
i Menigheden / derfor haffuer
Christus befalit Kirckens tienere
oc menigheden det embede at aff-
løse aff Synderne / saa at wi
skulle icke end høre en Engel om
hand vilde Predicke oss noget an-
det faare / som vaar tuert emod de-
ris afflossning. Matth: xvij. Cap.
siger hand: Dig skal ieg giffue
Dimmerigis nøgle / Alt huad
som du binder paa Jorden / det
skal oc vere bundit i Himmelten /
Oc alt huad som du løser paa
Jorden / det skal oc vere løsd i
Himmelten. I den sted giffuis
alle Apostle oc alle Euangelij
tienere / mact at affløse aff Syn-
derne / vnder Peders naffn / som
suarede paa alle Disciplernis veg-
ne. Oc paa det at der skulde al-
delis

Johan: Brent.

90

108

delis ingen tuiffuelsmaal vere paa/
Da haffuer Christ met visse tegn
oc beuising confirmierit oc stadfe=
stet den affloessning aff Synderne /
som Euangeli tienere de fremsige /
Først haffuer hand hende stadfe=
stet met sit egit Ord / thi hand siger
saa hoss Lucam / Nuo eder hører /
hand hører mig. Vdi Matthæi
Euangelio / som nu nylige er sagd /
Der siger hand saa til Peder paa
alle Apostlernis oc Euangeli tienel=
ris vegne: Dig vil ieg giffue Dym=
merigis nøgle etc. Siden haffuer
Christus stadfestet hende met store
oc vnderlige iertegn / huilcke baade
hand selff / oc Apostlerne paa hans
vegne giorde. Thi Christus giorde
iertegn / besynderlige for denne sag /
at hand vilde met iertegn oben=
bare sin Maiestat / oc stadfeste
sin Autoritet oc myndighed / met
huilcken hand forlod Synderne

N y oc

Den 9. Predicken

oc besol Apostlerne paa sine vegne at forlade dem / hand siger :
Paa det i kunde vide / at Mennistens Søn haffuer mact paa
Jorden at forlade Synderne / da
siger hand til den Verckbrodne :
Stat op / tag din Seng / oc gack
til dit huss / Oc hand stod op / oc
gick til sit huss. Hand gaff os
saa Apostlene for den samme sag
styld / mact at giøre vnderlige
gierninger i hans Næssn / at hand
vilde met dem lige som met vit-
nesbyrd aff Himmelen / stadfeste
at Euangelij røst oc Afflossning
aff Synderne i Christi Næssn /
skal icke annammis met mindre
Tro vdaff Euangelij tienere / end
aff Christo selff.

Men effterdi Christus ant-
uordede sine Apostle nøglene oc
mact at affløse / før end hand
bleff pint / da kunde nogen mee-
ne /

ne / at effterdi alle Apostlene vige-
te fra Christo i hans pine / da
haffuer ocsaa Christus taget fra
dem Euangelij Predicke embede.
Denne mening hun driffuis tilba-
ge der met / at Christus strax eff-
ter sin Opstandelse da stodfester
hand Apostlenis embede / hoss
Johannem i det xx. Capittel /
sigendis: Lige som Faderen vd=
sende mig / saa vdsender oc ieg e-
der. De hand blæsde paa dem /
sigendis: Annammer den Hellig=
Aland: Huess Synder i forlade/
de forladis dem / huess synder i
igenholde/de ere igienholdne. Odi
den sted skal den HelligAlands
Naffn forstaaes for den Hellig=
Alands gaffue oc embede. Fordi
at forlade synderne / det er den
HelligAlands embede / Derfor
sagde Christus der hand antuor-
dede Kirckens tienere samme em-
Nij bede/

Den 9. Predicken

bede / Annammer den Helligs
Aland / Det er : Jeg antuorder
eder den HelligAlands Embede /
at i skulle affløse paa den Hellig-
Alands vegne / dem aff deris syn-
der / som giøre Penitentz / oc for-
holde oc igenholde for dem som
icke giøre Penitentz. Oc her seer
du huorlunde Kirckens tienere /
ehuor ond hand er / kand afflø-
se aff Synderne / Thi Christus
hand giffuer icke en Personen for
sin egen verdighed styld / denne
autoritet oc mact / men hand giff-
uer denne mact til det embede oc
tieniste som hand befalit haffuer.
Nuad Malm er yppermere end
Guld : kand ligeuel icke en Skøge
bære Guld : Lige saa er der in-
tet aff den HelligAlands embede
yppermere / end den mact at aff-
løse aff Synderne / Men dette
embede kand oc it ond Menniske
bruge.

Johan : Brent.

92

bruge. Exempel haffuer du i Nas-
zanzeno / om it Signete aff Guld /
oc it aff Jern / thi der er ens tegen
oc mercke i vorit effter en guldring
oc effter en iernring / som ere ens
vdgraffne. Saa er oc Affloßning-
gen en lige god affloßning / endog
tienerne som vddele hende / de ere
icke ens. Endog at en Kircke tie-
nere som obenbarlige er lastelig
oc stendelig skal Loulige affsettis /
alligeuel om du hører Euangelij
affloßning aff en tiener som er
straff verd for sit leffnitz skyld / da er
den affloßning ligeuel fast oc sand.
Dette er nu sagt om Affloßninges
indstikelse / Nu ville vi høre noget
om den nytte oc gaffn hun giør / da
motte du sige / Nuad nytte oc gaffn
haffuer ieg aff Affloßningen / om
ieg tror at Christus er pint for
mig ? Der suarer ieg saa til / Li-
ge som de andre Sacramenter / saa

Nu sij er

Den 9. Predicken

er oc Affløssningen indsticket til at
styrcke vor samuittighed naar wi
falde vdi tuiffuelactighed / oc at
styrcke troen met hende. Thi wi
haffue offte sagt at ingen ting er
vegere oc mindre formuendis end
samuittigheden / oc ingen ting er
mere vanstroendis / besynderlige i
Buddommelige ting / som wi icke
kunde forstaas oc fornemme aff
vor egen fornufft / Fordi wi fødis
gantske vanuittige oc wforstandige
om Buddommelige ting / Derfor
bere wi altid met oss tuiffuelactig-
hed / som giffuer sig besynderli-
ge tilkiende vdi fristelser. Thi om
saa er at Guds Dom er obenba-
rit mod Synderne i vor samuit-
tighed / oc wi fornemme Synd-
sens byrde / endog wi høre da at
Christus er pint for oss dog eff-
terdi wi fornemme anderledis i vor
sorigfuldherte / da pleie wi at
tuiff=

tuiffle. Derfor haffuer Christus
indstickit Sacramenterne / først
Daaben / Dernest Herrens Lad-
uere / at wi skulle stadfestis vdi
troen met dennem / lige som aff
nogle breff oc indsegil som ere kō-
ne aff Nimmelen. For det siste/
da haffuer hand ocsaa indstickit
Affløssningen / lige som sin egen
Haandskrift / at hand i alle maa-
de vilde giøre off visse paa sin vilie.
Thi wi tencke saa: Du hører vel
Euangelion / du haffuer Sacra-
menterne / Daaben oc HLRrens
Laduere / lige som Guds Breff
oc indsegil / dog vaare du ligeuel
megin vissere / om du hørde Sud
selff tale met dig / eller om du
haffde hans Haandskrift. Der-
faare lod Christus Affløssningen
her effter sig / oc stadfestede hen-
de at vere saa som Guds egen røst/
sigendis: Duo som hører eder /
I v hand

Den 9. Predicken

hand hører mig / oc hand stadfer
stede hende / lige som sin egen
haandscrifft / sigendis (saa som
vi oc tilforn haffue opregnit) det
skal oc vere løsd i Nimmelen.
Der foruden haffuer hand con-
firmerit oc stadfestit met Miraker-
ler oc Nimmelste vidnesbyrd / at
affløssning aff Synderne er Guds
røst oc ikke Menniskens / oc at det
er Christi egen haandscrifft. Der-
for er affløssningen nyttig til at
stadfeste samuittigheden i Troen/
om Syndernis forladelse. Men
der som hiertet er stadfestit om
Syndernis forladelse/ der ere al-
leting vel fat. Men paa det at
Affløssningen kand vddelis met
en god ordning oc stick / da bør
Scrifftemaal at vere i den Chri-
sten Kircke / at de som begiere
at affløses aff deris Synder / de
maa io i det mindste giffue tillien-

de

de sig at vere Syndere / oc be-
kiende deris Synder. Men saa snart
som mand dette neffner / da sprin-
ge de strax tilbage i deris Sind/
de som saadant høre / de ville icke
at mand skal røre ved det saar oc
byld. Thi en part aff dem sige /
at Presterne søger effter en ny vey
oc maade til at igen indsticke det
Papistiske Scrifftemaal. En part
sige fuldkommelige / at de ville
roffue sig her met ind igen til
Verdzing Vælde oc Verdighed /
Thi høre de nødigt at mand tå-
ler her om. Men huad kant du
her mere giøre til? Monne wi
skulle for saadanne falske forfø-
ringers skyld / tilstede oc samtycke
at menigheden haffuer slige wski-
ckelige seder oc stick? Acte fordi
her at ingen tuingis til at bekien-
de oc scrifste sine Synder effter Pa-
pistiske viss oc seduaan,

fordi

Den 9. Predicken

Fordi endog det vaare mange nyk-
teligt / at de opregnede de besynder-
ligste oc største Synder for en tro-
fast Kircke tienere / paa det de Kun-
de faa nogle gode raad mod deris
synd oc last / Dog effterdi denne
opregnelse er icke besalit i Guds
Kon / da vdøkreffuis hun icke aff
nogen. Oc om hun end vdøkreff-
dis / da haffde mand dog icke be-
hoff at vere lydig. Men dette vdø-
kreffuis aleniste / at naar du skalt
høre Affløssningen / oc annamme
Herrens Niaduere / at du da met
en almindelig opregnelse bekender-
dig at vere en Syndere / oc giff-
uer Kirckens tienere det tilkiende /
at du begierer affløssning / Oc
Sogneprester oc Kircke tienere
vaare vel begieridis / at de vaa-
re fri fra den byrde / Men deris
Embede vdøkreffuer det / Thi først
da haffuer den gantste menighed
sam-

Johan : Brenf.

95

samdirectelige lagd dem denne byrde paa / at de skulle icke tilstede dem at annamme **DEXXENS** Naduere / som icke ere offuerhørde / som der staar screffuit i den obenbare almindelige oc Christelige bekjendelse som bleff antuordit Reyseren vdi Augsburg. Men der maa icke noget Menniske eller vnderdanig Kircke tienere staar emod / det som obenbarlige oc samdirectelige er samtyct. Dernest da er det sagt / til Kirckens tienere / I skulle icke giffue hunde det som Helligt er / i skulle icke heller kaste eders Perler for Suin. Nu ere de hunde oc Suin som icke giøre Penitentz / Nuorlunde kand da en Sogneprest kiende oc atskilie huilcke de ere som icke giøre Penitentz / om ingen begierer afflossning eller Sacrament. Derfor vdreffuis Bekjendelse eller Scrifftemaal / ellex

BEGNING

Den 9. Predicken

Ier om du det heller vilt kalle en
tilkiendegiffuse / at de som giøre
Penitentz kunde skilles ad fra dem
som icke giøre Penitentz. Her off-
uer staar der saa screffuit Ezechie-
lis i det ij. Capittel : Naar ieg
siger til den Wgudelige / du skalt
visselige dø / oc du aduarer han-
nem icke / oc siger hannem det
icke / met huilcket den Wgude-
lige kand foruare sig / fra sit W-
gudelige væsen / at hand maa
leffue / da skal den Wgudelige dø
for sine Synders skyld / Men ieg
vil kreffue hans blod aff din
haand. Men paaminder du den
Wgudelige / oc hand omuender
sig icke aff sit Wgudelige resen
oc veye / da skal hand dø for si-
ne Synders skyld / Men du haff-
uer reddit din Siel. Nuorlun-
de kand en Sielesørgere dette ad-
uare oc paaminde / om alle Sky
hannem

Hannem: Thi hand maa icke
gaa at randsage i fremmede huss/
eller steffne dem met Stadz tiener-
ne / eller obenbarlige neffne dem
ved naffn. Derfor er det not-
tørffigt / at de som ville vere del-
actige i Sacramenterne / de skulle
begiere dem / aff sin Sogneprest.
Det synis vel dem som syndet haff-
ue at vere tungt at straffis met
ord / men det er lettere at nu met
ord straffis / end siden pinis met
helffuedis ild/besynderlige effterdi
at straffis aff sin Sielesørgere det
er ingen vancere/ men en Lægedom.
Derfor skal Menigheden icke bort
skunde fra sig denne lille tyngsel /
som er nyttelig til at beuare en
høffuist stick met/Besynderlig eff-
terdi at det hører vngefolck til at
straffis / optuctis/ offuerhøris oc
forstreckis fra syndē. Nu bør denne
samme offuerhørelse/ Scrifftemaal
eller

Den 9. Prebicken

eller tilkiendegiffuelse at gaa skielige til / saa / at de skulle icke alle tilhobe paa en tid gaa til Sognepistiske Scrifftemaal / men at wi kunde beholde en høffuist sticke oc tuctighed i menigheden / oc paa det at Kirckens tienere kunde bruge sit embede til menighed-

jens

zens nytte oc gaffn. Derfor om
du tuiffler om Syndernis forla-
delse / da skalt du icke vrie dig /
eller fornecte oc reddis at bestaa
for Kirckens tienere / oc giffue
tilkiende at du est en Syndere /
bekiende dine Synder / oc begiere
aff hannem Affloessning oc høre
hende / paa det at naar din Tro
er saa stadfestit ved Affloessningen /
du kant saa faa fred i din sam-
uittighed / oc vandre lydactig i
det kald Sud haffuer kallit dig
til / at du kant blifue arffuing
til Nimmerigis Rige / ved Chri-
stum Ihesum vor D E R X E /
huilcken som er met faderen
oc den HelligAland en sand
Sud / huilcken ske øre
til euig
tid /

A M E L

D

Den

Den 10. Predicken

Den Tiende Predicken/ er / om Bønen.

Disse forgangne Pre-
dicken haffue wi forkla-
ret Penitentzis parter / oc
Sacramenterne som hø-
re til Penitentz som ere
Daaben / oc Herrens Naduere /
til huilcke wi tillagde Affløssning-
gen off Synden / Det er / Til
ret Penitentz at giøre / vdkreffuis
at wi skulle bænde vore Syn-
der oc hade Synden. Dernest at
wi skulle Tro at Synderne ere off
forladne for Christi styld / oc at
denne Tro skal stadfestis met Sa-
cramenterne / som ere met Daab-
ben / HERRENS Naduere oc
Affløssningen. Men effterdi at
Troen hun ocsaa stadfestis oc viſſ
giøris ved en Christen Bøn: Da
maa wi io ocsaa tale om Bønen.
Derfor

Der
dicke
lige
huor
gesi t
Gudsi
f
ele /
hoff
Gud
ord
icke
være
oc an
de.
er N
hoff
Dr:
din C
giffue
mand
ochar
plix,

Derfor ville wi nu i denne Pre-
dicken met faa ord lære/ huor stor-
lige det gjørs behoff at bede/ oc
huor verdig oc ypperlig/oc desli-
gest huor nyttelig oc gaffnlig en
Gudfryctig Bøn er.

Først for alting skulle vi mer-
cke / at wi haffue fornøden be-
hoff at bede. Fordi at lige som
Gud vdkreffuer i de andre Bud-
ord / ath wi icke skulle ihiel sla /
icke stiele / icke bedriffue hor/ Saa
vdkreffuer hand ocsaa i det første
oc andet Budord / at wi skulle be-
de. Thi i det hand siger : Jeg
er Herren din Gud : Du skalt icke
haffue fremmede Guder for mig:
Oc : Du skalt icke tage Herrens
din Guds naffn forfengelige/ da
giffuer hand klarlige tilkiende/ at
mand skal Tro paa en Gud alene /
oc hannem alene tilbede. : Oc i den
xlix. Psalme : Paakalle mig i din

D y

nød

Den 10. Predicken

nød^z tid / oc ieg skal frelse dig.
Oc Christus siger selff Lucæ xvij.
Capit: Øff bør altid at bede oc
icke vorde trette der aff. Oc: Vaa-
ger oc beder at i skulle icke falde
i fristelse / Men det vaare lang-
sommeligt at opregne alle Sen-
tentzer oc Spraack som staar i
Scrifftten / i huilcke der vdkreff-
uis at wi skulle bede. Derfor
lige som en Manddrabere eller en
Tiuff hand Synder storlige met
sit Manddrab oc tiuffueri / Saa
synder hand icke mindre for Gud/
huo som icke beder i sin nød oc
trang / Oc effterdi den som for-
sømmer at bede hand synder saa
grummelige / huad skal mand da-
tencke oc mene om den / huil-
cken som icke alleniste intet beder/
men hand end ocsaa forbander oc
skender baade paa Gud oc Men-
nistene :

Der-

Dernest kaller Gud off til at
bede / icke alleniste met sine Bud
oc befalning / Men ocsaa met si-
ne naadige forittelser / Thi Gud
er ner hoss dem som paakalle han-
nem i sandhed / Vand siger : Paak-
kald mig i din nød oc trang / oc
ieg skal hielpe dig. Oc i den
lxx. Psalme : Oplad din mund /
oc ieg skal opfylde hannem. Det
er / Bed om huor store ting du
vilt / oc ieg skal bønhøre dig / oc
fuldkomme din vilie oc begie-
ring. Oc hoss Johelem i det an-
det Capittel. Ehuo som paakal-
ler DEXXENS Naaffn / hand
skal vorde salig. Oc Christus si-
ger hoss Lucam i det xi. Capit-
tel / Duo som beder / hand saar /
oc den som søger / hand finder /
oc der skal opladis for den som
bancker paa.

O ij Dernest

Den 10. Predicken

Dernest raader Gud oss oc-
saa til at bede effter Christi eget
exempel : som giorde aldrig nogen
synd / oc hand riste alle Guddom-
melige ting (thi hand er Guds
enborne Søn) dog bad hand tit
oc offste / oc gick lønlige hen for
sig selff at bede. Nuad : Skul-
de da icke vi det giøre / vi som
ere vndfangne oc fødde i Syn-
derne / oc altid vdi huer haand-
stund oc øgneblick haffue Guds
hielp behoff :

Ner foruden Opnecke alle
Welgenis exempler oss til at be-
de / Thi at den stund de leffde
her paa Jorden / da holde de Bø-
nen at vere deris eniste husualelse
oc trygge oc fri tilfluct vdi alle
modgang / nød oc trang. Nu ere
Welgene effter sin maade oss fore-
sette / til Exempel huad wi skulle
giøre,

giøre. Derfaare skal oc Hønen ve-
re vor tilfluct oc en fri sted / til
huilcken wi skulle fly vdi all nød oc
trang.

Den Guds dyrckelse met den
væluchtendis røgelse / om huilcken
der staar screffuit Exodi xxx. Ca-
pittel / Nun bemercker ocsaa Gud-
fryctelige Høner / Saa siger
Scrifften der : Paæ det Altere skal
Aaron / huer morgen / tende væl-
uchtende røgelse / naar hand til-
reder Lamperne / Desligest om aff-
tenen / naar hand tender Lamper-
ne / skal hand oc brende saadant
røgelse / det skal bliffue daglig
røgelse for Herren / hoss eders
effierkommere. Denne dyrckelse
hun behagede icke Bud / for sam-
me giernings fortieniste styld. Men
hun lærde oc vnderuisde at mand
skal altid bede / som den exl. Psalme
det forklarer / sigendis: Lad min bøn

D iiiij actis

Den 10. Predicken

actis for dig / lige som ic Xøg=offer / mine henders oplyfftelse / som ic afftens offer. Oc den Bøn er det som Bud behagede / som fallis den velluctendis røgelse.

Ydermere / Den ypperlighed oc verdighed som Bønen haffuer met sig / hun raader oss ocsaa til at bede / thi huad er Bønen andet / end en venlig snack oc sam=tale met Bud : Det er io en stor verdighed / at tale oc snacke venlige met Bud / thi huad kand hannem fattis / som tilstedis at venlige om=gaas met Bud : Nu er Bønen som kommer aff Troen til Christum / en vey / ad huilcken mand baade kommer ret vey frem til Bud vdi modgang / oc met huil=cken mand faar aff hannem den visse euige salighed. Budz ord lerer oss at wi skulle haffue denne mening om Bønen / oc det biuder

biunder oc besaler oss at bede / oc
loffuer oss at wi skulle Bønhø=ris. Ad denne vey gick Mose til
Gud / saa offte hand vaar i an-
gist oc banghed. Fordisaa den
tid hand haffde vdført det Isra=elste folck aff Egypten til det røde
Haff / da vaar Haffuit hannem
emod paa den ene side / paa den
anden side store Bierge / paa ba=gen trengde fienderne hannem /
saa at der vaar aldelis ingen vey
oben til at vnduige. Nuort ven=de
hand sig da hen vdi den sto=re nød oc trang / eller huad vey
tog hand da paa : Hand haff=de visselige ingen anden vey / end
Bønen / ad den vey gick hand
saa alffuorlige oc met brendede
begiering / at Herren sagde til
hannem / Qui rober du saa til
mig : som der staar screffuit Exo,
di xiiij. Capit: See oc til Josu=

D v am/

Den 10. Predicken

am / som kom i Mose sted / som
der staar Josuæ vij. Cap: Den
tid hans Krigsher vaar offuer= red
ger
stel
lif
oc
Fra
som
huc
pje
mo
so
ha
ge
aff
kraf
nen
le
bet
uunden aff de Borgere vdi Mai/
oc Folckens hierte bleff forfør= oc
dit / oc blødactigt som it vand /
som Scrifften siger / da haffde
hand intet andet til at tage i den
sin allerstørste nød oc trang end
Bønen til Sud. Huad skal ieg
sige om David / hues Psalmer
som endnu ere til / huad ere de
andet / end obenbarlige vitnesbyrd
om den verdighed / Autoritet /
Krafftighed oc gaffn / som Bø= t
nen haffuer met sig : Icke skal
mand heller forgette at tale om
det som Scrifften siger : Om Jo= icke
saphat Juda Ronnig / Thi den
tid / at de aff Syrien haffde ha= som
stelige indfalbit met en wtallig
hob Krigsfolck mod den Jødi= re
iske Religion / oc det syntis at ve=

2. Para.
20.

Johan: Brent.

102

re' aldelis forlaarit met Juda Ron-
gerige / da stillede hand sig ha-
stelige til Hønen / lige som til ic
liffackere oc viss tilfluet i sin nød
oc trang / oc sagde / Der er ingen
krafft i oss emod denne store hob /
som kommer emod oss / wi vide icke
huad wi skulle giøre / men vore
øyen see effter dig. Der ere oc
mange andre flere Budfryctige /
som langt vaare op at regne /
huilcke ad denne samme vey gin-
ge til Bud vdi deris nød oc trang /
aff huilcke wi kunde lære / huad
krafft / nytte oc gaffn som Hø-
nen haffuer paa sig / at wi skal-
le oc lige saa i vor nød oc trang
bede til Bud.

At begynde at bede naar nød
oc trang er paa færde / det er dem
icke meget vanskeligt eller tungt
som Tro paa Christum / men at
blissue

Den 10. Predicken

bliffue varactig vdi Bønen/ oc icke
vorde tret der aff oc offueruun-
den / det er møde oc arbeide / oc
den rette konst / paa huilcken wi-
skulle stor flitighed legge / Thi-
der ere mange ting som bortkal-
de oc borthrage oss fra Bønen.
Først naar Menniskene formercke/
at de icke strax bliffue reddede aff
deris banghed oc modgang / da
mene de at de icke bliffue Bøn-
hørde. Dernest / at Gud synis at
haffue saa meget at bestille/ at han
icke acter eller skøder oc icke lader
sig gaa noget til sinde / huad w-
selhed Menniskene lide. For det
siste / At wi synis for vore Syn-
ders skyld wuerdige at Gud skul-
de ansee oc bønhøre oss / oc oss
synis at wi vide aldelis intet aff
Guds vilie / om hand monne vis-
selige ville hielpe oss. Disse ere de
ting som banghed giøre hans hier-
te

te som beder / oc errer oc driffue
hannem til miss haab / oc pleie at
giøre hannem saa vanmectig / skro= 4
belig oc bange / at hand vndertis= 100
den vorder saa troet / at hand bort= 100
kaster Hønen. Dersor skal Mand
bliffue varactig vdi Hønen / endog
wi icke strax saa hastelige Høn= 100
høris oc frelsis fra det onde / først
for denne sag / at wi kunde vere
Guds Bud lydige / som saa gant= 100
ste offste biuder oc besaler oss at
Bede / oc paakalde sig vdi mod= 100
gang / oc saa offste haffuer forma= 100
net oc paamint oss ved Christum
sin Søn / at wi skulle bede / paæ
det wi skulle icke falde i fristelse.
Dernest skulle wi ocsaa bede for
den sag / at wi kunde stadfeste oc
styrcke vor tro som er offste fristet
oc troet vorden vdi sorig oc drøff= 100
uelse. Fordi ved Hønen drages
mand igen til minde Guds foriets= 100
tel=

Den 10. Predicken

telser / thi en sand Bøn bør at ves-
re grundfest oc sæt paa Guds for-
iettelser / oc troen hun baade ve-
derquegis/fødis / beuaris / oc hun
styrckis oc stadfestis aff Guds
foriettelser/ at hun skal icke blif-
ue skobelig / oc begynde at tuiff-
le/ saa som Bud vilde icke høre
vore Bøner. Vi skulle ocsaa vi-
de / at vor Tro hun øffuis oc
prøffuis met saadan forhalelse /
oc der met beredis off en ypper-
lig Krone oc herlighed som vor
Tro skal beprydes met. Thi Bud
hand paa sin tid saa meget diff-
rundeligere opfylder det hand loff-
uet haffuer / diffslenger at hand
forhalede tiden. Bud haffde loff-
uet Abraham at formere hans
sæd / børn oc affkomme / oc hand
gaff hannem først der hand vaar
hundrit Aar gammel en Søn.
Hand loffuede hannem ocsaa den.
sæd /

sæd / i huilcken alle folck paa Jor= den skulde velsignis / huilcket der da bleff fuldkommit omsier ved tu tusinde Aar der effter. Christus loffuede sine Disciple den Hellig= Aand/hand sende hannem dog icke vd strax en dag eller to der eff= ter / dog tuifflede de icke der paa/ men de bleffue varactige i Høner/ paa det de kunde oc blifflue be= standige i Troen i anden genuor= dighed. Met huilcket Exempel wi ocsaa paamindis / at vdi mod= gang da skulle wi tage fat paa Hønen / oc blifflue varactige i hen= de / endog at wi icke strax faa vor vilge frem effter vor egen lyst/ thi mand skal vere varactig/stadig/ oc trenge sig frem til Bud met bø= nen. Den lignelse er klar nock / som staar hoffLucam i det xi. Capittel om den som om natte tid begie= rede brød til laans aff sin Ven / oc

A.D. 10. Predicken

oc hand forhuerffuede det met sin
vbluelige roben / huilcket hand icke
kunde forhuerffue met venstabit.
Oc en anden lignelse i det xvij. Ca-
pittel om den wguadelige Domme-
re / som icke rørdis aff Sudfryctig-
hed / men for den store wimage den
Encke giorde hannem / da reddede
hand hende / Thi hand sagde ved
sig selff : Endog ieg frycter icke
Gud / oc skøder intet Menniske /
alligeuel effterdi denne Encke giør
mig saa megen wimage / da vil ieg
redder hende / at hun skal icke kom-
me paa det siste / oc offuer robe
mig : Alle disse ord oc lignelser
høre visselige her hen / at de skulle
paaminde oss / at wi skulle altid
vdi nød oc trang bede / oc aldrig
kødis eller bliffue trætte der aff.

Fremdelis / vdi vor nød oc
trang skulle wi icke tencke at Sud
haffuer saa meget at bestille / at
hand

hand kand icke ansee oss/ eller haff
ue nogen medynck offuer vor wsel=
hed. Thi hand er Almectig / oc
hand forbinder icke met ørinde oc
syller eller handel saa som Menni-
stene / at hand kand io ansee sine /
oc hand haffuer ingen affecter som
forhindre hannem at hand kand
icke røris aff mistundhed mod vor
wselhed. Thi hand er Werten vor
Gud / Himmelens oc Jordzens
stabere/ som icke haffuer offuer=
giffuit oc forlad sine gierninger si-
den hand dem stakte / men alle de
ting hand stakt haffuer / dem re=
gerer hand / styrer oc beuarer dem
endnu. Paulus siger/ Ved hannem
leffue wi / røris / oc ere til forme=
delst hannem/ Oc Christus siger:
Sælgis icke to spurge for en Pen=
ning/ oc en aff dem falder icke mod
Jorden foruden eders Fader / Oc
eders Hoffuithaar ere end ocsag
talde. Oc hoff Propheten siger *Esaian*

P

Der

Den 10. Prebiscer

Herren saa: Monne en Quinde
Funde forgætte sit eget Barn / at
hun icke forbærmer sig offuer det
Barn som er fød aff hendis egit
liff. Oc om saa er at hun forglem-
mer det/ da skal ieg ligenel icke for-
glemme dig. Derfaare Effterdi
Gud hand baade land oc vil ansee
oc hielpe oss naar wi ere stedde i no-
gen nød oc trang/ da tørffue wi ey
ved at tuiffle paa om hand monne
ville staa bi met oss/ men wi skulle
Tro at hand effter sin egen foriet-
telser vil aldrig forlade oss hielpels-
se. Herforuden Om saa er at vor
egen wuerdighed ligger oss vnder
øyen/ for vore Synder skyld / oc at
Gud Bonhører icke Syndere/ da
skulle wi styrcke oss ved den Ret-
ferdighed wi haffue ved Troen.
Fordi om saa er / at wi giøre Pe-
nitentz / oc Tro at Gud forlader
oss vore Synder for Christi skyld/
Da skulle wi vist staa vor lid der
til

til at wi ere Gud behagelige for
Christi sin Sons skyld / endog at
Synderne henge endnu i oss.
Derfaare siger Christus hoff Jo-
hannem i det xvij. Capittel: Nuad-
somhelst i Bede i mit naffn / Som
hand vilde saa sige. I kunde icke
bære eders verdighed / gierninger
oc fortieniste frem for min Fa-
der / men i haffue behoff en mæg-
lere oc talssmand: Derfaare flyer
til mig / oc tror stadelige at i ere
Gud behagelige / oc ere Bønhør-
de hoff hannem for denne mæ-
glere oc talssmand Christum sin
Søn / Besynderlige skulle wi ten-
cke at Christus Bønhoris io vist
hoff Gud effter forietteferne. Da
det at wi skulde haffue denne vis-
se husualelse emod vor egen w-
uerdighed / da haffuer den Christ-
ne menighed i gammel tid besluttet
oc tillagt til huer Bøn / disse ord /
for Jesu Christi vor Herris skyld.

P ii Chi

Den 10. Predicken

Thi skulle wi vdi alle vore Bøner /
først tro at vore Synder ere oss for-
ladne for Christi skyld / oc at vore
Bøner ere behagelige oc Bønhør-
de hoff Gud for hans skyld. Der
aff see wi klarlige / at vdi al nød /
fare oc fristelser skulle wi indfly til
Bønen / lige som til it liff ackere
vdi Haffs nød / oc io diss større oc
farligere nød oc fristelse er paa fær-
de / io diss ydermere oc fliteligere
skal mand bede. Thi Bønen haff-
uer stor krafftighed / naar vi bede
til Herren vor Gud. Om mand
skal giffue sig i nogen nød oc far-
lighed / da forhuerffuer Bønen oss
en sterck oc wforfærdit Aland oc
mod / at vi kunde forglemme oc
offueruinde all nød oc fare. Om
mand skal lenge lide modgang / da
forhuerffuer Bønen oss stadtighed
oc taalmodighed / ia hun for-
huerffuer oss at wi vorde fri oc fre-
se der fra. Om saa er at mand skal
giøre

giøre en gierning / huilcken icke
kand forfremmis oc gaa vel for
sig vden Herrens benedidelse / da
forhuerffuer bønen Herrens vel-
signelse at det faar en god frem-
gang. Saalunde bad Jacob den
tid hand flyde for sin Broder E-
sau / som der staar screffuit Genes-
sis i det xxvij. Capittel / oc sagde /
Om Gud blifuer hoss mig / oc be-
stermer mig paa denne rey / som
ieg nu reiser / oc giffuer mig brød
at øde / oc klæder at slide / oc fører
mig heim igen til min Faders huss
met fred / da skal Herren vere min
Gud etc. Oc hand bleff saa rig at
hand foer samme tid offuer Jor-
dan allene met en Stauff i sin
haand / oc siden kom igen met
tuende store hobe oc met stor rig-
dom / som der staar Genesis i det
xxxij. Capittel. Saa beder oc
Salomon (ij. Reg: ij) at Gud
vil giffue hannem it lydactigt oc
p ij for

Den 10. Predicket

forstandigt herte / at hand kunde
domme ret emellem gaat oc ont /
Hvilcket der behagede Gud saa
storlige / at hand sagde til Salo-
mon : Eftterdi du begerede dette oc
beder om saadant &c. See / saa
haffuer ieg giort dig effter dine
ord / oc ieg haffuer giffuit dig it
vist oc forstandigt herte / at din
lige haffuer icke verit for dig / oc
ey heller skal komme effter dig .
Derfaare Ehuadsomhelst wi skulle
giore eller lide vdi Herrens kuld / da
skulle wi indfly til Bønen som kom-
mer aff Troen / oc Bønen skal for-
De Gud huerffue off Guds naade oc hielp.
frætige Det er oc en verdighed oc
fors huerff stort gaffn som kommer aff Bø-
ue mere nen / at Gud hand giffuer de
met Gudsfrætige alle ting meget off-
Bønen uerflødeligere / end de driste sig
end de selffue til at bede / huilcket scriff-
tørstue selffue ten allestedz giffuer tilkiende oc
Bede klarligen beuiser. Abraham be-
eni. gieres

gierede alene at Ismael motte f^sørfis
leffue for Herren / hand torde Event
icke vente at faa noget barn eller pel.
affkomme met Sara som vaar
halffemtesindziue Alar gammel.
Men paa det Gud vilde giffue til-
kiende at hand vil giffue de Guds-
fryctige alleting ydermere end de
selffue tencke / da giffuer hand
hannem en Søn Isaac ved naffn
vdaff Sara / huess sed bleff si-
den saa mangfoldeligt/ som stier-
nerne paa Nimmelen/ oc Sandz
Born i Nassuit. Jacob stundede
alene der esster oc begierede at
hand kunde faa sin Søn Joseph
leffuendis at see / Men Gud hand
giorde hannem det / oc end da der
til met / at hand icke alene fick sin
Søn leffuendis at see / men oc at
hand vaar en Døffding vdi Agyp-
ten. Ja oc Joseph / der hand vaar
indeluct i fengsel / da torde hand
neppelige foruente at hand skulde

vijg vorde

II.

III.

4

Den 10. Predicken

vorde fri aff fengsel / men Gud
vilde tilkiende giffue / at hand giff=
uer de Gudsfrystige mere end de
selffue tencke / thi frølste hand
hannem icke aleniste aff fengsel /
men hand giorde hannem ocsaa til
en Nøffding i Egypti land. Nuad
III. skal ieg sige om David / som bleff
vdstod oc foriaget hen i ølendighed
aff Kong Saul / hand torde nep=
peligen tencke / at hand skulde no=
gen tid kunde komme hjem i sit
fæderne land igen / end som en
fattig vndersaatte. Men Gud gior=
ge det saa / at hand icke allene kom
igen aff ølendighed til sit egit fæ=
derne land / men hand bleff end
ocsaa en Ronning offuer alt Isra=
el. Den tid Peder bleff paagre=
ben aff Herode / oc vaar set i feng=
sel / oc skulde pines strax effter Vaas=
ste høytiden / da forsamledis Dis=
ciplene oc giorde stedze Bøn for
hannem. Men der de saa vaare
forsam-

forsamlede / torde de neppelige vdi
den store farlighed begiere / at si-
den Apostlene som fangne vaare /
de vaare i hielslagne / Gud vilde da-
frie dem som leffde igen / oc frelse
dem at de skulde icke oc lade sit liff
til / oc at Herren vilde icke tilstøde /
at den Predicken om Ihesu Christi
naffen skulde ødeleggis. Men at
hand skulde frelse Peder vdaff dø-
den som da strax stod hannem faa-
re / kand ste det torde de icke tencke
en gang / oc ehuor meget de det
end haffde begerit / da kunde de
dog ingelunde haabes aff Menni-
stelig fornufft / at det skulde saa
stee. Men Herrens vor Guds
mildhed (thi om hans mact tuiff-
le wi intet) hun er saa stor / at hand
icke alene frelste hannem fra dø-
den / oc bestermede Ihesu Christi
Euangelion / men hand ocsaa lod
hannem komme i sit behold igen /
helbrede / lædig oc løss. Nuad kand

P V sigis

Den 10. Predicken

sigis at vere mildere end denne
mildhed oc villige mistundhed:
Dagen skulde icke recke til / om ieg
fremdelis vilde opregne alle exem-
pel som staar i den hellige Scrifft/
met huilcke Gud beuiser sig at
haffue denne dygd / som er saa stor
Maade oc Harmhertighed at han
giffuer de Gudfryctige Menniske
meget mere / end alt det de enten
tencke effter Menniskelig fornuft/
eller tørffue begiere aff Gud.

Nu haffue wi hørt huor stor-
ligen wi haffue Bønen behoff som
kommer aff Troen / huor ypperlig
oc verdig hun er / oc huor stort
gaffn wi haffue aff Bønen. Men
met huad ord mand skal bede (paa
det at Troen kand optendis oc op-
ueckis / met huilcken tro alene sa-
ligheden forbuerffuis for Christi
styld) det lærer Scrifften oss vdi
mange Psalmer oc Bøner / huilcke
som er nytteligt at vide / oc i sin
maade

Johan: Brent.

110

maade opregne / De Christus
selff lærer oss det i sin Bøn / vdi
huilcken der indeholdis vdi en fort
sum alle Welgenis Bøner / Saa at
der er ingen ting Menniskene loff-
uit aff Gud / huilcken muelig er
at faa aff Gud / at hun io ocsaq
beslutis bedis oc begieris aff Gud /
vdi Herrens Bøn / Fader vor. La-
der oss fordi vden affladelse bede /
paa det wi kunde vere Gud lydige /
oc met Bønen forhuersfue aff
Gud alle ting som wi haffue be-
hoff til vor Salighed oc legomlige
velfart / huilcke ting Gud haffuer
oss loffuit vdi Christo Ihesu vor
DE XR E / som er met fader-
ren oc den HelligAland en sand
Gud / huilcken ske øre
til euig tid / Amen.

Den Elleffte Predicke/
er / om Korsrit.

Xb

gg
Den II. Predicken

Di den neste forgangne
Predicken som vi haffde om
Bønen / da bevisde wi at
Troen vorder styrkeit aff Bønen.
Men nu ville wi met faa ord forkla-
re huad fruct der kommer aff tro-
en. Derfaare paa det wi skulle icke
forhale tiden med mange ord / da
ere disse Troens fructer / (faa som
wi nu ville tale om Troens fructer)
at lide ont oc gjøre gaan. Men eff-
terdi Christi forsamling er altid
vnder Korssit lagd / da ville wi
først tale om Korssit oc modgang.
Oc wi høre offte / huorlunde gode
gierninger skulle gjøris / da haffue
wi oc behoff / at vndertiden lære /
huorlunde wi skulle taalmodelige
lide oc drage det onde. Thi det
hører it Christet Menniske til / at
flitelige gjøre det gode / oc taalmos-
dige lide det onde. Denne Ver-
sens Mennister pleie at omvende
dette /

dette / oc ville haffue gaat aff an-
dre / oc de giøre dennem igen ont /
Thi tyckis dennem at det høre de-
ris kald oc embede til at giøre an-
dre ont / oc selffue at lide vel. Men
her tuert emod bør en Christen at
giøre andre det som gaat er / oc
selffue lide det onde. Derfaare
ville wi nu faa at høre om Korss
oc modgang. Oc først huad Korss-
sit er / Dernest / huorlunde wi skul-
le sticke oss vnder Korssit / at wi
kunde faa husualelse. For det før-
ste / Korssit er all bedrøffuelse oc
modgang / enten induortis eller vd-
uortis / som hender oc tilfalder Gud-
fryctige Menniske aff Guds naade
oc tilstedelse / for Euangeliј eller
Christi nassns styld / at deris Tro
kand der met forsøges / oc der aff
forstaas huor kiere de haffue Gud /
oc at de Gudfryctige kunde ypper-
lige vorde actendis aff den besfn-
derlige oc ynderlige maade Gud
frelsser

Den n. Predicken

**Det
lønlige
hiertens
Korss.** frelser dennem met aff samme an-
gist oc nød. Fremdelis det hemine-
lige / lønlige / oc induortis hiertens
Korss oc bedroffuelse / det giffuer
Psalmerne offgantske offste tilkien-
de / om Guds forskreckelige dom
oc grumme vrede mod Synden /
Om den grusomelige død oc helf-
uede / Saa som David beklager
sig i den siette Psalme / sigendis: Ah
Derre / straffe mig icke i din vrede /
oc tuute mig icke i din grumhed.
Item / Min Siel er meget forfær-
dit / oc mine Been ere forfærdede /
et. Saa gjorde oc Danna Sa-
muelis Moder / hun bad met it an-
gestfuld hierte til Herren oc græd
bitterlffe. (I. Reg: I.) Induortis
Korss oc modgang seer wi oesaa
vdi alle Gudsfrætige som haffue
verit aff Verdzens begyndelse. Aa
bel bleff ihiel slagen aff Cain sin
Broder. Abraham faar befaling
at fare i elendighed / Oc hannem
bleff

Johan: Brekf.

m

bleff besalit at slacte oc Offre sin
Søn Isaac. Jacob trængis til at
fly bort fra sin Broder. Joseph
bleff saald bort til Agypten aff sine
egne Brødre. Dernest bleff han
nem stendelige løgn tillagd/oc bleff
fastit i fengsel der faare. Nuorme=
get ont lidde David aff Saul. Pro=
pheterne haffue vdi atkillige maa=
de verit plagede oc pinte til døde.
Christus Guds eniste Søn selff /
leed icke aleniste andre banghed oc
modgang/ men hand bleff end oc
saa korsfest. Nuad skal ieg sige om
Apostlerne oc Martyrer/huad ont
kand opregnis / som de icke haffue
lid oc baaret : De huad Gud=
fryctige Menniske lide end nu i
dag/ siden Christi klare Euange=
lion Predickis / det see wi man=
gesteds.

Men disse modgåg/sorg oc bang=
hed plager Gud sine met / vdaff
sin Haade / thi Sanct Peder siger
saas

Den II. Predicken

saa (j. Pet. ij.) Naar ilide oc tal-
le for velgierningers skyld / det er
Naade hoff Gud / thi at i ere der til
kallede. Men Gud hand plaffuer
sine / icke paa det hand vil forderff-
ue dennem / men at hand vil frelse
oc beware dem / at hand vil kalle
dem til Penitentz oc offue deris tro-
der met. Thi saa siger Paulus /
(j. Corin. xj.) Naar wi dømmis /
da straffis wi aff Herren / paa det
wi skulle icke ffordømmis met Ver-
den. Oc Salomon siger (Prouerb.
ij.) Huilcken DEKren elster /
den tucter hand. Oc til de Debr:
xij. Herren hand hudstryger huer
den Son som hand annammer.
Thi siger oc David i den cxix.
Psalm / Det er mig kicert / at du
haffuer ydmyget mig / at ieg maa
loere din Ret. Derfaare Eftterdi
Gud aff sin gode vilge sender oss
Korssit oppaa / icke at hand vil
forderffue / men at hand vil frelsse /
oc

Johan: Brent.

oc kalde oss til Penitentz / öffne vor
tro / oc ophøie oss / da bør oss at
vere Gud hørige oc lydige / oc taal=
modelige lide det som oss paaføris
aff Gud / at wi kunde frelssis der
aff for Christi skyld / som er alle bes=
droffuede Menniskers husualere oc
husualelse.

At de Gudfryctige bliffue
offuerfaldne met bedrøffuelse for
Euangeliј oc Christi naffns skyld /
det giffuer Petrus klarlige tilkiende ^{Pet. 4.}
i sin første Epistel / sigendis /
Elskelige / Lader den forfolgelse
som eder tilslaass icke giøre eder
fremmede (huilcken eder vederfa=
ris at i skulle prøffuis) lige som e=
der skede noget vnderligt / Men
glæder eder / at i lide met Chri=
sto / Paa det at i oc skulle haff=
ue glæde oc frygd i hans herlig=
heds obenbarelsis tid. Salige ere
i / naar som i bespottis for Chri=
sti naffn / Thi den Aland som er

D. her=

4
9 10

Den II. Predicket

herligheds oc Guds Aand huilis
paa eder. Van bespottis hoff dem/
men hand prisis hoff eder. Ingen
aff eder lide som en mordere eller
tiuff eller misdedere / eller som den
der trenger sig i it fremmit embede.
Met huilcke ord Sanct Peder be-
uiser at Korssit kommer de Gud-
fryctige oppaa for Christi naffn
skyld / De hand gjør skilsmisse e-
mellem de Gudfryctige Menni-
sters bedrøffelse oc Korss / oc
de Wgudelige Mennisters korss /
som lide pine oc plage for deris
misgierninger. Christus siger oc
selff / i skulle vorde hadede aff
alle for mit naffn skyld. Her
met igendriffuis / forskiudis oc
foractis de veluillige Korss som
gyneskalcke vduelge / oc legge sig
selffue oppaa / foruden Guds
Eald / at de ville der met fortie-
ne det euigeliss. Thi dette korss
som nogen legger sig selff oppaa /
for-

Johann. Brent.

114

foruden Guds kuld / det er icke
Christi Korss / men det er Sa-
tans Korss. Thi Korssit er
en ting som fylger med Euang-
elio / huilcken som annammer
Euangelion / hand skal icke haff-
ue behoff / at vduelge sig selff
noget Korss oc legge paa sig /
fordi Korssit fylger selff veluilli-
ge effter Euangelij bekiendelsse /
fordi naar du haffuer bekiend
Euangelion / da kommer der w-
sigelige mange Dieffle oc mang-
foldige forfølgere som dig skulle
ville forfølge oc forræste. Men om
du nu saa siger: Nuorledis er
det fat met dem / som lider vel
modgang / dog icke for Christi
eller Euangelij skyld / saa som de
der lide wretferdighed oc wskel
aff deris modstandere oc wuener /
saasom Naboth leed aff Røning
Ahab. Eller de som lide modgang
for deris egne onde gierninger / som

D. ij ere

4
9 10

Den n. Predicken

ere Manddrabere / Tiuffue / oc
wdædiske Menniske : Det er icke
tungt eller vansteligt at suare om
dem som lider wskøl oc wræt aff
deris wuenner. Thi alle ting
som wretferdelige føris nogen op-
paa / endog at det giffuis icke til
Aarsage at det skeer for Christi
styld eller Euangeli / dog siges
hand at lide det for Christi styld /
Thi Christus er sandhed oc Ret-
ferdighed / Derfaare alleting som
nogen wrettelige hende emod sand-
hed oc Retferdighed / de skulle
dømmis at hende hannem for
Christi naffn styld. Derfaare om
hand tror paa Christum / da faar
hand saa vel ørens trone met sin
modgang / saa som hand lidde
obenbare forfylgelse for Christi
naffn styld. Christus siger : Sa-
lige ere de som lide forfylgelse
for Retferdighed / Thi Dimme-
rigis rige er deris. Oc Sant Pe-
der

Johan: Brent.

15

der siger / Det er en Naade / om
 nogen for sin samuittighedz styld
 for Gud / lider modgang oc wstel/
 wforstyldit. Men om de andre som
 pines oc plages for deris onde gier-
 ninger / siger Sant Peder : Nuad¹. Ped. 4
 er det for en ross / der som i lide
 hug for eders misgierninger styld:
 Oc en anden sted siger hand saa :
 Ingen aff eder lide som en mor-
 dere eller tiuff eller misdedere / eller
 som den der trenger sig ind i ic
 fremmit embede . Men om det
 falder sig saa / at en skal lide for
 den synd oc wgierning hand be-
 dreffuit haffuer / da kand det oc
 ligeuel stee / at aff den pine hand
 fortient haffuer kand vorde ic hel-
 ligt Korss oc pine / som er Gud
 saa behagelig som de aller wstyl-
 digste Martyrers død oc pine. For-
 di saa / Om en misdedere bekien-
 der sine Synder obenbarlige for
 Gud / oc tror at Synderne ere
 allufl

D. iij. hannem

4
9 10

Den II. Predicken

hannem forladne for Christi skyld/
da steer det for Christi skyld at den
pine hand rettelige haffde for-
tient / hun bliffuer helliggiort til
at animamme der met den euige
æris krone. Strax den Køffuere
som hengde paa korssit hoff Chri-
sti side hand betiende sine Syn-
der / oc aff Troen besalede oc ant-
uordede Christo sin salighed i
haand / bleff hand icke hellig-
giort i samme sin pine / oc fick disse
ord at høre. I dag skaltu vere
met mig vdi Paradis: Ikke er
det heller saa vnderligt at wdæ-
diske Menniske / ved deris tro i
deris fortiente pine oc straff giø-
ris hellige lige som wikyldige mar-
tyrers / thi lige som Martyrers
met deris pine giffue Christo oc
hans Euangilio vitnesbyrd / saa
giøre oc de wdædiske Menniske
de giffue Guds Lou vitnesbyrd /
oc ere andre til Exempel / at de
skulle

skulle vochte sig for wdædiske gier= ninger / at de skulle icke lige sag vorde straffede. Men at giffue andre exempel til at vndfly Syn= den / er det icke en hellig gierning. Dersaare huad heller nogen pis= nes Retferdelige eller wretferde= lige / da tro sig paa Jhesum Christum / oc hans pine skal vor= de hannem til en wforgengelig æris Krone. Men paa det at wi kunde nu komme igen til at tale om de Gudfryctige Mennisters Korss/ da skulle wi vide at Gud indleder de Gudfryctige rdi Korss oc be= droffuelse / at hand vil ørlige frelse oc ophøie dem igen. Det fun= de wi see rdi de Israeliter / huilcke Gud tilstedde rdi Egypten at lide atskillige plaffuer aff Pharaone oc de Egyptiske / Men omsier freste hand dem met en sterck oc veldig haand / fra all plague oc bedroff= uelse. Joseph bleff som en Dor=

D iiiij karl

4
9 10

Den n. Predicken

Karl kastet vdi fengsel / der som
hand siuntis at hand skulde alde-
lis blifue forderffuit oc død/ Men
diss mindre haab der vaar paa før-
de at hand kunde blifue friet / diss
ærligere bleff hand frelst aff det
Korss / oc bleff sticket til at vere
en Døffding offuer all Egypten /
som der staar scressuit Genesis vdi
det xlj. Capitel. David vdstundis
i ølendighed / at hand skulde al-
drig see sit fæderne Land / oc lidet
alle steds forfølgelse / oc ingensteds
er hand vden fare / lige som hand
haffde met listighed villet snige sig
Landzens Regimenter til / men Gud
hand frelser hannem saa aff all
denne farlighed / at hand sticker oc
Ordinerer hannem at vere Kon-
ning offuer gantske Israel. Nu
er den som icke seer dette (der met
vil ieg icke nu tale om wtallige an-
dre sorgfulde Menniske) huor stor
pine oc plague Gud haffuer lagt
paa

paa sin eniste Søn Ihesum Christum for oss arme Syndere : Pau= Phl.2.
 Ius siger / Vand fornedrede sig selff / oc tog en tieneris stickelse
 oppaa hand fornedrede sig selff / oc bleff lydig indtil døden / ia til
 døden paa Korsset. Men hør nu
 met huor stor ære hand frelste han-
 nem aff Korsset / Derfaare haff-
 uer oc Gud ophøjet hannem / oc
 haffuer giffuit hannem it naffn
 som er offuer alle naffn / at i Jesu
 naffn skulle alle deris kne / som ere
 i Dommelen oc paa Jorden / oc vn-
 der Jorden bøie sig / oc alle tunger
 skulle bekjende / at Jesus Christus
 er en Herre til Gud Faders ære.
 Derfaare lige som Gud hærlige
 frydde / frelste oc ophøiede sin
 Søn / saa skal hand ocsaa frelse
 oc ophøie alle som tro paa han-
 nem. Thi skulle vi icke forfær-
 dis aff Korsset / men vi skulle
 dristelige forlade oss til oc vere

D v viſſe

4
9 10

Den II. Predicken

visse der paa/ at wi skulle igennem
Korssit gaa ind vdi øeren.

Nu haffue wi hørt huad kors-
huad sit oc modgang er. Saa ville wi nu
wi skulb høre met faa ord / huorlunde wi
le giøre naar wi skulle sticke oss under Korssit/ at wi
naar wi skulle icke falde i misshaab / men
lide Korsset. faa husualelse / oc frimodelige lide
det oss kommer emod. Først for al-
ting skulle wi bedre oss / oc annam-
me Christum met en sand tro. Der-
nest naar al vduortis oc Verdselig-
ting siunis at vere forlaarne / oc
mand tuiffler om al Verdzlig
hielp / oc mand fornemmer intet
andet i hiertit end sorg oc wsel-
hed / da skal mand hastelige søger
hen til Guds foricættelser / aff
huilcke wi skulle met en fast Tro
bede til Bud / oc begiere hielp
aff hannem. Om wi giøre det
vden affladelse / saa lenge wi for-
nemme modgangen / da er det
vist oc fast / at wi skulle der eff-
ter

Johan: Brent.

118

ter fornemme den HelligAands
husualelse / Thi den lyst oc glæ=
de som mand fornemmer end mit
vdi bedroffuelsen / den kaller ieg
den HelligAands husualelse. Eee
til Mannam Samuelis Moder /
den tid hun vaar en wsel oc for=
smaat Quinde iblant alle / oc for=
nam intet andet i sit herte end
sorg oc bedroffuelse / da vende
hun sig til Bønen / oc strax eff=
ter hun haffde bedit/ da fick hun
aff it ord som den Prest Eli sag=
de til hende / saa stor offuerflos=
dig glæde / at hun bortkastede
all den hiertens sorg / oc fornam
intet andet end ret hiertens glæ=
de oc lyst. Det vaar vist intet
andet / end den HelligAands
krafft oc husualelse. Saas siger Da=
uid i den iii. Psalme: Bønhør mig
naar ieg rober/ Gud min retferdig=
hed / du som trøster mig i angst.
Oc

4
9 10

Den n. Predicken

Oc en andensteds : Helffuedis
sorg haffuer belagt mig/ dødzens
snarer haffuer offuerfaldit mig.
Odi min nød kallede ieg paa Her-
ren / oc robte til min Bud / Oc
hand Bønhørde min røst aff sic
hellige Tempel / oc mit rob kom-
mer for hannem i hans ørne. Met
disse ord giffuer David tilkiende/
at hand haffde altid effter Bønen
faait husualelse aff den Hellig-
Aand / det er det hand kaller en
trøst i angst oc en Bønhørelse.
Nuem fornam nogen tid sterre
sorg oc bedroffuelse end Christus
Ihesus vor DEKKER : Fordi aff
hiertens sorg oc droffuelse bleff
hans sueed som Blodz draaber/
Nuad giorde hand da / den tid
hand fornam denne store sorg :
Hand giorde strax sin Bøn/ der
effter obenbaredis Engelen for
hannem / oc opfylte hannem sag
storlige met glæde i den Hellig-
Aand/

Johan: Brekt.

119

Aland / at hand gaff sig selff vel=
 uillige til møde for sine wuenner
 oc modstandere. Derfaare skulle
 wi vdi all genuordighed fly til
 Hønen lige som til en fri Stad/
 at wi kunde faa husualelse aff
 den HelligAland. Nu ere der
 mange ting som husuale oss vn=
 der Rorssit. Først at wi vide at
 vor Tro prøffuis oc forsøgis der
 met som Petrus siger: I som nu^{1.}, Pet. 1.
 en liden tid ere bedrøffuede / i
 mange haande fristelser / paa det
 at eders tro skal befindis retsin=
 dig. Oc Jacobus: Mine kære ^{Jacobi 1.}
 Brødre / acter det for idel glæde/
 naar i falde vdi atskillige fristelser/
 oc vider at eders Tro gjør taal=
 modighed / om hun er retsindig.
 Oc taalmodighed skal blifue fast
 indtil enden / paa det i skulle vere
 aldelis fuldkomne / oc ingen bryst
 haffue. Dernest at wi vide at
 Rorssit er it vist tegn til at Gud
 haffuer

4
9 10

Den u. Predicken

haffuer off kiare. Proverb: ij. Den
Gud elster / den straffer hand /
Ydermere / at wi vide at Ror-
sit er it Tegn til at wi ere Guds
Børn / Til de Hebraær i det xij.
Capittel. Om i ere vden reffselse/
da ere i wæcte oc icke æcte Børn.
Fremdelis Rorssit er it tegn / at
wi ere i Guds rige / oc at Nimmerigis
rige hører off til / Thi saa-
lunde husualer Christus selfuer
off Matthæi i det v. Capittel: Sa-
lige ere de som lide forfylgelse for
Rætferdighed / Thi Nimmerigis
rige er deris / Det er / de som lide
forfylgelse oc bedrøffuelse for Ræt-
ferdighed oc Christi Euangelijs
skylde / de ere visse der paa / at de
ere i Guds rige / oc at Nimmeri-
gis rige høre dem til. Der foru-
den / At wi skulle faa en ørefuld
hielp / oc frælsis aff Rorss oc mod-
gang / oc siden faa en euig velfart
oc salighed. Verden hun buldrer
oc

Johan: Brent.

no

oc bruser disse mellem / dog skulle de
 Gudfryctige glæde sig oc intet for=
 færdis. Thi saalunde husualer off
 Christus i sandhed Johannis i
 det xvij. Capittel: I skulle græde
 oc hyle / men Verden stal glæde
 sig / oc i skulle vere bedrøffuede /
 dog skal eders bedrøffuelse om=
 uendis til glæde. Oc: Eders hier=
 te skal glæde sig / oc der skal in=
 gen tage eders glæde fra eder. Oc
 hand forklarer det met en lignel=
 se / En Quinde naar hun føder / da
 haffuer hun sorig etc. Aff disse ord
 skulle wi først acte de Mgudelige
 Mennisters stick. Thi de haffue I.
 denne seduaane / at de glædis stor, de wt=
 lige / oc regne sig at vere lycksa - gudelis=
 lige naar det gaar andre Menni= ge mens=
 ske ilde / besynderlige dem som Bud=
 fryctige ere. Dem kalle wi Mgtis oc stick,
 delige som haffue wrætferdige oc
 vrænge sager paa at staa / emod
 de Gudfryctige oc gode Mennister.

Exem=

4
9 10

Den 11. Predicken

Erempel haffue wi vdi Christi
pinelse / der meene Phariseerne /
Prestehöffdingerne / ia oc alle Jø-
derne / at de skulde vorde salige /
for den sag at de ihielsloge Chri-
stum / oc atspredde Disciplernis
forsamling. Saa meente oc Cain
sig at vere fri fra alt ont / at hand
vaar met sit mandrab skild ved
Abel sin Broder. Saa meente oc
det Israelste Folck sig at vere sa-
lige / der de haffde ihielstaget Pro-
pheterne / oc lefftde siden ester des-
ris egit lössactige begiering oc
De w- sind. Men aff de Wgudelige men-
gudelis niskers glæde fødis icke andet / end
ger men- en stor forfærlig oc euig pine oc
niskers glæde. plage. Thi Lucæ i det vi. Capit-
tel staar saa screffuit: We eder i
som lee / thi i skulle græde oc hy-
le. I den xxxvi. Psalme: Jeg saa
en Wgudelig / hand vaar stolt / oc
hand bredde sig vd / oc grønedis
som it Lauerbær træ / der ieg gick
der

Johan: Brent.

12

der frem / see / da vaar hand bort= te / ieg spurde effter hannem / da bleff hand ingen sted funden. Oc de Wgudelige skulle foruisne som it græss / oc snart neder falde som it blomster aff en Vrt / thi lige som en bubble flyder paa Vandit / oc vender sig hid oc did / lige som hun haffde mact oc Derredømme offuer Vandit / men om du rører hende aileniste met din mindste fin= ger / da forsuinder hun strax / Saa er oc de Wgudeliges glæde ekon en bubble som strax forsuinde skal. Paulus siger / Naar de si-^{Leff.} ge: Nu haffue wi fred oc rolig= hed / da skal en hastig forderff= uelse komme offuer dennem. Det forsøge wi selffue dagligen / Oc der foruden kunde wi see det klarlige vdi Konning Pharaone / (Exodi xiiiij.) som drucknede i det røde Vaff. Det see wi oc= saa paa Nabal (j. Reg. xxv.)

X OC

4
9 10

Den II. Predicken

De paa Kong Balthassar / Danielis
v. Capit. Derfaare fødis der en ha-
stig forderffuelle aff de Wgudelige
Menniskers glæde / oc det skeer for
deris Wgudelighed oc synder. Der-
faare ligger huer mād mact oppaa/
at hand lader sin Wgudelighed
bortfare oc bedrer sig / oc glæder sig
icke aff sin wretferdige sag / men
leffue i fryct oc giøre Penitētz. Der-
nest skulle wi acte paa de Sudfryc-
tige Mēniskers graad oc modgang.
Dem kalle wi Sudfryctige / so leff-
ue i Suds kald / aff troen / oc haffue
en Retferdig sag. Saalunde vaare
Apostlene Sudfryctige / thi endog
de vaare syndere aff deris egen na-
ture / dog leffde de vdi it Sudfryc-
tigt kald / oc haffde en Sudfryctig
sag at forsuare / den tid de effterful-
de Christum oc bekjende Euangeli-
on. Om saadanne Sudfryctige mē-
niskers sorg taler Christus / der han
siger : Eders sorg skal omuendis til
glæde /

glæde / Oc: Eders herte skal glæ-
 dis / oc ingen skal tage eders glæde
 fra eder. Det er / Alle Budfryctige
 Menniskers sorg de føde euig glæde
 aff sig. Endog wi icke altid strax
 føle oc fornemme det saa at vere /
 dog skulle wi mere tro Christi ord /
 end det wi selffue kunde fornemme
 oc tage paa. Thi Christus Buds
 Søn nedsteg aff Dimelen / at han
 vilde lære oss det. Oc det lærde hand
 ossen kort tid før hand leed pine /
 paa det wi skulle vide, at det er gant-
 ste alffuorligt / vist oc fast. Frem-
 delis det hand lærer oss / det er
 stadfestit baade met foriettelser /
 met vnderlige gierninger eller ier-
 tegn / oc met obenbarlige Exam-
 pler. Met foriettelser i saa maa-
 de / I den første Psalme: Vand
 skal vere som it træ der er plantit
 hoss rindendis Vand / oc giffuer
 sin fruct i sin tid / huess blad icke
 foruisne der paa / oc huad hand
 X ij gør/

Den 11. Predicken

giør / det lyckes vel. Oc i den xxxvi.
Psalme : Herren hielper de Kæfere=
dige / hand er deris styrcke i nød /
Oc Herren skal staa met dem / oc
skal frelse dem fra de Mguadelige
oc hielpe dem. Sin lærdom be=
uiser hand oc met sine iertegn /
som ere / at hand frelste de Isra=eliter aff Egypten oc det røde
Haff. Oc hand frelste David
fra Goliaths haand / Oc wtalli=ge
andre iertegn / om huilcke wi
haffue oesaa omtalit tilforn. Sud
haffuer oc beuist met naturlige
ting oc exemplar denne samme
lærdom (som er / at aff Christi
Disciplers sorg fødis glæde) Der=
faare fremsetter Christus den lig=
nelse om den fructsomelige Quin=de.
Sud haffuer det saa stickit /
at en Quinde skal føde vdi sorg /
men esfter den sorg kommer stor
glæde . Fordi saa / Endog en
Quinde er stundem ond oc wret=
ferdig /

Johan: Wrent.

13

ferdig / alligeuel er fødzelen Guds
 ordinantz oc stickelse / Derfaare
 naar en Quinde er i sin fødzel / da
 er hun vdi Guds kold / i huileket
 hendis sorg omuendis til glæde.
 Saa haffuer Gud ocsaa vdi an=br/>
 dre naturlige ting giffuet oss til=br/>
 kiende for vore øgne / huad de
 Gudfryctige Menniskers sorg oc
 graad haffuer met sig / Nattens
 mørckhed er oss faaresæt / Men
 om du dømmer rettelige / da fo=br/>
 der natten dagen aff sig / Oc io
 diss mørckere natten er / diss her=br/>
 ligere siunis dagen. Saa er oc
 Sommeren oc Vinteren oss faare=br/>
 sette. Vinteren føder Somme=br/>
 ren aff sig / oc io diss koldere at
 Vinteren er / disbedre sige de at
 Sommeren skal vorde. Eftterdi
 wi fornemme dette i sandhed vdi
 naturlige tingestis løb / huorfaa=br/>
 re see wi icke oc dømme icke det
 samme at skulle ske vdi sorig oc

X ij glæde.

4
9 10

Den n. Predicken

glæde? Dersor skulle wi aldelis
haffue denne mening/ at aff huert
Gudfryctigt Menniskis graad och
sorg / fødis en stadig oc euig glæde.
De hueden kommer det da sig saa
til: Odi naturlige ting/ at natten
føder dagen aff sig / det kommer
der vdass / at Gud haffuer saa
stæfft oc stickit Solen/ at hun skal
hente dagen igen til Verden. Saar
kommer det oc til met sorg oc glæ=
de/ at effter sorgen fødis gleden /
Thi Christus opstod aff Døde/han
figer io saa: Jeg skal see eder igen/
oc eders herte skal glædis/Det er /
Jeg vil giøre oc handle det saa met
min Opstandelse / at i skulle vere
glade til euig tid. ij. Timoth. q.
Kom ihu at IESVS Chri-
stus er Opstanden aff Døde / thi
at Timotheus lidde megen mod-
gang. Derfaare da Paulus vil-
de raade hannem til it gaat mod
oc haab / da sagde hand met faa
ord/

Johan: Breit.

114

ord/Rom ihu at Christus er op-
standen. Det er icke andet/end som
Paulus haffde saa sagt/ Christi op-
standelse giør oss dette gaffn/at vor
modgang kommer oss til gode / thi
vi ere indplantede i Christo ved
troen/ nu haffuer io Christus vnd-
uiget fra alt sit onde/ oc er det vel
vndsloppen/ Oc hand siger ossaa-
danne ord til: Ingen skal tage glæ-
den fra eder / Chi ingen Creatur
kand skilie oss fra Christo. Derfaare
Effterdi wi ere i Christo/ da ere wi
ocsaa vdi opstandelsen. Apostlene
ere oss til Exempel/ de finge effter
Christi opstandelse saa stor glæde i
hiertet/ at ingen Creatur kunde ta-
ge den glæde fra dem. De drefvis
bort i ølendighed / de forstickedis
bort met foractelse/de settis i feng-
sel/ i hiel slogis / alligeuel vaare de
altid ved it glad oc frit mod oc sam-
uittighed. See til Paulum oc Si-
lam som saade glade vdi fengsel.

X iiiij Apost-

4
9 10

Den n. Predicken

Apostlene siden de vaare hudstrogs-
ne effter Offrigedzens befaling
da ginge de glade bort. Ste-
phanus vaar ved it glad oc frimo-
digt herte den stund de stenede
hannem til døde. Nueden kom det.
Aff Christi opstādelse / thi de vaare
delactige i Christi opstandelse for-
medelst den Tro de sette til han-
nem. Thi lader oss der legge vind
oppaa / at wi kunde vere Gud-
fryctige oc Christi Disciple ved
troen / oc leffue i Guds kald /
thi naar wi ere saa indplantede i
Christi opstandelse / da vendis al
vor sorg oc bedrøffuelse til en e-
uig glæde i Christo Ihesu vor
D E X X E / som er met fæde-
ren oc den HelligAland en Gud
benedidet til euig tid /
Amen.

Den Tolffe Predicken / ex/
om gode Gierninger.

Vdi

Di disse Predicken til
forn haffue wi forklaret oc
hørt Penitentzis parter / oc
Sacramenterne som høre til Pe=
nitentz / som ere Daaben oc Her=
rens Gladuere / i saa maade: Til
at giore sand Penitentz gjørs be=
hoff først for alle ting / at wi
bekiende vore Synder / at wi for
deris skyld haffue fortient den e=
uige fordømmelse / oc wi skulle
sorge for Synderne som wi giort
haffue / oc hade dem. Dernest
sagde wi / at det er icke nock /
at wi icke synde fremdelis / men
det vdkreffuis ocsaa aff oss / at wi
skulle tro at vore synder ere oss
forladne for Christi skyld. Oc at
wi skulle stadfeste denne Tro med
Sacramenternis annammelse.
Fremdelis / Endog at der gjørs
intet mere behoff vdi Penitentz til
at faa Syndernis forladelse / om

X V saa

4
9 10

Den 11. Prebicken

saa er at det er en sand Tro / dog li-
geuel til at beholde Penitentzis
fruct / nytte oc gaffn / da giør is oss
behoff end nogle andre ting / Thi
det er icke nock at du fremdelis icke
giør onde gierninger / men det vd=
kreffuis ocsaa / at du skalt taalmode= lige lide modgang / oc prøffuis oc
forsøgis met Korss oc bedrøffuelse /
huilket bleff sortklaret i denne nest
forgangne predicken. Sidē vdreff= uis det ocsaa aff dig / at du skalt giør
re gode gierninger / at den retferdig= hed som du haffuer faait i Christo
ved Troen til hannem / den samme
skaltu oc giffue tilkiende oc beuise
met gierningerne. Johannes siger :
Matt. 3. I Øgle slect / huo visde da eder at i
skulde vndfly den tilkomende vredes= seer til / giører ræt Penitentzis fruct.
Derfor skulle wi nu tale om Peni= tentzis fruct eller gode gierninger /
at wi kunde forstaa / huor storlige
det giørs behoff at wi skulle giøre gode

Johan: Brent.

116

gode gierninger / Men før end wi
 forklare gode gierningers vilkaar /
 huad de monne vere / da skulle vi
 borrtage en tuiffuel som mand kād It spørre
 haffue om de onde gierninger. For= maal
 di wi sige at mand skal icke synde / em ons
 oc at det er fornøden behoff at vi de giers
 icke synde / oc at den som synder /
 hand høre icke Christo til / diss e= melem sige wi stadelige / at wi al-
 tid bære Synden i vort kīd oc blod / oc Synde altid indtil wi komme i graffuen. Nuorlunde komme de ord offuer ens met huer andre : eller huem høre da Christo til / om de ord ere sande : Derfor skal mād Suar. giffue act oppaa / at huert menniske fører met sig i sit Kīd oc blod den oprindelige arffue synd / som er / at mennisten aff sin egen nature icke haffuer den helligAand / men forsmaar Gud / er i vantro / er wtolmosdig / hader sin neste / ia er tilbøielig oc styldig vnder alle Synd oc Last.

Den

4
9 10

Den II. Predicken

Den synd/ hun vdi Daaben ved
troen til Christum vdrensis vel / i
det hun icke klager oc skylder oss til
fordømmelsen/ men hun tages icke
saar bort at hun io ørrer oss til gier-
ningen / gierningen blifuer hoff
oss / men skylden tages fra oss /
Det er / endog Synden er end-
nu igen hoff oss / dog regnis hun
oss icke til. Dog vdøkreffuis at vi
skulle spæge denne synd / at hun
skal icke trenge sig ud til sine gier-
ninger / oc legge bidzel paa hende
(som mand igenholder en West
met it bidzel) at Synden skal icke
haffue Herredømme oc raade
offner oss effter sin lyst oc begie-
ring. Fordi lige som en Karst forit
West er aff sin egen nature it hoff,
modigt creature som icke vil gierne
spægis oc temmis / men paa det
hand kand spægis da skal bidzel
paa hannem leggis / oc en Karl
skal settis paa hannem / som han-
nem

nem berider oc spæger / oc regerer
offuer hans store mod. Der som
hesten vaare da fri fra bidzel oc far-
len / da skulde du see / huor slet
hand skulde regere effter sit eget
sind oc mod. Saa er oc Mennisten
aff sin nature frimodig til at be-
driffue alle Synd oc laster / oc den
syndactige frimodighed blissuer i
Mennisten al den stund mand leff-
uer. Men paa det mand skal icke
giøre effter sin syndige lyst oc egen
vilie / da skal Christi bidzel oc Tro-
ens bidzel legges paa hannem /
den HelligAland skal settis paa
hannem / som skal spæge oc temme
hans syndige frimodighed / oc sty-
re oc raade Mennisten effter Guds
vilie. Dersaare alligeuel at Syn-
den blissuer altid i oss/dog skulle wi
icke sticke oss effter hendis lyst oc
attraa. Roma. vi. siger Paulus /
Lader nu synden icke regnere i eders
dødelige legeme / at vere hende ly-
dige

Den 12. Predicken

dige effter sin begiering/men stiller
Gud eders limmer til retferdigheds
vaaben / oc i den maade giffue wi
vore legomer til Retferdighed / om
wi aff den hellig Aands indskudel-
se giøre gode gierninger. Derfor
skulle wi først acte / huilcke de sam-
me gode gierninger mōne vere / som
wi skulle giøre. Thi wi tale her icke
om alle slaus gierninger / huilcke øg-
nestalcker tage sig selfffaare at ville
giøre / oc haffue ingen befaling der
paa aff Gud eller hans ord / saa-
danne som ere pillegrims ferd / Pa-
pistiske Mester / at gaa barfødt / at
ligge hart oc andet saadant. Men
dem kalle wi gode gierninger / huil-
cke Gud haffuer befalit oss i sit ord /
besynderlige i de Ti Budord / som
ere disse oc andre saadanne : At icke
misbruge Guds naffn. Item at hø-
re Guds ords Predicken / at hedre
foreldrene / at icke haffue affuind til
nogen / icke bedrage nogen &c. Item
at

at leffue edruelige/ at giffue almiser
ser &c. Disse kalle wi gode gierninger / oc de tilhenge saa hart til Pe-
nitentz/ at det er icke sand Penitentz
uden disse gierninger folge der eff-
ter. Thi huorsomhelst en sand Tro
er/ der er ocsaa syndzens bekiendel-
se/ Oc der som Syndzens bekiendel-
se er/ der er oc verstyggelighed
til Synden / er det icke for anden
sag/ da er det io for den fryct for
Welffuedis store oc euige pine.
Fremdelis den som haffuer ver-
styggelighed til Synden / Hand
flyer oc Synden.

Dernest/ Nuor som en sand tro
er/ der er oc den helligAland. Rom.
8. Iere icke kodelige/ men Alandeli-
ge / saa fremt som Guds Aland
boer i eder/ oc huo som icke haffuer
Christi Aland/hand hører hannem
icke til. Den helligAland er icke ør-
keløss/ men han er krafftig oc stedze
arbeder. Thi fylger vist gode gier-
ninger met Penitentz. Dero

4
9 10

Den 12. Predicken

Dersaare ere oc de Ti Guds Bud
icke aleniste dersaare giffne / at wi
skulle bekjende vore Synder / men
ocsaa at wi skulle vide huilcke gier=
ninger Gud behager / oc huad den
rette fruct er / som kommer aff Pe=
nitentz. Deuteronomij i det xij. Ca= pittel staar saa screffuit : I skulle
icke giøre huer som hannem selff
tyckis røet at vere / men det som ieg
befaler dig / det skalt du giøre Her= re din Gud / i skulle intet legge der
til / oc intet tage der fra. Oc Chris= stus siger i Euangilio : Om du vilt
indgaa til liffuit / da beuare Guds
Bud. Nu indeholdis Guds Bud i
de Ti Budord i en fort Summa.
Dersaare skal mand lære aff de Ti
Budord / huilcke de rette gode
gierninger ere.

Der effter skulle vi vide / at
vi ere skyldige oc giøre disse gode
gierninger / Oc de skulle dog icke
giørs i denne mening / at de vdslette
vore

Johan: Brent.

129

vore Synder / oc fortiene det eui=ge liff. Thi de ere wfuldkomne / oc Christus alene vdsletter oc haffuer betalit for Synderne / Men de skulle gjøris for mange andre sa=ger skyld / som behoff gjørs oc ere meget nyttelige. Først / Thi Gud haffuer besalit / at wi skulle giø=re gode gierninger. Vaare der nu intet andet gaffn der hoss / end at Gud behager lydighed vel / da skulde wi io vist vere Gud lydige / icke mindre end andre Creaturer/ *Creatus*
 Thi alle andre Creature / baade i rene ere Nimmelen oc paa Jorden behol=Gud
de oc beuare den ordinantz oc stick^{lydige.}
 som Herren deris Gud haffuer besalit dennem. Solen er sticket til at liuse om dagen / Maanen til at skinne om Natten effter sin tid / denne stickelse tage de flue=lige vaare oppaa. Vandet er sti=cket at rinde neder at / oc saa seer du at Vandet rinder icke op at /

S

vden

4
9 10

Den 11. Predicken

uden det tinges der til icke. Det er
alene Mennisken/ som effter følger
Dieffuelen/ oc mere bryder oc off-
uertræder Guds Bud/ end alle an-
dre Creature. Oc ere dog skaffte til
at giøre gode gierninger / dennem
skulde wi gerne giøre/ om der vaa-
re end ingen anden aarsage eller
gaffn der hoss.

Men der ere endnu mange
aarsager/ for huilcke wi skulle giø-
re gode gierninger / Thi mand skal
fremdelis effter mand haffuer faait
troen/ giøre gode gierninger / thi
troen kand icke vere i dem som icke
giøre gode gierninger/ Fordi troen
er saalunde i it retferdigt menniske/
som Aanden/ Sielen eller liffuit er
i it leffuindis Menniske / Derfaare
siger Propheten: Den Retferdige
skal leffue aff troen. Lige som men-
niskenis siel eller liff giør altid liff-
actige gierninger. Det er/ lige som
liffuit

Johan. Brent.

130

Liffuit der er i Mennisten giør altid
 gierninger paa huilcke mand kand
 see at mennistet leffuer / Saa giør
 oc Troen / hun fører altid de gier-
 ninger met sig / paa huilcke mand
 kand see at det Menniste er Netfer-
 digt. Fremdelis troen er lige som it
 brendendis liuss / nu er det icke
 mueligt at it brendendis liuss giff-
 uer io skin fra sig. Saa er oc en såd
 tro / som it liuss optænd aff den
 HelligAland / hun vdbryder oc vd-
 trenger sig strax til gode giernin-
 ger. Derfaare staar saa screffuit I.
 Johan. ij. Nuosom giør synd /
 hand er aff Dieffuelen / thi Dieff-
 uelen synder aff begyndelsen / oc
 huo som er fød aff Gud hand giør
 icke synd. Oc i. Johā. iiiij. Den som
 siger ieg elster Gud / oc hand hader
 sin Broder / hand er en løgnere / thi
 huo som icke elster sin Broder som
 hand seer / huorlunde kand hand
 da elste Gud som hand icke seer :
 S ij Ders

 4
 9 10

Den 11. Predicken

Derfaare de gode gierninger som
Gud haffuer besalit / de gioris off
fornøden behoff til Penitentz / oc
huo som ické gjør dennein / hand
gjør ické Penitentz / det er / hand
huercken ræt kiender sine Synder /
ické tror hand heller ræt. De Paus
Ius siger til de Rom : i det vi. Cap.
Vi ere io begraaffne met hannem
formedelst Daaben i døden / paa
det / at lige som Christus er opuest
fra de døde / formedelst Faderens
herlighed / saa skulle wi oc vandre
i it nyt leffnit. Derfaare huo som
ické vandrer i gode gierninger / han
haffuer en viss bewiessning / at hand
haffuer ické en sand tro / men der
som en sand Tro ické er / der ere end-
nu Synderne oc den enige fordøms-
melse. Her foruden skal mand oc
giøre gode gierninger / fordi endog
du haffuer en sand Tro / alligenel
om du bruger hende ické til gode
gierninger / da mister du troen / ja
oc

oc Christum selffuer. Til de Rom:
 i det viij. Cap: Leffue i effter kudit/
 da skulle i dø. Saa haffde vel Das-
 uid en sand Tro før hand syndede
 met hor oc mord / men strax hand
 tilstedde at Synden motte regne-
 re / da miste hand Troen oc den
 Hellig Aand intil hand bedrede
 sig. Verfaare skal mand oc for-
 denne sag skyld giøre gode gier-
 ninger / at wi kunde beuare oc be-
 holde hoss off troen oc den Hellig-
 Aand.

Siden skulle wi oc giøre go-
 de gierninger for Guds loffste oc
 foricketser skyld / Thi Gud haff-
 uer loffuit oc tilsagt vore giernin-
 ger dette / icke at de kunde for-
 tiene Syndernis forladelse oc for-
 lige oss med Gud / Men at de go-
 de gierninger som wi giøre siden
 wi ere forligte met Gud / de skal-
 le faa sin løn baade i denne Ver-
 den oc i den tilkommendis Ver-
 den.
 S ij den.

4
9 10

Den 12. Predicken

Den. I denne Verden giffuer Gud
oss for de gode gierninger almindes-
lid fred/offuerfödige nock aff det
som gaat er/helbrede / oc andet
gaat her i Verden. Vand siger io:
Dedie dine foreldre / at du kand
længe leffue/ Oc: om du hører din
Guds røst / da skaltu vere velsignet
i byen/ velsignet skaltu vere paa A-
geren &c. Som der staar i det gant-
ste Capittel Deuteronomij xxvii.
Oc til de Ephes.v. Cap. Guds vre-
de kommer for den skyld offuer
vanstroens børn. Eftterdi at Guds
vrede kommer offuer denne Ver-
den for vduortis Synder/da er det
oc vist at for vduortis Retferdig-
heds skyld da vnder Bud oss gaat
oc giffuer oss legomlige oc Verdz-
lige gode ting. Exempel i Jehu
(iii. Regum ix.) Odi Ezechia
(iii. Reg. xx.) Odi Cyro (E-
sa. xlv.) Derfaare om der vaare
end intet liff effter dette liff / da
skul-

Johan: Brent.

B2

Skulde wi end da giøre det som gaat
 er / at wi kunde faa det gode som
 vi behøffue her i Verden til dette
 liff. Men nu kand ingen ting vere
 vissere / end at der er it enigt liff eff-
 ter dette liff / oc Gud haffuer loff=
 uit sig at ville der betale gode gier-
 ninger / Mand siger: Muer skal giff-
 uis effter sine gierninger. Matt. v.
 Blæder oc frygder eder / thi eders
 løn er stor i Himmelten. Oc Lucæ
 xiiij. Cap. Naar du giør gestebud /
 da falde fattige / frøblinge / halte
 oc blinde / saa estu salig / Thi de
 haffue intet at betale dig / men det
 skal betalis dig i de Xetferdigis op-
 standelse. Dog betalis det icke
 for vor fortieniste / men aff Guds
 mildhed for CHRISTI skyld,
 thi Gud annammer vor wfuld=
 komne lydighed til gode for Chri-
 sti skyld. Wi skulle ocsaa giøre gode
 gierninger / thi Gud haffuer der til
 stæbt off. (som Paulus siger)

S iiii at

4
9 10

Den n. Predicken

at wi ere kallede til at vandre i
gode gierninger / vort kald stul-
le wi io giøre fyllest oc der i ve-
re Gud lydige.

For det siste / Wi skulle giø-
re gode Gierninger til at benise
vort hiertis tacknemmelighed der
met. Thi Gud haffuer beuist oss
store velgierninger for C^NRisti
skyld / oc vdøkreffuer tacknemme-
lighed / huilcken wi skulle beni-
se / icke aleniste met ord / men
ocsaa met gierningerne. Derfaa-
re effterdi at gode gierninger ere
saa nøttørftige oc nyttelige / ia-
de gode gierninger som Gud haff-
uer befalit at giøre / Da lader
oss vere Guds rilie lydige / oc van-
dre vdi gode gierninger / paa det /
at det gode wi haffue met tro-
en annammit / wi kunde det met
lydighed oc tacknemmelighed be-
vare vdi Christo Jesu vor Her-
re/

Johan. Brent.

111

re / som er met faderen oc den
DelligAland en Gud/benedidet til
euig tid / Amen.

Den Trettende Predicken/ex/
em Faste.

GEx til haffue wi for-
klaret Penitentz oc Sa-
cramenterne som der til-
høre / met huilcke Tro-
en stadsfestis oc forsøges / siden
haffue wi oc vnderuist om Tro-
ens fruct / som er at lide ont / oc
giøre gaat. Nu skulle wi ocsaa
see / huor til de andre stick oc Ce-
remonier som bruges i Kircken /
de ere nyttelige. Men paa det at
wi kunde giøre det stickelige / saa
at de kunde bequemme den røtte
oc sande Christendom / da skulle
wi først giffue act oppaa / huor
vdi it ret Christeligt leffnit staar /

S v oc

4
9 10

Den 13. Predicken

oc huor oppaa Paffuedømit staar,
Der nest / at de Ceremonier som
brugis i Kircken de ere Mgudelige
om de besmittis met den vrango
Papistiske mening / Oc at de ere
Gudelige / oc den Christen menig=
hed meget nyttelige / om wi bruge
dem saa / som de ere indstickede. Wi
tale her icke om wnyttige ting / eller
saadanne som intet høre til den
Christen Kircke / men wi handle
her om store oc alffuorlige ting. La=
der oss fordi flitelige høre met ørnes
ne / oc mercke oc legge paa sinde /
huad den hellige Scrifft taler her
om. Derfaare naar wi tale rettelige
om det rette Christelige leffnit / da
skulle wi icke haffue denne mening /
at den Christen Tro staar vdi de
vduortis Kirckens stick oc Ceremo=
nier / i saa maade / at huo der giør de
Ceremonier / som wi nu bruge i
Kirckerne / hand er derfaare en
sand Christen / Oc at huo icke giør
dem /

Johan: Brent.

34

dem/hand er icke en sand Christen.
 Det vere langt fra oss at wi skul-
 de den mening haffue. Men den
 Christen tro hun staar besynder-
 lige der vdi/ at wi tro dette / ath
 wi haffue selffue aldelis ingen
 Retferdighed / met huilcken wi
 kunde vere bestandige for Gud /
 oc at wi kunde ingelunde selffue
 betale oc fylleste giore for Sy-
 derne / Oc at alene Ihesus Chri-
 stus hand affsletter vore synder/
 oc haffuer formildet Gud Fader
 mod oss / oc at wi regnis Retfer-
 dige vden vor fortieniste / aleni-
 ste for **CNXIST** Styld ved
 Troen / aff huilcken Tro der si-
 den oprinder gode gierninger/eff-
 ter Guds Bud formedelst den
 NelligAand. Icke at wi met
 samme gierninger kunde betale for
 vore Synder / men at wi kunde
 bewise vor Tro i det wi ere Gud
 lydige / oc giore vor Nestor gaat.

Dette4
9 10

Den 13. Predicken

Dette er den rette Christendoms
mening oc sind / met den vorde alle
Menniske salige / saa mange som
salige skulle vorde. Thi siger Chri-
stus Johan: ij. Nu o som tror paa
Sønnen / hand skal icke fordøm-
mis / men huo som icke tror /
hand er nu fordømt. Oo Johan:
xvij. Cap. Dette er det euige liff /
at de kiende dig alene en sand
Gud / oc Ihesum Christum huil-
cken du vdsende. Men huad gi-
ris flere vitnesbyrd behoff: Len-
gantsle hellige Scrifft beuiser / at
ingen kand komme til Gud oc saa
salighed / vden oleniste ved troen
til Ihesum Christum.

Om wi tale rettelige oc alff-
vorlige om den Religion som hol-
dis i Passuedommet / effter som
de øgne skalcke Predicke oc lære /
Da skal mand icke heller haesse
denne mening / at den Papistiske
Mgudelighed staar alene vdi vd-
uortis

uortis oc siunlige Ceremonier som
brugtis i Kirckerne / som er / at
den som icke vil æde kjød om fa-
sten / hand lefftde icke Christelige/
oc huem det aade / hand vaare en
god Christen. Eller den som op-
regner sine Synder for Presten/
hand er en Papistiske / men huo
dem icke opregner / hand vaare E-
uangeliske &c. Det vere langt fra
off / at haftue saadan mening /
Men den Papistiske Mgudelighed Huor
staar der vdi / at vore gierninger vdi den
som vi gjore enten effter Guds ^{Papisti} ke M-
Bud / eller effter vort egit paa- ^{gudeliga}
fund / de ere betaling oc fyllestgiorelse ^{bed}
giorelse for Synderne / formilde staar.
Guds vrede / oc fortiene det eui-
ge liff. Fordi / At haftuedommet
monne staa der i / det beuiser den
lerdom som de øgnestalcker selff-
ue Predicke oc lære om Messen.
Chi saalunde lære de / at Messen
er en betaling oc fyllestgiorelse for
de

4
9 10

Den 11. Predicken

de leffuendis oc de døde Menni-
sters synder / for den gierning skyld
i sig selff / at mand siger Messer el-
ler hører hende. Her til hører oc
den lærdom de haffue om betaling
Huad for Synderne / om skærssild / oc om
skilmis- se der mange andre ting. Ja dette er be-
er emel- synderlige oc mest blandt alle ting /
lem **Paffues** en skilsmisse emellem Paffuedom-
dom oc mit oc den sande Christenhed eller
Christz- Christendom / at de ting som alene
dom. Høre Christi Maiestat til (som er /
at vdslette synderne / giffue offret=
ferdighed / formilde Guds vrede /
oc fortiene det euige liff) dem haff-
uer Paffuedommít lagd vore eg-
ne gierninger til / som vi haffue
giort / enten effter Guds Bud /
eller effter vor egen paafund oc
dict. Oc der vaar ingen ting el-
ler gierning saa kleen / som de io
tillagde den øere / som Christus al-
ene bør at haffue. Om nogen
bøide sine knee / for noget Billede /
da

Johan: Brent.

16

da haffde hand sit Afflad der fac-
re. Detenck ocsaa (dette vil ieg si-
ge om off / oc huad stick her vaar
met vort Tempel) De trapper
som ere vden vor Kirckedør / saa
mange dage aff lad haffde du /
saa mange treen som du gickst
fra torget op til Kircken. De sam-
me trapper oc treen de ere icke den
Papistiske Gudelighed / icke heller
den gang i sig selff / Men denne
mening som hengis der til/ at met
den gang vdsletter mand synderne/
etc. Det er Passuedommens hel-
lighed. Derfaare haffuer du her Huor
aff at mercke / at de gierninger vdi den
som giordis / de ere icke Passues vrangs
dommet / Men den vrangs mening Guds
som settis til gierningers fortie= se oc
niste det er den rette Passuedom / Religiø
oc besynderlige denne mening / komme
at gierningerne ere en betalling offuer
och fyllestegiørelse for Synder-
ne / oc fortiene det euige Liff /
Oc

4
9 10

Den 11. Predicken

Oc denne mening haffuer Paff-
uedommet / Jøerne / Tørckerne /
oc Wedningene / Fordi alle disse
Religioner oc vrangle Guds dyr-
ckelser / de tage den øre oc Ma-
iestet som Christo alene tilhører /
oc legge den sine egne gierninger
oc Menniskelig fromhed til. Viss
mig ekon fire mend / en røt Chri-
sten / en Jøde / en Papist oc en
Tørck / alle disse haffue huer sin
Religion vdi ens gierning / For
it Exempel at sige her paa : Huer
aff de fire giffuer til almisse gier-
ning en fattig Menniske en gyl-
den / Men den ene giffuer met en
anden mening end den anden giff-
uer / Thi skal mand icke eens døm-
me om samme gierning. En Chri-
sten giffuer Almissen / icke at hand
der met vil betale for Synderne /
men at hand vil beuise sin Tro til
Christum / oc vere Gud lydig i sit
kald / oc giøre vel mod sin neste.
Men

Men de andre giffue Almissen / at
de ville met den Almisse gierning
betale for Synderne oc fortiene det
euige liff. Derfaare staar icke Re-
ligionen vdi vduortis gierninger /
men vdi Troen.

Nu haffue wi met saa ord
hört om Kirckens Ceremonier oc
gierninger oc om den rette Chri-
stendom / oc om Passuedommens
stiek oc fund. Nu ville wi saa end
noget mere om samme stiek / Ce-
remonier oc seduaane at høre / saa
meget som behoff gjoris til det wi
haffue at tale om paa denne tid.
Oc først om faste / Om mand skal
faste / dernest huor mange slags
faste er. For det siste / huileket
sand faste er / oc huorlunde oc
huorsaare hun skal brugis. Om
mand bør at faste / der om er
ingen tuissuel eller trætte / Thi
alle Religioner ere offuer ens at
mand skal faste / Tørcken fester/
T Jøder=

Den 13. Predicken

Jøderne faste / Papister faste / En
sand Christen faster ocsaa / Men
her om er tuiffuel oc trætte / huor= lunde / i huad mening / oc for huad
endelig aarsage mand skal faste. Nu
er der tuende slags faste til / det ene
slags faste er off nøttørftigt oc off
paalagt aff Gud / det andet slags
er en veluillig faste som wi selffue
haffue taget off til / som ocsaa gi= ris behoff oc er off nyttelig oc god
effter sin viiss. Den faste som off
paaleggis aff Gud / er den naar wi
for fattigdom skyld icke haffue
Mad / oc nødis til at faste / at
leffue edruelige / ia at faste til
Vand oc Brød. Aff saadanne
fastere findis i dag mange / som
lide hunger aff fattigdom / som
icke kunde faa sin nøttørftige fo= de / Endog de Wgudelige de
slemmelige misbruge denne fa= ste / i det de knurre oc murre mod
Gud / stæle / oc andet ont giøre.

De

Tuende
slags
faste.

De Gudfryctige haffue alligeuel
 stort gaffn aff denne Faste / i det
 de lide hende taalmodelige / och
 vide at Gud vil møtte dennem
 nock. Thi siger Gud saa Esaie
 lxvi. Capittel : Jeg seer til den
 fattige / oc til den som haffuer en
 sønderknuset Aland / oc som fryc-
 ter sig for mit ord / Nuem er dog
 den som meer er sønderknuset oc
 bange i Alanden end de hungrue
 (vndertaget dem som kiende / oc
 gruffue for sine Synder) Thi
 anseer Gud dennem / som der staar
 i. Regum ii. Capittel. De møtte
 ere solde for Brød / oc de som lede
 hunger / hungre icke mere. Oc
 vdi Mariæ Loffsang / Lucæ i.
 Hand opfylte de Hungrue met
 gaat. Oc Matthæi v. Salige ere
 de som hungre oc tørste effter Ret-
 ferdighed. Oc det som D E R =
 X E N siger met ordene / det stad-
 festede hand oc met gierningerne.

T h Israels

Den 13. Predicken

Israels folck fastede i Ørcken /
det er de hungrede oc tørstede /
derfaare mættede Herren dem.
Oc saa lettelige kunde hand la-
de vdslyde Malmersi aff stenen /
saa vel som vand. Lige saa kun-
de hand oc aff Himmelen ned-
sende Krøsit Kiød / men hand vil-
de giffue Vand oc Manna / at
hand vilde lade dem see / som
hungre oc tørste / at Mennistene
leffue icke alene ved Brød / men
ved huert Buds ord / Det er at
Herren kand saa vel ved ringe
oc groft Brød / som met nogen
Krøsen mad føde oc oppeholde
dem som vandre i sit kald. Saar
iij. Reg. xix. Fremsette Bud for-
medelst sin Engel for Eliam it
steget Brød oc en kande met vand/
Da orfaare gaff hand hannem
icke lecker velsmagendis fulle Kiød
oc sterckt Vin. Det kunde hand
vel hafft giort / men hand vilde
lade

lade de hungrue see / at hand io
 saa vel føder oc verderqueger men-
 niskene met lidet oc grofft Brød/
 saa som met megen kresen mad /
 Fordi hand gick ved samme ma-
 dis krafft i fyretiue dage oc fyre-
 tiue Letter / indtil Moreb Guds
 Bierg. Odi Daniele er bescreff= Dani. 10
 uit huorlunde Daniel oc de tre
 Drenge met hannem triffluedis oc
 bleffue hyldigere aff Moss oc
 Vand / end alle de andre Kon-
 gens Drenge bleffue aff Kon-
 gens Mad. Fordi / paa det de kun-
 de vere Gud lydige / da vilde de
 ikke tære aff den mad som forbø-
 den vaar aff Gud / da gaff Gud
 dem ocsaa vext oc fremgang / at
 de vel treffuis aff moss eller grød/
 oc aff Vand de drucke. Derfaare
 effterdi den faste Gud haffuer
 lagt en oppaa/ hun haffuer Gud
 met sig oc hans velsignelse / da er
 io fasten hellig / oc en Gudsfryc-

T ij tig

Den n. Predicken

tig maa vel bruge hende / sig til/
stort gaffn.

Spree/
tiuffue
dagis
faste.

Den anden slags Faste er en
veluillig Faste / som nogen selff vel-
uillige tager sig faare / Oc den er
osf ocsaa nøttørftig / Derfor haff-
uer det værit her til dags en hær-
lig seducaane i blant Menigheden /
at den Fyrretine dags faste er hol-
den vdi fyrretine samfelde dage /
met sine Ceremonier oc stick. Den-
ne Faste meente somme at skulle
verit indskicket oc bestandig blif-
ve effter Christi Exempel / som
fastede Fyrretine Dage / oc Fyrre-
tine Netter. Oc effter Mosi Ex-
empel / som lige saa fastede xl. da-
ge oc netter der hand skulde hente
Guds Budord. Oc effter Eliæ
Exempel som flyde for den Drot-
ning Jesabel / hand gick foruden
mad oc dricke i fyrretine Dage oc
fyrretine Netter indtil Dreb Guds
Bierg

Johan: Brent.

140

Bierg. Oc det er vel sant / at wi al-
 tid saa skulle faste / at wi altid leff-
 ue edruelige . Christus siger Lu-
 cæ xxij. Docter eder / at eders hier-
 ter icke besuaris met fraadzeri oc
 druckenstab / oc met sorg for næ-
 ring. Oc Paulus siger Rom. 13.
 Lader oss aff legge mørckens gier-
 ninger / oc tage liusens Vaben
 paa oss / oc lader oss vandre erli-
 ge / som om dagen / icke i fraad-
 zeri oc druckenstab. Det som Chri-
 stus oc hans Apostel Paulus be-
 sale oss / det skulle wi giøre icke
 ailenste i fyrretine Dage/ men al-
 vor liff's tid. Oc at ville effter dis-
 se Exemplar som wi nu opregne-
 de om Christo/ Mose oc Elia/ ind-
 sticke fyrretine dagis faste/oc befa-
 le at holde hende eller at de giøre
 dødelig synd om de hende icke hol-
 de/det er icke andet/ end at biude
 at wi skulle effter Christi Exempel
 oc Eliae opuecke de døde igen

T iiiij

til

4

10

Den 11. Predicken

till liffuit / oc at wi skulle som Mo-
ses giorde at skulle det rode Haaff /
oc tuinge Vandit til at vdrinde aff
stenen vdi Orcken / fordi lige som
disse ere vnderlige iertegn / som icke
ere giorde met Menniskelig styrcke
oc krafft / icke heller met den Hellig= Aands ringe oc almindelige
gaffuer / men met den Hellig= Aands besynderlige gaffuer oc
krafft / Saa er det oc met den fa-
ste / at Christus / Mose oc Elias
fastede xl. dage / hun vaar icke
naturlig (fordi at icke far Mad
eller dricke vdi siu dage / eller i
det hoieste elleffue dage / der faar
mand sin doo aff effter naturlig
stikk) men hun vaar aldelis off- uer
naturlig stikk / oc hun vaar
Guds vnderlige forsvarlig gier- ning.
Ja / huovilde da lide vds
Guds menighed den strenge Qæ- remestere / som vdkreffuer aff
mennistene icke alene det som Chri-
stus

Stus oc Propheterne haffue lært
oc vnderuist Menniskene aff Guds
ord / men ocsaa de vnderlige gier-
ninger oc ting / som de haffue
giort effter sine besynderlige gaff-
uer de haffde aff Gud. Det er
vel sant / at de ting som Herrens
Kon befaler oc biuder / dem skulle
vi io visselige giøre / Men de vn-
derlige gierninger som Helge-
ne haffue giort / effter sine be-
synderlige gaffuer / til at stadfe-
ste Guds ord met / at vere sant /
de ere oss saaresette / icke at wi
skulle giøre effter dem saadanne
gierninger / icke kunde wi heller
det giøre / men at wi skulle met-
dennem bekende oc forundre den
Guddommelige mact / oc stadfe-
ste vor Tro. Thi er det wfor-
standeligt oc meget geckeligt / at
effter Christii faste ville indtrenge
i den Christen menighed xl. da-
ges faste / Dc om du legger denne
T v mening

Den 13. Predicken

mening der hoff/ at du met den
gierning vilt betale for dine Synder
for Gud / da er det en grum
oc forfærdelig Mguadelighed. Men
her tørff ingen foruente sig at ieg
vil mere tale paa denne tid om den
Aandelige faste / som er / at wi
skulle faste aff laster oc holde oss
fra Synderne / oc icke effterfylge
vor Kiøds lyft. Denne effterlig-
nede faste skulle wi alle tider hol-
de/ end mit vdi Gestebud / Oc saa
offte oss til raadis til Penitentz oc
bedring / oc at fly Synderne / saa
offte kaldis wi oc til denne faste.
Men wi ville besynderlige tale om
den legomlige faste / som er at vd-
uortis holde sig fra Mad oc dric-
ke. Saar haffuer det rerit til den-
ne tid seduaane i den almindelige
faste/ at mand skulle holde sig
fra Mad indtil Klocken vaare El-
leffue om dagen/ paa den tid mot-
te mand da øde saa meget mand
lystede /

Buors
dan fas-
sie vaar
i Paff-
uedom-
nit.

Iystede / oc det tilsteddis ocsaa at
æde oc dricke noget lidit om Auff= 4
tenen. Oc den faste bleff grand= 10
giffuelige holden / met saadan me= 14
ning / at det vaar en gierning / 18
met huilcken vore Synder vdslet= 22
tedis for Gud.

Men den faste som saa bleff 4
holden effter Passuedommens sed= 8
uaane oc øgnestalckes / hun kom 12
icke offuer ens met Eliæ / Mosi 16
oc CHRISTI Exempel / icke 20
heller met de slags faste som vaare 24
indskickit i Louen / icke heller met 28
Euangeliij Lærdom / oc icke heller 32
met nogen sand Gudelighed. Først 36
at hun kommer icke offuer ens 40
met Prophetenis oc CHRISTI 44
Exempel / det er nu tilforn 48
nock beuist. Dernest da kommer 52
hun icke offuer ens met de slags 56
faste som vaare effter Mosi lou / 60
fordi effter lousens seduarne skulde 64
mand

Den 11. Predicken

mand faste den gantske dag / indtil afftenen / men Papisterne der wi-
tale om / de fastede alene indtil
middagen / Oc see mig nu her til
hine suarlige tredste / ia heller ge-
ckelige øgnestalckers raad oc an-
slag / Fordi / der de saa at effter
Lousens seduaane skulde mand
faste indtil Aftenen / da læsde de
oc siungde Aftens Sangen om
middagen / at naar Aftens san-
gen vaar sungen / da motte de
saa mad / paa det at de skulde icke

Seiers bryde fasten. Dersoruden time
uerck oc Klockerne oc Seieruerckene effter
timers klocke i gammel seduaane vaare saa sic-
fordom pede / at de talde oc regnede ti-
merne effter som dagen vaar først
opruinden / saa / at naar dagen
haffde skinnet en time / da slog
Klocken ic / der effter en time /
vaar Klocken to / oc saa fremde-
lis. Dersor bleff den elleffte time
fuldner den siste time om dagen /
(saa

Johan: Brent.

14

(saa som den Parabel giffuer til-
fiende / om dennem som arbeidede
i Dingaarden) besynderlige om-
fasten / som mand kand acte paa
denne tid som Dag oc Niatten ere
lige lange om Vaaren. Men vore
begynite at regne dagens timer fra
Midnat / saa kommer da den el-
leffte time om middags tid. Naar
de da aff lode paa den tid at fas-
ste / da meente de at haffue bez-
talit Bud oc fuldkomit sin faste.
Nuad kand wblueligere giorts end
denne tredskhed / baade aff de men-
niske som nogen siel oc fornusst
haffde / oc saa besynderlige mod
Bud : Maas icke it gallit Menni-
ske kunde forstaa / at det er icke
end da afften / endog at afften-
sang vaar lesd oc siungen til mid-
dags tid / naar Klocken haffde
slaget elleffue paa Seieruerckene i
disse Lande : Vaare icke vor Bud
vist geckelig / om hand lode sig i
denne

4

10

Den 13. Predicken

denne maade stoffis : Men den-
ne tredsthed endog hun er taabe-
lig / dog siunis hun lig at vere
hans vnderfundighed / som haff-
de giort pact oc forbund oc sæt
fred met sine fiende i xxx. dage/
men om Natten roffuede hand
paa dennem / oc deris Ager oc
Marcker / oc sagde sig at haffue
giort forbund met dem om dage-
ne / icke om Netterne / Lige saadan
suigactighed maa mand see i disse
øgneskalcker / som vilde stoffe
Gud en halff Dag oppaa / for
en hel Dag / fordi at Aftens
sang vaar lesd oc sungen / oc Klo-
cken haffde slaget Elleffue/ huad
kand blindere vere end denne blind-
hed : Thi kommer icke heller
denne faste offuer ens met Louen,
fremdelis : Icke kommer hun
heller offuer ens met den seduac-
ne som vaar i den Christen Me-
nighed i fordom tid / som du seer
vdi

Johan: Brent.

144

vdi Spiridione: Thi der hand
haffde om fasten laant en frem= 4
mit mand Herberge / oc saa at
hand vaar modig oc traet / da sag= 10
de hand til sin Dotter / Toe den=
ne fremmede Mands foer / och
sæt Mad for hannem / Oc der
Pigen sagde at der vaar ingen mad
leffnit oc foruarit for det vaar fa=
ste / da besol hand at hun skulde
kaage noget Suine flest som laa i
Salt / der det vaare kaaget / da
sætte hand sig til met den frem=
mede oc aad aff det flest oc Sui=
ne Riod som vaar fremset / oc bad
den fremmede at hand vilde æde
met. Mand sagde ney / oc sagde
der til met / Jeg er en Christen /
Spiridion suarede / Da maa du
icke sige ney her til / Jeg er
oc en Christen / Thi alle ting ere
dem rene som selffue er rene / som
Guds Ord lærer oss. Met det ord
gaff Spiridion sin Budfryctighed
oc

Den 13. Predicken

oc forstandighed tilkiende/ oc huor-
lunde mand maa bruge sin Chri-
sten frihed.

For det siste / Nun kommer
icke heller offuer ens met den Chri-
sten lærdom / thi den Christen
lærdom lærer oss en euig edruhed/
som wi ville her effter faa at hø-
re / Men en Papistiske faste dag/
hand giorde trende fraadze dage/
som det ordsprock liuder. Nun

**Ein
fastdag** lærer ocsaa at alene Christi pine
drei ful haffuer vdslettit vore Synder /
tage. Men effterdi mand fastede i den
act oc mening / at mand met den
gierning vilde betale for Synder-
ne / da er io saadan faste ret tuert
emod den Christen religion / oc er
met den mening Wgudelig. Nu
haffuer du hørt huordan den Pa-
pistiske faste monne haffue verit.

Nuad skulle wi da giøre ?
Skal mand aldelis ingen faste
acte ? Det vere langt fra oss : Thi
saa

saa skulle vi afflegge misbrug at
 huer ting beholder sin rette brug /
 oc wi kunde føre it høffuist lefft
 oc tuctige seder. De Øgnestalckers
 faste duer intet / men edruhed
 giør is it Christet Menniske fornø- ^{Christis}
 den behoff / Oc endog hun giør is ^{ne gør}
 alle tider behoff / dog giør is hun ^{at vere}
 mest behoff naar mand skal høre
 Guds ord / naar mand skal lære den
 Christen Religion. Fordi wi haff-
 ue fornøden behoff at høre Guds
 ord oc den lærdom om troen / paa
 det wi kunde vndfange oc beholde
 troen / at wi kunde saa Retferdig-
 hed oc fylge Guds kald / oc komme
 til Nimmerigis Rige. Christus si-
 ger : It er nødtørftigt / som er ^{Lue. 10.}
 at høre Guds ord / oc beholde den ^{It er}
 rette sande Religion / Oc alle andre ^{nød-}
 ting paa Jordens de tiene oc vige ^{tørffe}
 for dette ene nøttørftige. Embitz-
 mend oc Bønder de arbeide / Nuor-
 faare : at de kunde saa deris føde/

D

Ret

Den 11. Predicken

At der met skal giffuis tilkiende / at
dette ene / som er at høre Guds
ord / det er nødtørftigt. Saa er
det io obenbarlige sand / at fraad-
zeli oc druckenstab giøre Menni-
stene wbequemme til at høre Guds
Ord / Naar bugen er fuld / da
haffuer mand icke subtiligt for-
stand. Ingen ting forderfuer
saa huen oc forstandit / som bugen
der er proppit fuld. Esaie v. Cap.
sigis der saa: I haffue Harper /
Psalter / Trummer / Piber oc Vin
i eders Gestebud / oc see intet til
Herrens gierning / oc acte icke paa
hans henders gierning / det er
fraadzeli oc druckenstab de offuer-
falde oc ødelegge hiertet oc sindet /
at det kand icke forstaa enten Guds
ord eller hans gierninger. Oseæ
lviij. Cap: Vin oc druckenstab de
borttage hiertit. Lucæ xxij. Docter
eder fru fraadzeli oc druckenstabrc,
At den dag skal icke hastelige kom-
me

me offuer eder / Det er / Fraadzer i
oc druckenstab giøre det saa / at du
kant icke acte paa Herrens tilkom-
melse / som forkyndis i DEKRENS
ord. Derfaare til at høre Guds
ord (for huilcket alle ting vige oc
tiene maa) der haffue wi behoff
edruhed til. Oc effterdi der bleff
obenbarlige i den Christen menig-
hed Predickit / besynderlige paa
denne tid om Alarit / om Peni-
tentz / oc CHRISTI pinelse /
da brugte de i fordom tid / fyrre-
tive edrue dage / dog icke til saa-
dan vrang Guds dyrckelse / som
ognestalcke de haffue effterfuld /
Men aleniste til at prise edruhed /
at Menniskene kunde vere diss be-
quemmere til / at lære øc begribe
denne nødtørftige lærdom om Pe-
nitentz oc Christi pinelse. Thi wi
Christne ere icke saa aff Euangelio
bundne til visse slags mad som Jø-
berne / men wi ere tilbundne til
D ij edru-

Den 11. Predicken

At der met skal giffuis tilkiende/ at
dette ene / som er at høre Guds
ord / det er nødtørftigt. Saa er
det io obenbarlige sand / at fraad-
zeli oc druckenstab giøre Menni-
stene vbequemme til at høre Guds
Ord / Naar bugen er fuld / da
haffuer mand icke subtiligt for-
stand. Ingen ting forderffuer
saa huen oc forstandit / som bugen
der er proppit fuld. Esaie v. Cap.
sigis der saa: I haffue Warper /
Psalter / Trummer / Piber oc Vin
i eders Gestebud / oc see intet til
Herrens gierning / oc acte icke på
hans henders gierning / det er
fraadzeli oc druckenstab de offuer-
falde oc ødelegge hiertet oc sindet /
at det kand icke forstaas enten Guds
ord eller hans gierninger. Oseie
iii. Cap: Vin oc druckenstab de
borttage hiertit. Lucæ xxj. Docter
eder fraa fraadzeli oc druckenstabrc,
At den dag skal icke hastelige kom-
me

me offuer eder / Det er / Fraadzer i
 oc druckenstab giøre det saa / at du
 kant icke acte paa Herrens tilkom-
 melse / som forkyndis i DEKrens
 ord. Derfaare til at høre Guds
 ord (for huilcket alle ting vige oc
 tiene maas) der haffue wi behoff
 edruhed til. Oc effterdi der bleff
 obenbarlige i den Christen menig-
 hed Predickit / besynderlige paa
 denne tid om Marit / om Penit-
 entz / oc CHRISTI pinelse /
 da brugte de i fordom tid / fyrre-
 tiue edrue dage / dog icke til saa-
 dan vrang Guds dyrckelse / som
 Agnestalcke de haffue effterfuld /
 Men aleniste til at prise edruhed /
 at Mennistene kunde vere diff be-
 quemmere til / at lære øc begribe
 denne nødtørsstige lørdom om Pe-
 nitentz oc Christi pinelse. Thi wi
 Christne ere icke saa aff Euangelio
 bundne til visse slags mad som Jø-
 verne / men wi ere tilbundne til
 O ij edru-

Den 11. Predicken

edruhed/ Den Historia om Spiridonie ved mand vel / som wi op= regnede noget tilforn / om at æde kiod i faste / samme Historie tycte vore Forfædre verdig at vere / at hun bleffue bescreffuen / saa at h^e effterkommerne kunde faa hende ocsaa at vide / oc den Christne mes nighed kunde haffue it Exempel

Fredag om den Christen frihed / Sa^a oc ² ^{eff} haffuer oc vore Forfædre holdit uerdag.

tuende edrue dage for Søndagen/ icke aff nogen vrang helligheds skin / men at de kunde diff edru= eligere forsamlis til at høre Guds ord / oc de saalde icke obenbarlige kiod paa de dage / icke fordi Gud haffde det saa befalit / men paa det de skulde icke giffue Aar= sage til almindelig Gestebud och Bryllup / Men huad giøre wi nu? Effterdi Dgnestalckeri stra= ffis / da meene Mennistene nu at mand skal intet støde eller acte no= gen

gen høffuisthed och Edruhed,
Somme embitzmend arbeyde den
gantske vge igennem met deris
hender / Men naar Løffuerdagen
Kommer / da gaa de i Badstue/
toe sig / oc om Natten sette sig
almindelige til dricks. Thi dricke
de sig fulde oc druckne / at om
dagen der effter / som er Sønda-
gen / da ere de gantske wbequem-
me til at høre Guds ord / thi en-
ten soffue de hiemme / eller driff-
ue paa torget den stund Predicken
er / eller de sidde i Kircken och
snorcke oc vdblæse den Aftens
Fraadzeri. Nuad er slemmere
oc værre end det: Det ene / som
er / at høre Guds ord / det er
nøttørfftigt / oc det er det som wi
baade arbeide oc leffue faare /
och naar du haffuer lenge bru-
get dit suedige arbeid / Da for-
Easter du oc taber met dit Natte
Gestebud / det samme nødtørff-

D iij tige

Den 11. Predicken

tige gode / Nuad er det for en
gallenstab : Verdzlig Lou oc ræt
saa ypperlig som hand er / hand
viger dog paa denne dag / oc du
vilt icke vige oc fire hannem / men
forkaster oc spotter hannem met dit
wbequeme oc wtidelige gestebud:
Fordi om saa er at du arbeider den
gantske vge igennem/oc forsømmer
dette nødtørfftige/ da er det lige
som du vilde met stort arbeide op-
rycke klintten aff Ageren / oc sön-
derslaa de store klimper oc fly ior-
den vel til/ men saa dog ingen
sæd der i Jorden. Derfaare paa
det at alle andre ting kunde haff-
ue deris rette nytte oc brug / da
skal mand vere edru / besynderlig
naar Guds ord skal høris som er
det ene nødtørfftige. Fremdelis/
Endog Embitzmend handle deris
Verdzlige erinde/ den gantske vge
oc gantske Aar omkring/oc endog
de skulde haffue mere opsiun oc
flitig:

flitighed om deris salighed end
om andre ting / dog bortdragis de-
met deris egne erinde oc syssel fra
Guds ord at høre / oc met it bren-
dende hiertes begiering at tale oc
handle met Gud / Dersaare er
Søndagen indsticket / oc disse xl.
dages tid / at huer for sig vdi
det mindste paa disse tider / skal
giøre det hænem bør. Dette haff-
uer oc altid verit bruget hoss de
Gudfryctige / at naar noget strengt
oc alffuorligt tungt tingest skulde
forhandlis met Gud / da haffuer
den mening mand fastit / icke til
vrang Gudelighed / men til edru-
hed / (j. Regum viij.) Samuel be-
fol at faste / der de skulde forhuerff-
ue seieruinding offuer Philisterne /
q. Paralip. xx. Josaphat. Jonæ
iiij. Cap. Kongen aff Niniue / som
oc besaler at queget skal faste / icke
for den sag / at queget kunde kien-
de Gud / men at Mennisten kunde

v v met

Den 13. Predicken

met dette tegen paamindis om den
alffuorlige sag/ nød oc trang som
da paa færde vaar. I det Ny Te-
stamente Acto. xiiij. Da fastede
Disciplene / der de vdsende Apost-
lerne til Nedningerne. Oc der ere
fast mange Exempler oppaa saa=
dan alminidelig faste / som bleff
holden icke met nogen vrang me-
ning / men til edruhed. Derfaare
om saa er at wi ville om Sønda-
gen eller paa denne tid forlige
oss met Herren vor Gud om vor
salighed / da er det oss meget nød-
tørftigt / at wi rede oss til edru-
hed. Jeg vil her intet tale / om
den nytte oc gaffn / som legomit
haffuer aff edruhed / fordi en-
dog legomit kunde haffue noget
ont der aff / dog effterdi Sielen
haffuer stort gaffn der aff / icke
aleniste til at høre Guds ord/ men
ocsaa til at spæge och igenholde
de wmaadelige begieringer oc at-
traa

Johan: Brent.

150

traa som kommer i sinde / oc til alle
 embede oc tieniste mand bør at gi=
 re her i Verden / da bør vi selle
 huer Guds fryctig Menniske legge
 Vind oppaa / at det altid (och
 besynderlige paa disse tider som
 Guds Ord kundgiøris) bereder
 sig met edruhed / oc met lydig=
 hed annammer vdi Euangelijs ord
 Ihesum Christum vor Herre /
 huilcken er met Faderen oc den
 HelligAland en sand Gud
 benedidet til euig tid /

A M E N.

Den Fiortende Predicken / er / om Gang vdi Kircken / oc om Orgene.

PDi den siste Predicken /
 effter at wi haffde forklarit
 Sacrameterne / oc de ting som høre
 til Sacrameterne / da begynte wi oc

at

Den 14. Predicken

at tale om stick oc Ceremonier i
Kirckerne/ der forklarede wi først
huor vdi den sande Christendom
staar / oc huor vdi den Wgudeli-
ge Passuedom staar. Dernest at
de Kircke Ceremonier ere Wgu-
delige/ om de besmittis met Wgu-
delige meninger/ Der foruden for-
klarede wi huad fasten er / met
huess der tilhøre / huilcket icke er
en aff de ringeste Kirckens sed-
uaane oc stick. Derfaare ville
wi nu ocsaa noget tale om Sang
som brugis i Kircken oc Orger
leeg som wi nu bruge naar Me-
nigheden forsamlis i Kircken.
Hordi / naar Predicken skal ste i
Kirckerne / saa at Orgeleeg bru-
ges der dc til / da ere der mange
som vorde hastige / oc vdsprede
oc føre iblant almuen/ at der bru-
ges endnu den gamle Papistiske
stick i Kirckerne. Der met for-
tiene de vel en haard paamindel-
se

Johan: Brent.

51

se oc straff / thi de haffue nu saa
mange Aar hørt Euangelion / oc
icke lært der aff / huor vdi det
sande Christelige leffnit staar. Thi
det staar icke (som wi ocsaa haffue
sagt tilforne) vdi de vduortis oc
siunlige Ceremonier oc stick som wi
see for oss i Kirckerne / i saa maa= 4
de / at huo som bruger den stick wi
nu haffue i Kirckerne / hand er
derfaare en sand Christen / oc at
huilcken den icke bruger hand skul-
de derfaare icke vere en god Chri-
sten . Men Christendommen staar
mest der vdi / ath wi tro at Ihesus
Christus vor Herre alene / hand
er den som haffuer vdslettit vore
Synder / oc formildet Gud fa-
der mod oss / oc at wi regnis ret-
ferdige for Gud / alene for Chri-
sti skyld / vden vor fortienste / ved
troen til Christum / aff huilcken
tro der siden vdrinde gode giernin-
ger effter Guds Bud / formedelst
den

10

10

Den 14. Predicken

Den HelligAland / icke at wi kunde met de gode gierninger betale for Synderne / men at wi skulle benise vor tro der met / at wi ere Gud lydige / oc giøre vor neste gaat.

De endog at sangen oc Orgeleeg siunis föie at haffue paa sig / alligeuel naar wi ret betencke acte oc forklare deris krafft oc væsen/ da opliuse de oc hielpe Christendommen icke lidit. Lader oss fordi flitelige met ørnene høre / och met hiertit mercke / huad mening wi skulle om disse tingester haffue/ effter som den Hellige Scrifft vduiser. Fordi at mand siunter oc lecer i Orger / det i sig selff gjør oss huercken fromme oc retferdige / eller onde oc wretferdige for Gud / De Christendommen staar icke der vdi / icke heller Passuedommen. Thi Sang oc Orgeleeg brugedis ocsaa i Verden før end Christen-

Christendommen bleff obenbarit
effter Christum oc Apostlene / oc
før end den wgdelige oc wchristes-
lige Passuedom begynte. At siun- Sedua-
ge i Kircken det er en gantste gam- neat
mel seduaane/ icke aleniste hoff off siunge.
i den Christen Religion / men oc-
saa hoff Jøderne och Nednins-
gerne naar de forsamledis vdi Gu-
delighed/ Der aff ere hoff Jøderne
Davids Psalmer oc andres / hoff
Nedningerne Poeters Verss som
kunde legis paa Lirer oc andre stræ-
geleeg / met huilcke de loffuede oc
prisede guderne oc merckelige mend.
Men det som end er allerypperst /
Christ' selff met sine Disciple sang
ocsaa Loffsange / oc besynderlige
paa den tid/som han indstickede sit
testament/oc vdgick at lide sin pine.
Tdi der staar saa Matt. xxvi. Den
tid de haffde sungit Loffsangen /
da ginge de vd til Oliebiergit / De
David sang Psalmer / oc legte pac
ats

Den 14. Predicken

atskillige spil / som wi see i. Ke-
gum vi. Derfaare raader hand off
Psal. 150 der til vdi Psalmen/sigendis: Loff-
uer hannem met Basuner / loff-
uer hannem met Psaltere oc Nar-
per / Loffuer hannem met trom-
mer oc dantz / loffuer hannem
met strenge oc piber &c. Thi skal
mand see til / for huad sag den sed-
uaane at siunge er bruget / Intet
er det bruget der til / at sangen i
sig selff/ eller orge legen oc liudet/
er for sin egen gierning skyld/ en
fortieniste til at faa Syndernis for-
ladelse / oc det euige liff. Thi saa-
lude siungde Jøderne deris sange/
Saa siungde Nedningerne deris
viser oc sange/ Saa haffuer oc de
Papistiske Dgnestolcke / Muncker
oc Prester / siunget deris siu tider
som de kalle Septem horas Ca-
nonicas / i denne mening / at den
gierning / huad heller de forstode
ordene oc meningen ret / eller ey /
skulde

Johan: Brent.

15

Skulde vere saadan en gierning / som
 kunde fortiene Syndernis forladel-
 se baade for leffuendis oc døde. Mē
 denne mening skal mand storligent
 fly / thi hun formørcker vor Her-
 ris Ihesu Christi velgierning oc
 herlige Maiestat / oc den loff och
 øre som Christus burde at haffue /
 den legger hun ind paa Menni-
 skens egne gierninger. Maas mand
 da ingelunde disse ting bruge
 Ah ney / wi maas icke bruge den-
 nem i saadan vrang mening som
 de dennem bruget haffuer / Men-
 den Mgudelige mening skal bort-
 stilles oc bortkastis / oc det som
 nytteligt er maas mand bruge / Thi
 wi skulle vist vochte oss / at wi icke
 fortiene saadan spot / skyld oc kla-
 ge / som Lycurgus hoss de Lace-
 ðæmonios / Thi for den hadskhed
 hand haffde til druckenstab / da
 befoel han at affhugge Vintreene /
 det vaar daarlige giort / Thi hand

X

kunde

4

10

Den 14. Predicken

Kunde vel i andre maade forbudt oc forhindrit druckenstab / och ligeuel bruget Dinen rettelige til en god brug. Oc den tid de Romerske raadsloge en finde / huorlunde de Kunde holde en høffuist oc ørlig regimenter oc handel / da vaar der nogle som tilraadde / at mand skulde intet bruge Guld / sølff eller penninge / Thi de meente at Gierighed / hofferdighed och andre laster kunde der met borttages / det vaar osaa geckeligt: Thi de kunde vel bruge Penningene røt / oc finde en anden maade til at raade menigmands bestie/ Saa vaare det oc daarligt / at aldelis bortkaste alle de Kirckens Ceremonier / til huilcke Papisterne haffue sæt oc tillappet en Wgudelig mening / effterdi wi kunde io stille det nyttige fra det Wguidelig ge.

Icke er heller Sangen och Orgoleeg sticket i Kircken til at for-

fordriffue tidsens kixedsommelig= hed met : Fordi endog at it Gud= fryctigt Menniske tyckis intet at verre lystigere / end at siunge eller hørs Huors re Gudelige Psalmer / alligeuel ere faare Psals Psalmer tilskickede at siungis / for mer it større nytte oc gaffn / end til at siungis fordriffue tiden der met. Nuad i Kirkerne, gaffn haffue de da met sig : Det haffue wi lært vdi disse forgangne Predickener om Penitentz oc hen= dis parter / saa at Penitentz giør= ris oss for nøden behoff / til at faa Himmerigis glæde oc gode. Oc haffue wi sæt trende parter som høre til Penitentz / som ere Syndernis bekiedelse / Troen til CHRISTVM / oc lydighed i Guds Bud. Wi haffue oc sagt at Guds ords Predicken er det besyn= derligste ridstab / met huilcket den HelligAland forarbeider / oc giør i oss disse Penitentzis parter. Derfaare effterdi den Guds ords Predicken

Xij som

Den 14. Predicken

som steer met munden/hun er den
HelligAlands ridstab / Nuorfor
Predicker mand icke da altid Guds
ord / oc huad giørs det behoff at
ocsaa siunget. Her til suarer ieg
saa: Naar wi tale om Guds ords
Predicken/da forstaar wi icke alene
den Predicke som steer i almindelig
forsamling i Predickestolen / men
oc den som steer met Psalmer och
sang som bruges i den Christen
forsamling oc menighed/ Thi dette
**Guds
ords
Predic
cken
steer i
mange
maade.**
ord Predicken er it almindeligt ord /
oc haffuer mange parter vnder sig /
den ypperste species eller part / er
den Predicke som steer obenbarlige
paa Predickestolen for Almuen .
Den anden part er lessningen/men
hun pleier icke at vere saa krafftig /
oc gaa Menniskene saa vel til hierre
som den leffuendis rost. Den tredie
part er sang iblant menigheden /
Thi Paulus scrifuer til de Epheser v. Cap. sigendis: Opfyldis met
Aanden/

Aanden / oc taler met huer andre
 om Psalmer oc Loffsange / oc Aan-
 delige viser / siunger oc leger for
 Herren i eders hierter / Oc hand
 giffuer tilkiende / at wi opfyldis
 met den HelligAand i det wi siun-
 ge Psalmer. Item til de Colosser Eolo. »
 siger hand : Lærer oc formaner e-
 der selff met Psalmer oc Loffsange
 oc Aandelige deilige viser. Men
 Buds ords Predicken och forkyn-
 delse er der til indsticket / at det skal
 rere den HelligAands ridskab / met
 huilcket wi kunde opfyldis met
 den HelligAand / oc læreris oc paa-
 mindis til Gudfryctighed. Der-
 faare som Paulus beuiser / da er
 den sang vdi Kircken / en part aff
 Buds ords Predicken oc forkynnel-
 se / naar de selffue som siunge for-
 staar det de siunge / Efftterdi san-
 gen er en part der aff / da fylger io-
 bette der effter / at hand fører oc

Xij hen-

Den 14. Predicken

Henter oss det samme nytte och
gaffn/ som Guds ords Predicken.

Fremdelis Guds ords Predi-
cken er ossit nøttørftigt ridstab /
met huilcket den HelligAland for-
arbeyder i oss Penitentz/det er / vo-
re Synders bekjendelse / Troen til
Christum oc lydighed / Derfaare
forarbeider den HelligAland i oss
de samme ting ved den sang i Kir-
cken. Nuad skulle wi da giore: Li-
ge som wi skulle haffue stor flitig-
hed til at høre Guds ord / om wi
ellers aff hiertit alffuorlige ere
Gudfryctige/ saa skulle wi oc haff-
ue flitighed til at lære sang oc Psal-
mer som siungis i Kirckerne. Men
see nu vore vrangle och baguende
misbrug/ stick oc feder/ Somme de
trænge sig aff Kircken strax Predi-
cken er vde lige som nogen haffde
blæst til strid / eller slaget allarm /
Somme tyckis de haffue blusel
vdaff om de siunge. Nu meen ieg
først

først at der er ingen mand / som
holder sig ædeligere at vere/ end
Konning David som vaar baade
en Prophet oc en Konge / Alt
sang hand Psalmer met stor lyst
oc glæde / oc hand stemmedis icke
ved at frygde sig/ oc leege Psalmer
met sin Harpe/som mand maa see
den Histori i. Regum vi. Ingen
aff oss er helligere oc ædeligere end
hand/ Thi maa huer efftersylge
hans Exempel / Men allermest
Christi Exempel om huilcket wi
haffue talit tilforn/som staar Mat-
thæi xxvi. Dernest iblant Quin-
derne er ingen ædeligere end Mo-
si Søster / eller Helligere end
Anna Samuelis Moder / eller
Maria Christi Moder / Alt dic-
tede de Psalmer oc siungde dem.
Ja det er end Quinderne en stor
heder och ære / at de tilstedis at
siunge iblant Menigheden / Thi
ellers er det forbudet Quinder
X iiiij at

Den 14. Predicken

at tale i blant menigheden / men i
det at de maa siunge / da ere de fri
fra den Lou oc forbud. Derfaare
skal dem tyckis at de haffue priss
der aff / at de tilstedis at siunge i
Kircken / oc diss fliteligere skulle de
lære sang / esfterdi at baade de som
siunge oc de som høre der paa / de
faa saa stort gaffn der aff.

Der ere oc andre nytte och
gaffn som den Sang i Kircken
haffuer met sig / huilcke wi kun-
de vel acte / om wi ville betencke /
huor til Gud haffuer skafft oc giff-
nit Menniskene den almindelige
Sang oc leeg. Thi denne konst
Musica / huad heller hun brugis
met Sang eller paa noget strenge-
spil eller i andre maade paa andre
instrumenter / da er hun naturlige
skabt oc stickit aff Gud / til at
formilde den bekumring mand
haffuer aff arbede / til at stille
sit eget sind / til at formilde vrede
oc

Huor-
faare
Gud
haffuer
skabt
Musse-
sam.

oc gallen hastighed. Oc at dette er
 sant/ det kand mand fornemmie aff
 daglig forfarenhed/ See en bonde/
 hand lester baade sit oc sit quegs
 treldom met sin sang saadan som
 hand dog kand vere / En tieniste
 Pige hun queder i sit arbede/ Saa
 nyner en Embitzmand satelige ved
 sit arbede / Moderen hun queder
 ocsaa for sit lille barn &c. David
 met sin Harpeleeg formildede
 Sauls vrede oc hastighed. Oc de
 gamle haffue bruget denne konst
 vdi Gestebud / at de met hende
 vilde stille gesternis sind oc affect /
 at de icke skulde formeget optændis
 oc opærris aff Vin. Denne sam-
 me er en Loulig brug/ til huilcken
 Gud i almindelighed haffuer sti-
 cket Musicam / den sanger konst.
 Men esfterdi at denne konst Mu-
 sica haffuer i almindelig brug saa
 stor krafftighed / da er det io vist /
 at den Musica som brugis vdi Kir-

X v cken

Den 14. Predicken

eken haffuer meget større krafftighed. Fordi det som siungis vdi Kircken / det er sammen sæt aff den hellige Scrifftis ord / oc den Hellige Scrifftis, eller Euangelij ord ere en Guddommelig krafft/ met huilcken alle vorde salige saa mange som Tro:Rom: j. Derfaare om saa er at denne Konst Musica el-ler sangen sylger der met da haffue de disse mere krafft. Thi siger oc saa Paulus j. Corin: xiiij. Naar i komme tilsammens / da haffuer huer en Psalme etc. Lader det alt= sammen ske til forbedring. Vand haffde icke sagd til forbedring / om sangen haffde intet nytte med sig. Fordi lige som Guds ord lerer oss och stadfeste Troen och hu=sualer oss i modgang / Lige saa gior oc sangen oc Psalmer. Der=faare gjorde oc sammen sætte Za=charias / Maria oc Simeon Psal=mer oc Loffsange som staar vdi Euan-

Johan; Brent.

158

Euangelio / for den sag ath de
kulde siungis.

Men nu siger du : Dette skal
forstaas om de sange som siungis
paa vort almindelige tungemaal /
saa at alle land dem forstaar / icke
om Latin sang oc Orgesang som
icke forstaass. Der suarer ieg saa
til : For den samme sag siungis i
Kircken icke aleniste Latinke sang /
men ocsaa paa vort almindelige
maal / Thi der samlis tuende slags
folck i Kircken / de som Latin for=
staar / oc de som icke forstaar andit
end vort almindelige Sprock / Der=
faare siungis begge slags sange i
Kircken. Oc Orgeneret brugis
der til som it ypperligt tegn / met
huilcket wi skulle paamindis at acte
paa de ting som læreris oc vnderuissis
den Dag. Saa er det nu kor=
telige forklarit / Nuorlunde ath
Sang oc Orgerne bruges wgudef

4

10

Den 15. Predicken

lige / oc huorlunde de maa brugis
rettelige / Thi ville wi bruge dem
met Sudfryctighed / at wi kunde
faa ret forstand paa vor NEEkre
Jesum Christum oc beholde han-
nem hoss oss / Huilcken som er
met Faderen oc den HelligAland /
en sand Bud / huilcken ske loff
oc priss til euig tid / A-

M E N.

Den Remtende Predicken /
er / om Hellige dage.

MI haffue nu forklarit om
Kirckens Cereemonier och
stick / huad de haffue op-
paa sig / huilcke brugis i Kircken
for en god orden oc stick / oc ere
migit nyttelige / om wi bruge dem
ret til Menighedzens nytte oc til at
forklare Guds ord. De ere icke
indstickede for denne sag / at wi
der

der met kunde fortiene (som øgne-
ruge den wi kunde
wi kunde
barmhertig Gud / Syndernis for-
ladelse oc det enige Liff. Thi det
er Wgudeligt at saadan mening
haffue om Kirckens Ceremonier
oc stick / oc met saadan mening bør
dem ingelunde at holdis / . Fordi
vdi den maade drage de oss fra
troen til Christum / oc giøre Chri-
sto en stor bespottelse / Thi at for-
lade Synderne der hører Christi
Maiestat til alene. Men naar det
leggis vore egne gierningers for-
tieniste til / da er det icke andet / end
en bespottelse imod Christum /
Men de ere indstickede der til / at
måd kand disse bedre oplæreris i troen
til Christum / at alle ting i Kir-
cken kunde bequemmelige oc stic-
kelige gaa til. Oc for disse Sager
skyld / vil Gud at wi disse stick oc
Ceremonier skulle holde i Kircken.
I blant disse samme Kirckens ind-
stic-

Den 15. Predicken

Stickelser haffue wi først forklaret
om Faste / Dernest huad mand skal
holde om den Sang som brugis
i Kircken / oc om Urgeleeg som
hielper der til / Saa tyckis off nu
gaat at vere oc nytteligt / at wi
oc noget tale om hellige dage oc
fest / baade huorlunde de haffue
verit holdne vdi Mosi Lou / och
siden huad de ere oc huad nytte
oc brug de haffue i Christendom-
men.

For det første / I blant Isra-
els folck var icke aleniste Sabbaten
indsticket / men oc mange andre
Høytidelige fest / I blant huilcke
det første vaar Paaske høytid / som
ocsaa kallis de wsyrede Brøds
høytid / som vaar befalit at Isra-
eliterne skulde i siu dage øde wsy-
ret Brød. Met huad raad oc
maade denne høytidelige fest bleff
holden det giffuer Louen tilkien-
de Deuteronomij i det xvij. Capit.
figen-

Figendis: Du skalt tage vare paa
den Maanit Abib / at du da hol-
der Herren din Gud Paaste / Thi
at i den maanit Abib forde Herren
din Gud dig aff Agypten om Nat-
ten. Oc strax der effter: Du skalt
æde ølendighedzens wsuret Brød
siu dage / thi at du drogst aff A= =
gypti Land met fryct / at du skalt
tencke paa den dag som du vd=
drogst aff Agypti Land i alle dine
liffs dage. Oc vdi Exodi tolffte Ca= =
pittel. Den dag skulle i holde til en
amindelse / oc den skulle i oc eders
effterkommere holde hellig Her-
ren til en høytid / til en euig stikk.
Der aff er det obenbarligt / at Paas-
stekhøytid vdi huilcken Paaskelam= =
mit offredis vaar indsticket / at
met denne Ceremoni skulde oben= =
barlige for menigheden handlis
oc tracteris den Histori / huor= =
lunde Israels folck bleffue frelste
aff Agypten / oc de velgierninger som

Den 15. Predicken

som Gud bevisde det Israelste
folck i det hand saa frelste dem/
de skulde met denne Ceremoni be=
tees oc saa gaat som malis for alle
deris øgne. Fremdelis at der met
skulde tilkiende giffuis at der skul-
de komme it sand Paaskelam som
er Jesus Christus vor Herre /
som skulde met sit Offer frelse oss
fra Synden oc Døden. Nu er det
icke forfengeligt at betencke paa
det ny igen Guds velgierninger/
Thi vdi saa maade prisis Guds
mildhed / oc deris tro som høre der
paa hun bestyrckis. Derfaare bleff
Paaske høytid holden / at Troen
kunde vederquegis oc bestyrckis
om Guds miskundhed.

Den Aanden høytid var Pindz
høytid / huilcken ocsaa kaldis wge
høytid / som bleff holden til en a=
mindelse at Louen bleff vdgiffuen
paa Sinai bierg / Thi Louen bleff
giffuen paa den halsftrediesindziu=
ende

uende dag effter at Israels folck
ginge ud aff Egypten.

Den tredie Høytid var Løff-
salernis Høytid / huilcken ocsaa
Fallis forsamlings høytid / De-
den vaar indstickit / at Effter-
kommerne skulde lære / at Gud
lod Israels Børn bo i Pauluner /
der hand førde dem aff Egypti
Land. De haffde oc den fierde
høytid som vaar Basunernis høy-
tid / oc forligelsens Høytid / Om
huilcke Høytider der staar meget
scressuit Leuitici xxiiij. Capittel.
Num. xxvij. oc Deutero. xvij. Ca-
pittel. Men paa det at disse tre
første høytider skulde met diff stør-
re forsamling høytidelige holdis /
da vaare der tuende Louer och ræt
høff sætte / Den første er: Trende
gange om Aarit skal alt dit mand-
køn obenbaris faar Herren / Det
forklaris Deuteronomij i det xvij.
Capittel. Tre gange om Aarit skal
V alt

Den 15. Predicken

Alt dit Mandkiøn obenbaris for
DEXXEN din Gud / paa den
sted som DEXren skal vduelle /
paa den wsurede Brøds Nøytid /
oc paa vgehøytiden / oc paa Løff-
salernis Nøytid. Men den sted
som DEXXEN vdualde / det
kallis den sted / i huilcken Arcken
oc Naadestolen vaar / som først
vaar vdi Silo. Paa det siste bleff
først til Hierusalem. De huo
som kom til den sted / hand sag-
dis at obenbaris for Herrens sin
Guds Ansigt / Thi Herren sag-
dis at bo offuer Naadestolen. Der-
faare vaar der icke vden en Sogne-
Kircke (som mand pleier det at kal-
de) vdi det gantske Israels Rigel
til huilcken alle Israelste Mend
skulde for nøden Aarligen Mars
tre gange komme / som vaar paa
de Tre ypperste Nøytiders dage /
besynderlige for denne sag / at de
Naaffnkundeligste och besynderli-
geste

enbaris /
/ paa den
I vduelle
3 Nørtid
paa Loft
den stes
onalde / det
ken Arcken
som først
et siste bleff
De huo
handsag
errens sin
ren sag
en. Den
Sogme
bet at kalk
els Nig
te Menh
en Kars
aar par
3 dage
5 / at u
synderlig
gelse
geste Guds vnderlige gierninger /
kunde met disse Nøytidelige dagis
holdning / oc sogning til den sted
som Bud haffde vdualt / holdis
vdi ihukommelse / oc Troen Kun-
de der met vederquegis / oc den
sande Religion kunde læris oc ved
mact holdis.

Den anden Lou om de Jø-
diske Nøytider vaar denne : Der
skal ingen obenbaris tombendit
faar Herren/huer effter sin haåds
gaffue / effter den velsignelse/som
D E X X E N din Bud haffuer
giffxit dig . Och det skede for
denné Alarsage / at de Israeliter
skulde lade Bud see deris tacknem-
melighed imod hannem / Oc der
nest at Presterne oc Leuiterne Kun-
de haffue deris føde der aff/huil-
cke der haffde ingen Jordé part i
Canaans Land som de andre Isra-
els slæcter / oc fremdelis / ath Kir-
ekes tienste kunde holdis ved mact.

II.

Ny Alt

4

10

Den 15. Predicken

Alt dette haffue nogle ocsaa eff-
tersult i Christi Kircke / oc haffue
indstickit de fire ypperligste Døytis-
der / oc strengelige vdreffuit / at
huo som helst der vaar kommen
til skæls Aar oc alder / oc haffde
annammit DÆKKENIS Nad-
uere / hand skulde Aarligen vdi de
fire ypperste Døytiders Dage /
søge sin egen sogne Kircke / och
Offre en Penning / at hand skul-
de icke siunis tombændit faar Her-
rens Ansicht / Nuo det ey gior-
de / da giorde hand dødelig synd.
Mē endog at høytidelige dage bør
io at holdis vdi Christendommen /
effter sin maade / som vi skulle
faa at høre / alligeuel tuinger
icke Christus dig til / at du skalt
Aarligen fire gange fare til en
besynderlig sted / Men dette vd-
reffuir hand / at vdi alle steder
oc paa alle tider som mueligt er
at ske kand / der skaltu flitelige lære
Euan-

Johan: Brent.

163

Euangelion / oc trolige oc rettelige
 bruge Naduerens Sacramente /
 paa det du kand haffue troen och
 bestyrckis i hende. fremdelis / Du
 haffuer icke for nøden behoff vdi
CHRIST Kircke at offre vd=
 uortis Offer / effter de Israeliters
 seduane / Men dog haffuer du
 for nøden behoff at føde Kirce=
 kens tienere / oc giøre vel mod de
 fattige / Det er oc nøttørfftigt at
 du frembær oc Offrer vdi Kirce=
 ken Aandelige Offer / som er at
 bede / at tacke Gud / at vere Gud
 lydig / Item it sorgfult / anger=
 fult oc ydmigt hierte / och andre
 saadanne Aandelige Offer. Nu
 haffue wi hørt de besynderligste
 Høytider som vaare befalede i
 Louen / saa ville wi nu ocsaa faa
 at høre om Sabbaten, Fordi vdi
 Mosi Regimenter vaar indsticke
 met stor verdighed / myndighed /
 oc strenghed / at Sabbaten skulde
 Ny ih holdis /

Den 15. Predicken

holdis / Thi Gud sagde selff saa :
Kom Sabbaths Dagen ihu / ath
du hellig giør hannem / Du skalt
ingen gierning giøre paa hannem /
ey heller din Søn / ey heller din
Daatter / oc ey heller din Suend /
ey heller din Pige / ey heller dit
Queg / oc ey heller nogen frem=mit
som er inden dine Porte /
Ja Herren befoel denne dag ath
holdis / oc prisede hannem met it
stort iertegen vdi Drcken / Fordi /
Naar Manna bleff til andre dage
giemt oc foruarit / da kom der
orme vdi / oc raadnede / men naar
det bleff foruarit til Sabbathen /
da voxte der ingen orme vdi / ey
raadnede det heller / som der staar
screffuit Exodi i det xvij. Capitel.

Acte oc her hoff den grumme straff som hannem gick offuer / effter Guds befalning / den der haffde sanctit oc sammen baarit

rit nogle træ oc ved om Sabba-
ten. Som den fierde Bog Mosi
giffuer til Kiende / Capittel xv.
Nuorfaare biudis da met saa stor
myndighed/ aluorlighed oc streng-
hed / at Sabbathen skal holdis /
Monne det stee derfaare / at den-
ne dag er faar Gud heiligere end
andre dage: Ah ney / Thi alle
Dage ere Guds gode Creature /
oc lige hellige for Gud. Oc en-
dog der er screffuit at Gud huil-
te sig den siuende Dag / dog vd-
tyder och forklarer CNAJS-
TOS det Johannis i det hem-
te Capittel: sigendis: Min fa-
der arbeyder hid intil/ oc ieg ar-
beyder ocsaa. Men derfaare vd-
kreffuis Sabbathen at skulle hol-
dis/ at Guds ords Predicken oc den
sande Religions Lerdom skal actis/
beuaris oc holdis. Saa haff-
ue wi nu met saa Ord hørt om
de ypperste Døytider vdi Louen/

Y iiiij oc

Den 15. Predicken
oc Mosi Policie / och Sabbatens
dags hellig holdning / Nu ville
wi fortelige faa at høre om de
Nøytider vdi Christendommen /
huad de ere eller haffue paa sig /
oc huorledis wi skulle bruge dem
rettelige. Thi vdi Christendom-
men bør Nøytider ocsaq. visselige
at holdis effter sin maade / oc for
en tuct / Ath Almuen skal diff
bedre oc fliteligere oplæris oc vn-
deruisis / met denne stick / i den
Christne Lærdom / oc i Troens
Artickle . Endog disse Nøytider
ere icke i den Christen forsambling
indstickedet met saadan strenghed /
som de Nøytidelige Dage och
Sabbaten vore indstickedet iblant
den Israelitiske almue / alligeuel
effterdi de ere ordinerede baade at
alting vdi Kircken kand ske met
en god orden oc stick / oc at vor
trois Artickle oc Mirakeler skulle
læris / holdis oc beuaris met diff
større

Større Gudelighed paa Nøytide=
lige Dage/ saa som de vore frem=
sætte paa en høy ypperlig oc be=
pridet sted faar allis øgen/ Da ere
otsaa de andre Herrens Bud oc
befalninger Guddommelige Ordin=
nancer oc stick / saadanne som de
ere der Paulus kaller Kirckens
Bud oc indstickelser / til de Co=
rinther. Saa høytideligen holdis
CHRISTI fødzels Nøytid /
at almuen kand lære/ huad Christus
haffuer haent offmet sin fød=
zel / oc at de kunde lære ath ræt
forstaa denne vor trois Artickel:
født aff Jomfru Maria / Saa
Paaskehøytid / at de paa den fun=
de rettelige lære denne Artickel
om CHRISTI Opstandelse /
Tredie dag opstod fra de Døde/
oc det som bør at sigis om Op=
standelsen. Saa holdis Opfarel=
sens Nøytid / for denne Artickel
Nyld: Opfoer til Himmelen / sider

Y v hoss

Den 15. Predicken

hos Gud faders almectigstes høye
re Hånd. Oc pindags Døytid
at folket kand lære om den Hellig
Aland oc den hellig Alands gaffuer.
Lige saa hellig Trefoldighed; høytid/
at mand kand lære oc besatte i
sit herte huad mening mand skal
haffue om hellig trefoldighed. Saa
er det oc om Herrens Aduent/ ath
formedelst dentaarsage skulde mand
obenbarlige kundgiøre de foriet-
telser om CHRISTO/ som er/
at den Christen menighed skulde
saa at vide / at Christendommen
er icke en ny opdictet Religion vdi
Verden / men ath denne Buds
dyrkelse er forkyndet oc vdspreet
i Verden strax Menniskene komme
i Verden. Oc at CHRISTUS
er icke saa kommen aff nogen
slumpelycke / lige som det vaar
icke betenktilforn om hans til-
kommelse / Oc at hand er oben-
barlige mange Hundrede Aar til-
forn

forn aff Propheterne forkynget /
oc at den Christen Religion er be=
gynt vdi Paradis / oc er der fra vd=
spret i den gantske Verden / fra
Adam til Patriarcherne &c. Oc
disse Høytidelige dage haffue vo=
re forfædre indsticket / icke at de
haffue meent / at den ene Dag er
Helligere end den anden / Fordi
mand skal icke dømme at den ene
tid eller Dag er bedre eller verre
faar Gud end en anden Dag eller
tid.

Icke holde de heller disse
Høytider for denne sag / at de vil=
de der met fortiene Syndernis
forladelse / oc det euige Liff. Thi
disse ere Øgnestalckers forfengeli=
ge paafund. Saa ere oc nogle A=
postlers høytider indsticke / och
neffnde effter Apostlernis naefn /
icke for den sag / at mand skal paa=
kalde dem vdi nød oc trang / lige
som de vaare Guder der oss hielpe
kunde /

Den 15. Predicken

Kunde/ men derfaare ere de inde
stickede / at Apostlernis naffn som
ere sette til visse besynderlige dage/
lige som paa en høy sted saa alle
kunde see dem / de skulle paamin-
de oss om Apostlernis lærdom / paa
huilckeu lærdom Christi Kircke er
grundfest / paa det / at saa offte
som nogen Apostels naffn oss faa=
resettis / saa offte skulle wi och
haffue vidnesbyrd om Jesu Chris-
ti Euangelio / ath wi for Ihesu
Christi naffn skyld alene / forme=
delst Troen skulle faa Syndernis
forladelse oc det enige liff. Vdi li-
ge saadan maade skal mand ocsag
dømie om andre Døytidelige da-
ge. Foruden disse Døytidelige
dage er oc Søndagen / som haff-
uer stor autoritet oc verdighed vdi
Verdzlige louer oc stick / huilcke
ocsaa skulle holdis for Guddom=
melige Louer oc stick / thi de tiene
den Christne Menighed. Saar si-
ger

ger Verdzing Lou : Alle dommer
re / oc folck i Stederne / och alle
Handuerck eller Embitzmend skul-
le vere stille oc huile eller opholde
paa den verdige Søndag . Oc
fremdelis : Wi domme den verdige
Søndag altid at skulle hederlig
holdis / at intet skal vdrættis / in-
gen skal tuingis met nogen paa-
mindelse eller atuarsel / intet løffte
skal strengelige vdæreffuis / beuif-
ning paa sin sag maa ey ladis til
syne / bistand vdi rættergang skal
icke brugis . Paa den dag maa
mand icke randsage nogen sag /
Den som pleyde mundelige ath
vdrobe Offrighedzens besaling
for Almuen / hand skal tie paa
den Dag / de som haffue trætte
sammen / maa ingen kiff eller Ret-
tergang bruge paa den dag / Due-
den fik denne dag sag stor hel-
lighed / at den ypperste Maiestat
paa Jorden verdis til at vige met
sin

Den 15. Predicken

sin obenbare Lou / Ræt oc Dom/
for denne dag : det er vist at hand
haffuer icke saadan stor hellighed
aff sig selff / Thi at Søndagen
i sig selff er intet bedre end en
anden dag / men al den Hellig-
hed hand haffuer / den haffuer
hand aff Guds Ord / som Pre-
dickis obenbarlige oc høris paa
den Dag. Derfaare / Effterdi
Louernis Maiestat vdkeffuer met
stor alffuorlighed / at alle embede
oc handel / baade som Menig-
mand er anrørendis / oc desligest
som huer for sig selff ligger mact
paa / de skulle vige for Sønda-
gen / da giffuis der met tilkien-
de klarlige nock / huor hellig Lou-
uen dommer denne ene nødtørff-
tige ting at vere / som er at hø-
re Guds Ord / oc lære den san-
de Religion / och at Louen klar-
lige oc obenbarlige beuiser sig /
besynderlige for alle ting at søge
effter

effter dette eniste stycke / at Guds
Ords tieniste kand beuaris i den
Christne menighed / oc at Menni-
skene skulle met allerstørste flid leg-
ge sig der effter / ath de kunde
faa och beholde denne ene nød-
tørftige ting / som er ath høre
Guds ord / aff huilcket de kunde
lære den sande Religion oc Guds
dyrkelse / oc faa den euige Sa-
lighed.

Saa haffuer nu ocsaa vo-
re forfædre beprydet Søndagen /
met en almindelig Edruhed som
menige mand skulde bruge paa
To Dage / som gaar nest for
Søndagen / Thi det vaar her-
ligt oc Nøytideligt ath Aarlige
met en besynderlig edruhed / me-
re end paa andre Dage bepryde
fredagen och Løffuerdagen som
gaar nest for Søndagen.

Icke

Den 15. Predicken

Icke samtycke wi ligeuel de Øgne-
Skalckers vrang Gudelighed/ som
baade haffue en Skilsmisse paa
huad Mad mand maa fortære/ ret
aff en vrang Guds dyrckelse / och
desligest foruente sig ath fortiene
met sin faste / Syndernis forladel-
se oc det evige Liff / men wi prisē
tuct / vnderuisning / och menige
mandz høffuiste seder. Thi vore
Sorfædre de vilde / at paa disse to
dage nest for Søndagen / skulde
huercken holdis Bryllup / eller
andre almindelige Bestebud / icke
for den sag / at de ting ere wlou-
lige vdi sig selff / icke heller i den
mening at mand kand met sin fa-
ste fortiene Syndernis forladelse /
men for den sag / at Mennistene
som holde sig edruelige vdi de To
dage tilforn / kunde vorde diff be-
quemriere til at søger oc fylge / det
ene som er nødtørftigt/ som er/til
at høre Guds ord / oc til at lære
oc

Johan : Brent.

169

oc begribe den sande Religions oc
Guds fryctigheds Eerdø om Søn=
dagen. De haffde icke falst me=
ning eller formegen vrang flitig=br/>hed om disse dage / men de haff=br/>de en Helligdom om den ene nød=br/>tørftige ting / foruden huilcken
wi faa huercken en sand Tro /
icke heller sand Salighed / om
du anseer den tieniste som Gud
haffuer ordinerit oc sticket. Oc so
faa hellig en Dom som de haffue
her om hafft / saa Mgudelige
synde wi nu vdi disse tider / effter
at den Skilsmisse paa mæden er som
mestedz afflagd / da pleye wi ath
forhale almindelige Gestebud off=br/>te indtil Løuerdag at Aftten. Thi
huorlunde kant du betidelige Aar=br/>lig om Morgenens komme til Guds
ords Predicken / du som icke alene
haffuer om Afttenen tilforn / men
ocsaa fuldner den gantske Nat
vdooffuer / haffuer slemmit oc dru=br/>3 ctit

Den 15. Dredicken

ekit dig fuld: Om du kommer icke
ædru / huad forhaaber du da at
ville hente oc faa aff Guds ord:
Paulus siger Ephes. v. Capittel.
Dranckere skulle icke ærfue Guds
Rige. Duor faare: Eller huor-
lunde kommer det til: Thi de
forhindre met deris Druckenstab
den HelligAland / ath hand icke
kand komme sin vey frem/ saa at de
huercken begrybe Guds ord / och
icke heller kunde faa Troen ved
Guds ord. Lader off fordi holde
off ædrue/paa det wi kunde disbbe-
dre / bequemeligere oc gaffnligere
fölge det ene nøttørftige ting/som
er at høre Guds ord / oc lære den
sande Religion oc Guds dyrckelße.

See oc nu freimdelis huor
hellig en dom Gud selfuer Døm-
mer om dette Ord/ Thi alle Øff-
righeds embede haffuer Gud der-
faare indsticket i Verden / och der
faare giffuer han off alle baade le-
gomlige

Johan: Brent.

no

gomlige oc Aandelige gaffuer / ath
 Guds ords tieniste kand bliffue ved
 mact holden / aff huilcket ord men-
 niskene kunde oplærer til en sand
 gudelighed. Gud haffuer indsticket
 oc Ordinerit Verdzlig Øffrighed /
Nuor til : Maa ske du suarer saa :
 Til at ved mact holde fred oc verdz-
 lig Øffuisthed oc tuet / Men for
 huad anden endelig sag haffue wi
 samme fred mere / end at wi kunde
 rolige høre Guds ord / oc lære den
 sande Religion : **Nuor ypperlig**
 meen du da at denne Guds ords
 tieniste er / til huilcken baade Rey-
 seren oc alle Førster bør ath bruge
 deris tieniste : Øff giffuis Guds
 gaffue oc velsignelse met korn / huor
 til : Til at føde legomit met / Xæt
 sagt / Men monne wi der faare
 leffue / at wi skulle æde : Ah ney /
 Men wi leffue paa det wi kunde
 lære den sande Religion / at wi
 kunde kiende Gud / oc faa salighed.

3 ii Dero

4

10

Den 15. Predicken

Dersaare giøre alle Agre oe bøn-
der sin tieniste for dette Guds ord;
tieniste skyld. Chi dette Guds ord
er ic ridstab / met huilcket. Bud er
krafftig at giøre dem salige / alle
som Tro. Aff dette som nu er sagd
kan mand lættelige forstaa huor
nyttelige de Nøytidelige Dage ere/
oc huor stort gaffn wi aff dennem
haffue. Chi de gjoris oss for nø-
den behoff / at wi kunde haffue
en viss tid / paa huilcken wi skulle
forsamlis oc høre Guds ord / bede
met Menigheden i Kircken / oc an-
namme Sacramenterne. Der for-
uden / det gaffn wi haffue aff
Guds Ord / det samme kunde wi
ocsaa saa aff de Nøytidelige dage/
paa huilcke Guds ord Predickis /
almindelige Bøner ske / oc Sacra-
menterne vddelis skulle.

Eftterdi at saa er som nu er
sagd / da lader oss / mine Eærste /
holde Nøytidelige dage / icke met
hin

Johan: Wren.

17.

Hin lade aarckelos hed / icke vdi
 fraadzeri oc druckenstab / men met
 al flitighed til Gudfryctighed / at
 wi kunde høre Guds ord / faa
 Troen til Christum oc bestyrcke
 hende / oc faa den euige Salig-
 hed / ved den samme vor Herre
 Ihesum Christum / som er met
 Faderen oc den HelligAland / en
 sand Sud / huilcken ske øre
 oc priss til euig tid /

AMEN.

Disse Sem nest effterfylgends
 Predicken ere en kort Sum paa
 det som indeholdis vdi disse
 Semten forgangne Pre-
 dicken.

Den Dextende Predicken.
**Om Penitentz/huor storlige
 hun gjøris behoff.**

3 iij Effterdi

Den 16. Predicken

Så Efterdi dette Aar er nu
kommet och omlobet til
denne tid / som wi pleye
at kalle xl. dages faste /
da ville wi oc sticke oss
effter tiden / oc met Guds
hjelp ville wi handle / tale oc for=
klare den Lærdom som bør at vere
oc holdis aller ypperst i CHRISTI
Kircke. Wi haffue offte sagt / at
denne xl. dagis faste som wi pleye
det at kalle/ hun skal icke brugis
met Øgnestalckerie men Christe=
lige / saa at h vi komme ædrue
tilsammens at lære / oc fylge den
lærdom om Penitentz / och huor=
lunde vi skulle fornye / omuende
oc forbedre vort leffnit. Thi skulle
vi see oc acte / icke aleniste huor
nytteligt / men ocsaa huor storli=
gen det gjøris behoff at gjøre Pe=
nitentz / oc at haffue en riss och
fast forstand paa en sand Peni=
tentz

331.
tentz. Fordi wi skulle altid oc all
vor liiffs tid giøre Penitentz. Thi
hun vdkressuis gantske storligen oc
strengelige oesaa aff syndere / Nu
ere wi alle Syndere all vor liiffs
tid / Ikke synde wi dog altid vd=
uortis for Menniskene / men altid
drage oc bære wi Synden met oss
i vort kigd oc blod.

Derfaare skulle wi altid
giøre Penitentz / saa lenge wi leff=
ue her vdi Verden. Oc Menniske=
ne biudes oc befales at giøre Pe=
nitentz / vdi ehuadsomhelst sorg
eller modgang de ere stedde vdi /
Om Pestilentz regerer / Om krig
er forhaanden / Om mand fryc=
ter for dyr tid / da pleyer Predi=
canerne at kalde oc raade folket
til Penitentz oc at forbedre deris
leffnit. Oc om det giorde nogen tid
behoff / at wi skulde ret giøre Peni=
tentz / oc omuende vort leffnit til
det beste / da er det nu visseligen
3 iiiij storlige

Den 16. Predicken

Storlige behoff / Fordi / Om du
anseer Menigmands handel / oc
huer besynderlig for sig/ da ere det
so nu vist strøbelige oc gantste far=
lige tider/ Tørcken hand ligger oss
alle tyrannelige paa halssen / oc wi
ere wuisse baade paa vort gods oc
paa liffuit met/ Stor fattigdom er
paa færde / oc mange ting fattis
oss. Derforuden er foruenten=
dis oc meget befryctendis en grum
oc suar Pestilentz. Wi haabe vel at
alting skulle snart blifue bedre /
Men wi haabe alt forgeffuis /
uden wi selffue blifue beder. Wi
tørffue aldrig tencke eller meene/ at
disse vduortis ting blifue bedre /
uden wi selffue och blifue bedre.
Thi huad gaffn haffde wi der aff /
om Tørcken giorde oss end ingen
vimage/ oc wileffde i roliged/ oc
haffde offuerflödige nock aff all=
ting: Om wi icke selffue forbedre
vort lefftit: Denne vduortis lyck=
salig-

33.
salighed hand hielper oss intet til
retferdighed oc salighed. Nu ere
alleting i saa stor farlighed / ath
wi kunde neppelige soffue rolige /
thi alle ting staar nu vdi høyeste
faare. Først hues egendommand
haffuer hand staar alt oben for
fiendene som den ville bort røff=
ue. Dernest vort legomlige liff
tager entten fienden fra oss / eller
oc Døden selff. Der foruden /
Drme oc madcke skulle fortære le=
gomit. Paa det siste / huilcket der
er altsomgrumest offuer alle ting /
Satan hand truffuer / ath hand
vil for vore Synder skyld bort=
drage vor Siel til euig fordøm=
melse. Derfaare staar alle vore
ting i allerstørste fare / vort godz /
vort liff / Legome / och vor Siel.
Nuad skal mand da giøre her til :
Saa skal mand giøre som det
pleier til at gaa naar ild er løss / la=
der oss hastie snarligent ath fri det
3 v ypper,

Den 16. Predickeſt

yppeſte oc dyrebareſte Clenodie /
Lader off vdfri / freſle oc beua-
re Siælen / thi om wi miſte hen-
de eller hendis ſalighed / da mi-
ſte wi alle de andre ting / endog
de bliſſue reddede. Men om wi
redder oc fri hende / da ere alle
andre ting vel beuarede / endog
wi miſte dem. Siælen hun fries
oc freſlis ved Penitentz och vort
leſſnitz forbedrelſe / om wi omuen-
de vort onde leſſnit til det got er.
Derfaare ſkulle wi ſlitelige lære /
huorlunde wi ſkulle giøre røt ſand
Penitentz oc forbedre vort leſſnit .
Wi ſkulle icke alenife opueckis til
at giøre Penitentz vdaſſ den til-
kommendis farlighed / men ocsaa
aff de fremgangne . Fordi den ſom
leſſuer vden Penitentz / och farer
her aff Verden / ſaa hand haſſuer
icke forbedret ſit leſſnit / hand haſſ-
uer icke alenife leſſuit forgeffuis /
Men hand haſſuer leſſuit ſig ſelff
til

til en wbodelig stade. Dixere/ Kom
ihu huor meget ont wi haffue
lid fra vor første liff's tid / oc end=
nu dagligen dags lide . Først /
da komme wi hylendis oc græ=
dendis her til Verden/ dernest vaa=
re wi bundne i roggen/ Siden ere
wi optuctede met riss och Dug .
Der effter haffue wi stundē/ hafft
Kranckhed/ arbeyde/ Sorg / be=
drøffuelse/ oc alle haande slaus
ont. Nuad : Skulle wi vere saa
wforstandige / at wi skulle lide
alt dette til forgeffuis : Wi lide det
alt til forgeffuis om wi icke gjøre
Penitentz / oc fare fra denne Ver=
den uden Penitentz . Thi skulle
wi legge al vor vind oc mact der
paa / at wi kunde lære at gjøre ræt
Penitentz / oc kunde wi icke andet
at wi io dog frelse vor Siel fra
dette meget onde/ ved vor Herre
Jesum Christum/ huilcken ske øre
oc priss met Faderen oc den Hellig=
Aand til evig tid/ Amen. Den

Den 17. Predicken

Den Gøttende Predicken.

Duorlunde mand skal giøre
sand Penitentz.

Di den neste Predicken
gaffue wi tilkiende huor stor-
ligen det gioris behoff at
wi skulle giøre Penitentz / Men
paa det wi kunde diff fliteligere
tencke der paa oc det begrunde/
da ville wi endnu opregne de sam-
me Aarsager. Først/ da ere det nu
farlige tider / Vdi almindelighed/
det som menige mand anrører/ da
henger fienderne offuer vore hoff-
vit / Armod oc stor trang er paa
færde vdi mange ting / wi reddis
oc flux for Pestilentz/ Men lad nu
saar vere at der vaare ingen saadan
almindelig nød for haanden/ da
ere wi ligeuel gantske visse paa
den store nød oc trang som huert
Menniske haffuer paa sin egen
Persons

33.
Johan: Brent. 155

Persons vegne. Thi ingen ting er
vissere end Døden/ och wi haffue
storligen syndet. Derfaare vore
Venner som kunde leffue igen och
skulle blifflue vore arffuunge / de
stunde effter at arffue huess go-
de wi nu eige. Orme oc madcke
vænte at riffue / slide och fortære
Kroppen. Satan hand stunder
effter at grieve fat paa Sielen for
vore Synder skyld. Nuad kand
farligere neffnis ? Icke er der hel-
ler noget Menniskene til/ som kand
fri oc frælffe ossaff denne fare. Wi
behoffue at faa hielp aff Dim-
melen/ wi haffue vor Herris och
Guds hielp behoff.

Der holdis offte Herredag/
saa at Herrer oc Førster raadslas
oc handle om menige mands be-
ste. De wi skulle vist bede/ at Gud
vil lyksalig giøre deris raad. Før-
sterne ere hoffuet for Menighe-
den / Lazar hoffuedet snoffuer el-
ler

Den 17. Predicken

Ier suimler / da kand lemmerne icke
blissue bestandige.

Saadanne Menniskens raad
Kunde icke hielpe eller frelse oss i
disse store nød oc farlighed / de
kunde vel / maa stee / hielpe no-
get til rduortis rolighed / Men de
kunde intet fri eller frelse oss fra
de største oc evige Sielens fare /
enigt De / iammer oc pine. Der
vansmectis alle Menniskens krafft /
Menniskens styrcke maa her staar
tilbage. Dersaare gjoris hielp be-
hoff aff Dommelen / thi wi faa
ingen paa iorden. Guds hielp gjos-
ris her behoff / thi intet Menniske
kand oss hielpe. Huorlunde kun-
de wi faa Guds hielp : Wi kunde
icke faa hende / vden ved en sand
Penitentz / vden wi forbedre vort
leffnit. **D E X X E N** siger :
Vender eder om til mig / saa skal
ieg omuende mig til eder. Thi skul-
le wi lære huorlunde wi skulle gio-
re

re Penitentz / oc omuendis til Ders-
ren / paa det hand vil omuendis til
oss / och wi kunde vorde salige.
Dersaare naar wi skulle giøre Pe-
nitentz / oc forbedre vort leffnit /
da giør det først storlige behoff /
at wy fly Synden / och giøre go-
de gierninger. Der skulle wi atter
acte / huilcke roet Synder ere imod
Gud. Thi der ere mange som fryc-
te storlige / der som ingen fare er
paa færde / De som holde det for
synd / som icke er Synd / oc vdi de
rette synder der ere de frimodige
vden fare. Thi ville wi skifte syn-
derne i tuende parter / oc desligest
gode gierninger til tuende slags.
Thi en part er Øgnestalckers syn-
der / som Menniskene selffue opdic-
te / saa som at øede kiod om Fre-
dagen / oc mange andre saadans-
ne vdi Passuens Religion. Om
disse Synder skulle wi haffue
saadanne mening oc Dom / at
de

Den 17. Predicken

de regnis icke i sig selffue for Gud
at vere Synder. En anden part ere
vist Synder / som Guds ord figer
at de ere Synder faar Gud. Och
disse Synder lærer mand at kiende
aff de x. Guds Bud. Eige saa om
gode gierninger. Derfaare ville wi
nu kortelige besee de X. Guds
Bud / at wi kunde see huilcke
Synder mand skal vochte sig faare/
oc fly / oc huilcke gode gierninger
vist ulle giøre.

Det første Budord er: Du
skalt icke haffue fremmede Guder.
Der forbiudes vrang Guds dyr-
ckelse / oc her biudis oc besalis at
dyrcke en Gud. Der ere mange
slags Affguderi til/oc vaare langt
til at opregne alle. Ville wi der-
faare alene her opregne de oss er
for nøden at vide til denne lær-
dom. Den Papistiske Messe er
Affguderi / først / fordi de bru-
ge icke Christi ordinering oc ind-
stickelse.

Johan: Brent.

177

Stickelse. For det andet / De acte
 oc mene at vdslette Synderne met
 den gierning at de holde Messe.
 Welgenis dyrckelse oc paakallelse
 er ocsaa Affguderi/ fordi de giøre
 Welgene til Guder/ i det de tilbede
 dem/ Thi naar de paakalle Wel-
 gen / da mene de at de høre deris
 bøner/ det er/ at de ere allestedts /
 oc mene at de kunde frelse en vdi
 døds nød/ oc føre Mennistene til
 Nimmelen/huilcket er io vist Bud-
 dommelige gierninger/der faare er
 Welgenis dyrckelse obenbarligt
 Affguderi. Det er oc Affgude-
 ri / at forlade sig paa sine giernin-
 gers fortieniste/ derfaare huilcken
 som icke lader aff met saadan Aff-
 guderi / hand frellsis icke fra ont/
 formedest sin vrangre Tro / Der-
 faare staltu voete dig for saadan-
 ne Synder / oc giøre den gierning
 som god er / ath du kant tro oc
 forlade dig vist til/ at du blifuer

Aa salig

Den 17. Predicken

Salig aff Guds mistundhed alene
for Ihesu Christi Guds Sons
skyld. Det er oc Affguderi ath
bruge signelser oc troldom. Mand
skal fly denne synd / och giøre den
gode gierning der emod / som er /
at wi høre Christi Euangelion / oc
begiere vor velsignelse vdi Christo.
Som Mose lerer Deutero. xvij.
De folck huess land du skalt eyge /
de høre paa spaamendt / oc lyde paa
dagueliere / Men du est anderledis
oplærd aff DEXEN din Gud.
Herren din Gud skal opuecke dig
en Prophet aff dit folck oc aff dine
Brødre / hannem skalt du høre.

Det andet Budord. Du skalt
icke tage Herrens din Guds naffn
forsengelige. I dette Bud forbiu-
dis wtaalmodighed och forgiftig
ord i modgang / oc her vdkeffuis
Høn oc tacksigelse. Item her for-
bindes bander oc forbandelser som
steer ved Guds naffns misbrug / oc
velsig-

331
 velsignelse vdøkreffuis her ec. Der
 faare de som vdøse forgiffige ord
 mod Gud oc Menniskene / vdi gen=
 uordighed / och misbruge Guds
 naffn til forbandise / de giøre icke
 Penitentz / icke bliffue de heller sa=
 lige.

Det Tredie Bud. Du skalt
 hellig giøre Sabbathen. Der for=
 biudis at forsømme Guds ord /
 at forsømme at lære Børn Cate=
 chismum . De biuder at flitelige
 høre Guds ord / oc lere oc vnder=
 uise Børn der vdi. Derfaare de
 som forsømme Euangelij Predicke
 oc deris børns lerdom oc optuctelse
 i Guds ord / de giøre icke Peni=
 tentz / icke bliffue de heller salige.

Det Fierde. Nedre forældrene :
 Det vdøkreffuer icke allene / ath du
 skalt ikke slaa forældrene / men ocsaa
 at du skalt hielpe dem. Forælderne
 som ere gamle de ere karge / som gā=
 melt folck pleie / Thi skulle Børne=

Aa ij ne

Den 17. Predicken

ne legge vind paa / at Forældres
ne faa huess de behøffue.

Det Femte: Du skalt icke
ihielsla: Her forbiudes ocsaa
had/affuind/ vrede/ hastighed &c.
Derfaare den som endnu hader sin
ieffnchristen/ oc bagtaler hannem
oc spilder hans gode røkte / hand
giør icke endnu Penitentz / icke
omuendis hand heller til Derren/
oc bliffuer icke salig.

Det Siette / Du skalt icke
bedriffue Nor. Her forbiudis al
størleffnit oc løfctighed / oc vd=
kreffuis kyfhed.

Det Siende / Du skalt icke
stixle. Det forbiuder suig/ oc be=
ger retferdighed / forbiuder falk
vect/ wretferdigt maal/oc al suig=
actighed &c.

Det Ottende forbiuder al lø=
gen / oc at bryde løffte / forbund
oc forittelser / det vdøkreffuer sand=
hed /

33.
hed / oc at fast holde sine forligelse
oc forbund &c.

Det Niende oc Tiente de forbiude ocsaa begiering oc vilie til Synden / oc vdkreffue fuldkommen øelstelighed til Gud oc Men-nistene. Nu haffuer ieg kortelige forklaret de x. Budord / thi de pleye videre at forklares vdi andre Predicken. Thi skulle wilere i disse Bud huad got er / oc huad ont er / at wi kunde fylge det gode / oc fly det onde. Oc der til stal Guds grumme oc strenge vrede oc heffn imod synden / opuecke oss. Thi Gud seer icke saa løslige eller stødesløst paa Synden / men hader oc forfylger Synden saa hadstelige (om ieg maa saa kaldet) ath hand straffer oc plager Mennistene for Synden styld met legomlige ce Aandelige / vduortis oc euig pine. Acte de Exemplar paa saare ringe oc lette Syndre / som mand

Aa ij tyckis

Den 17. Predicken

tyckis oc siunis/ da skaltu see Guds
wrådsagelige oc wbegrybelige vre=
de imod Synden / Adam syndede
i det hand aad it æble / dette siunis
en liden ting / men det regnis saa
høyt / at icke aleniste Adam er der
faare bleffuen skyldig vnder alle^{Le}=
gomlige oc Aandelige pine oc pla=
ge / men ocsaa alle hans effterkom=
mere. Saul hand syndede met for=
hastigt offer j. Reg. xiij. Men Gud
bleff saa saare vred der faare / ath
hand icke alene forstød Saul fra
Riget / men ocsaa alle hans aff=
komme. Dsa hand syndede i det
hand rørde Arcken emod Guds
Bud / men saa mishagede Gud
det / at hand derfaare strax hastes=
lige døde / ij. Reg. vi. Ananias oc
Sapphira hans Hustru de førde
løgn for Sanct Peder om deris
eget gods oc eyendom Acto. v.
Hvilcket der siuntis ath vere en
almindelig Synd / men Gud gaff
sin

sin vrede til kiende / thi ved it S.
 Peders ord da døde baade Hus-
 bonden och Hustruen hastelige.
 Her seer du Guds grumme vre-
 de oc heffn / som raader oc kal-
 der oss til Penitentz / met saadan-
 ne vduortis plague oc heffn som
 hand lader gaa offuer saadanne
 ringe oc sinaa Synder / som oss
 siunis / Thi skal denne strenghed
 opuecke oss at wi skulle fly Syn-
 den / oc giøre gode gierninger ved
 Jesum Christum vor Herre / som
 bør øere oc priss met Faderen oc den
 HelligAland til evig tid / Amen.

Den Attende Predicken.

paa Marie Bebudelsis dag / om
 Guds grume vrede imod synderne/
 oc miskundhed imod retsferdighed.

DEn Historie wi opleste nu
 aff LucaEuangelista hun in-
 deholder det ypperste som er i Chri-
 stendommen/ Thi der vdi beschrift=

A a iiiij uis

Den 18. Predicken.

nis den reyse / oc sendingebud som
denne ypperlige Engel Gabriel be-
budede Jomfru Mariae / at hun
skulde vndfange oc føde Ihesum
CNXISTVM Guds Son vor
frelsere. Denne Christus er det
ypperste gode som er enten i Himmel-
melen eller paa Jorden. Vand ale-
ne er alle Menniskers Salighed /
alle Patriarcher oc Propheter fra
Verdzens begyndelse de haffue seet
til hannem oc spaat om hannem /
vdi hanne alene bliffue de retferdi-
ge oc salige / saa mange som ret-
ferdige oc salige bliffue. Derfaa-
re / Eftterdi dette Euangelion be-
sluter det sendingebud / met huil-
cket bebudet bleff / at den samme
CNXISTVS skulde fødis aff
Jomfru Maria / da er det io klart /
at det indeholder it ypperligt oc be-
synderligt ørinde oc handel / som
høre til den Christen Religion.
Men eftterdi wi forhandle paa
denne

331.
denne tid / om en sand Penitentze /
oc wi ere kommen fuldner til den
part som mand skal tale om den
retferdighed wi haffue vdi Christo
Ihesu / da ville vi fremdelis tale
om Penitentz. Saa kunde vi met
det samme forklare Engelens Pre'
dicken som staar i dette Euangelio.

Om Penitentz at giøre / da
sagde wi saa vdi gaar / ath det er
storligen behoff at wi fly det on=
de / oc giøre det gode. Oc det onde
oc gode kunde wi lære at kiende aff
Guds r. Bud / huilcke wi korteli=
ge forklarede. Nu skulle wi see /
huor strengelige Bud befaler ath
wi skulle holde de Ti Bud / och
huor alffuorlige hand biuder oss /
at wi skulle fly det onde oc giøre
det gode / Oc effterdi wi haffue
nu tilforn noget föie talet der om /
da ville wi nu diss videre der om ta=
le. Mand skal icke tencke at Bud
saa løslige eller lidet acter paa det
A a v onde

Den 18. Predicken

onde som er Synden / och paa det
gode eller Ketsferdighed / saa som
wi Menniske pleie dem at acte. For-
di Gud hand bliffuer saa storligen
vred paa synden / at hand straffer
oc heffner hende baade met legom-
lige oc Aandelige / met vduortis oc
euige pine oc plague / Oc icke det
aleniste paa hannem som syndet
haffuer / men ocsaa paa hans aff-
komme. Thi hand siger saa / Jeg
som besøger Fædernis ondstab paa
børnene indtil tredie oc fierde leed/
dennem som mig hade. See til de
Exempler om gantske smaa Syn-
der / som Menniskene siunis / om
huilcke wi oc tilforn haffue talit
noget om. Adam aad aff det eble
som hannem vaar forbudet . Nu
siunes den gierning at haffue
gantske føie paa sig / oc at vere en
barne gierning. Men acte her Guds
store vrede. Thi Gud bleff her faa-
re saa vred / at hand tog sin Del-
lig-

331.
IigAand fra hannem / oc antuordede
hannem Satan i vold/ at pine
hannem met timelig och evig
plage / icke alene Adam selff /
men ocsaa all hans affkomme.
Nuad kand neffnis at vere streng
vrede / om derne er icke : It
andet Exempel: Saul vaar vdaalde
til Israels Konge at vere /
oc fick besalning ath toffue vdi
Gilgal siu dage indtil Samuel
komme til hannem / Saul hand
toffuede vel til den siuende dag /
Men hand Offrede aleniste en ti-
me eller To / før end Samuel
kom. Dette siunis vel saadan en
Synd som mand haffde aldrig
behoff at en gang spørge der eff-
ter. Thi huor faare skulde Kongen
toffue effter en gammel vdaleffuet
Menniske : Ligeuel bleff Gud sag
vred/ at han icke dømde enten Saul
eller nogen aff hans affkomme ver-
dig til kongelig besaling der effter.

Der

Den 18. Predicken.

Der hører det oc icke wbequem-
melige til som er screffuit i Apost-
lernis gierninger om Anania och
Sapphira / de löige om deris eget
gods oc egendom / Oc det siunis
at vere en lempelig Løgn / Lige-
uel bleff Gud saa vreed oc hastig
der faare / at baade Hostonden oc
Hustruen de styrte døde ned paa
Jorden strax S. Peder talde til
dem. Flere Exempler kunde mænd
vel opregne / men disse ere nock /
til at tilkiende giffue Guds store
vrede imod Synden. Fordi lige
som mørcket och liuset / sort och
huit de komme icke offuer eens /
men det ene bortdrifuer det an-
det / saa kand icke heller Gud oc
Synden komme offuer ens / Gud
er det ypperste gode / Synden er
det største onde / thi kunde de to
icke forliges. Derfaare biunder Gud
gantske strengelige oc alffuorlige
at wi skulle fly Synden / oc der
som

Som wi icke fly hende / da kaster
hand oss vdi vduortis oc euig pi-
ne. Tuert imod da haffuer hand
saa stor vilie til det gode oc Retfer-
dighed / at for retferdighed skyld
da giør hand icke aleniste vel imod
den som retferdelige handler / men
ocsaa imod hans affkomme / och
giør vel imod dem / baade met tv-
melige oc enige velgierninger. Thi
hand siger : Jeg giør Barmhier-
tighed imod Tusinde leed dem som
elste mig oc holde mine Bud. Der-
faare naar wi ville giøre Penitentz /
da skal Guds store strenghed imod
Synden / oc hans Barmhiertig-
hed imod retferdighed / opuecke
oss til at fly Senderne / Hugd
skulle wi da her til sige : Mohni
wi haffue aldelis fuldkommitt Pe-
nitentz naar wi dette haffue giort :
Visselige vaare hun fuldkommen /
om wi alffuorlige och sandelige fly-
de Synden / oc gjorde fuldkommen
Ret-

Den 18. Predicken

Retsferdighed. Men naar wi berede
oss til at fly Synden oc giøre Rets-
ferdighed/da kommer først vore for-
gangne Synder oss faare. Wi vide
vel niet oss selffue i vor samuittig-
hed at wi haffue bedressuit man-
ge oc store synder imod Gud/oc der-
faare røddis wi for Hælfvuede / wi
frycte for Guds vrede/at han haff-
uer forskut oss / oc anseer icke vore
gierninger/wi som suarlige haffue
fortørnit hænne met vore synder / oc
haffue fortient dē euige fordæmelse.

Der næst kommer den neruæ-
rendis Synd oss ihu / som henger
end nu i vort kied oc blod. Thi
wi kunde icke bortkaste all den
tuissuelactighed wi haffue om
Gud / all misloffue eller vanstro /
wi bortdriffue icke fra oss den be-
giering oc lyst til at Synde / icke
finde wi heller i vort kied oc Blod
styrcke oc mact til at giøre fuldkom-
men retferdighed. Der henger altid
bræck

breck oc last hoss off/ end ocsaa naar
wi sette off faare at ville giøre den
allerbeste gierning. Nuad skulle wi
da giøre: huort skulle wi vænde off.
Der stiftis nu menniskene at i mā-
ge parti oc atskillige selstab eller sec-
ter: En falder i mis haab. En anden
tager til sin Jodiske hellighed/ En
anden til sin Mahumetz dyrckelse/
en anden til sin Muncke hellighed/
och meene ath de met saadant ville
fortiene Guds venstab / och stille
hans vrede / men ingen aff dem
bliffuer salig/ vden hand lærer och
fylger den rette salighedz rey / den
samme sande oc rette salighed staar
vdi Jesu Christo alene/ om huilcken
Engelen Gabriel hand bebudede
Mariæ vdi dette Euangilio / Der
ville wi nu tale noget om/ huilcket
der skal ocsaa komme offuer ens
met denne Lærdom om Penitentz.
Fordi da tiden vaar fuldkommen/
paa huilcken Gud vilde sende
sin

Den 18. Predicken

sin Søn her til Verden / da vdu
ualde hand Jomfru Mariam aff
Juda slect oc Davids affkomme /
at hun skulde vorde hans Mo-
der. Oc derfaare vdsende hand
til hende den ypperlig Engel Gas-
briel/som hilsede hende strax hand
obenbarede sig for hende/oc sag-
de/Dil dig naadefulde/Verren er
met dig rc. Dernest siger han hen-
de huorfaare hand er vdsendt til
hende/sigendis : See/du skalt vnd-
fange oc føde en Søn rc. Oc siden
siger hand fremdelis . Den Hel-
ligAand skal komme offuer dig /
oc den allerhøyestis krafft skal off-
uerstugge dig . Men den ting
som handlis i denne Histori/ det
er en merckelig ypperlig ting / oc
gioris oss storligen behoff til vor
salighed. Oc alligeuel haffuer
Dgneskalcke Mgudelige misbru-
get denne Nilsen. Men wi ville
nu høre Engelens Predicken/som
siger

siger: Du
en Søn/
Naffen J.
vorde mecti
Søn: Da
uds sæde
Jacobs b
rige stal
en sum
Søn stal
as/som/
at komme
getting so
Men wi r
haffue be
JES
der faare
hand stu
tager ha
velgernit
temz, Z
et quo so
nem stal
gangne

33.
siger: Du skalt vndfange oc føde
en Søn / oc du skalt kalle hans
Naſfn JHESVM / hand skal
vorde mectig oc den aller øffuerſtes
Søn: Hand skal ſidde paa Da-
uids ſæde / hand skal regnere vdi
Jacobs huf til euig tid / oc hans
rige skal ingen ænde faa. De vdi
en sum vil Engelen ſige / din
Søn skal vere den ſande Mefſias/
ſom Propheterne haffue ſpaat
at komme ſkulde. Her ere vel man-
ge ting ſom her ſkulde forklaris /
Men wi ville nu forſylge det wi
haffue begynt at tale om. Denne
JHESVS oc ſande Mefſias er
der faare fød oc off giffuen / at
hand ſkulde være vor frelsere. Thi
tager hand met ſig til off trende
velgierninger / ſom høre til Peni-
tentz. Den førſte velgierning er
at huo ſom tror paa hannem/han-
nem ſkal forladis alle hans frem-
gangne Synder / oc annammis

B b

til

Den 18. Predscken

til Guds vensteb. Den anden velgierning/ at huo som tror paa hans nem/ da skal den wfuldkommenhed som hand haffuer/ icke regnis han nem til onde/ men hannem skal til regnis den fuldkomelige retferdig hed som Christus haffuer. Den tredie velgierning er/ at h Christus begaffuer den som tror paa hanne met den HelligAand/ at hand siden aff hiertet giør gode gierninger/ oc endog at Syndzens last vdslettis icke fuldkommelige i Legomit/ da giør alligeuel den HelligAand/ at wi offueruinde samme last / oc fylge Guds kald. Der faare naar wi fornemme vor strøbelighed til at fly det onde oc at giøre det gode / oc formercke oss der faare skyldige vnder den euige fordømelse / da skulle wi met troen gaa til CHRISTVM / och faa euig salighed for hans skyld alene / som er met Faderen och den Hellig Aand

Mand en
oc priss til
Den N
Dvorlunde
Christu

D.

den / oc
der er for
naar mand
gløre vore
først stor
neruerin
end nu
preger of
Saa beg
den/ heff
melle, W
CHRIST
band er

331.
Johan: Brent.

188

Månd en Gud / huilcken vere loff
oc priss til euig tid / Amen.

Den Nittende Predicken.

Hvorlunde wi kunde faa fat paa
Christum oc beholde han-
nem hoff oss.

N Ville wi fremdelis
tale om Penitentz. Saa
haffue wi sagt / at siden
wi begynde at fly Syn-
den / oc giøre retferdighed (thi
det er fornøden storligen behoff
naar mand vil giøre Penitentz) da
giøre vore forgangne Synder oss
først stor banghed / Dernest vor
neruærindis Synd / som henger
end nu i vort kídd / oc ærrer oc
preger oss til at synde fremdelis.
Saa begynde wi at frykte for dø-
den / helffuede oc den euige fordøm-
melse. Wi hørde ocsaa / at Jhesus
CHRISTUS vor Saliggjørere/
hand er en Lægedom der emod /

B b g Thl

Den 19. Predicken

Thi hand kom til oss / oc haffde
trende slags velgierninger met sig
til oss / Det første / at hand haff-
uer affslæt alle vore fremgangne
Synder / och forladt oss alle den
straff som wi haffuer fortient met
samme Synder. Det andet / at h
and giffuer oss sin Retferdighed
som skuler vore neruærindis Syn-
der / ia alle vore Synder / baade
de fremgangne oc de neruærindis/
saa at de regnis oss icke til for-
dømmelse. Den Tredie / at hand
giffuer oss den HelligAland / som
skal leyde oc drage oss til sand ly-
dighed imod Gud / til at paakalle
Guds naffn / oc elsker vor Neste.
Nu er dette her nest / at wi skulle
giffue tilkiende oc lere / huorlun-
de met huad rey oc maade wi kun-
de faa fat paa Christum / oc be-
holde hannem hoff oss / Thi paa
hannem alene henger al vor salig-
hed. Petrus siger : Mennistene
er

er intet andet Næffn giffuit vnder
Dimmelen / i huilcket de kunde
vorde salig. Thi skulle wi aff hier= 331.
tet giøre all flit her til at wi kun= 187
de faa fat paa CHRISTum / oc
beholde hannem hoss oss / der til
skulle wi bruge all konst oc arbeis= 187
de. Wi faa fat paa Christum
met Troen. Thi der staar saa screff= 187
uit Johannis i. Cap. Hand gaff
dem mact at vorde Guds Børn /
(det er io vist at vorde en aff Chri= 187
sti limmer) huilcke som Tro paa
hans Næffn. Oc i det tredie Ca= 187
pittel / Saa elskte Bud Verden /
at hand gaff sin enbaarne Søn /
at huo som Tror paa hannem /
hand skal icke fortabes / men hand
skal haefue det euige Liff. Der= 187
faare annamme wi Christum ved
oc met Troen / huilcket der meget
talis om vdi sancti Danssis Euan= 187
gelio. Troen hun fôdis dog icke
met oss i vort legome / Thi Men= 187
B b iii niskene

Den 19. Predicken

niskene tage rel met sig her til Ver-
den it skel oc fornufft / oc forstand
paa ont oc got / det er forstand paa
Guds Lou / Men de føre icke troen
met sig / det er / forstand paa Chri-
stum / thi Troen er en ny gaffue
vdaff Bud / vden vort fornufft :

Menni,
skens
fornufft
kiender
icke
Chri-
stum.

De Endog Menniskens fornufft
kand icke aff sig selff kiende och
tage fat paa Christum / dog haff-
uer ligeuel altid verit Predicket vdi
Verden om Christo Guds Søn /
De huo som vaar omhyggelig om
sin sande Salighed / hand kunde
vel lære samme Predicken / Icke
kand heller nogen i den gantske
Verden aarsage sig / Ingen kand-
saa sige / Mit fornufft oc natur-
lige forstand kiender intet til Chri-
stum / Derfaare skal ieg icke for-
haffuer dømmis / for den sag styld at ieg
altid ve ved intet aff Christo. Thi mand
rit Pre dickt i maa der tuert emod suare han-
Verden, nem / at der haffuer altid verit o-
ben-

benbare Predicken oc klare vidnes-
sbyrd paa Jorden om Guds Søn.
Derfaare om nogen haffde saa al-
vorlige lagt sig effter ath lære sin
Siels salighed / som mand flitelige
legger sig effter ath faa det som
bugen hører til / da kunde hand vel
bleffuit oplærd i den sande Religiō.
Fordi i den første Mose Bog der
Adam haffde syndet / strax oben-
baredis den Predicken om Guds
Søn / at hand skulde affslette syn-
derne / der saa staar screffuit. Quin-
denis sæd skal sønderknuse Dr-
mens Hoffuet. Oc denne Pre-
dicken bleff befalet oc beuaret / ia
hun bleff ocsaa forklaret ved de
Offer / som strax begyntis i A-
dams tid. Abel offrede aff sit først-
fodde queg &c. Rære / hueden
meen du at det kom Adam eller A-
bel i sinde / ath de skulde offre
Gud aff deris queg : Sandeli-
ge Guds Aand vnderuinde dem det /

B b iiiij at

Den 19. Predicken

at hand vilde der met betegne / at
Guds Søn skulde komme / som
skulde aff toe oc vdslette Synder-
ne. Denne Predicken vaar i Ver-
den fra Adam indtil Vandsfoden /
i den formiddel tid kunde ingen
aarsage sig at hand viste der icke
aff / thi det vaar en almindelig
oc obenbare Predicken i blant Pa-
triarcherne om Christo. Efter
vandsfoden offrede ocsaa Noe i si-
ne sønners neruærilse / oc forfrem-
mede den lærdom til sine efters-
kommere / om Quindenis seed el-
ler Guds Søn .

Denne Predicken oc Lærdom
som vaar besalit oc forstoeds met
de Offer / bleff i Verden i blant
alle Menniske indtil Abraham / her
kand icke heller nogen aarsage sig.
Odi Abraham obenbaredes Gud /
noget klarligere den Predicken och
Lærdom om sin Søn. Abraham aff-
komme

komme voxte oc formeredis / oc fice
det Land Canaan. Her kand icke
heller nogen aarsage sig iblant an= 331.
dre folck / Fordi det rycte om den
sande Guds dyrkelse hun vaar
formedelst mange aarsager spreest
iblant Hedninger oc Jøder / ind= C
til CHRISTVS selffuer kom
oc forkynede sit Euangelion i
Verden. Her haffuer atter in= X
gen Menniske nogen vndskyldning
til Verdzens ende . Det er icke stort
vnder ath Tørckerne och Jøderne
de söge icke effter Christi sande
Religion / effterdi wi see ath de
Christne skøde icke end selffue stor= I
lige der om. Nuor mange Men= P
nister boer vdi vildene marck och
skoffue / som aldrig eller io gant= A
ste fielden höre Predicken : oc al= S
ligenel vide de samme vel at haste= A
lige fare til huert marcket / och
sälge oc vdprange fuld dyrt huess= O
ting de haffue, Met faa ord sagt /
B b v **D**en

Den 19. Predicken

Den Predicken om Christo haff-
uer altid værit i Verden / stundem
mørckere oc stundem klarere / Och
den som vil giøre sand Penitentz /
hand skal io visselige tro / at Gud
forlader Synderne / icke for vore
gierningers fortieniste skyld / men
aleniste for Jesu Christi skyld. Thi
vdi Euangelio staar der klaligen
screffuit / Saa elskte Gud Ver-
den / at hand gaff sin enbaarne
Søn / at huer som tror paa
hannem / skal icke fortabis / men
haffue det euige liff. Oc : Huo
som tror paa Sonnen / hand haff-
uer det euige liff / men huo som
icke tror paa Sonnen / hand skal
icke see liffuit / men Guds vrede
bliffuer offuer hannem. Oc Sanct
Peder siger Act. iiiij. Der er intet
andet naffen vnder Himmelten giff-
uit Menniskene / i huilcket dem bør
salige at vorde. Och siden i det
x. Capittel : Alle Propheterne bæ-
re

Johan: Breff.

190

re Christo vidnesbyrd / at huo som
 tror paa hannem / hand skal faa
 syndernis forladelse i hans naffn.
 Oc siden i det xv. Capittel: Nuer=
 cken kunde vore forfædre icke hel=
 ler wi selffue bære Lousens aag oc
 byrde / Men wi tro ath wi blifff
 ue salige ved vor WE Xris Ihesu
 Christi naade/ saa som oc de gior=
 de / Derfaare fuldkommer intet
 Menniske sin Penitentz/ vden hand
 tror paa Christum / ingen faar
 heller salighed / vden hand haff=
 uer syndernis forladelse vdi Chri=
 sto ved troen. Nuorlunde giffuis
 oss da troen paa Christum: Mon= Troen
til Chri
sum
giffuis
 ne wi faa hende aff orckeløse spe=
 culatz / tancker oc begrundelse :
 Ah ney: Men hun giffuis oss.
 vdi Euangeliij Predicken om den
 WE XXXE Jesu Christo. Thi
 Paulus siger: Nuorlunde skulle de
 tro foruden Guds ords Predicken
 oc forkyndelse : Oc strax der effter
 siger

Den 19. Predicken

siger hand : Troen kommer aff hørselen / naar mand hører Guds ord. Deraf føre naar vi skulle få fat paa Christum met vor tro / da gjør det fast behoff / at vi skulle høre Euangelij Predicken om Jesu Christo. Det er fornøden behoff at Euangelij røst skal altid liude i vore øren oc hierter. Naar vi ere orkeløse / naar vi arbeide / naar vi souffue / naar vi vaage / da skulle vi altid lade Euangelij røst liude i vore hierter / ved huilcket Euangelion den Hellig Aand blifuer krafftig i oss / thi Euangelion er den ridskaff met huilcket den Hellig Aand gjør sin gierung i oss. Thi Paulus siger / Euangelion er Guds krafft alle dem til salighed som tror. Deraf / de som forsmaa oc forfylle Euangelij Predicken de gjøre icke Penitentz / de forbedre icke deris lefft / men de blifue under Guds

Buds vred
at Euangelij
hører i saa
de tentet a
derne met d
alene hører
stækte ha
men der f
gelijs Pred
tiende C
fange tre
ne er vor
Helligheit
selse. Nu h
Menniskel
hed / och
gelijs Pre
digts oc a
besynderl
som er L
nere. L
noget tal
indflichtit
skal ved

331
Johan : Brent.

203

Guds vrede se. Der seer du oesa/
at Euangelij Predicken skal icke
hører i saa maade / at mand skul-
de tencke at kunde vdslette Syn-
derne med den gierning / at mand
alene hørde Predicken / som øgne-
skalcke haffue opdictet oc liuget /
men der for skulle wi høre Euang-
elij Predicken at wi kunde lære at
kiende CHRISTUS / oc vnd-
fange troen til hannem / som ale-
ne er vor Visdom/ Retferdighed/
Hellighed / Salighed oc igenlø-
selse. Nu haffuer Christus besindet
Menniskelig suaghed och skrøbelig-
hed / och derfaare indsticket Euang-
elij Predicken / icke bloot/ ensfol-
digt oc alene / Men hand tillagde
besynderlige tuende Sacramenter/
som er Daaben oc Herrens Glad-
nere . Om Daaben ville wi nu ^{Om} Saabz,
noget tale/ Thi Daaben er der til ^{Saabz,}
indsticket / at den som Dobis hand
skal ved dette Sacramente ind-
plan=

Den 19. Predicken

plantis i Christo oc i alt dette gode
Christus haffuer. Saa lærer Pau-
lus oss Gal. ij. I som ere døbte/
i haffue iført eller i klædet eder den
Herre Christum. Her seer du at
Daaben er icke Sacrament / i huil-
cket Sacrament den som vorder
døbt / hand klædis i Christo. Oc
Rom: vi. Vi ere begraafuede met
Christo ved Daaben til hans død.
Her seer du atter at Daaben er icke
Sacrament / met huilket Sacra-
ment den som annammer Daaben
hand begraafuis met Christo / at
hand skal ocsaa opstaar met Chri-
sto / det er / at hand skal vorde del-
actig vdi al Christi Maiestat och
herlighed. Oc dette Daabens Sa-
crament skulle icke alene de gamle
Menniske bruge / men smaa børn
skulle oc annamme det. Fordi de
smaa Børn høre oc CHRISTO
til. Christus selff bleff oc icke
Barn / hand er ocsaa Død for
børn.

Johan: Brent.

192

børn. Oc hand sagde at Niim-
 mersige hører dem til. Oc den
 HelligAland spaade ved Esaiam
 xlix. Capit: sigendis: De skul-
 le frembære dine Sonner paa deris
 arme / oe bære dine Døtre paa
 skulderne. Her lærer hand oss
 at om børn de frembæreris / da
 skulle de anammis i den Christ-
 ne forsamling / och hellig giøris
 i Daaben. Fordi / Endog bør-
 nene selffue forstaar icke huad der
 handlis/dog forstaar rel den Chri-
 sten Kircke oc forsamling det / oc
 Christus selff forstaar det vel huil-
 cken Christus er deris saliggørere.
 Oc om barnet kommer til stæls al-
 der / da skal det met al flitighed
 oplæreris / at det kand oc selff for-
 staa / huad tilforn er handlit. Det
 annammede vel C N X I S =
 T V M tilforn / men naar det
 kommer saa meget til alder / da
 skal det oc visselige forstaa sig /
 oc

9 1

Den 19. Predicken

oc kiende Christum/huilcken Christo barnet haffuer tilforn ført sig vdi/ vdi Daaben . Derfaare de som enten selffue icke annamme Daaben / naar de kunde det giøre / eller ville icke lade sine Børn Døbe / saa som de Vederdøbere/ de giøre icke Penitentz / de forbedre icke deris leffnit / men blifue i Guds vrede. Men wi som ere døbte / wi skulle legge vind der paa / at effterdi vore Synder ere begraafuede oc nedsenckte vdi hannem / at wi tage dem icke igen / men vandre i it nyt leffnit/ paa det wi kunde opstaar til den euige Salighed met JESU CHRISTO vor HERRE/ som er met Faderen oc den HelligAland en sand Sud/ huilcken vere loffuit oc prisit til euig
tid/
A M E N.

Den

Johan: Brekt.

195

Den tiuende Predicken.

Huorlunde wi kunde beholde Christum.

Di denne nest forgang, ne Predicken om Penitentz / sagde wi at wi faa fat paa Christum ved Troen. Oc at troen hun giffuis formedelst Euangelij Predicken / til huilcken Pre dicken Daaben er tillagd. Thi Daaben er it Sacrament / i huilcket wi indføre off i Christo. Nu skulle wi see / huorlunde wi kun de beholde Christum / thi det er icke nock / at finde och faa fat paa hannem en gang / men det giøris storligen behoff / at hand oc beuaris i off / oc haffuer en euig bolig i off / paa det wi kunde met hannem komme til det Himmel ske rige. Nu beholde wi hannem hoff off / met den samme ting som

Cc

wi

9 1

Den 20. Predicken

vi først finde hannem / oc faa sat
paa hannem met / som er / met tro-
en / som føddis oc vederquegis aff
Euangelij Predicken / om Jhesu
Christo. Derfaare naar vi skulle
giøre Penitentz oc beholde Chris-
tum / da giøris vel behoff / at
vi icke alene en tid / men altid hø-
re / oc tractere JESU CHRISTI-
STI Euangelion / Aff samme
Euangelij Predicken er affløssnin-
gen en part / thi skulle vi oc fli-
telige høre oc lære om hende.

Dernest vederquegis ocsaa tro-
en met Herrens Naduere / thi
Christus hand indstickede hannede /
icke paadet at han skulle alene vere
it tegen / paa huilcket mand kunde
kiende oc skilie de Christne fra W-
gudelige mennisker / men paa det at
hand skulle vederquege vor Tro /
oc beuare oss vdi Christo. Thi han
kaller Herrens Naduere sit Testa-
ment / oc biuder oss at ihukomme
hans

hans død. Men lige som hans
gods oc gode ting som Testamen= 9
tet giør / de vddelis iblant hans
venner vdi Testamentet / Lige
saa da Christus skulde fare her aff
Verden / da indstickede hand sin
Naduere til it Testament/i huilcket
hand gaff sin Christen Kircke sit
Legom i Blod i Brød och Vin.
Oc gaff dem det icke for den sag
Skuld / at mand skulde der aff giøre
it offer for leffuendis och døde /
men paa det at Sudfryctige mēnis-
ke som fornemme deris trois Krøs
belighed/de skulle vederquege deris
tro met denne mad som er Her-
rens Legomme oc Blod. Derfaare
skulle ocsaa de som giøre Penitentz
bruge dette Sacrament. Fordi de
som forsmaa oc icke bruge det/naar
de det bruge kunde / de giøre icke
Penitentz / men de ere endnu i
Guds vrede. Dernest beholde wi
C D R I S T V M hoffoss met
C c ü Bøner/

Den 20. Predicken

Bøner / och naar wi kalle paa
Guds naffn for Christi styld. Nu
skal mand bede / icke aleniste met
Ceremonier / men fast heller alff-
vorlige met troen / besynderlige
vnder Korss och modgang / som
der staar scressuit: Kalle paa mig
i modgangs tid / oc ieg skal frelse
dig / saa at du skalt tacke mig der
faare. Oc Christus siger: Nuad
som i bede Faderen om i mit
naffn / det skal hand giffue eder.
Item / Nuad som helst i bede
om i eders Bøner met troen / da
skulle i faa det etc.

Fremdelis / Christus hand
bliffuer hoffoss/ naar wi ere Gud
lydige / oc giøre de gode giernin-
ger som Gud haffuer befalit. Thi
Christus hand bliffuer icke tilstede
met nogen dødelig Synd/ som wi
pleie at kalle det / Saa som Paulus
siger Rom. viij. De som leff-
ue

ue effter Kiødzens lyft / dem kand
icke Gud behage / Oc: Om i lefft
ue effter kiødet / da skulle i dø / Oc
en anden sted siger hand saa: Nuerc-
cken dranckere / icke Wortkarlle /
icke tiuffuel / icke røffuere etc. skul-
le besidde Guds rige. Derfaare
den som gjør Penitentz / hand skal
fly det onde / oc gjøre det gode /
paa det Christus kand blifue vdi
hannem.

For det siste / Christus hand
beuaris oc hoss oss naar wi ere
lydige vnder Korsfit / Thi den
som vil fly Kors och genuordig-
hed / met Synd / Banden / knut
oc mur / hand er icke Christi tienes-
re / hand vil icke bære Korsfit
met Christo / thi er hand icke verd
at Christus skulde blifue hoss han-
nem / saa som der staar screffuit:
Nu som icke tager sit Kors och
fylger mig / hand er icke verd at
vere min. Item: Nu som icke
Cc ij bærer

Den 10. Predicken

bærer sit Kors / oc sylger mig /
hand kand icke vere min Discipel.
Derfaare huo saadan er / hand
mister oc fortaber Christum / det
er / al sin salighed oc velfart. Nu
haffue wi talet nogen foie ting
om Penitentz (thi tidzens leilighed
vilde icke mere tilstæde paa
denne tid) men dette skulle wi alsid
i alle vore liff's dage haffue for
haanden oc arbeyde der paa / Thi
ieg haffuer sagt / at det gjoris
saa gantste storligen behoff at
wi skulle gjøre Penitentz / paa det
wi kunde frelse oc redde Sielen /
thi de andre ting kunde wi icke
fri. Men til at gjøre Penitentz /
da er det først storlige behoff / at
wi fly Synderne / oc gjøre gode
gierninger / huilcke Gud krefft
uer aff oss / oc der faare settes de
x. Guds Budord oss faare / at
wi kunde lære huilcke de gode gier
ninger ere som wi skulle gjøre.

Dernest

Johan: Brent.

19d

Dernest / Effterdi wi kunde
 icke selffue vdsatte Synderne
 oc giøre fuldkommelige gode gier-
 ninger / Da skulle wi kiende Chri-
 stum oc indfly til hannem / som
 henter oss Syndernis forladelse /
 oc giffuer oss sin Retferdighed.
 Oc paa det ieg skal sige meget / ia
 altsammens / met faa ord / Vdi
CORISTO JESU staar al
 vor Salighed oc igenlofelse. Der-
 faare skulle wi giøre al flitighed
 her til / at wi kunde faa fat paa
 Christum oc beholde hannem.
 Men ved Troen faa wi hannem
 fat.

Troen hun kommer aff Eu-
 angelij hørelse / Daabens Sa-
 crament er lagd til Euangelion .
 Derfaare bør ossat høre Euange-
 lion oc vere døbte : Men Christum
 beholde wi høff oss ved troen / huil-
 cken tro der faar sin vederquegelse
Cc iiiij aff

9 1

Den 10. Predicken

aff Euangelij Predicken / aff aff-
løsningen / oc D E X X E N S
Laduere. Nun beuaris ocsaa
met bøner oc lydighed til at giø-
re gode gierninger / och lydighed
under Korss oc genuordighed.

Derfaare skal en Gudfryctig
Menniske giøre dette / paa det at
naar wi saalunde beuare oc holde
C H R I S T U M hoff oss / da be-
uare oc beholde wi vor euige sa-
lighed / vdi Jhesu Christo vor
D E X X E / som er met Faderen
oc den HelligAand en Gud /
huilcken ske ære oc priss
til euig tid /
Amen.

Der

Johan : Brent.

199

Her effterfylge kem Predicken/
som ere paa andre tider Predicke-
de / huilcke ere en kort Sum/
paa de Predicken/ som
tilforn staar.

Den Første oc tiuende
Predicken.

MI haffue nu en tid lang
hørt vdelegning oc forklaring
paa Sancti Manssis Euangeliion / oc ere nu kommen til det
vidnesbyrd / som Sanct Mans
Baptista gaff Christo den tid han
suarede dem som vaare vdsende aff
Hierusalem. Nu effterdi Johannes Baptista vaar en ypperlig
Pre dicant / som raadde oc for manede Mennistene til Penitentz /
Saa tyckis off got oc bequemmeligt at være at vi tale oc lære om
Penitentz.

C c v Der

Den 21. Predicken

Der ere mange aarsager til
at vi nu tale oc vnderuise om Peni-
tentz. Allerførst raader denne tid
der til / som vi kalle xl. dages
Faste. Fordi Endog øynestalcke
haffue vdi mange maade misbru-
get denne tid / dog siunes dette
vel at i fordom tid haffuer for-
federne hende indsticket / der til /
at den Christen forsamling skulde
lære vdi disse dage vdi almindelig
Predicken om Penitentz. Oc vdi
alle haande nød oc trang bør men-
niskene at giøre Penitentz. Om
nogen vil bede til Gud i sin mod-
gang/ angst oc nød / hand skal
først for alting giøre Penitentz /
Thi ingen kand rettelige tilbede
Gud uden hand oc rættelige giør
Penitentz. Saa som den Pro-
phet Jeremias i sit xvij. Capit-
tel siger : Om dette folck omuen-
der sig fra det onde det giort haff-
uer / da skal mig och angre den
wlycke

wlycke som ieg tencte ath giøre
demi ec. Saa siger oc CLOXJ=
STVS selff klarligen / at hand
er kommen ath kalle Syndere til
Penitentz. Der faare ligger oss
mact oppaa / ath wi forstaa oss
ræt om Penitentz / effterdi ath
denne sande lærdom om Penitentz
hand baade gelder denne gantske
Christendom an. Oc der foruden
huo som forstaar denne sande lær-
dom om Penitentz / hand skal see
at der ere store aarsager til at wi
haffue offuergiffuit och forladit
denne Papistiske Wgudelighed.

Thi ville wi nu besee/huad
oss bør at giøre paa det wi fun-
de giøre sand oc Gudfryctig Pe-
nitentz. Effter den rætte maade
at lære andre met / da skulle wi
först sige huad dette ord Penitentz
er. Oc huad wi forstaa ved dette
ord Penitentz/ det ville wi forklare
ved

Den 11. Predicken

ved Exempler / paa det at simpel
folck maa disbedie kunde forstaa
det.

Derfaare ville wi sette off
Konning Davids Exempel faare/
Endog hand haffde faait mange
velgierninger aff Sud / alligeuel
syndede hand vel suarligem. Hand
haffde den oprindelige synd i sit
Kjød och Legome / der til kom
hoer oc mord / met huilcke hand
fortiente den euige død / Derfaare
om hand vilde blifue fri igen fra
synden oc Døden / da haffde hand
fornøden behoff ath gjøre Peni-
tentz. Der faare er dette nu ith
spørsmaal huad David skulde gjø-
re / paa det hand kunde gjøre en
ræt oc sand Penitentz. Wi ville
ocsaa sette off Sancti Peders ex-
empel faare / som fortiente Welfff-
uede i det hand fornectede Christum /
men hand bleff paamint
at hand skulde gjøre Penitentz / om
hand

hand vilde vndfly helffuede. Nuad
skulde hand da giøre: Wi ville oc
sette oss Marie Magdalene Exem-
pel faare / hun vaar en Synderin-
de / och haffde fortient den euige
ild / At hun kunde den vnduige / da
haffde hun fornøden behoff ath
giøre Penitentz. Nuad skulde
hun da giøre: Nuort skulde hun
da hen vende sig: Ansee oc røff-
ueren paa Korssit / hand haffde
fortient den euige Død met sit
røffueri. Men paa det hand skul-
de icke fordømmis til euig tid / da
skulde hand io visseligen giøre Pe-
nitentz. Nuad skal hand da der
til giøre / at hand kand giøre sand
Penitentz: Vdi disse Exempler
kand mand see / ath vdi Penitentz
søge wi effter den ting / met huil-
cken wi kunde baade vndfly vore
Synder oc Syndzens betalning / oc
at wi kunde faa den euige salighed.
Der faare naar en vil giøre Peni-
tentz/

Den n. Predicken

tentz/ da gjoris først behoff sorg
oc ruelse for Synden. Disse ord
sorg oc ruelse vide vel mange ath-
sige aff / men de ere icke mange
som forstaar huad krafft de haff-
ue / thi de indeholder mange ting
vdi sig. Oc først til at gjore sand-
anger oc ruelse/ da gjoris det be-
hoff at vi vide rettelige/ huilcke de
sande eller visse Synder ere som
steer imod Bud. Fordi der ere man-
ge til som mere holder det for synd
at vere som steer imod Menniskens
Bud oc stick / end det som gjors
imod Guds Bud. Disse ere de om
huilcke der staar screffuit i psal-
men. De frykte storlige der som
ingen redzel eller fare er paa før-
de. Vdi Paffuedommit regnedis
det for større Synd / at øede kiod
om fasten / end leffue vdi stør-
leffnit. Naar mand skulde vochte
sig for nogen Synd eller vildfa-
relse/ da bleff det regnit for en stør-
re

re Synd at gaa icke røet vdi orden
naar mand gick i Process / end at
misbruge Guds naffn til stenden
oc banden. Saa regnis det end
nu vdi Gestebud / at tage Mad
for sig før end de ypperste gester
haffue taget for sig / at vere fast
slemmere end at slæmme oc dæmme
eller baguaske sin ieffnchristen. Oc
ligeuel er det ene aleniste Syndet
imod Verdzlig oc vduortis tuctig=
hed / men det andet er synd imod
Guds Lou. Derfaare tale wi
her icke om de Synder som steer
imod Menniskens stick / Endog
at mand skal nocte sig for alle saa=
danne Synder / och altid legge
vind paa at vere høffuist oc tuctig
iblant folck. Men wi tale her
om de sande oc visse Synder / huil=
cke mand skal bekende naar en
giør en røet anger eller ruelisse for
Synden .

Saa

9 1

Den u. Predicken

Saadanne Synder kand mand
kiende aff Guds ord / vdaff de x.
Guds Budords forklaring oc vd=
leggelse / Der faare naar wi ville
giøre Penitentz / da skulle de Ti
Guds Budord settis off for øyge=
nen / at wi der aff kunde lere huil=
cke de synder ere som steer emod
Gud / for huilcke Synder wi skul=
le sørge oc dem storlige angre. Der=
nest hører det oc til en sand Anger
ocruelse / at wi ocsaa skulle vide oc
lære Guds Dom imod Synderne /
oc den hefft oc straff som steer for
Synderne. Dette kunde wi icke
lære aff vort eget fornufft / som
pleyer at forsmaa Gud / men det
skal læris aff Guds ord / Thi saa
siger Gud / Jeg søger Fædernis
ondstab paa Børnene indtil tre=
die oc fierde led xc. Det er : Gud
hand blifuer saa storligen vred
paa Synden / at hand icke alene
straffer den som gjør Synden / men
ocsaa

Johan: Brent.

201

oescaa hans affkomme / som det
siunis paa Aldam och Saul *rc.*
Item der staar i Louen: Maledi= Deut. 27
det er den som icke bliffuer varactig
i Louen. Oc: Om du hører icke Deut. 28
DE**R****E****N****S** din Guds røst /
da skaltu vere formaledidet paa
din Ager / formaledidet vdi Sta=
den / **D**in kornlade skal vere male=
didet *rc.* Item vdi Euangelio: De
som haffue giord ont / de skulle gaa
hen i den euige ild. Oc: Gaar hen *Matt. 25*
i formaledidede til den euige ild /
som er bereet Dieffuelen oc hans
Engle. Disse oc andre saadanne
ord skal off settis for vore øyen /
at wi rettelige oc sandelige kunde
angre oc ruffue vore Synder. Det
hører oc her til at wi kunde kiende
Guds Dom oc huor grummelige
hand straffer oc heffner Synden /
om wi acte disse Exempler / som
er Vandfoden / Sodoma oc Go=
morra / Kong Pharaonis Exem=
pel

Den 21. Predicken

pel 2c. Der skulle wi ocsaa an-
see oc betencke de exempler som wi
almindelige maa see / oc huer see
sin egen heffn oc straff an/ huil-
cket langt vaare op at regne. Der-
faare naar en vil giøre Penitentz/
da skal hand lere at kiende Synd-
zens storhed / slemhed oc tung-
hed / at naar wi saa lære Guds
vrede oc Syndzens straff/ da skul-
le wi faa en sand anger oc ruel-
se. Saa haffuer du hørt hue-
den at samme anger oc ruelse kom-
me oc haffue deris oprindelse aff.
Nu skulle wi see huad tegn och
bevisning mand kand kiende en
sand anger oc ruelse oppaa / och
huad gierning der kommer aff
anger oc ruelse / Saadanne tegn
ske stundem aff slumpelycke eller
aff en Menniskis egen vilie/ och
vndertiden ere det saadanne tegn/
at de giører for nøden behoff ath
kiende sand anger oc ruelse paa.

De

De tegn som ker aff slumpelycke
eller aff ens egen vilie/ det er saa-
danne / at mand rommer oc flyer
vduortis / eller stelffuer oc beffrer
der faare met sit Legomme / eller
græder / eller faster / eller met secke
oc aste. Saa som Cain betiende sin
anger met fluct oc stelffuelle. Dette
exempel setter ieg fordi her frem/
thi vduortis ere baade de Wgu-
delige oc de Gudfryctige saa got
som alle ens met ruelse. Esau/
Magdalena oc Petrus de gaffue
deris anger oc ruelse tilkiende met
graad / Josaphat oc de Niniuiter
de gaffue deris ruelse oc sorg til-
kiende met faste oc secke/som den
tid vaar en ypperlig vduortis sed-
uaane. Disse ting vdslettede icke
Synderne / men de giffue aleniste
tilkiende huad der kommer aff an-
ger / sorg oc ruelse. Disse ting
giøris oc vdi sin maade behoff til
Penitentz / men de ere icke nock.

Dd ij Lens

Den u. Predicken

Eens egen bekendelse (icke saadan
som Scrifftemalet vaar i Paffue= der
dra
me
spor
nit.
ler en
dann
de 2
miss
ere
effte
den
oc dr
mand
effter
benb
had
tilfo
io fo
hed,
re / b
der st
vers
paai
dommit) men ens egen fri be=
kendelse met huilcken mand be=
gerer legebom / hielp eller raad
der til / hun er oc it tegn til saa=
dan anger oc ruelse. Disse tegn
paa anger oc ruelse ere icke for=
nøden behoff til ath giffue deris
anger tilkiende met / men stundem
pleie de at fylge / oc stundem icke
at fylge effter ræt anger. Der ere
andre tegn som gjøris for nøden
behoff / som ere / først at affuende
sig fra Synden oc sky hende / fordi
den som sørger sig at haffue syn=
det / oc seer Guds store vrede oc
heffn offuer Synden / hand kand
icke holde sig igen / ath hand io
flyr Synden der effter / oc vocter
sig for hende. Men er det saa
at hand icke flyr hende / da er det
it vist tegn / at hand haffuer icke
sand anger oc ruelse / Den saare
den

Den som haffuer verit en slugere oc
dranckere / hand lader aff at slæmme
oc dæmme. Den som vaar en
størleffnere / hand skal sty størleffa-
nit. Den som vaar affuindsing el-
ler en bedragere / hand skal fly saa-
danne Synder. Den som dyrcke-
de Affguder / hand skal haffue
miss hægelighed der til / Der nes-
ere oc andre tegn som følger vist
effter sand anger oc ruelse for Syn-
den / som er ath giøre det som got
oc dygdeligt er / Fordi om saa er / at
mand giør icke det som got er /
effter sin formue / da er det it o-
benbare tegn / at hand icke endnu
hader det som ont er / Den som
tilforn vaar en dranckere / hand skal
io fornøden legge vind paa edru-
hed. Den tilforn vaar en bedrage-
re / hand skal da io vist giffue igen
det staalne gods / oc det hand haff-
uer faait met bedregeri . Saadan
vaar Judas / thi hans anger oc
Dd ij ruelse

Den 21. Predicken

ruelse vaar ret / fordi hand rende
sig fra det onde / och giorde det
gode / hand betiende obenbarli-
ge Christi wskyldighed/oc sin egen
grumhed / och hand antuordede
penningene fra sig. Saa haff-
de oc Xoffueren paa Korsit anger
oc ruelse &c. Fordi det giørs vi-
selige for nøden behoff til sand an-
ger oc ruelse/at du skyer det onde oc
giør det gode. Der raader Pro-
pheterne oss til. Men met disse
gierninger vdslettis icke Synder-
ne/men mand kand aff dennē be-
mercke aleniste ens anger oc ruel-
se. Der saare naar wi haffue
faait saadant hiertens anger och
sorg for Synderne / oc ret kent
Guds Dom imod dennem / da
skulle wi flux tage fat oppaa vor
D E X X E I N E S V M
C H X I S T V M / vdi huil-
cken wi haffue Syndernis forla-
delse/ en naadig oc mild Fader/ oc
det

det euige liff / huilcken ske loff och
priss met Faderen och den Helligo
Aand til euig tid / Amen.

**Den anden oc tjuende
Predicken.**

Om ret sand anger oc ruelse
for Synden.

MI haffue nu hört om Pe-
nitentz / at naar mand vil giø-
re Penitentz / da giøris aller-
først oc fremmerst behoff / at en
syndig Menniske skal haffue hier-
tens anger oc ruelse / oc sørge for
sine Synder. Oc denne sorg hun
giffuis tilkiende met sine tegn och
bevisninger / iblant huilcke tegen en
part giørs icke behoff ret fornø-
den / saa som er graad / vduortis
villig bekiedelse / secke / faste / haar-
Eleder / aste oc andre saadanne ting.
En anden part tegen ere fornø-
den behoff / thi foruden dem skeer
D d iij ingen

Den 11. Predicken

Ingen ret sorg / anger oc ruelse /
som ere disse at forlade det onde /
oc giøre det gode / Fordi / vden
saa er at en flyr Synden oc effter=
fylger gode gierninger / da giffuer
hand der met klarlige tilkiende / at
hand icke kiender sine Synder end=
nu / oc icke haffuer ret anger / sorg
oc ruelse for Synderne / det er /
hand haffuer icke endnu begynt
Penitentz / oc icke bør ath regnis
iblant dem som giøre Penitentz.
Derfaare / Naar en vil begynde
at giøre Penitentz / da giøris det
storlige behoff at fly Synden / oc
giøre det som got er / For den skyld
ville wi nu see / huilcke de gode gier=
ninger ere / som mand bør at giø=
re / oc for huad sag skyld samme
gode gierninger skulle giøris.

Det er icke vden aarsage
giort / at saadant settis offfaare at
begrunde / Fordi altid vdi Verden
da nødis wi til ath trættis imod
øyne

øynestalcke om gode gierninger.
I blant Jøderne huilcke Menni-
ster der vilde giøre Penitentz / de
finge befaling aff deris øynestal-
cke lærere / at de skulde offre / oc
fuldkomme de Pharisæiske regle oc
paafund. I blant Wedningerne
befalis Mennistene / at kaste rø-
gelse i ilden / oc toe sig vdi rinden-
de reent Vand. I blant Mun-
ckerne biudis Mennistene / enten
at høre Messer / eller giffue sig i
Closter / eller kalde paa affdøde
Selgen &c.

Men altid haffuer icke aleni-
ste den HelligAland / men ocsaa
Mennistens rette fornufft sagt
tuert imod saadan lerdom. Thi
Philosophi Verdælige vise mend
vdi naturlige konster de haffue saa
loert / at mand skal legge vind paa
dygdelighed / oc at Gud haffuer
større behagelighed til en reent hu
oc hierte / end til it reent legome.

D o v Pro-

Den 22. Predicken

Propheterne de strengelige vð
Kreffue en lydighed imod Ceremo-
nier som hører til gode seder som
Deut. 10 Gud befalit haffuer. Mose siger :
I. Regas. Omstærer eders hiertis forhud /
oc forherder icke lenger eders hals.
Ezai. 1. end Offer. Esaias siger / Huað
skal ieg met eders mangfoldige Of-
fer / siger Herren zc. Lader aff
det onde / lærer at giøre got / søger
effter ret / hielper den fortrykte / ki-
Wich. 6. cker den faderløse ret zc. Oc Mi-
cheas siger: Nuor met skal ieg for-
lige Herren: Skal ieg forlige han-
nem met Brédooffer oc Aars gam-
le Ralffue: Meen du at D E R-
E N haffuer en behagelighed
til mange tusinde Vedre / eller til
mange tusinde fedte Bucke: Eller
skal ieg giffue min første Søn for
min offuertredelse: eller min liffs
fruct for min Siels synd: Det er
dig sagt D Menniske huad got er/
oc

oc huad. D E X X E N ester aff
dig / som er at holde Guds ord/
oc bruge kierlighed / oc vere yd=
nug faar din Bud. Saa siger Hosæ.
oc Hoseas: Jeg vil mistundhed
oc icke Offer &c. Met faa ord sagt/
dette begere oc vdkreffue alle Pro=
pheterne / at naar wi giøre Penit=
entz / da skulle wi giøre de gode
gierninger / som Bud hand vd=
kreffuer i sine x. Bud / och wi
skulle icke opdicte nogen ny Guds
tieniste oc ny Guds dyrckelse / som
Bud haffuer icke besalit oss.

Met Propheterne kommer
ocsaa Johannes Baptista offuer
ens / som vaar den allerbeste och
ypperste Predicanter til Penitentz.
Fordi den tid at icke alene Pha=
riseerne / men ocsaa Krigsfolket/
Toldere oc alle slags folket begie=
rede aff hannem en sand maade at
giøre Penitentz / da sette hand dem
icke for at giøre nogle øynestalcke
gier=

Den 22. Predicken

gierninger / icke heller Offer eller
anden opdicted tieniste / Hand
befoel dem icke at bliffue Phari-
seer eller Muncke / hand tilsted-
de at huer motte bliffue i sit eget
kald / men dette befoel hand dem
at huer skulde giøre de gode gier-
ninger som Bud haffde befalet.
Icke sagde hand til Krigsfolcket /
forlader Krigen oc bliffuer Pha-
riseer / men hand sagde: Siger
ingen offueruold / forfører ingen /
oc verer til fredz met eders besold-
ning. Dette ere de gode giernin-
ger som oss befallis vdi de x. Bud /
Du skalt icke stiele. Du skalt icke
ihielsla. Du skalt icke begere en
andens ting xc. Til Tolderne sag-
de hand / I skulle icke tage mere
end som sticket er oc samtyct. Det-
te er det samme Bud som siger /
Du skalt icke stiele. Til Almuen
sagde hand / Nuo som haffuer
to Riortle/ hand skal dele met den
som

som ingē haffuer / oc den som haff-
uer Mad/ skal lige sag giøre/ Dette
er det samme som sigis i Louen:
Du skalte elste din neste som dig
selff. Derfaare vdæffde icke Jo-
hannes nogen ny gierninger til at
giøre Penitentz / men hand visde
dem til de x. Guds Budord. Oc
denne Johannes vaar den som
først Predickede och obenbarede
Christendommen. Derfaare naar
mand vil giøre Penitentz och for-
klare huad sand anger oc ruelse er/
da er det for nøden behoff/ at du
giør de gierninger som de x. Bud/
ord befale dig / som er: Om no-
gen haffuer sogt atskillige Guder
oc affguder / da skal hand forla-
de affguderne oc dyrcke den san-
de Gud / oc icke knurre imod Gud/
men lide taalmodige / om Gud
sender oss nogen modgang for
Synden. Om nogen haffuer mis-
bruget Guds næffen oc verit Guds
bespot-

Den 11. Predicken

bespottere / da skal hand lade vdaff
oc holde Guds naffn vdi heder.
Om nogen forsmæde Guds ord /
om nogen haffuer giort sine for-
ældre imod / om nogen haffuer
besueget sin ieffnchristen / om no-
gen haffuer staalit etc. Da skal
hand io vist forlade de Synder / oc
legge sig vind oppaa at giøre de
gode gierninger som indeholdis
vdi disse Bud / oc om huilcke wi-
daglige dags høre meget Predickis
oc talis om. Fordi den som blif-
uer fremdelis varactig i sine Sy-
nder / hand haffuer icke end begynt
Penitentz / oc hand haffuer icke
heller sand anger oc ruelse.

Dernest skulle vi acte for
huad sager skyld wi skulle giøre
disse gode gierninger. Monne de
skulle der faare gioris / at wi Kun-
de met dennem vdslette vore syn-
der faar Bud. De vdslettede vel
Syn-

Synderne / om de vaare fuldkom=melige gode gierninger. Der er icke it Menniske paa Jorden / som kand fuldkommelige opfylde Guds Lov met sine gode gierninger. Der faa= re begeris oc vdkreffuis icke gode gierninger aff oss i denne mening / at Synderne skulle met dem vd= slettis / som synestalcke haffue al= tid tenckt och meent. Men gode gierninger de vdkreffuis besynder= lige for tuende sager styld naa= mand gjør anger oc ruelse : Den ene er nu sagt / som er at wi met it vist tegn kunde tilkiende giffue at wi haffue sand anger oc ruelse / oc aff hiertet sørge for Synden.

Den anden aarsage er / at wi aff saadanne gode gierninger kun= de lere at rettelige kiende vore syn= ders storhed . Det skulle wi grandgiffueligen acte : Fordi aff vor nature ere wi saa wforstan= dige paa vor egen strobelighed / at

Den 22. Predicken

at wi mene wi kunde vel fuldkomme Louen / strax wi faa hørt han-
nem. Oc lige som Israeliterne sagde til Mosen / Alt det som Herren
haffuer talit / det skulle wi giøre /
Exodi xix. Saa ere wi ocsaa hoff-
modige oc brakte aff vor egen styr-
cke / at wi kunde giøre det Gud
befaler / om wi alene vide huad
hand befalede.

Men lige som de Israeliter der
de hørde Louen da ginge de tilbage
oc aldrig holde hannem / saa hol-
de wi aldrig heller Louen fuld-
kommelige / oc icke giøre wi hel-
ler fuldkommelige gode gierninger.
Derfaare paa det at wi aff vor
egen forsøgelse kude lære vor synds
størhed / da vdkreffuis aff oss /
naar wi giøre anger oc ruelse / at
wi skulle giøre gode gierninger /
paa det wi kunde faa saadan gaffn-
der aff / at effterdi wi kunde icke
aff oss selffue see vor egen fordøm-
melse /

Johan: Brent.

269

melse / da kunde wi i sandhed for=
nemmet oc tage der paa / naar wi
giore gode gierninger / at wi icke
kunde nocksomt fuldkomme Guds
Lou / besynderlig naar wi see Guds
vrede / Dommen oc døden. Fordi
lige som nogen der laa hardelige
Franck paa sin sote seng / hand
vilde tyckis at vere sterck / oc kun=
de gaa / oc mand vilde da befale
Hannem at strax opstaa aff sen=
gen oc gaa oc ferdis. Der met
steer det io / at den francke kand
selff fornemmet at hand icke kand
enten lobe eller gaa som hannem
selff tilforn tyctis : Saa er det
oc met oss / oss tyckis vel ath wi
kunde fuldkomme Louen / men wi
kunde det icke aff vor nature. Der
faare befaslis oss at wi skulle for=
søge huad wi kunde giore / at wi
der aff klarligen kunde fornem=
me / at det er kiød oc blod vムue=
ligt at fuldkomme Louen. Der=
faare

9 10

Den 22. Predicken

Rom. 7. faare siger oc Paulus : Jeg for-
nemmer ved Louen / at i det ieg
vil giøre det gode / da henger det
onde hart ved mig / det er / Til-
forn siuntis ieg mig at vere vel til
pass oc sterck / oc kunde visselige
giøre gode gierninger / Men siden
ieg forsøgte at giøre gode giernin-
ger / da fornam ieg klarlige ath-
mit onde vaar saa stort / at ieg icke
kunde giøre noget fuldkommeligt
got. Hvaad pleyer da at ske ? Her
begyndis da den sande anger och
ruelse at voxe større / oc sorgen oc
bedrøffuelsen voxer hen til Helff-
uedis ild . Der faare rober och
Paulus for Helffuedis sorg och
redzel : Jeg wsle Menniske / huem
stal frelse mig aff dette dødelige
legome : Fordi siden at Synden
er obenbaret for oss / oc mand er
sorgfuld i hiertet for Synden
styld / da siunes endnu noget haab
at vere paa færde formedelst gode
gler .

gierninger. Men naar wi bliffue
visse der paa aff vor egen forsø-
gelse / ath vore gierninger duer
intet / da falder alt haabit wi haff-
de til salighed. Nuort skulle wi
da rende oss: Her skulle wi mer-
cke / før end wi tale fremdelis
mere om Penitentz / at her ind til
haffue wi vnderuist de ting om
Penitentz / som oc kunde forstaas
oc begribes aff Menniskens eget
fornufft / oc saadant som Ned-
ningerne offte haffue fornommitt
i sig selffue. Fordi / En bog at
der ere mange atskillige Mgude-
lighed oc vrangle meninger i blant
Nedningerne / Jøderne oc Tør-
ckerne / alligeuel haffuer der ve-
rit oc endnu ere i blant dem man-
ge forstandige Mend / som bes-
tiende at der er icke vden en Gud/
oc forstaa vel ath Gud vil icke
dyrckes met opdictede giernin-
ger / men met gode dygder /
Le y ydi

Den 22. Predicken

vi huilcke de ocsaa offue sig vdi
de som sørge for deris fremgang-
ne Synder / som oc beklaende ath
Gud er mistundelig imod de go-
de / oc ath hand vil straffe de on-
de. Oc her indtil komme de
offuer ens met oss som haffue den
sande Religion. Men her effter-
fylger it saare stort skilmisse / och
her begyndis da først den sande
Christendom. Fordi en høff-
vist Hedning som tror en Gud
at vere / oc leffuer tuctelige / naar
hand er kommen for dødzens dom
oc Syndzens / da kand hand icke
lenger blifue bestandig / men det
er hannem fornøden at hand fal-
der i miss haab oc fordommis / thi
hand haffuer ingen kundskab paa
Christum / eller Abrahams seed.
Men en Sudfryctig Christen som
kommer for dødzens Dom/hand
stynder sig hen til Christum met
en hast. Deraare er her nu skil-
misse

Johan : Brent.

iii

misfe emellem den Christen Reli-
gion oc alle andre Religion. Thi
lader oss fylge denne Christen Re-
ligion som staar vdi troen til Ihe-
sum Christum / som er met Fader
ren oc den HelligAland en
Gud / som bør loff oc
priss til evig tid /
AM EN.

Den Tredie oc Tiuende Predicken.

Om den anden part som hører
til Penitentz / som er
Troen.

Mw haffue wi beuist
elarlingen / at huo Peni-
tentz vil giøre / hand skal
haffue Anger oc ruelse /
oc fly Synden oc giøre gode gier-
ninger / icke paa det at wi stulde
kunde fortiene Syndernis forla-
E e ij delse

9 10

Den 23. Predicken

Delse met samme gierninger / men
til at beuise en sand anger oc ru= sig
else / oc at lære der aff at kiende deo
Syndzens storhed oc grosshed / Esa
fordi den som endnu fylger syn= cken
den / oc icke gjør retferdige gier= graa
ninger / hand sørger icke endnu bad t
for Synden / hand angrer icke faffne
sin Synd / hand kiender icke hel= ge/do
ler huor tung och stor en byrde nitent
Synden er. Der faare er det oben= ange
barlige klart / at hand haffuer icke gaff
endnu begyndet Penitentz / gantske de sit
mindre at haffue fuldkommithen= stob /
de. Thi ville wi nu see / huad her ninge
mere behoff gjørs til at gjøre och faalt
fuldkomme en sand Penitentz. Ca= fuldi
in haffde anger oc ruelse huilcket icke f
hand gaff tilkiende met sin skelff= alenij
uen och biffren / hand flyde och ville i
siden mandrab / thi hand slog in= pler,
gen siden ihiel / hand stickede nitent
Stadz Regimenter oc opbygde ste= Rome
der / at mennistene skulde icke slaa Mag
fig

sig ihiel indbyrdes / dog fulden-
dede hand icke Penitentz der met.
Esau haffde anger oc ruelse/huil-
cken hand gaff tilkiende met sin
graad/ hand haffde siden ingen
had til sin Broder / oc hand om-
faffnede sin Broder gantske venli-
ge/dog fuldkommede han icke Pe-
nitentz der met. Judas haffde ocsac
anger oc ruelse for Synderne / det
gaff han tilkiende i det han bekien-
de sit forrederi/flyde forrederi / be-
stod sandhed / oc antuordede Pen-
ningene fra sig som hand haffde
faait for sit forrederi / alligeuel
fuldkommede hand icke Penitentz/
icke fick hand heller salighed.

OC paa det wi skulle icke
aleniste ansee vore Exempler/ da
ville wi oc Heydenske Exem-
pler. Wedninger giorde oc Pe-
nitentz for deris synder / dog fuld-
kommede de icke Penitentz. Alexander
Magnus vaar en ypperlig Første /
Le sij den

Den 2. Predicken

den tid hand haffde i druckenstab
ihielstaget sin allerypperste Ven
Clytum / da fick hand siden saa
stor anger oc ruelse / at hand gick
hen til Ligbaaren och tog den
døde vdi fauffn/oc vilde saa haffue
dræpt sig selff / haffde icke hans
venner kommit der emellem. Dan
fastede oc vdi fire samfelde dage/ at
hand vilde do aff hunger / Det
alle disse ting gaff hand sin anger
oc ruelse tilkiende / dog fuldkom-
mede hand icke Penitentz der met.
Reyser Nero befoel sin egen Mo-
der at dræbes / men siden haffde
hand saa stor anger oc ruelse / at
hand vilde lade sine troldkarle op-
uecke hende / oc hand haffde ger-
ne giffuit it heelt Land der til /
ath hand haffde icke ladet sin
Moder affliffue/ saa stor anger oc
sorg haffde hand. Men Penitentz
hun fuldkommis huercken met an-
ger oc ruelse / icke heller met de
gier-

glerninger som komme aff anger
oc ruelse. Fordi Synden imod
Gud er saa tung oc stor at de kunde
de icke vdslettis met Menniskens
gierninger. Oc Menniskens gier-
ninger de ere icke nogen fuldkom-
men retferdighed / de fuldkomme
icke heller Guds Lou / aff sig selff-
ue / Verfaare kunde de icke aff-
slette Syndzens storhed. Nu
maatte en saa sige / huad gjoris
da mere behoff til at gjøre oc fuld-
komme en sand Penitentz. Ver-
komme wi nu til den Christen Re-
ligion. Fordi det som er her til
sagt om Penitentz / det kand ocsaa
forstaass oc begribis aff Nednin-
gene / oc saadant bruges vdi alle
Religion och Affguders tienister
ehuor falske oc forfengelige de dog
ere. Jøder / Tørcken / Nednin-
ger / oc om der er noget andet slags
folck foruden Christne de bekjende
vel at der er en Buddommelig na-
tur/

Den 23. Predicken

tur / som blifuer vred paa Syn-
den oc beløner velgierninger. Der
foruden / om de Synde / da sørge
de offte for deris Synder / rører
til Penitentz oc faa had til Syn-
den / oc legge vind paa at giøre det
gode. Men naar det kommer til
Guds dom / oc Gud viser dem de-
ris store Synder / oc deris wfuld-
Komne retferdighed / da vide de
aldrig huort de sig vende skulle / thi
de vide icke aff den rette och sande
Religion. Derfaare vaar det for-
nøden at de fald i misshaab.

Exempel : Plato hand vaar
den alleruiseste mand / hand haff-
uer gantske Gudfryctelige dispute-
ret om den Guddommelige natur
oc lagde sig effter at giøre de al-
lerbeste dygder / Vand samtycte
icke den almindelige grossue Aff-
guder / Men effterdi hand haff-
de icke kundstab paa Guds barm-
hier-

Johan: Brent.

24

hierighed for CHRISTI styld /
da kunde hand icke andet end
falde i misshaab naar hand vaar
i sin samuittigheds kamp / och
for Guds Dom.

Cicero hand haffuer herlige
disputerit om Guddommelig na=
tur / oc deilige vdlagt oc forbla=
ret alle dygder / oc haffuer effter
sin mact giort der effter / oc hand
kunde vel angret huess onde hand
haffde giort. Men effterdi hand
haffde ingen forstand paa den
Christen tro / da kunde hand icke
ret ønde oc fuldkomme Penitentz.

Huad er da det som saa stor=
ligen vdkeffuis til at giore och
fuldkomme en sand Penitentz ?
Vi haffue sagt nu nylige tilforn/
at wi komme her til den skilf=
misse emellem den Christen Reli=
gion / oc alle andre Religioner.

fordi

4

9 10

Den 2. Predicken

Fordi strax effter at vi haff-
te anger oc ruelse for Synderne/
da skulle vi tro / at Gud forlader
oss vore Synder oc ondstab aff sin
blote oc bare mistundhed oc barm-
hertighed aleniste for IESU
CVD X I ST I sin Sons skyld.
Der gielder det paa / Nedninger-
ne / Tørckerne oc Jøderne de lade
sig oc tycke at de dyrcke en mild oc
barmhertig Gud / men det giøre
de aleniste før end Guds dom er
obenbaret for dem / oc de legge
deris egne gierninger der til at Gud
bør at vere dem mild oc barmhier-
tig. Men naar Guds Dom oben-
baris for dem / saa ath de kunde
kiende Guds store heffn oc vrede/
oc Menniskens retferdighed at ve-
re wreen / besmittet oc forsmee-
lig / da kunde de icke blifue be-
standige / fordi de kiende icke
Christum Guds Søn. Der faa-
te naar mand vil giøre sand Pe-
nitentz

Johan: Brent.

MS

nitentz oc faa den euige Salighed/
da skal mand io fast tro / ath de
Synder som wi angre / de forla-
dis oss rdaff Guds Naade och
Barmhertighed for Jesu Chri-
sti skyld. Huilekint Johannes E-
vangelista met mange ord oc bla-
re forklarer vdi sit Euangelio/at
wi faa salighed i Christo alene/
naar wi sette Troen til hannem.
Det beuiser oc S. Ponel Apostel
til de Romere Cap. iii. sigendis:
Alle haffue syndet oc miste Guds
ære / men de gioris retferdige al-
delis vden al deris forskyld aleniste
aff hans Naade / ved den forloess-
ning vdi Christo Jesu / huilekten
Gud haffuer settet til en forlige-
re ved troen i hans blod. Item/
til Epheser Cap. ii. I ere salig/
giorde naadelige / ved troen / oc
det icke aff eder selffue/det er Guds
gaffue / icke aff gierningerne/paa
det ingen stal rose sig. Der ville

MS

4
9 10

Den 23. Predicken

vi oc tillegge det som Sanct Pe-
trus siger Act. x. Alle Propheterne
bxere Christo vidnesbyrd / at huem
som tror paa hannem / hand skal
faa syndernis forladelse ved hans
naffn. Dersaare fuldkommer in-
tet Menniske Penitentz / vden det
tror paa Christum/ Icke faarno-
gen heller salighed / vden hand
haffuer vdi Jesu Christo synder-
nis forladelse ved troen. Huad skul-
le vi da sige om saa mange Ned-
ninge som intet haffue kent el-
ler endnu kiende Christum. Er icke
Gud mistundelig. Nuorlunde
kand hand vere saa streng oc grum
at hand lader saa mange folck
fordømmis ? Gud hand er icke
grum/ men Menniskene forsømme-
deris salighed / oc acte icke huad
deris salighed an rører. Nuilkit
den Parabel giffuer tilkiende om
den Konge som gjorde sin Søns
2. Thm. Bryllup, Matth. xxij. Oc Pau-
lus

Johan: Brent.

216

Ius siger: Vdi it stort huss ere
Guldkar oc Sølffkar / trækar / oc
Leerkar / oc somme til øre / som=
 me til vanære. Lader oss fordi ren=
 se oss fra de wrene kar / ved vo=
 re Synders bekjendelse och anger
 oc ruelse / oc troen til JESV
CONXISTVM som bør loff
 priss oc øre met faderen och
 den HelligAland til
 euig tid /
 AMEN.

Den Fierde oc tiuende
 Predicken.

Paa vor frues Bebudelsis
 dag / Om ret sand Pe=
 nitentz.

Vila denne dag pleier mand
 almindelige at kundgiøre den
 Histori om Mariæ Bebudelse. Mē
 effterdi wi haffue nu for haanden
 at forklare oc tale om Penitentz /
 da

Den 14. Predicken

da ville wi forfølge det wi begynt
haffue/ besynderlig for denne sag/
at den Predicken som Engelen
haffde til Mariam om Christo /
hun hielper meget til at beuise oc
forklare det met/ som wi nu haff-
ue at tale om. Thi Engelen si-
ger til Mariam/ Du skal føde en
Søn/ oc kalde hans naffn I E.
S V M / Mand skal vorde me-
tig oc kallis den aller øffuerstes
Søn. D E X X E N Gud skal
giffue hannem sin Faders sæde /
och hand skal regnere i Jacobs
huss til enig tid/ oc hans Rige
skal ingen ende faa. Dette er
en ypperlig Predicken om Chris-
sto/oc hane Rige/hvilcken vilkul-
le vel acte vdi denne lærdom om
Penitentz. Fordi wi haffue sagt/
at naar mand vil giøre Penitentz/
da gieris det først behoff/ at wi
skulle sørge for vore Synder/ det
er/ at wi skulle bætiende vore sto-
re

re oc suare Synder / haffue mis-
hagelighed til Synden / oc fylge
det gode. Oc det er aleniste en
begyndelse til Penitentz. Dernest
er det oc fornøden / at wi skulle
tro paa Christum / ath wi for
hans skyld skulle faa Syndernis
forladelse oc en naadig Bud. For-
di lige som ath der er ingen Bud
foruden Christo / saa er oc Bud/
ingen barmhiertig vden ved Chri-
stum. Lige som ocsaa Petrus læ-
rer oss det / oc siger: Der er intet
naffen vnder Himmelens oss giff-
vit / vdi huilcket Menniskene kun-
de vorde salige / vden aleniste vor
Herris JESU CHRISTI Naffen. Nedninger / Tør-
cker / Jøder och Dgneskalcke de
kunde vel brække och tradze paa
Guds Barmhiertighed før end
Dommen obenbaris / Men naar
Gud obenbarer met sin Dom sin
store oc grumme vrede / da kand
ff intet

Den 24. Predicken

Intet Menniske blifue bestandigt /
uden hand haffuer denne forlige-
re oc meglere Christum / som først
fra Verdzens begyndelse / effter
sin maade / bleff kundgiort och
Mennistene bebudet. Det sam-
me lerer Engelen her i dag / thi
hand siger om Christo: Herren
skal giffue hannem sin faders
Davids sæde / Hand skal regne-
re i Jacobs huss til euig tid/ hans
Rige skal ingen ende faa. Enge-
len Predicker icke om it legomligt
eller Verdzligt Rige / men om it
Aandeligt Rige / thi hand siger
at dette Rige skal ingen ende faa.
Men alle legomlige Riger faa
ende.

Iblast Guds folck vaar Ja-
cob den ypperste Patriarcha / aff
hannem komme Tolff Patriar-
cher/oc aff dennem er Guds folck
kommit oc oprundet / Oc David
vaar den ypperste Konge. Ders-
faare

faare effterdi Engelen siger at Jes-
sus skal regnere offuer Jacobs
huss oc Davids sæde euindelige / da
giffuer hand der met tilkiende at
Jesus er den Christen Kirckes och
forsamlings hoffuit / forfremmere
oc bestermere. Huilcken som icke
annammer oc bekender denne Chri-
stum for sin bestermere / hand
haffuer ingen rum iblant Guds
folck / oc hand kand intet vente
sig aff Guds mistundhed. Nuad
skulle wi nu sige : Er Penitentz
al fuldkommen strax wi bekiede
Synderne oc Tro paa CHRISTUS
STVM at vore Synder ere oss
forladne for hans skyld : Skulle
wi da intet mere giøre der til : Det
er vist at Penitentz hun fuldkom-
mis met den Tro wi sette til
CHRISTUM / om du det vilt el-
lers ret forsta / oc icke misbruge
det til kiødelig frihed / ville wi /
for it Exempel / ansee Xoffueren
S f ij paa

Den 24. Predicken

paa Rorssit / hand tog ingen ting
met sig til Rorssit / vden sit Røff-
ueri oc de allergrossueste Synder.
Men paa Rorssit giorde hand Pe-
nitentz oc paa samme dag kom i
Paradis formedelst Christum. Thi
Christus sagde til hannem / i dag
staltu vere met mig i Paradis.
Duad giorde hand da : først sør-
gede hand for sine Synder / hand
beklende sine Synders storhed.
Hand hadede Synden i sig selff/
oc giorde det gode / thi hand
straffede sin stalbroder oc bester/
mede den wskyldige / endog hand
haffde roffuit liffuit tilforn aff de
som vaare wskyldige. Met disse ord
vaar hans Penitentz begynt / men
icke fuldendet. Dernest trode
hand paa Christum och begere= delse
hann
Røff
hand
Jaand
hand
ne De
meste
sig si
Men
dicker
kiend
paa e
gaffu
vnder
postu
hant
naab
dige
endd
end
Dob
Aue
Paa
de hielp aff hannem / sigendis :
DE X X E / Kom mig ihu naar
du kommer i dit Rige. Der met
beklender hand sin tro oc paakal-
delse.

delse. Strax loffuede Christus
hannem paradis. Der faare kom
Køffueren i paradis strax effter
hand haffde troen til Christum.
It andet Exempel Acto.x. Petrus
hand Predickede for de womskor-
ne Hedninger / iblant huilcke den
meste part aff dem haffde met
sig groffue oc grumme Synder /
Men Hedningene som hørde Pre-
dicken om Christo / strax de be-
kiende deris Synder / och trode
paa Christum / da bleffue de be-
gaffuede met den HelligAlands
vnderlige gaffuer / lige som A-
postlene. Der met beuilde Gud at
hand haffde annammit dem til
naade oc dømt dem at vere retfer-
dige oc hellige. Dog haffde de
endda intet giort / de haffde icke
end sagt noget / ia de raare icke
Døbte end da. It andet Exempel
Acto. xvij. Paulus oc Silas de
raare kaste i fengsel / men der feng-
ſſ ſſ ij ſelet

Den 24. Predicken

selet bleff oplad aff Engelen /
oc faare vocteren vilde ihielsta sig
selff / men Paulus kallede at han=
nem / oc der hand haffde bekjend
fine store Synder / da fald hand
skelffuendis ned faar Pauli och
Silæ föder / oc sagde : Mine Her=
rer / Nuad bør mig at giøre at
ieg kand vorde salig. Da sagde
de : Tro paa den H E X X E
Ihesum / da skaltu och dit huss
bliffue salig. Derfaare fuldkom=
mis en sand Penitentz met en sand
tro til Christum. Nu motte du
da sige : Nuad gaffn giøre da
gode gierninger / Sacramenter=
ne som ere Daaben / H E X =
X E N S Nuaduere och afflöss=
ning : Her skulle wi acte / at li=
ge som de gode gierninger der ske
vdi anger oc ruelse / de vdslette icke
Synderne / men de giffue tiltien=
de den sorg it Menniske haffuer
for Synderne / oc ledsgage oss der
hen /

hen / at wi kunde kiende vore sto-
re Synder. Saa er dette oc met
de gode gierninger som skee siden
wi haffue faait troen til Christum
de vdslette icke Synderne for de-
ris egen verdighed skyld / icke giø-
re heller Sacramenterne. Men
gode gierninger de ere Penitentzis
fruct / oc Sacramenterne de hu-
suale oc stadtteste troen vdi Peni-
tentz. Thi ville wi nu først tale om
de gode gierninger som giøris siden
wi haffue annammit troen. For-
di endog de fortiene icke Synder-
nis forladelse / alligeuel giøris de
storlige behoff vdi troen oc effter
troen / lige som de giordis behoff
vdi anger oc ruelse. Fordi vor
Herre Christus blissuer vor Giest
oc boer i vore hierter formedelst
troen. Johan: xiiij. Om nogen
elsker mig / da skal hand beuare min
tale / oc min Fader elsker hannem /
oc wi skulle komme til hannem /
ff iij oc

Den 24. Predicken

oc bo hoff hannem. Oc j. Co-
rin. vi. Vide i icke at eders Legos-
mer ere Christi limmer? Oc La-
phes. iq. Christus boer i eders
hierter ved troen.

Fremdelis denne gest / hand
kommer icke ledig / tomhendet /
eller aarckeløss. Men hand ta-
ger met sig tuende alsomstørste
gaffuer. Det ene / at hand forli-
ger oss met Gud / oc forhuerffuer
at Gud regner oss retferdige /
giør oss til sine vdkorne sønner /
oc giør oss arffuinge til det evige
liff for hans skyld / der kand in-
gen velgierning vere større end
denne. Den anden at hand be-
gaffuer oss met den HelligAland /
at wi kunde aff hiertet giøre san-
de oc retsindige gode gierninger.
Fordi før end Christus bliffuer
vor giest oc boer i huse met oss / da
ere alle vore gode gierninger / Lou-
sens

Johan: Brent.

228

sens gierninger / wretshindige/trel-
doms gierninger som komme aff
hiertet der er nød oc tuungen til at
giøre de gierninger / lige som en
trøl tuinges til arbede / de komme
aff en sorgfuld oc ræd hu oc sind/
saadanne ere alle øynesfalckers
gierninger / Men effter at Christus
boer i oss ved troen / da giff-
uer hand oss den Hellig Aaland /
at wi skulle giøre gode giernin-
ger / aff it fruilligt/ rund oc so-
neligt hierte. Hieremi : xxxi. Jeg
skal giffue min Lou i deris limmer/
oc ieg skal scriffue hannem i deris
hierter &c. De Johan: iiiij. De
skulle bede til Faderen i Aalanden
och sandhed / Fordi den som icke
endnu er igensødt i Christo/endog
hand paakaller Gud met sine ord /
da tørff hand icke ligeuel opløffte
sine øyen / icke heller forlader sig
dristelige ind paa Guds mildhed
oc barmhertighed: Hand søger
ff v icke

4
9 10

Den 24. Predicken

icke aff hiertet Guds ære / thi
hand veed icke huad sind Bud
haffuer imod hannem. Vand gjør
icke vel mod sine forældre aff
hiertet / fordi hand haffuer it be-
droffuit oc forferdit hierte. Vand
handler icke retsindige met sin ne-
ste / thi hans hierte er end da sac-
dant som en trøl haffuer / oc lig-
ger fanget vnder atskillige onde
begieringer. Met faa ord sagt /
Vand er sorgfuld oc met it bit-
tert oc forbistert sinde i alle sine
gierninger oc anfectinger. Men
den som er lgenfødt i Christo /
hand begynder at giøre sande go-
de gierninger / thi hand paakalder
Bud saa som sin fader / ret aff hier-
tet / han søger Guds ære met it glad
hierte. Vand gjør vel imod sine for-
ældre met stor veluillighed / Vand
gjør vel imod sin ieffnchristen met
en glad samuittighed. Oc en-
dog hand formercker endnu no-
gen

gen Krøbelighed oc bræk i disse
gode gierninger / da tilgiffuer Gud
det oc forlader dem / for Christi
skyld som boer der inde.

Der faare / Nuor som de
gode gierninger der Gud haffuer
befalit / de fylge icke effter / der er
en viss beuising / at Penitentz er
huercken begynt eller fuldkommen.
Dun er icke begynt / fordi det er
it tegen til at saadant it Menni-
ske hand sørger icke endnu for si-
ne Synder / och icke hader dem.
Dun er icke heller fuldkommen/
thi det er it tegn at saadant ith
Menniske haffuer icke Christum
boendis i sig. I. Johan : iq. Den
som beuiser oc gjør retferdighed /
hand er retferdig / saa som hand
er och retferdig. Nuor som be-
driffuer synd / hand er aff Dieff-
uelen / thi Dieffuelen syndede aff
begyndelsen.

Ders.

Den 24. Predicken

Deraare Endog gode giers
ninger de fortiene icke at Synder-
ne skulle affslettis oc ath mand
met dennem kand fortiene det eui-
ge liff / dog skulle de ligeuel for
nøden giðris saa vel i anger och
ruelse / saa som i troen / paa det
at wi baade kunde beuise vor tro/
oc icke miste C M X I S T V M
vor gest / huilcken som alene er vor
Retferdighed oc Hellighed. Huil-
cken met Gud fader oc den
HelligAand vere loffuit
oc priset til euig
tid/

A M E N.

Den

Den Kemte oc Tiuende Predicken.

Om Sacramenterne / Daaben /
Afloſning oc Herrens
Naduere.

SThørde nu fiste
gang / at naar en
vil giøre Peni-
tentz oc fuldkom-
me hende / da skal
hand effter anger och ruelſe for
Synden / haſſue troen til Christum / for hues styld alene wi
faa syndernis forladelse hoff Bud.
Vi sagde ocsaa ath endog gode
gierninger de vdslette icke Synd-
erne / dog gioris de ligeuel behoff /
oc ere oss nyttige baade vdi
anger / ruelſe / och til Syndzens
bekiendelse / desligeste i Troen. Vdi
anger oc ruelſe gioris de behoff /
at vi kunde tillkiende giffue och
beniſe

Den 24. Predicken

beuise at wi hade synden/ oc lære at
kiende syndzens storhed. Vdi troen
gioris de oc behoff/ at wi kunde at-
lyde den HelligAland som offkallet
haffuer/ oc beuise vor tacknemme-
lighed/ oc beholde Christum vor
Gioest/som vddrifuis met wlydig-
hed oc it slemt leffnit. Der faare
den som vandrer endnu i sine synder
oc tiener synden/hand skal huercken
regnis i de Christnes tal/ icke heller
i deris tal som giøre Penitentz.

Nu ville wi och tale noget
om Sacramenterne / at wi kun-
de lære til huad nytte oc gaffn
vi dennem annamme skulle. Sa-
crament det er it tegn som wi kun-
de see / som er indsticket aff Chri-
sto oc set til Guds forietetlis ord
eller Euangeliu / paa det / at
det som loffuis oc tilsigis vdi E-
uangelio / dem som tror/ det skulle
de alle oc huer besynderlige for sig
faa / oc blifue visse der paa vdi
deris

Deris samuittighed. Fordi Christus
ved vel Menniskens Krøbelighed.
Der faare siuntis hannem icke at
vere nock at indsticke sit Euangelij
Predicken saa bart oc alene / Men
hand lagde ocsaa nogle vduortis
siunlige tegn til sit ord / paa det
at huess der loffuis oc tilsiges men-
nistene vdi ordet det skal dissister-
ckere oc fastere i deris hierter indfe-
stis och ihukommes. Dog skal
mand vel mercke / at Sacramenter-
ne de giøre icke ic Christet Menni-
ste / Men det Menniske som tilforn
er Christen / hand stadfestis vdi
den Christen tro. Thi ville wi nu
først tale om Daaben.

Daaben er en inddøppelse i
Vandet / saa at den Person som
Døbis hand døbes i vandet /
huilcken neddøppelse eller offuer
øselse met Vand / skal ske for-
medelst Kirckens tienere i Næssn
Gud Faders/oc Sons oc Hellige
Ands

Den 24. Predicken

Alands / det er paa Gud Faders
Söns och HelligAlands vegne
Gud oc befalning.

Dette Daabens Sacrament
er indsticket for denne sag / nytte
oc gaffn / at det som vdi Euan-
gelio tilsigis met bare ord / och
mand tror det / det skal stadfe-
stis oc tilfoies huet besynderlige
for sig selff som tror. Thi Daab-
en hand giffuis ingen uden han
tror tilforn / eller betiender sig at
tro. Ingen Jøde / ingen Tørck /
Ingen Hedning døbis / uden han
tror oc annammer Daaben met
vilie. See det Exempel om den
Kammersuend vdi Apostlernis
gierninger Capit: viij. Item de
Hedningers Exempel Acto: x.
som haffde faait den HelligAland
oc vaare Christne / før end de bleff-
ue døbte i Vand. Børn de pleie
icke heller at Døbis / uden de til-
forn

Johan: Brent.

22

forn bekjende formedelst fadderne
at de tro / det er / vden de tilforn
ved troen ere Christne / oc Guds
Børn. Men om du siger/ huor-
lunde kunde Børnene vorde Guds
sønner oc Børn før end de Dø-
bis: Ere de der faare Christne
oc Guds Børn/ fordi de ere fød-
de aff Christne forældre: In-
gelunde / Der staar saa screff-
uit Johannis i det første Ca-
pittel: Huilcke som icke ere fødde
aff blod / icke heller effter Kiød-
zens begiering / icke heller aff
mandzens vilie. Oc: Det som er
fød aff Kiød / det er Kiød. Der-
faare bliffue Christne Mennistes
smaa Børn icke for den sag Guds
Børn / at de ere fødde aff Christ-
ne forældre / men de bliffue Guds
Børn/ Fordi at de høre til den for-
ieltelse som er giffuen Menniste-
ne aff Gud/ Thi der bleff sagt til

Gg Abra-

Den 25. Pre dicken

Abraham / Odi din sæd skulle alle
folck velsignes. Oc siden sagde
Christus til Jøderne / Riget skal
tages fra eder / och giffuis det
folck som gjør fruct / Der faare
strax Christi Euangelion bleff for-
kynget / da bleffue Jøderne for-
skodne / ath de icke lenger vaare
Guds folck / och Nedningene
Hose 2. bleffue vdualde / som Noeas si-
ger: Oc det skal ske paa den sted
som mand sagde til dem / I ere
icke mit folck / der skal mand si-
ge til dem / O i leffuende Guds
Børn.

Derfaare huorsomhelst de
folck ere iblant huilcke Christi
Euangelion det Predickis / oc de
kiende sig faare at vere Christi
Kircke / Der bekiender Gud alle
de folckis Børn at vere sine børn/
for den forrettelse skyld / som vaar
giort til alle folck. Fordi lige
som

som Gud bekende alle smaa børn
aff Abrahams Sæd ath vere sine
Børn / endog de icke bleffue om-
storne før den ottende dag / men
stundem døde før de finge om-
skerelsen / ia de bleffue annam-
mede oc anseet ath vere Guds
Børn / icke for deris legomlig
affkomme / men for Guds for-
settelse / lige saa deris Børn / som
ere CHRISTI Kircke / och
iblant huilcke Christi Euangeli-
on Predickis / dem bekender och
Gud at vere sine Børn / end oc-
saa før end de bliffue døbte.

Papisterne haffde deris egen
besynderlig kirckegaard for de børn
som icke bleffue døbte / men de
ere blinde Mennister / thi de børn
som ere fødde i den Christen Kir-
cke / de ere Guds Børn.

Gg ü Wi

Den 25. Predicken

Wi skulle dog icke lenge for-
hale Daaben / men det allerfør-
ste det kand ske da skal Daaben
annainmis / paa det / at det som
barnit er loffuit i almindelighed/
det kand oc faa det visselige i be-
synderlighed for sig selff vdi Daab-
ben. Fordi lige som naar Brud
oc Brudgom giffuis oc viess sam-
men met Guds velsignelse / de ere
tilforn æcte folkt formedelst deris
samtycke oc festnings gaffue. Men
i den obenbarlige velsignelse stad-
festis deris æcteskab. Saa stad-
festis oesaa det æcteskab vdi Daab-
ben / som Christus tilforn haff-
uer indgaait met det Barn eller
gammelt folkt som beger Daab-
ben.

Der faare saa offte Satan
frister vor samuittighed / oc bin-
der off tuiffle om den Himmel-
ste arff / da skulle wi sette Daab-
ben

ben off for øynene / ved huilcken
 wi ere hellige giorde oc stadfeste=
 de til at besidde det enige Himmelske
 gode / som off er loffuit
 vdi Euangelio. Der facre kaller
 oc Petrus Daaben it løfste eller
 foriettelse / ved huilcken wi haff=
 ue en goed samuittighed for Gud.

Der til er sagt om Daabens aff
 ben. Viin ville wi tale nogle faa løssning
 ord om affløssning. Endog aff=
 løssning er icke saadant it tegn
 som mand kand see vduortis /
 saa som Daaben oc DEXXens
 Naduere / dog regnis den iblant
 Sacramenterne / fordi hun dra=
 ger off hen til Daaben igen / oc
 er i nogen maade den anden Daab.
 Fordi Vanddaaben hand gifvis
 icke vden en tid / lige som den o=
 benbarlige Brudvielse och Bene=
 didelse gjoris icke offtere end en
 Gg ij ned

Den 25. Predicken

tid. Men lige som der pleier offte at komme kiff oc trætte iblant øctefolck / saa at de skiltes at oc ikke ville bo eller leffue sammen / saa pleie wi ocsaa offte at synde effter Daaben / saa at wi miste Christum / vdi huilcken wi ere igenfødde. Nuorledis gaar det da til met øctefolcks woenighed : Monne de giøre bryllup oc viess paa ny igen. Ingelunde/ men vennerne forlige dem igen met factmosdighed / at de famlis igen. Saa er det oc met Syndernis forligelse / da døbis en ikke paa ny/ men mand skal høre affløsningen / som hielper oss igen til den rettighed wi annammede i Daaben / och er i nogen maade den anden Daab / De regnis fordi met rætte iblant Sacramenterne. De CHRI=STVS indstickede affløsningen/ oc vilde at hun skulde haafue sin krafft

Krafft i den som tror. Thi hand
siger: Hues Synder i forlade
de forladis dem / oc hues Syn-
der i igenholde / de ere igenhol-
den. Oc: Nuem eder hører /
hand hører mig. Item: Predi-
cker Euangelion for alle creature/
Nu som tror oc blifuer døbt /
hand skal vorde salig. Der faare
skal mand fliteligen begere aff-
lössning / naar mand haffuer syn-
det / at wi paa ny kunde faa oc
beholde den rettighed wi annam/
mede i Daaben / fra huilcken wi
vaare aff faldne ved Synden / och
at vor samuittighed kand blifue
stadfest oc vis imod fordømmel-
sens Dom.

Nu igenstaar at tale om Her-
rens Naduere / huilcken icke heller
kand gøre it Menniske Christen /
men hand stadfester it Christet
Menniske i Troen. Fordi Christus
Gg uij hand

4
9 10

Den 15. Predicken

hand loffuer oc tilfiger oss vdi E
uangelio / at wi ere hans Kjord
oc Blod / om wi tro paa hannem.
Der faare lige som fattigdom / kors-
sit / døden oc al anden slags sorg
oc bedrøffuelse de kunde intet sta-
de den D E X X E Christo /
Saa kand icke heller Satan / syn-
den / Krankhed / fattigdom oc
døden giøre det Menniske nogen
stade / som tror paa Christum /
oc er bleffuen hans Kjord oc blod /
Paa det wi kunde diff sterckere
bliffue i denne Tro / da er icke
Cristus tilfridz at loffue och
tilfige oss det met bare ord / men
hand tillagde D E X X E N S
Vladueris Sacrament / oc indsti-
ckede det saa at i brødet skulde oss
giffuis hans Legomme / oc hans
Blod vdi Vinet / aff huilcket de
sorgfulde och bedrøffuede skulle
haffue husuglelse / oc styrcke deris
tro

tro der met / Dette er den rette
brug / nytte oc gaffn wi haffue
aff H E R R E N S Naduere.
Wi ville icke nu disputere om begge
parternes annanimelse / thi det er
io vist oc klart nock / atb Christus
haffuer indsticket begge parterne/
oc ingen Denniske maa omstifte
eller omvende det hand indsticket
haffuer. Men noget ville wi nu
tale om Herrens Nadueris brug :
Thi mand spørger / Til huad nytt-
te oc gaffn eller huorfaare wi an-
namme Herrens Naduere ? Her
skulle wi først acte den almindeli-
ge aarsage / som er Christi ordi-
nering oc besaling. Thi skal mand
saa suare / at wi derfaare annam-
me Herrens Naduere / at wi kun-
de vere Christo lydig i det hand
indsticket haffuer. Dette er en al-
mindelig sag / Men siden kommer
der andre besynderlige sager / Thi

Gg v Her-

Den 25. Predicken

Herrens Vladuere styrcker troen.
Nu er nogen fattig oc er omhygge-
lig/ meener at Gud haffuer ingen
behagelighed til hannem for hans
fattigdom. En anden er kranck paa
sit Legome/ En anden haffuer off-
vermaade sior redzel for Døden.
Saadanne ere omhyggelige / och
mene at de ere plat forgette oc for-
ladne aff Gud. Der faare skulle de
annamme Herrens Vladuere til at
styrcke deris samuittighed i Troen-
der met. Oc naar de atspørgis for
huad sag de ville annamme Herres
Vladueris Sacrament/ Da er det it
almindeligt suar / at de ville vere
Christi ordinering lydige / men it
besynderligt suar som gelder huer
besynderlig an for sig selff/ er / at
en vil styrcke sin tro. Naar hannem
gaar fattigdom paa / at hand icke
stal meene sig at rere forlad aff
Gud/ men vere Christi Kjød och
Blod.

Blood! En anden vdi frankindhed /
En anden naar dødzens dom gaar
hannem offuer ic. Der seer du
huormeget de synde som forsomme
at annamme Herrens Naduere.
Thi først da forsmaa de Christi or-
dinering. Dernest giffue de klarligē
tilkiende/ath de haffue ingen om-
hu eller tancke om deris salighed.
Om de tenckte paa deris salighed/
da haffde de io ocsaa nogle besyn-
derlige fristelser/vdi huilcke de haff-
de behoff at styrckis oc husualis aff
Sacramenterne. Oc vdi en sum
sagt: Saadanne Menniske angre-
ntet deris Synder / oc giøre ingen
Penitentz/Der faare naar dem paa
Kommer Aandelige fristelser/da fal-
de de i misshaab. Der faare paa
det wi skulle icke fordømmis da
skulle wi giøre Penitentz i tide/oc vdi
saadan maade som wi nu forklaret
haffue/ som er/ at wi skulle beken-
ne-

Den 25. Predicken

ne Synderne / tro paa Christum/
giøre gode gierninger / bruge Sa-
cramenterne til troens styrckelse / at
vi ved Penitentz kunde vndfly alt
ont / oc faa den euige sande, saa
lighed for Jesu Christi styld / huil-
cken ske øre / loff oc priss met
Faderen oc den Hellig,
Aland til euig
tid /
A M E N.

331.

241

Christum/
bruge Boz
styckelse/ or
vndfly alt
sande, sa
systd/buile
priss met
ellig/

8

Danne Jo Sjörnius Meijdalins Maffit
tel med dertta Jes fort förs Ierinejan med mig
om van fiske ovan hufvudriken Sigzoo
hendt stelhundtun till Otter In henn
Muh Datter
Eyan henn

Prentet i København / aff
Lauritz Benedict.

1563.

331.

M. B. 11. 1. 1.
1. 1. 1.
1. 1. 1.
1. 1. 1.
1. 1. 1.

/ off

foto 8993

331.

4

9

10